

בבא קמא

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ה

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"מ ישראל מקרעמו ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לדבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלווה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנכמנו בעין משפט) ותורה אור, כל אלה סידר והיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלמי הנכורים להר"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד - תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פ"ק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים כחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

- א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
- ב) חדושי הלכות {מהרש"א} להג"מ שמואל אליעזר הלוי
- ג) חדושי אגרות {אידלש ז"ל אבד"ק קאוסטרא.
- ד) מאיר עיני חכמים {מהר"ם לובלין} להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
- ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.
- ו) מעדני יום טוב {בתולה נקרא על הרא"ש לסכת להג"מ יום טוב מעדני מלך ברכות והלכות ספנות ליפמאן ה ל ו י
- ז) דברי חמודות {בתולה נקרא וחילין וכבודות ונהה העליר ז"ל (בעה"מ תלחם חמודות) חוספות י"ט}.
- ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.
- ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנור ז"ל (מהרש"ק).
- י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
- יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי דורוויץ ז"ל (אביו של בעל השליח).

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תרי"ט).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי וכתראי רובם היו נגזזים עד כה בכתבי יד בגני הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקיבים בשמותיהם מעבר לדרך הזה:

ויילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים רא"ם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושתיים לביע

עו א מיי פ"ו מהל'
חובל ומזיק ה"ל' יא
מישע ח"מ ס"י שפד
ספ"י ב :
עח ב ג מיי פ"ד
מהל' נזיק ממון
ה"ל יג סגג עשין סט
טו"ש ח"מ ס"י ח"ח
ספ"י יב :
ע"פ ד מיי"ט שס
טו"ש ח"מ ס"י
תרגום ספ"י ב :

פ ה מיי"ט פ"ד מהל'
חטכה הלכה ז סגג
עשין מד ס"ה טו"ש
שס :

א ו א מיי"ט פ"א מהל'
גביה ה"ל' א :
ב ח מ מיי"ט שס ה"ל'
י סגג עשין מא
טו"מ ס"י עז :
ג י מיי"ט פ"ד שס ה"ל'
א סגג ס"י טו"מ
ס"י שגכ :
ד כ ל מיי"ט שס פ"ב
ה"ל' א"ה"ל' ב טו"מ
ס"י שג :

פסולה ככוכה וכמזוי • תימה דהוה ליה למימר ימעט כדאמרי'
כריש מסכת כוכה (ד' ג') מזוי דרבנן הני תקנתא
ווי"ל משום דבעי למימר ככוכה כקט לשון פסולה חי נמי לפי
שהיה לריך להאריך בלשון ולומר יככה וימעט ויחזור וידליק
למעט כמו שהיא מודלקת לא סגי
כדאמרינן בפ' במה מדליקין (שבת דף
כג:) הדליקה בפריס והוליהא
בחזן לא עשה ולא כלום והכא נמי
לא שגא :

הדרן עלך הכונם

מרובה • מי קתני אין בין

ס' • משמע הכא היכא
דקני אין בין לא שייך למימר סגא
ושייר והקשה הר"י מאורלי"ג מהא
דקני בפ"ק דמנילה (ד' ה' וס' ד"ה אין)
אין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים
חייב באחריותן ונדבות אינו חייב
באחריותן ואכתי הא איכא שהנדרים
בלה מן המעשר וגרר שהוא דבר
שבכוכה אין בזה אלא מן החולין
כדתני בהתורה (מנחות ד' פא') ווי"ל
דהתם לא בל לשטת כל ענין שגדר
וגדבה חלוקים זה מזה אלא בל לומר
שחזן חייב הבלה בזה יותר מבזה
אלא אחריות אבל לענין בל תאחר
זה וזה שחזן וכן אין בין שבת ליום
הכפורים לא איירי לכל דברים
שביניהם כגון איסור אכילה וכן אין
בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד
לא איירי בחומר שבביניהם כגון לאו
ומיתה אלא בדבר האסור או מותר
לעשות בזה ועוד וי"ל דהך משנה
דמנילה שניה במסכת קנים (פ"א
מ"א) גבי עולת העוף ועולה בין
גדר בין נדבה אין בזה מן המעשר
כיון דחזן בה אכילת אדם כדכריש
בספרי בפ' עשר תעשר ת"ל ואכלת
ושמחת שמחה שיש בה אכילה ילאו
עולות שאין עמהן אכילה ואין
להאריך כאן יותר* :

מרובה קתני תנא ושייר • לשון

רשאון דמייטי סיעתא
לא בעי למימר דשייר דסבר ההוא
לישנא דכיון דקתני מרובה אין לומר
שייר כמו בחזן בין וכן משמע הלשון
דקאמר ללישנא בדרבא מי קתני אין
בין מרובה קתני משמע שחילנה היה
סבור דמרובה הוי כמו אין בין וחי"ת
ומאי שייר דהאי שייר ווי"ל דשייר
טענת גבב באבדיה דכריש לקמן רבי

[סוכה ד"ו ע"ג]
[ע"י תוס' תיגה ח'
ד"ה אמאי וחס' תעית
יב ד"ה אמאי]

גליון הש"ס
כתב' והמני חייבי עשין
לעיל דף כז ע"כ תוס'
ד"ה ס"ג אמאי :

מתני' גז' אשטנ"י"ל : גמ' למעלה מפערים אפס • לא חזו לה

אינשי ולא מפריסם ניכא ואין לפרסומי ניכא בעינן :

הדרן עלך הכונם

מרובה • אין הנוכח אחר הגבב

תורה אור
ס' • דכתיב וגבב מבית
האיש ולא מבית הגבב : **גמ' בטוען**
טענת גבב גבב בל' וגבבו ודרשינן
לקמן בשמעתין דחייבו רחמנא כפילא
אס נשבע וגמולא שקרן : **לא קפני** •
אלמא נהגי ד' וה' בטוען טענת גבב
אס טבח ומכר : **מי קתני אין בין** •
דהוי דוקא ולא שייר מדי : **קפני** •
קלת דברים שזו מרובה על זו ושייר :
שקוטא לקרקטוט • דכתיב והתחלתם
אותם וגו' (ויקרא כה) : **אין גופן**
ממון • אלא גורמין לגבות ממון :
דהא

אמא לך אפי' למעלה מעשרה מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמול
ורוכבו כיון דבטמיה קא עסיק כולי האי לא אמרחוה רבנן * אמר רב כהנא
דרשרב נתן בר מגימי משמיה דרבי תנחום יבר חנוכה שהניחה למעלה
מעשרים אמה פסולה ככוכה וכמבוי :

הדרן עלך הכונם

מרובה מדת תשלומי כפל מדרת תשלומי ארבעה וחמשה ישמדת

תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר
שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור
ישנה בלבד שנאמר כ"י יגוב איש שור או שנה וטבחו או מכרו וגו' * אין
הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל * ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב
משלם תשלומי ארבעה וחמשה : **גמ' ואילו** מדת תשלומי כפל נוהגת בין
בגנב בין בטוען טענת גנב ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא
בגנב בלבד לא קתני מסייע ליה לרבי חייא בר אבא * דא"ר חייא בר אבא
א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם
תשלומי ארבעה וחמשה איכא דאמרי לימא מסייע ליה לרבי חייא בר אבא
דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל
טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מי קתני אין בין מרובה קתני
* תנא ושייר : שמדת תשלומי כפל נוהגת בו : מנה"מ דת"ר * על כל דבר
פשע כלל על שור על חמור על שנה ועל שלמה פרש על כל אבירה חור
וכלל כלל ופרש וכלל אי אחיה דן אלא כעין הפרש * מה הפרש מפורש דבר
המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון * יצאו קרקעות
שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שפרות שאף על
פי שבמטלטלין אין גופן ממון יצא הקדש רעהו כתיב אי מה הפרש
מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו
מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא ומי מצית אמרת הכי והא שלמה
כתיב אמרי אנן בבעלי חיים קאמרינן אימא בבעלי חיים דבר שנבלתו
מטמא במגע ובמשא אין דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא לא
דהא

יוחקן ומשלם כפל ואי טעין טענת גבב בפקדון לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד' טח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אס אינו
סוקף שגבב מחבירו ושותפין שגבבו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (ד' טח:) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הכא אס אינו
משייר כי אס דבר אחד כיון דלא נחת למניינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בכפל מארבעה וחמשה :

יצאו קרקעות כו' • וחי"ת כיון דאמעטיי משבועה כדאמרינן בפרק הזהב (ב"מ ד' יז:) חיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גבב

ללא משלם אלא בשבועה כדאמרינן לקמן בשמעתין וליכא למימר דלאטריך לקופץ ומשבע דהגוזל קמא (לקמן ד' קי') מוכח
דלא משלם אלא"כ * **גמ' דלאטריך** להיכא דנשבע ע"י גגול לדתן (קדושין ד' כו') זוקקין הנכסים שיש להם
אחריות עם הנכסים כו' לישבע עליהן ומייה לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מולא כתיב הני פרטי גבי ספק וכלים וס"ל
דכפל עס בשבועה הכל אחד יחיא דליכא אלא חד קרא לתרייהו וחי"ת וגניבה בקרקע היכי שייכא ווי"ל במשגב גבול ח"ל במחזור לקרקע
כי התיא ד"י גפנים טעונות וטוען שנגבבו לו ה' וגמולא שהוא גבבם (שטועות ד' מב:) : **יצאו** שטרות • ואס תאמר למה לי
קרא למעט מכפל והא אפי' אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דינא דגרמי ואפי' מאן דלאין לא הוו אלא מדרבנן כדפרישית
בסוף [הפרה] (ד' ג' - ד' ד' חמור) ווי"ל כיון דאי היתה לטקט בעיני חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמוחזר [משלם] (מחזיר) הכפל עמו : ר"מ
רעה

[כ"ב כו' שנה
כ"א]
[ע"ל כ"י שנה
כ"א]

[ע"ל ג'
שבת כ"א]

שבת כ"א

[לקמן ס' ע"ג
תוס' לקמן ס'
ד"ה חו']

[לקמן ס' ק"ז]

שמות כג
ב"מ נאשבוט'
מכ :

[לקמן ק"ז]

ר"מ

מתני'. ניצוץ שיצא מתחת הפטיש [כאשר הכה בברזל] והזיק, חייב'.
 גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך חנות ונדלק
 בנרו של חנוני, והדליק בית, בעל גמל חייב². [אבל אם] החנוני הניח נרו
 מבחוץ, החנוני חייב. רבי יהודה אומר, בנר חנוכה, פטור.
 גמ'. אמר רבינא בשם רבא, למדנו מדברי רבי יהודה, שנר חנוכה, מצוה
 להניחה בתוך עשרה³ [טפחים לרצפה], שאם תחשוב [שעיקר המצוה]
 למעלה מעשרה [טפחים מהרצפה], מה טעמו של ר' יהודה האמר, נר
 חנוכה, פטור. נאמר לו, היתה צריך להניחו למעלה מגמל ורוכבו. אלא לא,
 למדנו מזה, שמצוה להניחה בתוך עשרה [טפחים לרצפה]. אמרו
 [התלמידים בבית המדרש], לא, לעולם [אולי] נאמר לך אפי' למעלה
 מעשרה, מה אמרת, שהוא היה צריך להניחו למעלה מגמל ורוכבו, כיון
 שהוא עוסק במצוה, כל זה לא הטיחו החכמים. אמר רב כהנא, רב נתן בר
 מניומי בשם רבי נתחום דרש, נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה,
 פסולה [שאנשים לא רואים אותו ולא מפרסם את הנס, וצריכים לפרסם את
 הנס], כסוכה וכמבוי.

הדרן עלך הכנס

משנה. מדת תשלומי כפל מרובה ממדת תשלומי ארבעה וחמשה,
 שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו
 רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה
 בלבד⁴. שנאמר "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו'". אין הגונב
 אחר הגנב משלם תשלומי כפל [שנאמר "וגונב מבית האיש" ודורשים
 דווקא מבית האיש ולא מבית הגנב⁵], ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב
 משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁶.

גמ'. [מקשה הגמ'] אבל לא כתוב [עוד חילוק ש] מדת תשלומי כפל
 נוהגת בין בגנב בין בטוען טענת גנב [שנפקד אמר שנגנב הפקדון, אם נשבע
 ונמצא שקרן], ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בגנב בלבד
 [משמע שאם טוען שנגנב ונשבע ונמצא שקרן ושחט או מכר חייב ד' וה'].
 זהו ראייה לרבי חייא בר אבא, שר' חייא בר אבא אמר בשם יוחנן, הטוען
 טענת גנב בפקדון⁷, משלם תשלומי כפל, [ואם] שחט ומכר, משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה. יש שאומרים, [אולי] נאמר שזה ראייה לרבי חייא בר אבא,

1 ע"י שרע' (ח"מ ס' שפד ס"ב): היה מכה בפטיש ויצא גץ פירושו: שביב יוצא
 מתחת הפטיש כשמכין בו על הסדן מתחת הפטיש והזיק, הרי זה חייב.

2 ע"י שרע' (ח"מ ס' תיח ס"ב): הובא לעיל הערה.

3 ע"י שרע' (א"ח ס' תרעא ס"ו): מניחו למעלה מג' טפחים, ומצוה להניחו
 למטה מ' טפחים וכו'.

ע"י מ"ב: למטה מ"ט - דאיכא פרסום הנס טפי כשהוא למטה דדבר העשוי לאור
 אין דרך להניחה כ"כ למטה ועיין ב"ר שכתב דהא דאין העולם נזהרין בזה משום
 דסומכין על המרדכי שכתב דעכשיו שהורגלו להניח בפנים אין קפידא בזה אכן
 הטור סתם בזה ומשמע דס"ל דאין לחלק בזה וכן נוהגין כל המדקדקים כמ"ש
 בב"י. ואם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד ר"ה אפילו אם החלון גבוה יותר
 מ"ט מקרקעית העליה. ואם יש לו שתי חלונות אחד למעלה מ"ט ואחד למטה
 מ"ט ודאי יניחנה בחלון שהיא למטה מ"ט. ובנרות בהכ"נ המנהג שהמנורה
 במקום גבוה.

4 ע"י רמב"ם (גניבה פ"א ה"ו): תשלומי כפל נוהגין בכל חוץ משה ושור שהגונב
 את השה או את השור וטבח או מכר משלם על השה תשלומי ארבעה ועל השור
 תשלומי חמשה.

5 ע"י רע"א: היינו כיון דהגנב מחזיק בדבר בתורת גניבה לא הוי הדבר ברשות
 בעלים. ומה"ט אינו יכול להקדישו ולא קרינן ב' כי יקדיש איש את ביתו מש"ה
 לא מיקרי מבית איש, אבל בגונב מבית שומר חייב כדקתני במתני' דר"פ המפקיד,
 דכיון דמחזיקו בדרך שמירה לבעלים ולהחזירה להם הוי הדבר ברשות בעלים
 להקדישו ולמכרו ומקרי בית האיש.

באו"ש (פ"א גניבה ה"ז) הקשה לר"ש דסבר (לקמן עו ע"א) דגונב קדשים חייב
 באחריותו חייב כפל דדבר הגורם לממון כממון דמי וקרינא ביה וגונב מבית
 האיש, אמאי גונב מן הגנב אינו משלם כפל לגנב, הא הוי גורם לממון לגנב,
 וכמבואר לקמן (צח ע"ב) דגזל חמץ לפני הפסח ובא אחר ושרפו לאחר הפסח
 לר"ש דדבר הגורם לממון כממון חייב לגנב, ולא מצינו לר' שמעון דפליג אהך
 דינא דגונב מן הגנב.

ותי' דגניבה שאני, דכיון דמצוה על כל מי שיכול ליטלה מביתו של הגנב להשיבו
 לבעליו, לא קרינא ביה מבית האיש אף על גב דהוי גורם לממון. והנראה בזה,
 דהנה בגמ' (לקמן סט ע"ב) ילפי' ממיעוטא דגונב מבית האיש ולא מבית הגנב
 דאינו משלם כפל לגנב, ומבואר מזה דמסברא ה"א דגונב מן הגנב חשיב גניבה
 מהגנב, ואיצטריך מיעוטא דאינו משלם לגנב, ובטעמא דמילתא צ"ל דכיון שאם
 הגנב אינו משיב את הגניבה צריך לשלם דמיה, ובהשבת הגניבה פטור עצמו
 משלם דמיה, חשיב' לגניבת החפץ כגניבה מהגנב. ונראה דגם לאחר דילפי'
 מקרא דפטור, אי"ז משום שחסר בגניבה לפי שאינה של הגנב וא"ז גניבה כלל,
 דלעולם לא הדרי' מסברת הה"א דיש כאן גניבה גמורה כלפי הגנב, אלא שנתמעט
 דאעפ"כ אינו מתחייב על גניבה מבית הגנב.

שר' חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן, הטוען טענת גנב בפקדון, משלם
 תשלומי כפל, שחט או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. וכי כתוב "אין
 בין" [שהוא בדווקא, שאין שום הבדל בין כפל לד' וה' אלא מה שמוזכר,
 הרי רק כתוב] מרובה [שהוא לשון שיש קצת דברים שזו מרובה על זו,
 והמשנה] לימד [קצת] ושייר [דברים אחרים, ולכן אין הוכחה מהמשנה].

שמדת תשלומי כפל נוהגת כר'. מאיפה אנו לומדים [שכפל בטוען
 טענת גנב נוהג בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים]
 שהרבנים למדו, [נאמר] "על כל דבר פשע" - כלל, "על שור על חמור על
 שה ועל שלמה" - פרט, "על כל אבידה" - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל,
 ולומדים [שזה כלל כל דבר שהוא] כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר
 המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון⁸, להוציא קרקעות
 שאינן מטלטלים, להוציא עבדים שהוקשו לקרקעות⁹, ולהוציא שטרות,
 שאף על פי שהם מטלטלים אין גופן ממון [אלא רק גורמים לגבות ממון].
 להוציא הקדש, שנאמר "רעהו".

[שואלת הגמ', למה אתה דורש כל דבר שהוא מטלטל וגופו ממון, הרי
 גם אפשר לומר שזה כעין הפרט ונאמר] אם? מה הפרט מפורש דבר
 שנבילתו מטמא במגע ובמשא, כמו כן כל דבר שנבילתו מטמא במגע
 ובמשא, אבל לא עופות. וכי אפשר לומר כך. והרי כתוב [גם] "שלמה".
 אמרו [התלמידים בבית המדרש], אנוהו מדברים בבעלי חיים.

[אז אולי] נאמר, בבעלי חיים, [שרק חייבים כפל על] דבר שנבילתו
 מטמא במגע ובמשא, [אבל] דבר שאין נבילתו מטמא במגע ובמשא, לא
 [חייבים כפל עליו],

ולפ"ז יש לישב קושית הא"ש, דכיון דיסוד המיעוט דגונב מן הגנב הוא שאינו
 מתחייב על גניבה מהגנב, י"ל דגם לר"ש דגורם לממון כממון מפטר, דנהי דחשיב
 ממונו של הגנב אכתי קרינן ביה גנב ואיכא למיעוטי לה מקרא דבית האיש ולא
 בית הגנב. והא דבגונב קדשי מזבח אמרי' דלר"ש דגורם לממון כממון חייב, היינו
 דוקא גבי הקדש דטעמא דלא קרינן ביה מבית האיש הוא משום של"י הקדושה
 חל על הממון דין ממון גבוה ואינו ממון הבעלים, ולהכי לר"ש דגול"מ כממון
 וחשיב כממון שלו שפיר קרינן ביה בית האיש ומשלם כפל לבעלים. משא"כ בגנב
 דטעמא דלא קרינן מבית האיש הוא מחמת דהוי בבית הגנב, לא מהני מה דע"י
 גול"מ כממון חשיב כדדידה, דמ"מ הרי הוא גנב ונתמעט מקרא דגונב מבית האיש
 [ועד"ז י"ל במה שנתקשה הא"ש מ"מ מאחר שהלוקח לא זכה בחפץ, אכתי חשבי' להחפץ כחפץ
 גנב מהבעלים, ומ"מ מאחר שהלוקח לא זכה בחפץ, אכתי חשבי' להחפץ כחפץ
 הגנב, ומש"ה נהי דע"י דין גול"מ חשבי' לה כממונו של הלוקח אכתי מיקרי
 גניבה, ופטור ממיעוטא דולא מבית הגנב].

6 ע"י רמב"ם (גניבה פ"א ה"ז): הגונב מאחר הגנב אף על פי שנתיאשו הבעלים
 אינו משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה,
 לגנב הראשון אינו משלם שהרי דין הבהמה הזאת לחזור בעיניה לבעלים ולא
 קנייה הגנב, ולא לבעלים אינו חייב לשלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא
 גנב מרשותו.

7 ע"י רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א): הטוען שנגנב הפקדון מביתו, אם נשבע ואחר כך
 באו עדים ששקר טען ושהפקדון היה אצלו הרי זה משלם תשלומי כפל שהרי
 הוא עצמו הגנב ואם טבח ומכר אחר שנשבע משלם תשלומי ארבעה וחמשה,
 ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו, ואינו מביא חומש שאין החומש
 משתלם עם הכפל, ואם באו עדים קודם שישבע אינו משלם אלא הקרן בלבד.

8 ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"א): הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם
 אלא הקרן בלבד שני' ישלם שנים לרעהו לרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לגוי, וכן
 הגונב קדשים מבית בעליהו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין קדשים שאין
 הבעלים חייבין באחריותו בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותו הרי זה פטור
 מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה שני' וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש.
 [הראב"ד] הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן. א"א גונב
 נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל.

ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ב): וכן הגונב עבדים ושטרות וקרקעות אינו משלם
 תשלומי כפל, שלא חייבה תורה הכפל אלא במטלטלין שגופן ממון שנאמר על
 שור על חמור על שה על שלמה אבל העבדים הוקשו לקרקעות שנאמר
 והתנחלתם אותם לבניכם והשטרות אין גופן ממון.

9 שנאמר והתנחלתם אותם וכו' (רש"י). ע"י קידושין כב ע"ב.

שכן כל א' וא' דורשים לו כלל ופרט בפני עצמו [פ' במקום שיש הרבה פרטים כל א' וא' מרבה כעין שלו, ולא דורשים כולם יחד, שיהיו כעין הפרט, ששלמה מרבה בעלי חיים שאין נבילתם מטמא כמו שנבאר לקמן בתנא דבי חזקיה], אבל עופות לא¹⁰.

א"כ [שזה "כעין הפרט" מביאים בכל הפרטים], שיכתוב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה, רק] פרט אחד [ומזה שכתוב עוד פרטים, לומדים לרבות שאר בעלי חיים שאין נבילתם מטמא]. איזה [פרט] היה [צריך שיכתוב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה]. אם כתב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה] שור, הייתי אומר [שרק חייבים כפל על גניבת בעל חי שרק לגבי מזבח, אבל כל בעל חי שאין קרב לגבי מזבח, לא [חייבים עליו כפל].

ואם כתב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה, רק] חמור, הייתי אומר, [שרק חייבים כפל על גניבת בעל חי שהוא] קדוש בכורה [פ' שהוא צריך להיות דומה בג' צדדים, שהם א) בעלי חיים ב) קדושה בכורה ג) נבילתו מטמאה] שאין קדוש בכורה [כמו צבי ואיל], לא [חייבים עליו כפל, שרק דומים בב' צדדים שהם בעלי חיים ונבילתו מטמאה, לכן כתוב שור, שאם לא נצרך לעצמו, שילמדהו לענין אחר, לשאינו קדוש בכורה, וצריכים לפחות ב' צדדים של דמיון, והם א) בעלי חיים, ב) נבילתו מטמא]. אמרו התלמידים בבית המדרש, א"כ, שיכתוב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה רק ב' פרטים] שור וחמור, למה כתוב [גם] "שה". למדנו מזה, להביא [גם] עופות [שגם בהם יש חיוב כפל]. ונאמר, [שלומדים מזה] להביא עופות טהורים, דומה לשה שמטמא בגדים [שהוא לובש] בבית הבליעה [פ' כשהוא אוכל אותם, ולכן הם דומים לפרט קצת, שיש טומאה בנבילתם], אבל עופות טמאים, שאין בהם טומאה, שלא מטמאים בגדים [שהוא לובש] בבית הבליעה [פ' כשהוא אוכל אותם], לא [חייבים עליהם כפל]. "כל" הוא ריבוי [ולכן מזה שכתוב "כל" לומדים כל דבר שהוא מטלטל וגופו ממוין].

וכי כל מקום שכתוב [בתורה] "כל" הוא ריבוי. והרי לענין מעשר שנאמר "כל", ודורשים לו בכלל ופרט [וכלל, ולא מרכיב שום דבר]. שלמדנו, "ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך" - כלל, "בבקר ובצאן ובין ובשכר" - פרט, "ובכל אשר תשאלך נפשך", חזר וכלל, כלל ופרט וכלל לומדים [לכלול כל דבר שהוא] כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי מפרי [ולא כמהין ופרטיות או מים ומלח] וגידולי קרקע [ולא דגים], אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע.

אמרו התלמידים בבית המדרש, "בכל" [הוא לשון של כלל, אבל] "כל" הוא [לשון של ריבוי. ואם תרצה לומר, "כל", הוא כלל, אבל "כל" כאן [בטוען טענת גנב] הוא ריבוי. הרי מתחילה כתוב כלל ופרט וכלל [לגבי חיובי שבועה], שנאמר "כי יתן איש אל רעהו" - כלל, "כסף או כלים" - פרט, "לשמור" - חזר וכלל. ואם תחשוב שזה [שכתוב] "על כל דבר פשע" גם כן בא [למד] כלל ופרט [וכלל], שיכתוב הרחמן [פ' ה' ית' בתורה] את הפרטים האלה לגבי ה"כלל ופרט [וכלל]" הזה, למה [כתוב] "על כל דבר פשע". למדנו מזה שהוא ריבוי. עכשיו שאמרת "כל" [הוא לשון של ריבוי, למה [כתוב] כל הפרטים האלה. אחד למעט קרקע, ואחד למעט עבדים, ואחד למעט שטרות. "שלמה", ממעט דבר שאינו מסויים [פ' שאין לבעלים סימנים בו, שפטור מכלל]. "על כל אבידה", לכמו שאמר ר' חייא בר אבא, שאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, הטוען טענת גנב

מבית הקדש, דכיון שהמונות של הקדש והוה גניבה מהקדש חשיב ההקדש גופיה מבית האיש עכת"ד.

ובברכ"ש (ס' ל"ד ס"ק ג - ד) הוכיח כדברי הגר"ח מהא דאיתא בבכורות יא, א אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי, איבעיא להו פדיונו לפודה או דלמא פדיונו לבעלים וכו', אר"ג תא שמע הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים וכו' ואי ס"ד להקדש מדמינן ליה וגונב מבית האיש אמר רחמנא ולא מבית הקדש. והנה ביאור הספק אי פדיונו לפודה או פדיונו לבעלים הוא אי פט"ח קודם פדיון הוי ממון בעלים ורק דאסור בהנאה או דהוי ממון גבוה כהקדש, דאי הוי ממון בעלים ורק דאסור בהנאה הוי פדיונו לבעלים, דכיון דפדאו ונסתלק ע"ז האיסור הנאה ממילא הוי של הבעלים, אבל אי הוי ממון הקדש הוי פדיונו לפודה דומיא דשאר פדיון הקדש. ומבואר דאף אי להקדש מדמינן לה והוא ממון גבוה, מ"מ אי לאו מיעוטא דגונב מבית האיש היה משלם כפל לבעלים, ומוכח מזה כדברי הגר"ח דא"ג דע"ג דע"ג חלות הקדושה על חל הממון דין ממון גבוה, מ"מ כיון דמצד הממונות הוי של הבעלים, חשיב גניבה מהבעלים ואי לאו מיעוטא דגונב מבית האיש היה משלם כפל לבעלים.

ונראה עוד דמשמע כן גם מתוך הסוגיא בדע"ו הנ"ל, דאיתא שם אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה', וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור מאי טעמא וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ומהא דנקט הגמ' 'וכן משמע דגונב אחר הגנב וגונב הקדש תרווייהו חד דינא הוה. ולשיטת התוס' דגונב הקדש ממעטינן מרעהו דאינו משלם כפל להקדש, צ"ב מאי שייטא דהני תרי דיני להדדי, דהא גונב מן הגנב ממעטינן מוגונב מבית האיש החסרון משום דלא הוי גניבה מבית איש, ואילו גונב הקדש ממעטינן מקרא דרעהו דאינו משלם כפל להקדש. אבל לפי ביאורו של הגר"ח בדעת הרמב"ם דבקדשי מזבח הוה הממונות של הבעלים והוי גניבה מהבעלים וממעטינן להו מקרא דגונב מבית האיש ולא מבית הקדש, ניחא היטב דבתרווייהו החסרון הוא משום דלא הוי גניבה מבית האיש.

ויש להוסיף עוד דלפמשי"ת לעיל (אות א) דיסוד מיעוטא דגונב מבית האיש אינו משום דחסר בגניבה כיון שאינה שלו אלא דא"ג דחשיב גניבה גמורה נתמעט שאינו מתחייב רק בגניבה מבית האיש ולא בגניבה מבית גנב. ולפ"ז ניחא טפי הא דמדמי גונב מן הגנב לגונב הקדש, דלפי ב' הגר"ח גם גבי גונב הקדש ממעטינן דא"ג דהוי גניבה גמורה מהבעלים, מ"מ אין דין כפל כיון דלא הוי מבית האיש. ונמצא דבתרווייהו ילפי' מקרא דגונב מבית האיש דא"ג דהוי גניבה גמורה אינו מתחייב משום דבעינן גניבה מבית האיש.

והנה בגמ' ב"מ ז, ב מבואר דגונב הקדש בעינן למיעוטא דד"ה ולא ג"ד, ולפמשי"ת לעיל (אות ב') דמיעוטא דגונב מבית האיש ולא מבית הגנב הוי מיעוטא גם מד"ה ולא בעינן בזה למיעוטא דד"ה ולא ג"ד, צ"ל לדרכו של הגר"ח דהתם קאי רק אגונב קדשי בדה"ב דמעטינן מרעהו וכדמייתא לעיל שם הך קרא דרעהו דפטור מכלל דהוי מיעוט רק מכלל וכלל, אבל בגונב קדשי מזבח דילפי' מוגונב מבית האיש ילפי' דפטור בין מכלל ובין מד"ה²².

ויש להוסיף עוד, דלפמשי"ת לעיל שם דמיעוטא דגונב מבית האיש הוי מיעוטא גם מקרן נמצא דאיכא נפקותא לדעת הרמב"ם, דבגונב קדשי בדה"ב חייב קרן ומשא"כ בגונב קדשי מזבח דילפי' מקרא דגונב מבית האיש פטור אפי' מקרן.

¹⁰ ע"י תוס': רעהו אמר רחמנא - ולא הקדש תימה לר"י ומאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש כמכל בטוען טענת גנב הא ליכא שבועה בהקדש ולמסקנא דנפיק כפל ושבועה מחד קרא א"ש ואת"ל דלקמן נפקא לן בפרקי' (ד' עו). למעט הקדש מוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש ו"ל דהתם נמי לא מאיש קדוש דגבי הקדש נמי שייך לשון איש ולא משום דכתיב (שמות טו) ה' איש מלחמה אלא משום דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש ואשה על לשון נקבה כגון אשה אל אחותה בקרסים (שם כו) אלא התם ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו דכתיב ולא מבית הקדש ואגב דגבי גנב איצטריך למנטק האי לישנא למידרש ולא מבית הגנב נקט ליה נמי לענין הקדש.

ועי' גרנ"פ: ת"ד רעהו ו"ל דהתם נמי לא מאיש קדוש וכו' אלא התם ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו. ברמב"ם פ"ב מגניבה ה"א מבואר שלא כדברי התוס' שכתב ו"ל הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בלבד שנאמר ישלם שנים לרעהו לרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לגוי, וכן הגונב קדשים מבית בעליהן בין קדשי קדשים בין קדשים חייבין באחריותן הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה שנאמר וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש עכ"ל. ומבואר מדבריו דתרווייהו קראי צריכי, ודלא כהתוס'. ובאר בזה הגר"ח (בסנטסיל) דהרמב"ם ס"ל דקרא דרעהו ממעט גונב קדשי בדה"ב דאינו משלם כפל להקדש, וקרא דגונב מבית האיש ממעט גונב קדשי מזבח דאינו משלם כפל לבעלים, ומשום דחלוקין הן קדשי בדה"ב מקדשי מזבח ביסוד דין ההקדש. דהנה בגמ' לקמן עו, א מבואר דגנב והקדש פטור מד"ה ו"ל להקדש כמכירה, דמיעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן. וכתבו התוס' שם דהיינו רק בקדשי מזבח, אבל בקדשי בדה"ב לא מיקרו על שם הבעלים והוי הקדש כמכירה וחייב דר"ה. ובאיור דבריהם הוא, דבקדשי בדה"ב יסוד דין ההקדש הוא הקנאת הממון להקדש כמכירה להדיט ע"י דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיט, וכיון דנעשה הממון של הקדש ממילא יש ע"ז חלות קדושה ואסור בהנאה. משא"כ בקדשי מזבח יסוד דין ההקדש אינו הקנאת הממון, אלא הוא רק עשיית חלות קדושה, ורק דכיון דחל על הממון קדושה נעשה מחמת זה דין ממון גבוה. ומש"ה בקדשי מזבח דיינינן דמצד הממונות הוי אכתי של הבעלים ואפי' בקדשים שאינו חייב באחריותו, ומיקרי תורא דראובן, משא"כ בקדשי בדה"ב דהוא הקנאת הממון להקדש, הוה הממונות של הקדש ולא מיקרו על שם הבעלים והוי כמכירה להדיט.

ובזה ביאר הגר"ח דעת הרמב"ם דקרא דרעהו ממעט גונב קדשי בדה"ב שאינו משלם כפל להקדש, דכיון דהממונות של הקדש הויא הגניבה מהקדש ואי לאו מיעוטא היה משלם כפל להקדש, וממעטינן מקרא דרעהו דאינו משלם כפל להקדש. משא"כ גונב קדשי מזבח דהממונות של הבעלים חשיב גניבה מהבעלים, ואי לאו מיעוטא היה הדין שמשלם כפל לבעלים, ובזה ליכא למעוטי מקרא דרעהו, דמהך קרא ממעטינן רק שאינו משלם כפל להקדש, ולכן ממעטינן להו מקרא דגונב מבית האיש, דא"ג דהממונות של הבעלים כיון דאחמת הקדושה חל על הממון דין ממון גבוה לא קרינן ביה וגונב מבית האיש. ומאיך קדשי בדה"ב ליכא למעוטי שלא ישלם כפל להקדש מקרא דגונב מבית האיש ולא

באבידה פ"י שהמוצא אבידה טוען שנגנבה ממני לאחר שמצאתיה, ונשבע ונמצא שקרן, משלם תשלומי כפל, שנאמר "על כל אבידה אשר יאמר" [והרי הפסוק מדבר בטוען טענת גנב, ומוזכר אבידה].

למדנו שם [לקמן דף קח ע"ב]. המפקיד אצל חבירו דבר, וכאשר בא לקחתו שואל אותו, איפה הפקדון שלי? [הנפקד] אמר לו [למפקיד], נאבד לי. ואומר המפקיד אני משיב אותך, ו[הנפקד] אמר "אמן" [ואמן חשיב כאילו הוא נשבע], ו[באן] עדים והעידו שאכלו, משלם את הקרן [שאינו חייב כפל אלא בטענת גנב]. אבל אם הנפקד הודה מעצמו¹¹ שלא נאבד, אלא שלקחו לעצמו, משלם קרן וחומש ו[חייב קרבן] אשם. [אבל אם המפקיד תובע] איפה הפקדון שלי? [והנפקד] אמר לו [למפקיד, שהפקדון נגנב]. [והמפקיד אומר] אני משיב אותך, ו[הנפקד] אמר "אמן". [ובאן] עדים והעידו שהיה עצמו נגנב. משלם תשלומי כפל. [אבל אם] הודה מעצמו¹², משלם קרן וחומש ו[חייב קרבן] אשם.

אבל הרי כתוב, בטוען טענת גנב, שמשלם תשלומי כפל, אבל בטוען טענת נאבד, לא משלם תשלומי כפל. ואפי' טוען טענת גנב, [רק] משלם תשלומי כפל בשבועה [פ"י רק אם נשבע לשקר], אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל. מאיפה לומדים את זה. שהרבנים למדו, [נאמר] "אם ימצא הגנב", הטענה הזו מדבר בטוען טענת גנב. אתה אומר, [שהפוסק מדבר] בטוען טענת גנב, או שהפוסק מדבר בגנב עצמו [פ"י שהנפקד אומר שנגנב, ומצאו את הגנב]. כשהוא אומר, "אם לא ימצא הגנב", [הרי רואים] שהפוסק מדבר בטוען טענת גנב.

[תנא] אחר לימד, "אם ימצא הגנב", שהפוסק מדבר בגנב עצמו, [ושואלת הגמ'] אתה אומר, בגנב עצמו, או אינו אלא בטוען טענת גנב. כשהוא אומר, "אם לא ימצא הגנב", הרי מדובר בטוען טענת גנב, אם כן כמה אני מעמיד [את הנאמר] "אם ימצא הגנב". [צריך לומר] שהפוסק מדבר בגנב עצמו.

הרי לפי כולם, "אם לא ימצא הגנב", הכתוב [מדובר] בטוען טענת גנב. איך זה משמע. אמר רבא, [פירוש הפסוק היא] אם לא ימצא כמה שאמר [הנפקד, שאמר שנגנבה, כמש"כ "וגונב מבית האישי"], אלא שהוא עצמו גנב, "ישלם שנים".

ומאיפה אנו יודעים [שאינו חייב כפל בטוען טענת גנב אלא] בשבועה. שלמדנו, [נאמר] "ונקרב בעל הבית אל האלהים", [פ"י "אל האלהים" היינו] לשבועה¹³ [שכיון שטוען "וגונב מבית האישי" ישבע שנגנבה ויפטר]. אתה אומר, לשבועה, או אינו אלא לדין [פ"י לפרעון שכן שומר חנם שטוען נגנבה

¹¹ ע"ר רמב"ם (שבועות פ"א ה"ח): שבועת הפקדון כיצד, כל מי שיש ממון חבירו בידו בין פקדון בין מלוה או שגזלו או עשקו או מצאו לו אבדה ולא החזירה וכיוצא בזה ותבע ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תכחשו זו אזהרה לכפירת ממון, ואין לוקין על לאו זה, ואם נשבע לו על שקר על ממון שכפר בו הרי זה עובר בלאו אחר ועל זה נאמר לא תשקרו איש בעמיתו זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון, ושבועה זו היא הנקראת שבועת הפקדון.

ע"ר רמב"ם (שבועות פ"א ה"ט): ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה, משלם את הקרן שכפר בו עם תוספת חומש, ומקריב אשם ודאי בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וגו' והיה כי יחסא ואשם ולא נאמר בו ונעלם ממנו לחייב מזיד כשוגג.

¹² ע"ר רמב"ם (שבועות פ"א ה"ט): ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה, משלם את הקרן שכפר בו עם תוספת חומש, ומקריב אשם ודאי בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וגו' והיה כי יחסא ואשם ולא נאמר בו ונעלם ממנו לחייב מזיד כשוגג.

ע"ר רמב"ם (שבועות פ"א ה"י): והוא שיזיד בפקדון או בממון שנתחייב בו וידע בו בשעת שבועה, אבל אם שגג ושכח שיש לו אצלו ממון וכפר ונשבע ואחר כך ידע הרי זה אנוס ופטור מכלום, וכן אם לא ידע שאסור לישבע לשקר על כפירת ממון הרי זה אנוס ופטור.

ע"ר רמב"ם (שבועות פ"א ה"יא): אם כן היאך היא שגגת שבועת הפקדון, כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו וידע שהיא אסורה ושיש לו אצלו ממון זו היא שגגתה, וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן.

¹³ רבי עקיבא איגר מסכת בבא קמא דף סג עמוד ב
בגמרא או אינו אלא לדין וכו', עיין במהרש"א שהקשה לפירש"י ב"מ דמפרש או אינו אלא לדין היינו שיתחייב כפל מיד בטענתו טענת גנב אף קודם שנשבע א"כ יקשה קוש"י הש"ס למ"ל קרא בגנב תיפוק ל' מקו' מטוען טענת גנב ול"ש לשנויי דיו ללא וכו' מה התם בשבועה דהא להווא ס"ד גם התם בלא שבועה, ולענ"ד נראה דמסברא לאותו ס"ד חייב רק בבאו עדים שהחפץ בידו קודם שנשבע היינו ל"ז שעומד בטענתו לשבע ולפטור, אבל באומר אה"כ שרוצה לשלם ואינו רוצה לשבע אף שעומד בטענתו שנגנב מ"מ הא אינו רוצה לפטור עצמו בטענה זו ואם א"כ באו עדים פטור, וא"כ "ל דאי לא כתיב קרא בגנב עצמו הייתי אומר דמוה בקנס ואה"כ באו עדים חייב וקרא דהמצא תמצא היינו בלא באו עדים אה"כ, ול"ש לאקשוויי הא מאשר ירשיעון אלהים נפקא, ד"ל דמהך לחודא הייתי אומר דקרא פוטר דוקא בשומר שהודה קודם שנשבע שהגניבה

משלם]. נאמר שליחות יד למטה [בענין שומר שכר] ונאמר שליחות יד למעלה [פ"י כאן בשומר חנם]. כמו ששם מדובר בשבועה, כמו כן כאן בשבועה.

זה מוכן לפי מי שאמר אחד [מהפסוקים מדובר] בגנב ואחד [מדובר] בטוען טענת גנב, היינו שאומרים ב' פסוקים, אלא לפי מי שאמר שניהם [מדובריים] בטוען טענת גנב, למה יש ב' פסוקים. אמרו [התלמידים בבית המדרש], אחד [מהפסוקים בא] למעט [טוען] טענת אבד' [שאינו טוען נאבדה הימנו ועדים מעידים שנגנב פטור מכפל אפילו נשבע]. ולפי מי שאמר [שפוסק] אחד [מדבר] בגנב ואחד בטוען טענת גנב, שאין [פסוק] מיותר, מאיפה הוא יודע למעט טענת אבד. מן זה שהיה יכול לכתוב גנב [ובמקומו כתוב] הגנב.

ולפי מי שאמר שני [הפסוקים מדברים] בטוען טענת גנב, [והפסוק המיותר] ממעט טוען טענת אבד, איך הוא דורש [זה שהיה יכול לכתוב] גנב [ובמקומו כתוב] הגנב. אמר לך, הוא צריך אותו [התוספת אות ה'] לכדרכי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, שאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הטוען טענת גנב בפקדון, משלם תשלומי כפל, שחט או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה [כגנב עצמו].

לפי מי שאמר [שפוסק] אחד [מדבר] בגנב ואחד בטוען טענת גנב, זה [שהיה יכול לכתוב] גנב [ובמקומו כתוב] הגנב, לומדים למעט טענת אבד, מאיפה הם יודעים [ההלכה] של ר' חייא בא אבא. אמר לך, הוא הקיש [פ"י כיון שהפסוקים כתובים א' ליד השני, כל הלכה שישנה אצל גנב ישנה אצל טוען טענת גנב], ואין שואלים על הקיש [ואפשר לשאול שהרי גנב חייב גם ללא שבועה, וטוען טענת גנב רק חייב עם שבועה].

זה מוכן לפי מי שאמר [פסוק] אחד [מדבר] בגנב ואחד בטוען טענת גנב, מוכן. אלא לפי מי שאמר שניהם [מדברים] בטוען טענת גנב, מאיפה אנו יודעים גנב עצמו [משלם כפל בכלל]. ואם תאמר, שילמדו קל וחומר מטוען טענת גנב, [אם כן יש לשאול ש]די להגלמד מהקל וחומר להיות כמלמד, מה שם [פ"י המלמד, שהוא טוען טענת גנב אינו חייב אלא] בשבועה, כמו כן כאן [גנב עצמו אינו חייב כפל אלא] בשבועה. [אלא] לומדים את זה ממה שלמדו בבית מדרש של חזקיה [שפוסק אחר מדבר בענין גנב עצמו].

שלמדו בבית מדרש של חזקיה [שהפוסק היה צריך] לאמר [פ"י לכתוב רק] שור וגניבה [ולא כל שאר הפרטים, ונלמד כעין הפרט], והכל נכלל [בזה]. אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח, אף כל קרב לגבי מזבח [חייב כפל ולא דבר אחר]. מה זה מרבה. שה.

אצלו בזה פטור דהוי מודה גמור, דליכא למימר דמודה מחמת יראה שיבואו עדים ויתחייב בכפל ומקדים עצמו בכונה לפטור, ז"א דאי משום כן לא היה צריך להודות שהחפץ אצלו היה לו לעמוד בטענתו ולומר שאינו רוצה לישבע ורוצה לשלם ויהיה ג"כ פטור אם יבאו עדים אח"כ ומשום כך הוי מודה גמור, אבל בגנב הייתי אומר דמודה בקנס חייב דלא הוי מודה ד"ל דעושה כן מיראת עדים, ומש"ה צריך קרא בגנב עצמו ולא הייתי מוקים בבאו עדים אח"כ, ולזה כתיב גנב עצמו בהאי פרשתא וקאי ג"כ עלה אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו ואייתר הא המצא תמצא לבאו עדים אח"כ. ומיושב קו' מהרש"א. וק"ל.

ע"ר רמב"ם שכירות (פ"א ה"ב):

חדושי ר' נחום מסכת בבא קמא דף סג עמוד ב

ט) ומנלן דבשבועה דתניא ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה וכו' או אינו אלא לדין. וברש"י או אינו אלא לדין לפרעון דשומר חנם שטוען נגנבה ישלם, ולפ"ז הוה ילפי' מקרא דעל כל דבר פשע שמתחייב כפל בטוען טענת גנב ואפי' שלא נפטר בטענת הגניבה מקרן. ועיין ברש"י ב"מ מא, ב ד"ה אתה שמפרש באופ"א דאו אינו אלא לדין היינו דאף על פי שלא נשבע ישלם כפל משעה שטען בבית דין נגנבה.

ולפי פירוש רש"י בסוגיין יל"ע היכי ס"ד דש"ח חייב בגניבה, הא א"כ אין חילוק בין ש"ח לש"ש ואמאי חלקיניהו רחמנא לתרתי. ועוד קשה דהא בהך קרא דונקרב בעה"ב אל האלהים כתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ומוכח מזה שפטור מלשלם, דאם חייב מה איכפת לן בהא דלא שלח ידו במלאכת רעהו, וכבר עמד בזה הפ"י.

ואולי י"ל עפ"י המבואר לקמן קח, ב נגנבה באונס והוכר הגנב אמר אביי אם שומר חנם הוא רצה עושה עמו דין רצה נשבע אם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע, ורבה אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע. ופרש"י שם דעושה עמו דין היינו הדשומר משלם לבעלים ויחזור ויפרע אח"כ מהגנב, דהואיל ולא יפסיד השומר כלום עליו לטרוח אחריה. והיינו דהיכא דהוכר הגנב איכא נידון אם על השומר לטרוח להביאו מבית הגנב או שהבעלים יביאו מבית הגנב. ולפ"ז אפש"ל דלס"ד זו דש"ח נמי חייב בגניבה, הוה מפרשינן קרא דאם לא ימצא הגנב דוקא היכא דלא הוכר הגנב, אבל היכא דהוכר הגנב על הבעלים לטרוח והשומר פטור. וניחא דלענין זה חלוק ש"ח מש"ש, דבש"ש כתיב אם גנב יגנב מעימו ישלם ומשמע בכל גווני ואפי' היכא שהוכר הגנב. ע"ר שו"ע (ח"מ סי' רצא ס"א): שומר חנם פטור בשבועה מגניבה ואבידה, ואינו חייב לשלם כי אם בפשיעה:

{ סד ע"א }

כשהוא אומר "שה", הרי שה [כבר] אמור [שהוא נלמד משור], אם כן איך לומדים "גניבה" [פי' שהוא הכלל השני לעשות הכלל ופרט וכלל 2], לרבות כל דבר [פי' כל דבר שמטלטל וגופו ממוין].

[ממשיך הגמ' ושואל, ש]יאמר [פי' שיכתב בפסוק] "שור" "שה" ו"גניבה", והכל בכלל. אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש [רק] דבר הקדוש בכורה, כמו כן כל דבר הקדוש בכורה. מה זה מוסיף. חמור. [אם כן] כשכתוב חמור [בפירוש בפסוק, למה היא מובא], הרי חמור אמור [פי' לומדים את זה משור ושה]. אלא איך אני ילמד "גניבה" [בכלל השני לעשות כלל ופרט וכלל]. לרבות כל דבר [המטלטל וגופו ממוין לחיוב כפל]. יאמר שור וחמור שה וגניבה, והכל בכלל. אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש בעלי חיים, אף כל בעלי חיים, מה זה כולל. שאר בעלי חיים, כשנאמר [בפסוק] "חיים", הרי [בעלי] חיים [כבר] מוזכר [שלומדים משור שה וחמור], איך אלמד "גניבה" [פי' לעשותו כלל ופרט וכלל]. לרבות כל דבר [המטלטל וגופו ממוין].

אמר מר, [מה שנשאלת למעלה ש]יאמר [רק] שור וגניבה [ולא להביא כל שאר הפרטים]. וכי כתיב שור ו[אחר כך] גניבה. הרי כתוב [הפוך] "גניבה" ו[אחר כך] "שור". ואם תאמר [הגמ'] מדבר [בצורה של] אילו היה נאמר [כך, פי'] אילו נאמר "שור" ו[אחר כך] "גניבה" [אז לא היה צריך לכתוב כל הפרטים, וקשה למה כתוב כך]. וכי אפשר לאמר "מה הפרט מפורש [וכו']". [הרי] הוי "שור" - פרט. ו"גניבה" - כלל. [אם כן איננו כלל ופרט וכלל אלא] פרט וכלל, [ואז] נעשה כלל מוסיף על הפרט, ונתרבה כל דבר.

אלא [אנחנו] אומרים [פי' לומדים] כמו שכתוב "גניבה" ו[אחר כך] "שור". וכי אפשר לומר "הכל נכלל" או "מה הפרט מפורש [וכו']" [כלימוד של כלל ופרט וכלל]. הרי איך שכתוב [הוא] "גניבה" - כלל. ו"שור" - פרט. [אם כן היא] "כלל ופרט", ואין בכלל אלא מה שבפרט, רק שור, ולא דבר אחר.

אמר רבא, התנא סומך על זה [שכתוב בפסוק] "חיים" [פי' גניבה הוא הכלל הראשון וחיים הכלל השני] ואמר [שדורשים] כלל ופרט וכלל. [ושואלת הגמ'] והרי הכללי האחרון לא דומה לכלל הראשון [שכן האחרון רק כולל בעלי חיים, והראשון כולל כל דבר]. הרי [מי שלימד את זה] למד בבית מדרש של רבי ישמעאל שדורשים כללים ופרטים כך.

וזה הוא מה שקשה לו [למה שלמדו בבית מדר של חזקיה], למה [כתוב] "אם המצא תמצא" [הרי משמע שהוא מרבה עוד]. שיכתוב [רק] "שור" ו"גניבה" ו"חיים", והכל בכלל [כעין הפרט, דבר המטלטל וגופו ממוין]. אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש דבר הקרב לגבי מזבח, אף כל הקרב לגבי מזבח, מה יש ללמוד נוסף [על זה]. "שה", [אבל הרי] כשהוא אומר "שה" [בפירוש בפסוק], הרי שה [כבר] אמור [שלומדים אותו מ"שור"], הרי איך לומדים "גניבה". לרבות כל דבר [בכלל ופרט וכלל]. שיכתוב [בפסוק] "גניבה" ו"שור" ו"שה" ו"חיים", והכל בכלל [בכלל ופרט וכלל], ואם כן למה נאמר "אם המצא תמצא".

אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש דבר הקדוש בכורה [חייב כפל], אף כל דבר הקדוש בכורה, מה יש ללמוד נוסף [על זה]. "חמור". כשכתוב [בפסוק בפירוש] "חמור", [קשה, שכן] הרי חמור אמור [פי' שנלמדת משה ושור], הרי איך לומדים "גניבה". לרבות כל דבר [בכלל ופרט וכלל]. שיאמר "גניבה" ו"שור" ו"שה" ו"חמור" ו"חיים", והכל בכלל. אם כן, הייתי אומר, מה הפרט מפורש בעלי חיים [חייבים כפל], אף כל בעלי חיים. מה יש ללמוד נוסף [על זה]. שאר ב"ח, כשהוא אומר "חיים", הרי חיים [כבר] אמור [פי' שכתוב בפסוק בפירוש, ולא מכלל ופרט], אם כן איך לומדים "גניבה", לרבות כל דבר [בכלל ופרט וכלל, אז] למה [נאמר] "אם המצא תמצא".

לרבות שאר דברים • כל הני • אילו כן • לשון תשובת שאילה הן : אף כל קדוש בכבורה - ולא מהרבי מדרשא אלא חמור הלך מה היה לך להביא שלא נכתב חמור להכי כתב חמור דע"כ כלל ופרט(ג) לשאר דברים אלו : והכל בכלל • חיים דמשמע לרבות כל בעלי חיים למה לי : מי כתוב שור - ברישא

מרובה פרק שביעי בבא קמא סדר

(א) גמי' מה י"ך להביא : (ב) שם כשהוא חומר חיים הרי בעלי חיים : (ג) רש"י ד"ה אף כל וכו' כלל ופרט וכלל לשאר : (ד) חוס' ד"ה יאמר וכו' ולא יא' אלא פרט : (ה) בא"ד מחייב לפי ר"י וכו' חיים מאי קמשי וכו' ולא תא' פרטות ה"ל לרבות בכלל חיים אפילו לא :

כשהוא אומר שה כו' • אף על גב דחמור כתיב ברישא נקט כי האי גוונא משום דהכי מסיק מילתיה שפיר : **יאמר** גניבה ושור וחיים והכל בכלל • שאל הר"ר אשר מלוני' את ר"י הכי ה"ל דמגניבה שור וחיים מרבינן כל דבר ולא (ד) יהיה אלא פרט וכלל דלא הוה מרבינן מיניה אלא ב"ח והשתא בעי לרבינו בכלל ופרט וכלל טפי ומחיל דמשמע כלל בתרא והשיב לו ר"י כיון דלא מסיק אחתי אדעתיה לך קדושה בצבורות וקרב לגבי מזבח א"כ אם נאמר מה הפרט מפורש בעלי חיים נמצא שאין כלום בכלל בתרא דחיים יותר מכעין הפרט והואיל וכן הוא אית לן למימר דחיים כלל הוא להיות משמע כל דבר כמו גניבה ב"ח אינו ענין לחיים ממש תניח לענין כל דבר או נפרש חיים לשון חשיבות כמו אחייה לקרן כעין שגבד לקמן ולהכי קאמר והכל בכלל דאם לא בא לרבות מכעין הפרט אלא בעלי חיים לא יכתוב סוס פרט אלא גניבה וחיים וליהוי גניבה כלל וחיים פרט וכו"מ בעלי חיים והא דפריך הא לא דמיא כלל בתרא לכלל קמא אע"ג [דפרשית] דחיים משמע כל דבר כמו כלל דגניבה מ"מ הואיל ומשמעות פשט שלהן אין שוה אין לעשות כלל ופרט וכלל מלא ומשני ה"א קרב לגבי מזבח אין וכלל חיים כמשמעותיה ומענין הפרט אנו ממעטינן שאר ב"ח שאין קריבין לגבי מזבח כמו בכל מקום דמענין הפרט אתא למעוטי מכלל בתרא והכל מחייב(ב) כפי ר"י אך האחרון קאמר ויאמר גניבה שור ושה וחמור וחיים והכל בכלל דכיון דמכח פרטי בעי למימר שיהיה הכל בכלל מאי קמשי אינו קריביו אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים והא מכח פרטות בא לרבות אחי' לאו בעלי חיים ואור"י דהמתרין לא הבין דברי המקסן וחזר ומקשה לו לוחם קשיא עלמה ומפרש דבריו ואין נראה דאין זו כוונת הגמ' אלא תנא אחד הוא שפירא ומשיב לעלמו לכך נראה לפרש דהתנא לרווחא דמילתא בא לפרש דאפילו תאמר שאין חילוק בין ב"ח לשאין בעלי חיים ולא ממעטינן מחיים דלאו ב"ח אפ"ה מפרטא דשור לא תרבה כל דבר הממלטל וגופו ממון ותקשה לך המלא תמלא ל"ל דהא לא מרבינן מפרטא דשור אלא דבר הקרב לגבי מזבח ומסיק ויאמר גניבה ושור וחמור שה וחיים והכל

והי"ח דלא ה"ו כ"ר לומר דכ"ה רבי דמנשי וכו' לכדמני' ידו כו' ולימוד דמלא המלא

כשהוא אומר שיה הרי שיה אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור שיה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור כשהוא אומר חמור הרי חמור אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר שור וחמור שיה וגניבה והכל בכלל אילו כך הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב"ח מה יש לך להביא שאר בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי *חיים אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אמר מר יאמר שור וגניבה כו' כתיב שור וגניבה גניבה ושור הוא דכתיב וכו' תימא אילו נאמר קאמר אילו נאמר שור וגניבה וכו' מצית אמרת מה הפרט מפורש הוה שור פרט וגניבה כלל פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט ואיחרבו להו כל מילי אלא כדכתיב קאמרי גניבה ושור מו מצית אמרת הכל בכלל או מה הפרט מפורש הוה ליה גניבה כלל ושור פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שור אין מידי אחרינא לא אמר רבא תנא אחיים קא סמיך ליה וכלל ופרט וכלל קא"ל והא לא דמי כלל בתרא לכלל קמא הא תנא *דבי רבי ישמעאל הוא רבה"ג דריש כללי ופרטי והכי קא קשיא ליה אם המצא תמצא למה לי יאמר שור וגניבה הפרט מפורש דבר הקרב לגבי מזבח אף כל הקרב לגבי מזבח מה יש(ה) להביא שיה כשהוא אומר שיה הרי שיה אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר הקדוש בבכורה אף כל דבר הקדוש בבכורה מה יש לך להביא חמור [כשהוא אומר חמור] הרי חמור אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר יאמר גניבה ושור ושה וחיים והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש בעלי חיים אף כל ב"ח מה יש לך להביא שאר ב"ח כשהוא אומר חיים הרי(ג) חיים אמור הוא מה אני מקיים גניבה לרבות כל דבר אם המצא תמצא ל"ל אי

והדר גניבה דהוה ליה פרט וכלל דנימא הכל בכלל נעשה כלל מוסף על הפרט גניבה ושור כתיב דהוה ליה כלל ופרט ושור אין מידי אחרינא לא: וכו' תימא אילו נאמר קאמר - אילו נאמר שור ברישא והדר גניבה לא היה לריך לכתוב יותר ולמה לא נכתב כן : אילו נאמר שור וגניבה - בתמיה הוא ודאי ה"ל פרט וכלל וטפי קשיא לי' ומאי אילו כן קאמרת ליה : אלא כדכתיב קאמרי - בתמי' גניבה ושור הא הוה ליה כלל ופרט ומאי הכל בכלל דקא קשי' לי' ומאי מה הפרט מפורש דמהדר ליה הא כלל ופרט לא מרבי מידי : אחיים סמיך - גניבה ה"ל כלל קמא סמיך ליה אחיים דהוי כלל בתרא ודריש בכלל ופרט וכלל וספיר דקתי ויאמר גניבה שור ושה וחמור והכל בכלל הואיל ואחיים סמיך ליה מאי קשיא לי' הא טפי לא כתיב אם המלא המלא קשיא ליה כדאמר במסקנא ומייה אפסקיה גמרא למילתי' דרבא בצרכי אחרינא ולא שבק לאכוקיה למילתי' : והא לא דמי כלל בתרא - דלא כייל אלא בעלי חיים לכלל קמא דמשמע כל דבר : הא תנא דבי רבי ישמעאל בשילהי אלו טריפו' : וכו' קא קשיא ליה - לתנא דבי חזקיה צביסא דמילתא : אם המלא סמלא - דמשמע ריבוי למה לי והשת' קא מפרש לה רבא לכולא מתני' : הכל בכלל - דמתרבי כל בעלי הפרט דבר הממלטל וגופו ממון : הא מה אני מקיים גניבה - דדרשינן בכלל ופרט לרבות כל דבר : יאמר גניבה ושור ושה וחמור וחיים והכל בכלל - אם המלא תמלא ל"ל ומשני אילו כן הייתי אומר אף כל ב"ח להכי אילטריך אם המלא תמלא למימר דלאו מגניבה וחיים דרשינהו לכלל אלא מאם המלא תמלא ושדינהו לכל הני פרטי ביניהו כדמפרש לקמן :

[בעלי חיים]

זכיה ד: ח: מילין סו' (כרייתות כ"א)

לי והכי מסקנא דתנא דבי חזקיה : חיים לשאין בעלי חיים אצל בתחלה שהיו לו טעמים אחרים לא חושש אם לא נחלק והשתא אילטריך המלא לרבות שאין בעלי חיים ופריך מה יש לך להביא בעלי חיים כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור ולמה לי כל הני פרטי הא מה אני מקיים גניבה פירוש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר ועוד שאלו דאמאי הולך לומר מה הפרט מפורש ב"ח ה"ל למימר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש דבר שכלתו ממונה לאחוי' ועפות טוראים ולא הוי מלי לאקשוי' תו כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור כו' וספיר אילטריך המלא תמלא ואור"י דכורבן זה התנא שאין זה הדבר צדד עומאה *כיון שטומאה חלוקה יותר מלחי שזה בתנא ובעל פה דוקא ועוד שאלו למה ליה לרבה למימר דאם המלא תמלא קא קשיא ליה ולריך להסדר דברי הברייתא ולומר גניבה ושור לימא דחזקיה אתא לפרושי למה כל הני פרטי ואם המלא תמלא סמיך וכבני מערבא ס"ל דאמרי בשני כללות הסמוכי' זה לזה הטל פרט ביניהם ודוגם בכלל ופרט וה"ק יאמר המלא ושור וגניבה והכל בכלל המלא תמלא לא חשיב להו שני כללות דדברה תורה כלשון בני אדם ומשני דמשור לחודיה ועם שני כללות לא אחי ומסיק ויאמר המלא ושור וחמור ושה וגניבה והכל בכלל אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש כשהוא אומר חיים הרי חיים אמור הא מה אני מקיים כלל ופרט לרבות כל דבר והוי אחי מסקנא דברייתא שפיר דלפי מה שמפרש רבא דהמלא תמלא קא קשיא ליה אין מתרין צברייתא עלמה כלום וגם מה שמזכיר שור קודם לגניבה הוה אחי גמי שפיר והשיב לו ר"י חרא דאין לומר *דברה תורה כלשון בני אדם אלא במקום שאי אפשר לומר בע"א ואין להאריך כאן בזה ועוד דא"כ היאך היה יכול לומר אילו כן הייתי אומר מה הפרט מפורש קרב לגבי מזבח אוקדוש בבכורה הא ע"כ כיון דסבר ראי תנא דשני כללות הסמוכים זה לזה בריבוי ויביע דיינין ליה א"כ משני כללות הוה מרבינן כל דבר דהא ליכא למימר הטל פרט צביהם כבני מערבא דא"כ תקשה ליה שיה למה לי כדפריך בסמוך :

לא תמלא המלא לא משמע ליה וכדפרישו הסופרות לקמן • העתק מחילופי גרסאות :

מרובה פרק שביעי בבא קמא

אי הכי שפיר קשיא ליה - ומשני משום דלית ליה פירכא אע"ג דהאי פירכא ליתא בצרייתא היינו משום דלא חש לפרשה : **מהיכא** קמיתיה ליה ממללא בתרא כללא גופי' חיים כתיב ביה - גם זה שאל ה"ר אשר מלוני"ל את ר"י דאכתי תקשה

יב א מיי פ"א מנ"ל
גניבה הלכה ד סמנ
עשין ע"א :

המלא תמלא ל"ל דהא כיון דלא מני לרבוויי בכלל ופרט וכלל טפי אלא בעלי חיים משום דכללא גופיה חיים כתיב ביה ח"כ ע"כ חיים כלללא לא אחי' דהי כלללא אחי' איצטריך כל הנהו פרטי לא לכתוב אלא גניבה וחיים והוה מרבינן נמי כל בעלי חיים אלמא לאו כלללא הוא אלא פרטא ומפרט דחיים לתוך נרבה כל ב"ח ומכל הני פרטי נרבה כל דבר והכי איתא בסמוך אי לאחויי בעלי חיים מחיים נפקא והסביר ר"י דלקמן ודאי דאיכא כלללא ופרטא וכלללא כדאמר שדי שור בין המלא המלא קאמר שפיר דמקעין הפרט דשור מרבינן אפילו ללאו ב"ח דכל ב"ח מפרטא דחיים נפקא אכל הכא בלא המלא תמלא אי חיים לא היו כלל ה"ר מתרבו ללאו ב"ח מפרטי כיון דליכא כלל בתרא לרבוויי מיניה כעין הפרט והואיל שאין לרבות מהן כלום אם נעשה חיים פרט ע"כ רבינן או לעשות מחיים כלל ויבואו הפרטות למעט מן הכלל ואלמר מה הפרט מפורש דבר שכלתו מטמאה ונמעט מהם עופות עומאים וע"ג דהאי הנא חין נראה לו לתפוס לך טומאה היינו דוקא לפי מה שסיהי כלל לתפוס לך ב"ח ורואה לעשות כולל דחיים כמו כלל דגניבה אכל השתא דמסיק דמחיים לא משמע אלא ב"ח ואין יכול לתפוס לך ב"ח דאי"כ פרטי למה לי ע"כ היה לרין לתפוס לך טומאה להכי איצטריך המלא תמלא לרבות כל דבר כדמסיק :

אי הכי שפיר קשיא ליה משום דאית ליה פירכא ליה דבר מהיכא קמיתיה ליה מכלל בתרא כללא גופיה חיים כתיב ביה - כלומר איצטריך אס המלא תמלא ליה ממללא בתרא לכלל איכא למיפרך שאר דברים מהיכא קמיתיה ליה ממללא בתרא חף כל כללא גופיה חיים כתיב ביה דכל היכא דדרשין כלל ופרט וכלל חף כל ממללא בתרא מידרש כלללא קמא למעוטי הוא דאחי דכללא חיהו היו פרט וכלל דאיתרבו כל מיני ומחיי כללא קמא למעוטי מאי דלא דמי ליה לפרטא וכללא בתרא לרבוויי אחי דאי לאו חיהו ה"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שפרט הלכך לא דרשין מיניה אלא בעלי חיים וצטיל ליה כלל ופרט דאע"ג דדריש תנא דבי ר' ישמעאל בעלמא כללא ללא דמי (ליה פרטא) הני מיני לרבוויי מידי דהוי בכללא בתרא : **לפי איצטריך אס המלא תמלא** - למידרש כללי מיניה כדמפרש ואזיל : **וסא פרי כללי דסמיכי נינוסו** - המלא תמלא והיכי מני למדרש מינייהו כלל ופרט וכלל : **פטל פרט** - הכתוב בידן ביניהן : **אלא לאחויי דבר הסמויים** - ומיכא דרשין לה ולא ממשמעותא דיש בהמות הרבה שאין בהן סימן דאי ממשמעותא דקרא נפקא תיפוק

שבות ה
[מולין בו :
דחיים מדי
ככות מא
ע"כ]
ס"א ל"ג ומוה'
שכנא הגיה' דלא
דמי ליה כלללא
קמא ומחיי
הני דלא דמי
לפרטי הי"מ כו'
וה"ס דדריש
בעלמא כללא
דלא דמי
להדי פרטי
כלומר לכלל
ופרט וכלל ומר
בין מה הפרט
ע"כ

[ע"י חס'
שבות ה"ד
דמלא]

לקמן ע"ה

שבות דף ה' מולין דף
סו' ככות נה'

למעוטי דבר שאין מסוים - אית ספרים דגרסי 'לאחויי ולעיל (דף סג' ד"ה דבר) מפורש : **אי הכי שיה ל"ל** - ס"מ לאקשווי שור ושה ל"ל *דמקעין הפרט דחיים לתוך מרבינן כל דבר אפילו ללאו ב"ח ולפי שהגמרא התחיל דבריו בשור שהוא ראשון נקט הכי אכל באמת הוא ששניהם מיותרים : חין

אי הכי שפיר קשיא ליה משום דאית ליה פירכא ליה דבר מהיכא קמיתיה ליה מכלל בתרא כללא גופיה חיים כתיב ביה כלל ופרט וכלל מאי קא מהני ליה אי לאחויי כל דבר הא חיים כתיב בעלי חיים אין מידי אחרניא לא משום הכא איצטריך אם המצא אמרי והא שני כללות דסמיכי אהדרי גינהו אמר רבינא *כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט שדי שור בין המצא לתמצא לאחויי מאי אי לאחויי ב"ח מחיים נפקא אלא לאחויי דבר שאין בעלי חיים ודרוש ה"ר מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון ותו שדי חמור בין המצא לתמצא לאחויי מאי אי לאחויי דבר בעלי חיים משור נפקא אלא לאחויי דבר מסויים א"ה שיה למה לי אלא ריבה ומיעט וריבה הוא כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים אין זה כלל ופרט אלא *ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי אי הכי כל הני פרטי למה לי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וחד למעוטי שמרות גניבה וחיים לדרבב דאמר אחייה לקרן כעין שגנב ולמ"ד חד בגנב וחד בשוען טענת גנב וגנב עיצמו נפקא ליה מאם ימצא הגנב האי אם המצא תמצא מאי דריש ביה מבעי ל' לדרבא בר אהילאי *דאמר רבא בר אהילאי מאי טעמא דרב דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פשור דכתיב אם המצא תמצא אם המצא בעדים תמצא בדיינים פרט למרשיע את עצמו ולמ"ד תרוייהו בשוען טענת גנב דהאי אם המצא תמצא מפיך ליה לגנב עצמו מרשיע עצמו מנלן *מאשר ירשיעון אלהים ולא המרשיע את עצמו ולמ"ד חד בגנב וחד בשוען טענת גנב דאייתי ליה מהמצא תמצא למרשיע את עצמו האי אשר ירשיעון מאי דריש ביה אמר לך ההוא מיבעי ליה

למודה בקנס דפטור ומ"ד תרוייהו בשוען טענת גנב קסבר מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ולמ"ד חד בגנב וחד בשוען טענת גנב דנפקא ליה גנב מהתם בשלמא אם המצא תמצא לדרבא בר אהילאי אבל כל הני פרטי למה לי כדתנא דבי רבי ישמעאל *דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא לדבר שנתחדש בה ואימא גנב עצמו בשבועה לא ס"ד דתניא רבי יעקב אומר שנים ישלם *שלא בשבועה אתה אומר שלא בשבועה או אינו אלא בשבועה אמרת לא כך היה מאי לא כך היה אמר אביי לא לכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וליתי בק"ו בשוען טענת גנב ומה שוען טענת גנב דבהיתורא אתא לידיה אמר קרא לישלם תרי גנב עצמו דבאיסורא אתא לידיה לא כל שכן אלא שנים ישלם דכתב רחמנא בגנב עצמו למה לי דאפילו שלא בשבועה והאי אם המצא להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה *לכדתניא ידו

אין וספרות כדאמרן הא אימעוטיו להו להך מהנך פרטי דכתיבי בעל כל דבר פסע : **שנתחדש בפ** - אם המלא בעדים תמלא בדיינין פרט למודה בקנס : **ואימא גנב טלמו** - לא ישלם כפל עד שיטבע לשקר הואיל ומקראי דלעיל נפקא לן גנב טלמו : כחוסה

[עין בהר"ש ר"ש
קידושין ס"י ב']

דל"כ כללא בתרא למה
לי לרבות כעין הפרט
הא כפרט טלמו משמע
כל - ה"ה תקנת מחילופי
גראאות

גליון הש"ס
תוס' ד"ה אי הכי
שה למה לי ה"מ לאקשווי
עין תשובת מהר"י
אריכי ס' שלג :

סוסה ג'
שבות י"י
[מנחם י"י]

גימין ד' ע"ד
ב"מ י' נה'

הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "שנים ישלם" בגנב עצמו. ש[חיי כפול] אפילו שלא בשבועה.
[וכי' זה [שכתוב] "אם המצא" בא ללמד את זה. הרי צריכים אותו לכמו שלמדנו, [נאמר במציאת הגנב] "ידו",

אם כן, קושיותו מוצדקת [ואיזה תשובה יש בדבר]. משום שיש לו פרכה, "לרבות כל דבר" מאיפה הוא מביא את זה. מהכלל האחרון, [הרי] הכלל עצמו כתוב בו "חיים", [אם כן] מה עוזר ה"כלל ופרט וכלל" בכלל. אם זה בא להוסיף "כל דבר", הרי כתוב "חיים", [משמע רק] בעלי חיים, ולא דבר אחר. בגלל זה צריכים "אם המצא" [לרבות כל דבר המטלטל וגופו ממון?]. אמרו [התלמידים בבית המדרש, כלל ופרט וכלל יש פרט בין ב' הכללים, אבל כאן, ב"המצא תמצא"] הרי שני הכללים סמוכים א' לשני [ואיך אפשר לדרוש כלל ופרט וכלל]. אמר רבינא, כמו שאומרים בארץ ישראל, כל מקום שאתה מוצא שני כללים סמוכים זה לזה, תשים [ה]פרט [הכתוב לידם] ביניהם, ותלמד אותם בכלל ופרט [וכלל]. לדוגמא [תשים "שור" בין "המצא" ל"תמצא". מהו בא לרבות. אם זה בא לרבות בעלי חיים, [הרי] לומדים את זה מ"חיים" [הכתוב בפסוק בפירושו]. אלא לרבות דבר שאין בעלי חיים, וכך דורשים, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון.

ועוד, תשים "חמור" בין "המצא" ל"תמצא". מהו בא לרבות. אם זה בא לרבות דבר שאינו בעלי חיים, [לא יתכן, שכן כבר] לומדים את זה מ"שור". אלא לרבות דבר המסויים [פי' שרק חייבים כפל על דבר מסוים ואל דבר שאינו מסוים].

[שואלת הגמ' אם כן למה נאמר "שה". אלא [באמת אין כאן כלל ופרט וכלל, אלא הלימודו היא] ריבוי מיעוט וריבוי, כמו שלמדו בבית מדרש של רבי ישמעאל, שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, [נאמר] "במים" "במים" ב' פעמים [בחוב סנפיר וקשקשת לקבוע דג לדבר כשר], אין זה כלל ופרט [וכלל, שכולל כל דבר שהוא כעין הפרט], אלא ריבוי מיעוט וריבוי [שכולל הכל, חוץ מפרטים שנתמעטים מהמיעוט].

[אם כן בחיוב כפל] הריבוי [הראשון כולל] הכל. מהו מרבה. מהרבה כל דבר. אם כן, למה [כתובים] כל הפרטים האלה. אחד למעט פרקע, ואחד למעט עבדים, ואחד למעט שטרות [ולא יכלו להסביר כך עד כאן, שכן שהיו לומדים בכלל ופרט וכלל, לומדים כעין הפרט דבר המטלטל וגופו ממון, ואלה הפרטים נתמעטים ממילא].

[לפי זה, איך דורשים] "גניבה" ו"חיים". לכמו שרב דרש, שאמר, מחיים את הקרן לכמו שגנב [שאם גנב בהמה והכחשה או הוזהר משלם כשעת הגניבה].

ולפי מי שאומר שפסוק אחד [מדבר] בגנב ואחד [מדבר] בטוען טענת גנב. ולומדים גנב עצמו מ"אם ימצא הגנב", איך הוא דורש זה שכתוב "אם המצא תמצא". הוא צריך אותו לכמו שלמד רבא בר אהילאי, שאמר רבא בר אהילאי, מהו טעמו של רב, שאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. שנאמר "אם המצא תמצא", "אם המצא" בעדים, "תמצא" בדיינים [פי' אם יש עדים על הגניבה, הדיינים נותנים קנס], וזה ממעט המרשיע את עצמו [פי' שמודה שגנב ואחר כך באו עדים, ואז אינו חייב כפל].

ולפי מי שאומר שני הפסוקים מדברים בטוען טענת גנב, זה [שכתוב] "אם המצא תמצא" מלמד שגנב עצמו [משלם כפל], מאיפה אנו יודעים שהמרשיע עצמו [ואחר כך באו עדים, שהוא פטור מכפל]. מ"אשר ירשיעון אלהים" [פי' שרק חייבים כפל כאשר הדיינים המכונים אלהים מרשיעים אותו], ולא המרשיע את עצמו.

ולפי מי שאומר אחד [מהפסוקים מדבר] בגנב ואחד בטוען טענת גנב, שלומד מ"המצא תמצא" למרשיע את עצמו, איך הוא דורש זה [שנאמר] "אשר ירשיעון". אמר לך, צריכים אותו למודה בקנס [ולא באו עדים] שפטור [ואם רק היה פסוק א' בענין מודה בקנס, היו לומדים אותו לענין ללא עדים, ואז אם מודה בקנס ואחר כך באו עדים, היו מחייבים].

ולפי מי שאומר ששני [הפסוקים] מדברים בטוען טענת גנב, [צריך לומר שהוא] סובר, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, חייב.

ולפי מי שאומר [שפסוק] אחד [מדבר] בגנב ואחד בטוען טענת גנב, שלומד גנב משם, זה מוכן [שהוא לומד] "אם המצא תמצא" כמו רבא בר אהילאי, אבל למה ישנם כל הפרטים האלה. כמו שלמדו בבית מדרש של רבי ישמעאל, שלמדו בבית מדרש של רבי ישמעאל, כל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא לדבר שנתחדש בה [וכאן החידוש היא שמודה בקנס קפטור].

ונאמר, גנב עצמו [רק חייב כפל] בשבועה [פי' שנשבע שלא גנב]. אל תחשוב [כך], שלמדנו, רבי יעקב אומר, [נאמר] "שנים ישלם", שלא בשבועה¹⁴. אתה אומר, שלא בשבועה, או אינו אלא בשבועה. אמרת. לא כך היה. מהו "לא כך היה". אמר אביי, שלא [היה צריך] הרחמן [פי' ה' ית'] לכתוב [בתורה] "שנים ישלם" בגנב, וילמד בק"ו מטוען טענת גנב, ומה טוען טענת גנב שהגיע לידו ב[דרך] המותרת, נאמר בפסוק שישלם כפל, גנב עצמו, שהגיע לידו באיסור, לא כל שכן [שמשלם כפל]. אלא למה כתב

¹⁴ ע"ר רמב"ם (גניבה פ"א ה"ד): גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב חייב לשלם שנים לבעל הגניבה, אם גנב דינר משלם שנים, גנב חמור או כסות או גמל משלם שנים בדמיה, נמצא מפסיד כשיעור שבקש לחסר את חבירו.

איני יודע [שחייב כפל] אלא [אם מצא הגניבה ב] "ידו", מאיפה אנו יודעים [ש]אם מצאו הגניבה [ב]גגו חצירו או קרפיו [שחייב כפל]. מלמד הנאמר, "אם המצא תמצא", מכל מקום [פ]י בכל ענין. א"כ, שנאמר בפסוק או "המצא המצא" או "תמצא תמצא", מזה שהפסוק שינה [בלשונ], למדנו מזה ב' [דברים].

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב, קרן [משלם] כמו [שהיה שוה בזמן] שגנב [אותו, אבל] תשלומי כפל או תשלומי ארבעה או חמשה, [משלם] כשעת העמדה בדין¹⁵. מהו טעמו של רב. נאמר בפסוק "גניבה" ו"חיים", למה אמר הרחמן [פ]י ה' ית' בתורה [חיים] בגניבה. להחיות את הקרן למה שהיה כשגנב [אותו].

אמר רב ששת, אני אומר, שרב אמר את ההלכה זו כאשר היה מנמנם ושכב¹⁶, שלמדנו, [הגונב בהמה] כחושה, ו[הגנב] השמינה¹⁶ [פ]י פיטס את [הבהמה], משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כמו [שהיה כאשר] גנב [אותו, ולא כשעת העמדה בדין]. אמרו [התלמידים בבית המדרש, אין זה קשה על רב, וכאן שונה]. משום שיאמר [הגנב לבעלים, וכי זה הוגן ש]אני מפטם [את הבהמה] ואתה לוקח אותי¹⁷ [אבל כל שבח שבדמים שהוקרו בהמות בכללות בשוק, או שנתפטמה מאליה, אז משלם כפל כשעת העמדה בדין].

בא ושמע, [גנב שגנב בהמה] שמינה, ו[הגנב] הכחישה [בידים, או בטורח מלאכה או במכות במקל], משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כמו [שהיה כאשר] גנב [אותו]. גם שם [אינו בכלל דינו של רב], משום שאומרים לו [לגנב], מה זה משנה אם הרגת כל [הבהמה] או הרגת חציו [ולכן מאותו רגע שהכחיש התחילה שחייטתו].

רב אמר [ההלכה של], ביוקר וזול. איך מדובר. אם תאמר שמתחילה [כאשר גנב את הבהמה, היתה] שוה זול ולבסוף [פ]י בשעה שאבדה מן

¹⁵ ע"י שו"ע (ח"מ ס' ש"ד ס"ג): גנב בהמה או כלי וכיוצא בהם, ובשעת גניבה היה שוה ארבעה ועכשיו בעת העמדה בדין שוה שנים, משלם קרן כשעת גניבה. היתה שוה בשעת גניבה שנים ובשעת העמדה בדין ארבעה, אם שחט או מר או שבר הכלי או אבדו, משלם כשעת העמדה בדין. ואם מתה הבהמה או אבד הכלי מאילו, משלם כשעת גניבה:

ביאור: משלם קרן כשעת גניבה כו' - דקדק לכתוב "הקרן", ור"ל ולא כפל וד' וה', ולא ביאר המחבר דינים איך ישלמו, וגם לא חילק בין כפל לד' וה' בהוקר או הזול בין טביחה להעמדה בדין, ובין היה בשעת גניבה בזול והוקר בשעת העמדה בדין, ולא חילק נמי בדין כפל וד' וה' בין נשבר או מתה מאילו או טבח ומכרו, משום שהן קנס ומקנס לא איירי המחבר. וטעם דברים הללו הוא זה שכתב בבבא ראשונה צריך לשלם ד' בעד הקרן עכ"פ ולא חילק בין שברו או טבחו בידיים או נשבר מאילו, משום דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. מיהו בסיפא אם היתה בשעת גניבה בזול ואח"כ הוקר, שם מחלקינן שפיר, דאם טבח או מכרה להבהמה או שבר להכלי בידיים בשעת היוקר, משלם הקרן כשעת היוקר משום דאז היתה התחלת הגניבה והוצאתה מהעולם, דהא אי לא טבחו או שברו היה מחזירו לבעלי בעינו. אבל ברישא דהזולה בשעת שטבחה או שברה בידיים לא אמרינן התחלת הגניבה משעת טביחה, דא"כ היא חוטא נשכר, דאילו לא טבחה בידיים אלא מתה מאליה היה צריך לשלם ד' ועכשיו ששברה בידיים לא ישלם אלא ב'. ובשעת העמדה בדין ד' דקאמר, לאו דוקא קאמר, דאין ענין חיוב קרן לשעת העמדה בדין כי אם לשעת התחלת הגניבה או לשעת הוצאתו מן העולם דהיינו בשעת טביחה או שבירה וכנ"ל, אלא לשון הגמרא נקט, ומיירי כשעמד השער בשוה משעת שבירה או טביחה עד שעת העמדה בדין (סמ"ע).

או שבר הכלי או אבדו - סתם, משום דק"ל סתם אבידה ה"ל כפשיעה, אם לא שכתב בצידו שנשבר "מאליה" דה"ל כאילו כתב דידוע דנאבד שלא בפשיעה, ועיין לקמן סימן ש"ב סוף סעיף י' מה שכתבתי שם סק" (סמ"ע, פ"ת), ו"א דהך אבידה היינו אבידה בידיים דהוא מזיק ממש, אבל אבדו בפשיעה אין הגזלן מתחייב בכך דגזלן אינו אפילו שומר חנם (קצה"ח, נת"מ).

¹⁶ ע"י שו"ע (ח"מ ס' ש"ד ס"ד): גנב כחושה והשמינה, או שמינה והכחישה, משלם כשעת גניבה. הגה: והא דגנב כחושה והשמינה משלם כשעת הגניבה, דוקא שהוציא עליה הוצאות, אבל נתפטמה ממילא הוי כאלו הוקרה, ואם שחטה משלם כשעת העמדה בדין.

ביאור: גנב כחושה והשמינה כו' - מיירי דפיטמה הגנב בהוצאותיו וכמ"ש הרמ"א ע"ז, ומשום דאמר ליה הגנב אנה מפטמינא ואתה תשקול הפיטמא, ואי היתה שמינה והכחישה אפילו מתה מעצמה מצי אמר ליה הנגנב מה לי מתה כולה מה לי מתה פלגא וכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה (סמ"ע).

הוי כאלו הוקרה - וכבר נתבאר בסעיף ג', דאם הוקרה ממילא ומתה מעצמה דמשלם כדמעיקרא בזול, ואם שחטה בידיים משלם כשעת שחיטה ביוקר, ופיטום דמעמדה הוא כיוקרא (סמ"ע), ו"א דלעולם כפל וד' וה' אינו משלם אלא כשעת העמדה בדין, אפי' איתבר ממילא (ש"ך ונת"מ).

¹⁷ ע"י שו"ע (ח"מ ס' ש"ד ס"א): היתה הגניבה ביד הגנב והשביחה מאליה, כגון כבשה שהיתה מעוברת בשעת גניבה, וילדה. או שהיתה טעונה בשעת גניבה, וגזזה, משלם אותה ואת ולדותיה. ואם אחר יאוש ילדה וגזזה, משלם כשעת הגניבה. הוציא עליה והשביחה, כגון שפטמה, הרי השבח של גנב אפילו לפני

העולם] שוה ד' זוזים. [וכי] קרן, [רק משלם] כעין שגנב, נאמר שרב חולק על רבה. שאמר רבה, מי שגזל חבית יין מחבירו, ובתחילה היתה שוה זול, ולבסוף [כאשר אבדה מן העולם] שוה ד' זוזים, [אם הגנב] שברו [בידיים] או שתה אותו, משלם ד' [שכן, כל זמן שהיא קיימת, זה של הבעלים, וצריך להחזירו לו, ולכן ברשות הבעלים התייקר, ואותו שעה ששברה או שתה אותו, אז הוא גזל לבעלים, אבל אם] נשבר לבדו?, משלם זוז¹⁸ [שרק מחייבים אותו על הרגע שגנבו, ואז היה שוה זול, וטביחה או מכירה דינם כמו שברו או שתה אותו].

אמרו [התלמידים בבית המדרש], כאשר רב אמר [ההלכה שלו, היא] כגון שמתחילה [היתה] שוה ד' ולבסוף שוה זול, קרן, כעין שגנב, תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה¹⁸, כשעת העמדה בדין.

רבי חנינא לימד לראיה לרב, בעה"ב שטען טענת גנב בפקדון, ונשבע והודה ובאו עדים, אם טרם שבאו עדים הודה, משלם קרן וחומש ואשם¹⁹ [משום שבועה שקר, ופטור מכלל, שהמודה בקנס פטור], ואם מאחר שבאו עדים הודה [נהרי כבר נתחייב כפל], משלם תשלומי כפל ואשם²⁰, וחומשו נכלל בכפילו [שהרי החומש היא תשלומים לבעלים, וצ"ל שמדובר שהחומש באותו מחיר של הכפל, שאם זה שתי מחירים, הרי אם שילם כפל לא קיים החומש, וצריך לשלם חומש, שהוא כפרת השבועה], דברי רבי יעקב.

יאוש, וכשמחזיר הגניבה נוטל השבח מבעלים. הגה: ו"א דאפילו שבח מאליה הוא של גנב, אפי' קודם יאוש, וכל שכן אם גנב כבשה ונתעברה אצל גנב דהשבח של גנב, אפילו תבעוה הבעלים קודם שילדה, הואיל וגנבה ריקנית:

ביאור: היתה הגניבה ביד הגנב כו' - כל היכא דקנה בשינוי, אלא חשוב כאילו היא שעתא גזלה, אלא הוה כאילו ניקנית לו מיד כשבתה לידו, אבל בגוף הפרה לא איירי, דפשיטא דלא קני. דליכא לגבה שינוי כלל, ולאחר שנתייאשו הבעלים, קנה, ולא משום דיאוש קנה, אלא משום תקנת השבים. שינוי החוזר אף שאינו קונה אפילו מדרבנן. מ"מ נוטל השבח, משום תקנת השבים, ואפילו בדמים לא מסלקינן ליה. ה"נ לאחר יאוש, אפילו בלא שום שינוי כלל. הילכך, היכא דגזל פרה מעוברת, או רחל טעונה, וילדה, וגזזה, קנה גוף הבהמה, ומשלם דמים, כפי שהיתה שוה הבהמה בשעת הגזילה. גזל ויקנית, ונתעברה וילדה, וכן לענין גזזה, מחזיר הבהמה, ונוטל הולד והגזזה. ואי לא ילדה ולא גזזה, נוטל השבח מגוף הבהמה, משום תקנת השבים. וכולהו לפני יאוש. אבל לאחר יאוש, אפילו היכא דנתייקרה ונתפטמה מאליה נוטל השבח, משום תקנת השבים (ש"ך בשם הי"ש).

משלם אותה ואת כו' - דלידה וגזזה לא מחשב שינוי לקנות גוף הבהמה ולא השבח על ידה דה"ל כשינוי החוזר, דהרי חזרה להיות מעוברת וטעונה מגיזה [וכן הוא לקמן ס' ש"ב ס"ח] (סמ"ע וש"ך), ומשו"ה אפילו נתעברה אצל הגנב וגם ילדה אצלו לא קנאה, ומ"ש "משלם" אותה, לאו דוקא קאמר משלם דמשמע דנותן דמים בעדה, אלא נוטל הכבשה בעינה כיון שלא קנאה בשינוי. וה"א שכתב הרמ"א ס"ל דכשתחזור להיות מעוברת או טעונה גיזה ה"ל כפנים חדשות, ולא מיקרי שינוי החוזר אלא מחשב שינוי גמור והשבח הוא שלו, וגם הכבשה בעינה תשאר בידו שקנאה בהשינוי אלא שמשלם הבעלים דמיה (סמ"ע), ו"א דלא משום שינוי החוזר, אלא דלא הוי שינוי אלא כשנתנה הגוף לגוף אחר, כגון טלה ונעשה איל דהוי גוף קטן ונעשה גדול, משא"כ כאן דנשתנתה הצורה קצת לחוד, דתחילה בשעה שהיתה מלאה היתה נראית בריאה ונעשתה כחושה לא הוי שינוי (ט"ז).

משלם כשעת הגניבה - פירוש, אם היתה טעונה קצת בשעת גניבה ונשתתה ביד הגנב עד שנתרבה בגיזה וכולד, כל שעדיין לא גזזה וילדה, דאז הבהמה עם הגיזה והולד צריך להחזיר להנגנב, והנגנב צריך ליתן להגנב דמי השבח שנשבח ביד הגנב, ואם כל הגיזה נתגדל מיום שבאה ליד גנב צריך לשלם לגנב כל השבח בדמים, ואם כבר ילדה אצל הגנב אזי מחזיק הגנב גם בפרה אגב ולדה והוא נותן דמי השבח כמו שהיה בשעת הגניבה להנגנב (סמ"ע), ו"א דצריך להחזיר גוף הפרה (ש"ך), הטעם דמשלם כשעת הגניבה, מפני תקנת השבים, ולא משום שקנה הפרה בשינוי, והא דגנב פרה מעוברת וילדה אצלו משלם דמי פרה העומדת לילד והפרה עם הולד ישארו לגנב, היינו שאין הגנב יכול לכוף לבעלים ליקח הפרה בשומא ולהשלים, אבל אם באמת רוצים הבעלים לעשות כן הרשות בידם, והשבח שבא מזמן הגניבה הן לענין גיזה הן לענין ולד הוא לגזלו, ובסיפא דגזל פרה ריקנית כו' היה החילוק בזה, דכל שהולד נפרד מהפרה כגאו הגזלן ומחזיר הפרה לחוד והולד מחזיק לעצמו, והבעלים לא מצי לסלוקי בזוי, אבל אם תבעו כשהוא עדיין במעי אמו, אף שקנה דהי שבו עכ"פ שינוי גמור, מ"מ מצי הבעלים לסלוקי בזוי וליקח הפרה עם הולד שבתוכה, דלא כסמ"ע (ט"ז).

ע"י המשך הדבר בהערה ח.

מחובה

פרק שביעי

בבא קמא

סה

עין משפט
גרי מצוה

כחוסה והשמינה כו' - הגבש פטמה וקשיא לרב דלומר תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדיון וקס"ד בין שבה בין הכחישה הגבש בדיון: **ומשני משום דל"ל כו'** - אבל שבה בדמים שהוקרו בהמות בשוק או שנתפטמה מחליה משלם כפל כי השתא: **והפסיקה** -

הגבש הכחישה בידים בטורח מלאכה או במקל: **מס לי קטלה פלגא** - הלך מהיהא שעתא דלכחשה אחלה לה טביחה: **ולבסוף שויא ד'** - בשעה שצדקה מן העולם: **הכרה** - בידים או שתייה משלם ד' ובהמפקיד (כ"מ) דף מגי) מפרש טעמא דכל כמה דליתיה בטביחא כדשוחא דמרה קיימא דהא בעי ללהדורה הלך כדשוחא דמרה הוקרה והיהא שעתא דהכרה ושתייה הוא דקא גזיל לה אבל ליתבר ממילא אמאי מחייבת ליה אהיהא שעתא דגולה והיהא שעתא זוזא הוא דשוייא וגבי טביחה ומכירה היו כי חברה או שתייה: **משלם קין וחומס ואפס** - משום שבועה ואין כאן כפל דמורה צדקם פטור: **ואם משכא פדים** - ונתחייב בצפל הודה: **משלם כפל ואפס וחומס עולה לו חנוך ככפל** - שהרי חומס וכלעלים הוא והוא שקל וע"כ הא דר' יעקב בששון כאחד החומס והכפל קמיידי דלי הוא כפילא טפי מחומשא לאו חומשא הוא ולא מיפטר ליה עד דמשלם חומס דחומס כפרה דשבועה הוא: וחכ"א

[במות כד:
ואם נכמן]

במסכת כ"מ
מג' ד"ה אלא
גרי רבא

משלם זוזא אמרי **"כי קאמר רב כגון דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא קרן בעין שגבש תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה בשעת עמדה בדיון תני רבי חנינא לסיועיה לרב*** בעה"ב שמען מענת גבש בפקדון ונשבוע הודה ובאו עדים אם עד שלא באו עדים הודה משלם קרן וחומש ואם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם וחומשי עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב והכבשים

[לקמן לו:
שבועה לו]

דמייתי לה זוקרא וזולא וכן פרק כל שעה (פסחים דף נג) גבי אוכל תרומה דקאמר היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא לא תבעי נך דודאי לפי דמים משלם ללא גרע מנגזל דתנן כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וי"ל דעיקר רב לא אהא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כשעת העמדה בדיון והא דקאמר מי"ט דרב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי וה"פ אמר קרא גביה וחיים אחייה לקרן בעין שגבש ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וה' ואל"ת הגזול קמא (לקמן דף קה) דלמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והזולו ועמדו על ב' והחזיר לו ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תנא גזל חנוך ועבר עליו הפסח אמאי לא מיייתי ראייה ממתיני' דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה כיון דלענין זוקרא וזולא נמי איירי וי"ל דמתמתנייהו דכל הגזלנים לא מני מיייתי ראייה ממתיני' לגזילה בעין הויא בת השבה ולהכי כי ליתא נמי בעין משלם כשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויא בת השבה דהשתא לא שויא פרוטה הוא אמריה דכי ליתא נמי לא משלם אבל מהיהא דחוקן ועבר עליו הפסח מיייתי שפיר דלילו הוי בעין לא הוי מיידי אפ"ה היכא דליתא בעין משלם כדמעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף נד) גבי מני לאחויי מההוא דגזל חנוך דמשלם כדמעיקרא אלא דמייחא ליה להביא היא דכל הגזלנים שהיא טביחה ועוד אור"י דמגזל חנוך לא מני למידק כלל דלפי דמים משלם היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא דה"א דגבי חנוך כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חנוך מעליא כחותה חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה:

דתניא כחוסה והשמינה כו' - תימה היכי כ"ד דרב ששח שדבר רב כחוסה והשמינה דל"כ היה מגרע כמו של קרן וממילתיה דרב משמע שבה ליפות כמו של קרן ולגרע כה כפל וד' וה' דקאמר אחייה לקרן דוקא בעין שגבש ואחיייה משמע לשון יפוי כה וי"ל דלחיייה אין לשון יפוי אלא לשון תשלומים וכל דבר שמשלים החסרון שגבש או גזל קרי אחיייה וכן משמע בסוף שמעתי' דקאמר "טלחים כדמעיקרא [משלם] כפל ד' וה' כשל עכשיו משמע אפי' מעיקרא שויא זוזא ולבסוף ד' דומיא דטלה ונעשה איל משלם כפל כפי השתא לפי ר"י דלקמן ושם אפרש בעיה ומיהו ר"ת פי' בע"א לקמן דלגרע כה הכפל קאמר רב כשעת העמדה בדיון ולא ליפות: **אנא** מפנימנא ואח שקלת - משמע דכשנתפטמה מחליה הוי כשעת העמדה בדיון ולפי זה הוה מני לאוקמי מילתיה דרב כשנתפטמה מחליה ולא הוה כריך לאוקמיא בזוקרא וזולא ומיהו לפי האמת אפי' כשנתפטמה מחליה משלם כפל ד' וה' כעין שגבש כמו בטלה ונעשה איל דלמר לקמן דמשלם כפל ד' וה' כעין שגבש ואפי' שניו לא קני משום דלמר ליה אטו תורא גבשי מייך הכא נמי כשנתפטמה מחליה מני אמר ליה אטו שמינה גבשי מייך דדוקא בזוקרא וזולא הוא דקאמר רב כפל ד' וה' כשעת העמדה בדיון דלא שייך למימר אטו יוקרא גבשי מייך וטעמא אפרש לקמן בעיה גבי הא דקאמר טלחים כדמעיקרא דמים כשל עכשיו:

ג"י רש"א
על"ה
כדמעיקרא
דמים כשל
עכשיו משמע
וכו' וכן הוא
ג"י הרי"ם ע"פ

מזה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא - פ"ה משום דהכחשה אחלה דטביחה היא וקשה לר"י דלא שייכא הכחשה לעביניה מיידי כיון שאם היה הורגה כולה בענין זה לא היה צד דין ד' וה' אלא הכי פריך מה לי קטלה כולה דאין הולכין בחר הדמים דהשתא דקנאה בעיניו ואינה של גבש אלא בחר מעיקרא שהיתה שלו וה"ה בקטלה פלגא ולפי זה ה"ה בהוכחשה ממילא דמשלם כדמעיקרא דמה לי מתה כולה מה לי מתה פלגא ודאי מתה כולה מחליה יכ לחייבו כדמעיקרא שהיתה של גבש ולא בחר השתא וכי קא משני ומוקי מילתא דרב בזוקרא וזולא לא הוה מני לאוקמי ככחשה דממילא ועוד אר"י דמני לפרש בע"א מ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא כולומר אפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף ולא מחייב ד' וה' עד משבו אחרון אפ"ה לא אוליגין בחר חשיבותא דהיהא שעתא כפי מה שהוא שוה במשכו אחרון אלא כפי מה ששוה קודם שחיטה א"כ כי קטלה פלגא נמי דהיינו הכחישה לא אוליגין בחר השתא אלא בחר מעיקרא ולפי טעם זה ה"מ לאוקמיא מילתי' דרב בהוכחשה ממילא:

אין לי אלא בידו - פי' שגבש בידו ממש גגו חליוו כלומר שהכחישה במקל מחליוו של בעה"ב וכנכסה לגגו חליוו וקריפו ואינטיקין לרבויה חזר לאשמועינן דחזר קונה חף לחובתו ללא תימא כשליח דמיה ואין שליח לדבר עבירה קמ"ל דקונה כדמפרש בפ"ק דב"מ (דף י:) דיש שליח לדבר עבירה היכא דשליח לאו בר חיובא הוא וכן מוכח התם כדפרישתי:

ליכתוב או אם המלא המלא או תמלא תמלא - משמע דלחוריה דקרא לכתוב ב' פעמים חיבה אחת וכן בהחובל (לקמן פה) גבי ורפא ירפא וקשה דבריש היו בודקין (פסחין דף נ: ועם ד"ה מדהוה) קאמר גבי ג"ז דהיטב היטב דמוספה מדה"ל למכתב או דרוש תדרוש או חקור תחקור מדשני קרא דבדבוריה בהיטב כו' משמע דלי הוה כתב הכי לא הוה מופנה ואמאי אכתי הוה מופנה מדהוי ליה למיכתב או דרוש דרוש או תחקור תחקור וי"ל דאין ה"ג אלא משום דאין יורד לזוהיה סברא וניחא ליה למוקט כלל לשון השגור בכמה מקומות כמו העניק תעניק נתון נתון (דברים עו):

גופא אמר רב קרן בעין שגבש במסקנא דמילתא אחרית' דרב איירי לענין זוקרא וזולא ו"ה ומאי קמ"ל מתניתין היא בריש הגזול קמא (לקמן דף נג) כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה ואלע"ג דמתני' משמע דלענין שינוי איירי כגון עדים ושאלן כלים והתם (דף נז) נמי קאמר בגמ' כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה לחטויי דר' אלעאי גזל טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקראו מ"מ לענין זוקרא וזולא נמי איירי כדמוכח בסוף המפקיד (ב"מ דף נג):

דמייתי לה זוקרא וזולא וכן פרק כל שעה (פסחים דף נג) גבי אוכל תרומה דקאמר היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא לא תבעי נך דודאי לפי דמים משלם ללא גרע מנגזל דתנן כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וי"ל דעיקר רב לא אהא לאשמועינן אלא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה כשעת העמדה בדיון והא דקאמר מי"ט דרב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' קא בעי וה"פ אמר קרא גביה וחיים אחייה לקרן בעין שגבש ומשמע ליה דוקא לקרן ולא תשלומי ד' וה' ואל"ת הגזול קמא (לקמן דף קה) דלמר רבא גזל שלש אגודות בג' פרוטות והזולו ועמדו על ב' והחזיר לו ב' חייב להחזיר לו אחת ותנא תנא גזל חנוך ועבר עליו הפסח אמאי לא מיייתי ראייה ממתיני' דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה כיון דלענין זוקרא וזולא נמי איירי וי"ל דמתמתנייהו דכל הגזלנים לא מני מיייתי ראייה ממתיני' לגזילה בעין הויא בת השבה ולהכי כי ליתא נמי בעין משלם כשעת הגזילה אבל גבי אגודה דאם איתא בעין לא הויא בת השבה דהשתא לא שויא פרוטה הוא אמריה דכי ליתא נמי לא משלם אבל מהיהא דחוקן ועבר עליו הפסח מיייתי שפיר דלילו הוי בעין לא הוי מיידי אפ"ה היכא דליתא בעין משלם כדמעיקרא ובפרק כל שעה (פסחים דף נד) גבי מני לאחויי מההוא דגזל חנוך דמשלם כדמעיקרא אלא דמייחא ליה להביא היא דכל הגזלנים שהיא טביחה ועוד אור"י דמגזל חנוך לא מני למידק כלל דלפי דמים משלם היכא דמעיקרא שויא ד' ולבסוף שויא זוזא דה"א דגבי חנוך כי ליתא בעין בעי לשלומי ליה חנוך מעליא כחותה חתיכה שגזל דלפי מדה משלם אבל לא כדמים של שעת הגזילה:

יג א מיי' פ"א מה"ל
גניבה ה"ל יד סג
עשין עת טושיע ח"מ
ס"י שגד טע"ף ג'
יד ב מיי' שם סג
שם טושיע שם:
טו ב מיי' שם הל'
יג סג שם טושיע
ח"מ שם טע"ף ד'
טו ד טושיע שם סג
ובסעי' א:
יד א מיי' שם טושיע
שם טע"ף ד':
יח ו טושיע שם סג:
[ע' כחוס' פסחים מא:
ד"ה א"כ וטו' מנחות
יו: ד"ה לכתוב וטו'
כהונות לפ: ד"ה ארן]

יג א מיי' פ"ד מה"ל
גניבה ה"ל א
סג עשין עת טושיע
ס"י שגד:

בג ב מיי' פ"ד מה"ל
גניבה ה"ל א
סג עשין עת טושיע
ס"י שגד:

מרובה פרק שביעי בבא קמא

בד א מיי פ"ד מהל' גניבה הלכה א והלכה ו' :
 בה ב מיי פ"ז מהל' שבוטות הלכה עו ופ"ז מהל' גזילה הלכה יב והל' יג :
 ב ד ג מיי פ"א מהל' גניבה הל' יג ופ"ז מהל' גזילה והכירה הלכה יד פומ"ט ס' שג :
 ב ה מיי פ"ד מהל' אסורי מנבח הלכה טו והל' יח פמג לאוין ש"ו :

כפילה ארבע וחומשא זוזא . לפי מה שפ"ה דחומשא עולה לו בכפילה שמשלם את הכפל ונפטור בכך מן החומש קשה קלת מה בכך אי כפילה ארבע וחומשא זוזא ומיהו ב'קוט' פ"י דלית ליה כפרה בחומש כיון שאין ניכר ומובלע בחוק הכפל ואי הוה מפרש דחומשו עולה לו בכפילו שמשלם את החומש ועולה לו לכפל הוה ניחא דהוה פריך שפיר אבל לשון בכפילו לא משמע הכי ובתוספתא נמי גרבי' וחומשו עולה לו מחוק כפילו וריב"א מפרש דלשון כפילה קפרידך משמע דחומשו עולה בכל כפילו :

והבמים אומרים *בראשו וחמישיתו ממון ייקנה המשתלם בראש מוסף חומש ממון שאין משתלם בראש אין מוסף חומש ר"ש בן יוחאי אומר אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל קתני מידת חומשו עולה לו בכפילו דברי רבי יעקב ה"ד אילימא דמעיקרא שויה ד' ולבסוף שויה ארבעה חומשו עולה לו בכפילו כפילה ארבעה וחומשא זוזא אלא לאו דמעיקרא שויה ארבעה ולבסוף שויה זוזא דכפילה זוזא וחומשיתו זוזא אלמא קרן כעין שגנב תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' בשעת העמדה בדין אמר רבא לעולם דמעיקרא שויה ארבעה והשתא נמי שויה ארבעה ודקא קשיא כפילה ד' וחומשיתו זוזא הב"ע בגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה והתורה אמרה וחמישיתו *התורה ריבתה חמישיות הרבה בקרן אחת אמר מר וחבמים אומרים בראשו וחמישיתו ממון משתלם בראש אין מוסף חומש ממון שאין משתלם בראש אין חומש דלא משלם דכתיב בראשו וחמישיתו ואשם נמי לא משלם דהא כתיב בראשו וחמישיתו ואת אשמו אמרי לך רבנן *את פסקיה קרא ור"ש בן יוחאי ואת ערביה קרא ורבנן אמרי לך לא ליכתוב רחמנא לא וי"ו ולא את ור"ש בן יוחאי אמר לך את לא סגיא דלא כתב לאפסוקי בין ממון גבוה לממון הדיוט הלכך אתא וי"ו ערביה קרא *אמר רבי אילעא יגנב מלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא מוכר איתניביה רבי הנינא לר' אילעא יגנב מלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב ואי ס"ד קנייה בשינוי אמאי משלם שלו הוא מוכר אמר ליה ואלא מאי שינוי לא קני אמאי משלם כעין שגנב לשלם כי השתא היינו טעמא דלא משלם משום דא"ל תורא גנבי ממך דיברא גנבי ממך א"ל *רחמנא ניצלן מהאי דעתא אמר ליה אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך : מתקוף לה רבי זירא וניקנינהו בשינוי השם אמר רבא *שור בן יזמו קרוי שור איל בן יזמו קרוי שור דכתיב *שור או כשב או עז כי יולד איל בן יזמו קרוי איל דכתיב *ואילי צאנך לא אבלתי אילים הוא דלא אבל כבשים אבל אלא לאו ש"מ איל בן יזמו קרוי איל מ"מ קשיא א"ר שישת הא מני ב"ש היא *דאמרי שינוי במקומו (ב) עומדת ולא קני דתניא *נתן לה באתננה *חייזין ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין תני חדא אסור ותני חדא *מותר ואמר רב יוסף תני גוריון דמאספורק ב"ש אסורין ובית הלל מתירין מאי טעמא דבית שמאי דכתיב גם לרבות שינוייהם ובית הלל הם ולא שינוייהם ובית שמאי ההוא הם

והכ"א ממון המשלם בראש . שאינו משלם אלא קרן והשיב את האשמו היינו קרן שהוא אשם וחוטא עליו ובקרא אחרינא כתיב החס ואת האשמו יביא לה' וגו' : **ושאינו משלם בראש** . כי הכה דליכא כפל לא שייך בה דין חומש כלל ואפי' לא שוין חומשא וכפילה תורה אור פטור ור"ש אשם קלתי לאכופי לפטורה : **כפילה ד' וחומשא זוזא** . וכיון דליקן שוין לא חומש מקרי ולא הליק ליה : **דכפילה זוזא וחומשא זוזא** . דחומש בחר קרנא שיימיין וקרן משלם כעין שגנב מנולא קרן ד' וחומשו מוסף עליו מבחוק זוזא וכפילה זוזא וכפל כשעת העמדה בדין והיינו כרד דלי לאו קרן כעין שגנב לא הוי זוזא חומש ואי כפל כעין שגנב הוי ד' אלא ש"מ כרד : **ורבנן אמרי לך** . אי לערביהו קבעי לא ליכתוב לא וי"ו ולא את : **לאפסוקי בין ממון גבוה** . אשם : **לממון דיוטי** . חומש דלאו אורח ארעא לערובינהו להדיא : **נעשה שינוי בידו וקנאו** . כשינוי להא מילתא דלס טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וה' אבל קרן וכפל משלם קרן כי השתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין : **כעין שגנב** . לקמן אוהבינן לרב מנח' דלמחר תשלומי כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין ולרבה דלמחר כשעת ה' שתייה משלם ד' (כדשהשא) ליכא לאוהבינן דיכול לשנויי דקא מתניתא כפל ד' וה' דוקא נקט אבל קרן סיכא *דלשכח כי השתא משלם : **תורא גנבי מינך** . בהמיה : **ונקניניהו בשינוי שם** . נהי דטבח דגופיה לא הוי שינוי דמנינא קשבת ואילו ומיהו בשמא ודלי אישתי : **מ"מ קשיא** . לר' אילעא : **שינוי במקומו עומד** . אפ"ג דלישתי לא נפיק מרשות בעלים : **תני חדא אסור** . לקרנן : עג

אלמא קרן כעין שגנב . תימה אמאי לא דחי בגון דמעיקרא שויה זוזא ולבסוף שויה ד' וכפילה זוזא כעין שגנב ללא כרד וחומשא זוזא כשעת העמדה בדין כדלמחר דהכרה או שתייה משלם ד' וי"ל דליכא למימר הכי כלל דמהיכא תיתי דקרי יהא כשעת העמדה בדין וכפל ד' וה' כעין שגנב דלין לחלק בין כפל ד' וה' לקרן אס לא מכח הפסוק וזוהי אין לנו שום פסוק ורז נמי דמתקן היינו משום דקרא קרית ועוד דבלאו הכי דחי שפיר וטוב לו כפי האמת ובאורו עינין שהיה המסייע לומר שאין להעמידה :

ואי אמרת שינוי קונה . פירוש כי הא' עולה ונעשה איל אבל הא' פשיטא דשינוי קני כדלמחר בסמוך דשינוי קונה לכה"ה :

איל בן יזמו קרוי איל . מיהו דלי לענין קרבן אמרינן *דליל בן שתי שנים מדכתיב במקום אחר כש בן שנתו (ויקרא יג) :

הא מני בית שמאי היא . האי שנויא ליתא לרבא דלית ליה בריש הגזול קמא (לקמן דף נ"ד) דוקא לגבוה אמרי ב"ש משום דלמחרים ואת' יהי מרמה ליה דמה ענין אהני אלל שינוי וי"ל דקסבר דלי שינוי קונה א"כ ראויה הוה להסיר שינוי באתנן דחשיב כחמר ואין זה ארוס שבה לודה בחורת אהני וממאיס נמי לא מתיס :

הן ולא שינוייהם . תימה דבסמוך נפקא ליה לרבה דשינוי קונה מקרא אחרינא דכתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר ועוד קשה דרב חסדא קאמר *דשינוי אין קונה דריש אשר גזל מ"מ דגבוהול קמא (גד) : קאמר רבי יוחנן דבר תורה גזילה המשתיית חוזרת צענייה מדכתיב והשיב את הגזילה מ"מ וכי פליגי אביית הלל וגרמ' לר"י דלקמן מיירי בשינוי החוזר לברייתו והלכה מיייתי בריש הגזול קמא מלמיה דר' יוחנן ורבה דבסמוך סבר דלפ"י שינוי החוזר לברייתו נמי קני וצ"כ תרי קראי דלי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן ליה בשינוי שאין חוזר והא דמייתי רבה סויע לדרבי ממתניתין דהגזול עלים (לקמן דף נ"ג) משום דמיירי חוזר לברייתו כדמוקי ל' ההם בריש פרקין (ע) בעלים משופים ולמחר פווי והיהוה ללא הספיק ליתן לו עד שצבזו נראה לרבה דליירי נמי בשינוי החוזר שיכול להעבירו ע"י לפון כדלמחר בריש הגזול (ע) ולאפ"ל לר' יוחנן מיירי בשינוי שאינו חוזר ומוקי לה בקלא אינן דלא עבר לה לרבה נראה לו דוחק להעמידה בקלא אינן (דלא עבר) ולהכי מיייתי מיניה כיישתא :

הנהגות הבית (ה) ב"י שינוי במקומו עומד כ"ל :

גליון השנים
 נ"ב שור בן יזמו קרוי שור . ע"י מנחות לא ע"כ וסו"ט ס"ג ד"ה ת"ל :
 שם חייזין ועשאן סולת . עיין בפסוק ויחזיקו לראשם פ"י ר"ז :

לקמן פ"ד מהל' שבוטות הלכה עו ופ"ז מהל' גזילה הלכה יב והל' יג :
 ב ד ג מיי פ"א מהל' גניבה הל' יג ופ"ז מהל' גזילה והכירה הלכה יד פומ"ט ס' שג :
 ב ה מיי פ"ד מהל' אסורי מנבח הלכה טו והל' יח פמג לאוין ש"ו :

הנהגות הבית (ה) ב"י שינוי במקומו עומד כ"ל :

גליון השנים
 נ"ב שור בן יזמו קרוי שור . ע"י מנחות לא ע"כ וסו"ט ס"ג ד"ה ת"ל :
 שם חייזין ועשאן סולת . עיין בפסוק ויחזיקו לראשם פ"י ר"ז :

וחכמים אומרים, [נאמר] "בראשו וחמישיתו", ממון המשתלם בראש [פי] רק קרן מוסיף חומש, ממון שאין משתלם בראש [פי] אלא מוסיף כפל אין מוסיף חומש. ר"ש בן יוחאי אומר, אין חומש ואשם משתלם במקום שיש כפל [פי] שהוא פטור גם מאשם].

הרי כתוב, חומשו נכלל בכפילו, דברי רבי יעקב. איך מדובר. אם תאמר שמתחילה [כשגנבן] היתה שוה ד', ולבסוף [פי] בשעת תשלומי החומש שוה ארבעה. [אין יתכן] חומשו עולה לו בכפילו. הכפל ארבעה והחומש זה [ומאחר ואינם שוים זה לא נקרא חומש, ולא קיים חיובו]. אלא לא [מדובר כך, אלא] שמתחילה שוה ארבעה ולבסוף שוה ז', שהכפל ז' והחומש ז' [שהחומש שמים כפי הקרן]. רואים אם כן, קרן [משלם] כמו [שהיתה שוה בשעה] שגנב [אותו], תשלומי כפל או תשלומי ד' או ה', [משלם כמו שהיתה שוה] בשעת העמדה בדין.

אמר רבא, באמת [מדובר] שמתחילה שוה ארבעה וגם עכשיו שוה ארבעה, וזה שקשה לך, הכפל ד' והחומש ז'. במה מדובר כאן, כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים והודה, והתורה¹⁸ אמרה "וחמישיתו", התורה ריבה הרבה חמישיות בקרן אחת¹⁹.

אמר מר, וחכמים אומרים, [נאמר] "בראשו וחמישיתו", ממון המשתלם בראש מוסיף חומש, ממון שאין משתלם בראש אין מוסיף חומש. אבל [הוא צריך] להביא אשם, מה שונה חומש שלא משלם. שנאמר "בראשו וחמישיתו", אשם גם כן שלא ישלם, שהרי כתוב "בראשו וחמישיתו [וכו'] ואת אשמו". אומרים לך רבנן, [המילה] "את" פסקה את הפסוק. ור"ש בן יוחאי [סובר] "ואת" מערב את הפסוק. ורבנן אומרים לך [אם הפסוק רצה לערבב אותם] שלא יכתוב הרחמן [פי] ה' ית' בתורה לא "ו" ולא "את". ור"ש בן יוחאי, אמר לך, אי אפשר שלא יכתוב "את" [כדי] להפסיק בין ממון גבוה [פי] אדם לממון הדיוט [פי] חומש, ואין דרך ארץ לערבב אותם], לכן בא [אות] "ו" לערבב את הפסוק.

אמר רבי אילעא, גנב טלה ונעשה אילו²⁰, [או גנב] עגל ונעשה שור, נעשה שינוי בידו וקנאו. [רק לענין זה שאם הגנב אחר כך] שחט [אותו] או מכר [אותו], שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר [ואין בו חיוב ד' או ה', ועכ"ז

אם עדים העידו שגנבו, הוא משלם כפל כשעת העדמה בדין, ולא כשעה שנעשה גדול].

רבי חנינא שאל שאלה על ר' אילעא מברייתא, גנב טלה ונעשה איל, [או גנב] עגל ונעשה שור, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב. ואם תחשוב שהוא קנאו בשינוי, למה משלם [ד' או ה', הרי] שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר. אמר לו, אלא מה [את סובר]. שינוי לא קונה, למה משלם [השויות שהיתה שוה] כשעה שגנבו²¹. שישלם כמו [ששוה] עכשיו. אמר לו, הטעם שלא משלם [כמה ששוה] עכשיו, משום שאומר לו, [וכי] גנבתי ממך שור [הרי רק גנבתי עגל, וכן יכול לומר וכן] גנבתי ממך איל [הרי רק גנבתי טלה]. א"ל, הרחמן [פי] שה' ית' יצילנו²² מדעה זו. אמר לו, אדרבה, הרחמן [פי] שה' ית' ילצנו מהדעה שלך.

רבי זירא שאל, שיקנהו בשינוי השם [אע"פ ששבח גופו אינו שינוי שהוא בא לבד, אבל הרי השם נשתנה]. אמר רבא, שור בן יומו נקרא שור, איל בן יומו נקרא איל. שור בן יומו נקרא שור, [כמו] שנאמר "שור או כשב או עז כי יולד". איל בן יומו נקרא איל, שנאמר "ואילי צאנך לא אכלתי", [ואין הפירוש] שלא אכל אילים, [אבל] אכל כבשים. אלא לא, למדנו מזה, איל בן יומו נקרא איל. בכל ענין זה קשה [קושיית ר' חנינא מהברייתא על ר' אילעא].

א"ר ששת, מי זה [שכתב את הברייתא הזאת]. ב"ש היא, שאומרים, שינוי במקומו עומדת [פי] אע"פ שנשתנה לא יצא מרשות הבעלים ולא קונה. שלמדנו, [שכר זונה אסורה לקרבן, ומי שבא על זונה] נתן לה בשכרה חיטין, [והיא טענה אותם] ועשה אותם סולת, [או שהוא נתן לה] זיתים [והיא כבשה אותם] ועשה אותם שמן, [או שהוא נתן לה] ענבים [והיא סחטה אותם] ועשה אותם יין, א' לימד [שזה] אסור [לקרבן], וא' לימד [שזה] מותר [לקרבן]²³. ואמר רב יוסף, גוריון [שמעיר] אספורק לימד, ב"ש אוסרים, ובית הלל מתירים. מהו טעמם של בית שמאי. שנאמר "לא תביא אתנן זונה או מחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר כי תועבת ה' אלהיך גם [שניהם], ומזה שנוסף בפסוק "גם דורשים], לרבות שינוייהם. ובית הלל [דורשים מזה שכתוב "שניהם"] דווקא אתנן זונה ומחיר כלב, היינו רק שניהם], ולא שינוייהם. ובית שמאי. אותו [המילה שהכתוב

¹⁸ צ"ע למה לא כתוב "רחמנא".

¹⁹ עי' רמב"ם (שבועות פ"ז ה"טו): טען שאבד הפקדון או כפר בו ונשבע ואחר כך הודה, וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה משלם הקרן הראשון וחומש אחד על כל שבועה ושבועה שנאמר וחמישיתו, התורה רבתה חומשין הרבה על קרן אחד, כיצד היה הקרן ארבעה וכפר ונשבע והודה וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה וחזר וטען שאבד ונשבע והודה משלם שבעה וכל כיוצא בזה.

ביאור: עי' תוס' (לקמן קח ע"א ד"ה טען) שלא גורס "והודה" [שכן אם הודה הוה ברשות הבעלים ואין פטור של אבד] ועי' ירושלמי (שבועות פ"ח ה"ג) דמבואר שם דמביא רק אשם בלא חומש. ומהגמ' שלנו כאן רואים להיפך, וצ"ל שהרמב"ם לומד דמביא שני שבועה שלא ב"ד דאז לא מקרי כפירה ואף לאחר שנשבע על מחייב באונסין והוה שפיר שבועה וגם מחמת הודאתו לא נפסל משבועה (צפנת פאנח). עי' רמב"ם (גז"א פ"ז ה"ב): המחזיר את הקרן לבעלים וכפר פעם שניה בחומש ונשבע עליו נעשה החומש כקרן לכל דבר ומשלם עליו חומש אחר שני וחמישיתו יוסף עליו מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש עד שיתמעט החומש שיכפור בו וישבע עליו משוה פרוטה.

זהו משנה דף קג ע"א.

עי' רמב"ם (גז"א פ"ז ה"ג): מי שהיה אצלו פקדון וטען שאבד ונשבע וחזר והודה שהוא אצלו וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה שהוא אצלו משלם חומש לכל שבועה ושבועה עם הקרן האחד שני וחמישיתו יוסף עליו מלמד שהוא משלם כמה חומשין על קרן אחד.

²⁰ עי' שר"ע (ח"מ סי' שנג ס"א): נשתנה שם הגניבה ביד הגנב, כגון שגנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, קנאה בשינוי השם, ואין להחזיר אלא דמי ומשלם כמו שהיתה שוה בשעת הגניבה. וכן כל שינוי כיוצא בזה, שאינו חוזר לברייתו. אבל שינוי החוזר, אינו קונה אפילו מדרבנן. ובסימן ש"ס יתבאר איזה שינוי החוזר:

ביאור: כגון שגנב טלה ונעשה איל כו' - הולכים אחר לשון בני אדם אפי' לקולא והכא הרי עינינו רואות שאין קורין לבן יומו איל או שור, אע"ג דבלשון תורה נקרא כן (ש"ך), וי"א דשינוי השם בלא שינוי מעשה קונה מדאורייתא מכח שינוי השם לחוד, ובעיני שינוי השם דקרא. אמנם שינוי השם שבא מחמת שינוי מעשה (המבואר בסימן ש"ס סעיף ו' בהג"ה) סגי בשינוי השם בלשון בני אדם (נתח"מ).

חוזר לברייתו - פירוש, דיחזיר להיות כמו שהיתה מתחילה (סמ"ע).

עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ג): גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור משלם תשלומי כפל כשעת הגניבה, טבחו או מכרו אחר שהגדיל נעשה שינוי בידו וקנהו ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

רואים דלא כרש"י שנעשה שינוי לכל דבר ולא רק לענין ד' וה', אבל לענין כפל אין שינוי.

ועי' רמב"ם (גז"א פ"ב ה"ד): גזל קורות גדולות ועשאן קטנות לא קנה, קצצן לוחות עד שנשתנה שמם קנה, גזל לולב והפריד עליו קנה העלים, גזל עלים ועשאן חופייה קנה. גזל טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור הרי זה שינוי בידו וקנהו ומשלם כשעת הגזלה, ואף על פי שלא נתיאשו הבעלים.

²¹ עי' רע"א: לכאורה משמע דבעי להוכיח הברייתא משבשתא, לפ"ז ק' אמאי אמר' עלה מ"מ קשיא הא לר' אלעי באמת הברייתא משבשתא. ומדברי הרא"ש למדתי תירוץ נכון, דלכאורה דברי הרא"ש תמוהים בישוב דברי הר"ף דס"ל דוקא אנא מפטימנא אבל בשבח דממילא כדהשתא דק"ל כר' אילעא דשינוי קונה ולא אמר' תורא גנבא וכו', ומה דמשלם (כדהשתא) [כדמעיקרא] משום דשינוי קונה, ומה"ט אמר' ג"כ טלאים כדמעיקרא. והוא תמוה, דאיך שייך הטעם דשינוי קונה דא"כ אינו משלם כלל ד' וה' דשלו הוא טובח והברייתא ע"כ כב"ש דשינוי אינו קונה, ומוכח ממה דאינו משלם כדהשתא משום דתורא גנבא וה"נ לדידן בפטומא. ולזה צ"ל דאף דשינוי אינו קונה מ"מ כיון דמקרי שינוי מועיל ע"כ לענין זה לומר אטו תורא גנבא ממך כיון דהוא ענין אחר מהגניבה, ומ"ש הרא"ש דקני' בשינוי הוא לאו דוקא אלא דהוי כמו קנין לענין זה דאינו משלם כדהשתא, אבל היכא דליכא שינוי כלל דהיינו בפטימא מאיליה לא אמרינן ב' אטו תורא גנבא ממך. אלא דל"ח דפליג על ר' אילעא דאף ל"מ שינוי קונה מ"מ טלה ונעשה איל לא הוי שינוי, מוכח דאפי' בלא שינוי אמר' אטו תורא, וה"נ בפטומא ממילא, ולזה כתב הרא"ש דאנן קי"ל כר' אילעא דהוי שינוי משה אמרינן גביה אטו תורא, והוא ברור ומוכרח כבונת הרא"ש בעז"ה.

ולפ"ז הויכוח של ר' אילעא ור"ח הכי הוא דלא אמר' כלל הברייתא משבשתא אלא דר' אילעא א"ל לר"ח אלא מאי דשינוי זה לא הוי כלל שינוי, דשבח דגופיה לא הוי שינוי דממילא שבח ואזיל, לשלם כדהשתא. אע"כ דהוי שינוי אלא הברייתא סברא כב"ש דשינוי אינו קונה מש"ה אמרינן ביה אטו תורא גנבא, וכיון דמוכח דהוי שינוי ממילא לדידן דק"ל שינוי קונה קנאה לגמרי. ור"ח השיב לו, דאף דלא הוי שינוי אמרינן ביה אטו תורא, ור' אילעא א"ל רחמנא ליצול מהאי דעתא, היינו דבדודאי בליכא שינוי לא שייך לומר אטו תורא, והן הן דברי הש"ס מ"מ קשיא. היינו היאך פירש ר' אילעא הברייתא, ומשני דמוקי לה כב"ש דשינוי אינו קונה ומ"מ כיון דהוי שינוי אמרינן ביה אטו תורא, ודוק.

²² עי' שבת פד ע"ב "ליצולך". וכן יש בכמה כת"י.

²³ עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ד ה"טו): נתן לה חטים ועשאן סולת, זיתים ועשאן שמן, ענבים ועשאן יין הרי אלו כשרים, שכבר נשתנו וכו'.

עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ד ה"ח): נשתנה המחיר כגון שהחליף כלב בחיטים ונעשו סולת ה"ז מותר, אתנן כלב ומחיר זונה מותרין, אתנן זונה ומחיר כלב ומותרין בלבד הבית שהרי הן משתנים, אבל גופן של אתנן לא יעשה ריקועין לבית שנאמר לכל נדר להביא את הריקועים.

²⁴ בכמה כת"י איתא "שניהם".

"שני"הם, בא ללמד [שרק אסור למזבח השכר עצמו] ולא ולדותיהם [של השכר, שאם נתן לה כבש, ולדות הכבש כשרים למזבח]. ובית הלל [סוברים] שלומדים שני [לימודים מהתוספת מילה שני]הם, ולא שיוניהם, [שני]הם, ולא ולדותיהם". ובית הלל, הרי כתוב [גם המילה] "גם". [וכן] לפי בית הלל קשה [הבנת המילה] "גם".

עד כאן לא חלקו [ר] אילעא ור' חנינא, אלא שאחד סובר, שינוי קונה, ואחד סובר, אין שינוי קונה, אבל לענין תשלומים, לפי כולם משלם כבתחילה [פי לר' אילעא לענין כפל, ולר' חנינא לענין ד' או ה']. או לענין שינוי השער, וללא שינוי, שכן כתוב, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כעין שגנב, נאמר שזה פרכה על רב, שאמר רב, קרן משלם כפי [המחיר ששעה] שגנב, [תשלומי כפל ותשלומי ד' וה', כפי המחיר ששעה] בשעת העמדה בדין [פי] משלם כפי ששעה בשעת העמדה בדין כשהזולה וכ"ש כשהוקרה שאם הוקרה אפי' קרן מחייב רב במחיר של עכשיו, שהוא סובר כרבה שאמר אם שברה או שתה אותו משלם ד'.

אמר רבא [יש לחלק חילוק אחר, והוא שאם הוא משלם על גנבת הטלה לא בכסף אלא משלם ב]טלאים, [אז הוא משלם כפי המחיר] שמתחילה. [אבל אם הוא משלם ב]כסף, [הוא משלם במחיר] של עכשיו.

אמר רבה, שינוי [שעשה בידים] קונה כתוב [בפסוק] ולמדנו [בתורה שבעל פה]²⁵. כתוב "והשיב את הגזלה אשר גזל", מה מלמד הנאמר "אשר גזל". אם [הגזילה] כעין שגזל, יחזיר, ואם לא, צריך לשלם בכסף. למדנו, הגוזל עצים ועשה אותם לכלים, [או גזל] צמר ועשה אותם בגדים, משלם כשעת הגזילה. עוד אפשר לומר [שהמשנה שהיא מקור לשינוי קונה היא זה

²⁵ ע"י ש"ע (ח"מ סי' שד ס"א): היתה הגניבה ביד הגנב והשיבה מאליה, כגון כבשה שהיתה מעוברת בשעת גניבה, וילדה. או שהיתה טעונה בשעת גניבה, וגזזה, משלם אותה ואת ולדותיה. ואם אחר יאוש ילדה וגזזה, משלם כשעת הגניבה. הוציא עליה והשיבה, כגון שפטמה, הרי השבח של גנב אפילו לפני יאוש, וכשמחזיר הגניבה נוטל השבח מהבעלים. הגה: ו"א דאפילו שבח מאליה הוא של גנב, אפי' קודם יאוש, וכל שכן אם גנב כבשה ונתעברה אצל גנב הדשבח הוא של גנב, אפילו תבעוה הבעלים קודם שילדה, והואיל וגנבה ויקנית:

ביאור: היתה הגניבה ביד הגנב כו' - כל היכא דקנה בשינוי, לא חשוב כאילו האי שעתא גזלה, אלא הוה כאילו יקנית לו מיד כשבאתה לידו, אבל בגוף הפרה לא איירי, דפשיטא דלא קני. דליכא לגבה שינוי כלל, ולאחר שנתיישבו הבעלים, קנה, ולא משום דיאוש קנה, אלא משום תקנת השבים. שינוי החזר אף שאינו קונה אפילו מדרבנן. מ"מ נוטל השבח, משום תקנת השבים, ואפילו בדמים לא מסלקינן ליה. ה"נ לאחר יאוש, אפילו בלא שום שינוי כלל. היכא דגזל פרה מעוברת, או רחל טעונה, וילדה, וגזזה, קנה גוף הבהמה, ומשלם דמים, כפי שהיתה שוה הבהמה בשעת הגזילה. גזל יקנית, ונתעברה וילדה, וכן לענין גיזה, מחזיר הבהמה, ונוטל הולד והגיזה. ואי לא ילדה ולא גזזה, נוטל השבח מגוף הבהמה, משום תקנת השבים. וכולהו לפני יאוש. אבל לאחר יאוש, אפילו היכא דנתייקרה ונתפטמה מאליה נוטל השבח, משום תקנת השבים (ש"ך בשם היש"ש).

משלם אותה ואת כו' - דלידה וגיזה לא מחשב שינוי לקנות גוף הבהמה ולא השבח על ידה דה"ל כשינוי החזר, דהרי חזרה להיות מעוברת וטעונה מגיזה [וכן הוא לקמן סי' שסב ס"ח] (סמ"ע וש"ך), ומש"ה אפילו נתעברה אצל הגנב וגם ילדה אצלו לא קנאה, ומ"ש "משלם" אותה, לאו דוקא קאמר משלם דמשמע דנותן דמים בעדה, אלא נוטל הכבשה בעינה כיון שלא קנאה בשינוי. וה"א שכתב הרמ"א ס"ל דכשתחזור להיות מעוברת או טעונה גיזה ה"ל כפנים חדשות, ולא מיקרי שינוי החזר אלא מחשב שינוי גמור והשבח הוא שלו, וגם הכבשה בעינה תשאר בידו שקנאה בהשינוי אלא שמשלם הבעלים דמיה (סמ"ע), ו"א דלא משום שינוי החזר, אלא דלא הוי שינוי אלא כשנשתנה הגוף לגוף אחר, כגון טלה ונעשה איל דהוי גוף קטן ונעשה גדול, משא"כ כאן דנשתנתה הצורה קצת לחוד, דתחילה בשעה שהיתה מלאה היתה נראית בריאה ונעשתה כחושה לא הוי שינוי (ט"ז).

משלם כשעת הגניבה - פירוש, אם היתה טעונה קצת בשעת גניבה ונשתנה ביד הגנב עד שנתרבה בגיזה ובוולד, כל שעדיין לא גזזה וילדה, דאז הבהמה עם הגיזה והולד צריך להחזיר להגנב, והגנב צריך ליתן להגנב דמי השבח שנשבח ביד הגנב, ואם כל הגיזה נתגדל מיום שבאה ליד גנב צריך לשלם לגנב כל השבח בדמים, ואם כבר ילדה אצל הגנב אזי מחזיק הגנב גם בפרה אגב ולדה והוא נותן דמי השבח כמו שהיה בשעת הגניבה להגנב (סמ"ע), ו"א דצריך להחזיר גוף הפרה (ש"ך), הטעם דמשלם כשעת הגניבה, מפני תקנת השבים, ולא משום שקנה הפרה בשינוי, והא דגנב פרה מעוברת וילדה אצלו משלם דמי פרה העומדת לילד והפרה עם הולד ישארו לגנב, היינו שאין הגנב יכול לכוף לבעלים ליקח הפרה בשומא ולהשיבם, אבל אם באמת רוצים הבעלים לעשות כן הרושת בידם, והשבח שבא מזמן הגניבה הן לענין גיזה הן לענין ולד הוא לגזלן, ובסיפא דגזל פרה יקנית כו' היה החילוק בענין, דכל שהולד נפרד מהפרה קנאו הגזלן ומחזיר הפרה לחוד והולד מחזיק לעצמו, והבעלים לא מצי לסלוקי בזויה, אבל אם תבעו

שכתוב] לא הספיק ליתנו לו [לכהן ראשית הגז] עד שצבעו, פטור [מראשית הגז שכן קנאו בשינוי ואפילו דמים לא משלם דאין כהן יכול להזמינו בדין דיכול לומר לאחר אתנו אבל קודם שצבעו מי שחטפו זכה בו]. רואים אם כן, שינוי קונה.

[מי שגזל דבר והבעלים היה להם] יאוש, הרבנים אומרים שקנה [ולא צריך להחזיר את הגזילה אלא רק לשלם כסף], מיהו לא יודעים אם זה מן התורה או מדרבנן. אם דאורייתא, זה כמו המוצא אבידה, מוצא אבידה [וכן] אין הדין מאחר ובעלים מתייאשים ממנה לפני שהגיע לידו קנה, כמו כן כאן, כיון שהבעלים מתייאשים ממנה הוא קנה אותו, רואים אם כן [שיאוש] קונה. או אולי [יאוש] אינו דומה לאבידה, אבידה הוא שכאשר הוא הגיע לידו, הגיע לידו בהתיר, אבל זה, מאחר והגיע לידו באיסור, [אז הקנין היא רק] מדרבנן הוא, שהרבנן אמרו שיקנה אותו מפני תקנת השבים [שלא יהא צריך לחזר ולטרוח אחר הגזילה עצמה]. ורב יוסף אמר, יאוש אינו קונה [וצריך להחזיר לו אותו החפץ]²⁶, ואפילו מדרבנן.

רב יוסף שאל שאלה על רבה מברייטא [שלמדנו], [מי ש]גזל חמץ ועבר עליו פסח,

כשהוא עדיין במעי אמו, אף שקנה דהא יש בו עכ"פ שינוי גמור, מ"מ מצי הבעלים לסלוקי בזויה וליקח הפרה עם הולד שבתוכה, דלא כסמ"ע (ט"ז).

ו"א דאפי' שבח הבאה מאליה כו' - המחבר ס"ל דלידה וגזיזה לא הוי שינוי ולהכי צריך ג"כ יאוש בעלים והרמ"א ס"ל דהוי שינוי, אבל בשבח דעלמא הבא מאלי' ולא נשתנית פשיטא דאינו של גנב קודם יאוש דבמאי לקני אמנם שבח הבא מאליה כגון לידה וגזיזה חשיב שינוי והוא של הגנב אפילו קודם יאוש, ע"י יש"ש הובא לעיל ס"ק (ש"ך), וקשה על הש"ך (נתה"מ).

וכל שכן אם גנב כבשה ונתעברה כו' - ואף דבסימן ש"ס סעיף ו' בהג"ה [פסק] דכל זמן שלא נשתנה שם הגניבה מחמת השינוי לא נקרא שינוי, מ"מ הכא משום תקנת השבים חשיב שינוי (נתה"מ).

ע"י ש"ע (ח"מ סי' שס ס"א): כל הגוזל חייב להחזיר הגזילה עצמה, שנאמר (ויקרא ה' כג) והשיב את הגזילה אשר גזל, ואם אבדה או נשתנית משלם דמיה, בין שהורה מפי עצמו בין שבאו עליו עדים שגזל, אפילו גזל קורה ובנאה בבירה גדולה, והואיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרוס כל הבנין ויחזור הקורה לבעלים, אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבנין, אפילו גזל קורה ועשאה בסוכת החג ובא בעל הקורה ותובעה בתוך החג נותן לו את דמיה, אבל אחר החג הואיל ולא נשתנית ולא בנאה בטיט, מחזיר את הקורה עצמה. הגה: גזל קרקע ובנה עליה בניינים גדולים, צריך לסתור הכל ולהשיב קרקע לבעלים דלא עשו תקנת השבים בקרקע:

ביאור: כל הגוזל - נכרי שגזל מישראל ואח"כ נתגיר, אם הגזילה או הגניבה עוד בידו חייב להחזיר, אמנם אם בידו אבידת ישראל או ריבית שלא נצטוו עליהם בהיותו נכרי, ודאי פטור. ונ"ל דמקבלין הגזילה מידו אם ישיב כמו שמקבלין מישראל אם אינו גזלן מפורסם, אבל מה שגזל מנכרי פטור (רע"א).

משלם דמיה - לומדים מזה שנאמר "אשר גזל" דדווקא כשהיא כאשר גזלה צריך להחזירה בעינה, הא אם נשתנית שינוי שאינו חוזר לכמו שהיתה כבר, קנאה בשינוי ואין עליו אלא חוב דמים כמה שהיתה שוה בשעת גזילה, וכמו שנתבאר בהלכות גניבה סימן ש"ג סעיף א' (סמ"ע).

בין שבאו עליו עדים כו' - ולא כדון גנב שבאו עליו עדים שגנב דחייב לשלם כפל (סמ"ע).

ועשאה בסוכת החג - פירוש, אף דסוכה בנין עראי הוא, מ"מ המצוה קובעה כל ז' ימי החג לעשותה כבנין קבע (סמ"ע).

ולא בנאה בטיט - דטיט מחשיבה לבנין קבע, ועיין לעיל סימן ר"ד סעיף י"א (סמ"ע).

דלא עשו תקנת השבים בקרקע - דכיון דהוא דבר קבוע ועומד, ה"ל למידע דשל הנגזל הוא ולא היה לו לבנותו (סמ"ע). ו"א טעם הדבר דקרקע אינה נגזלת ובע"כ יבוא אח"כ לידי השבה, דמצויים הן בעלי זרוע נופלים מכחם יום א' כמ"ש המחבר בסימן ק"א סעיף י"ג, משו"ה לא עשו תקנה בזה, משא"כ בקורות שאפשר שיתקבאו או שישרפו ולא יבואו לידי השבה (ט"ז), ו"א טעם אחר דלכך לא עשו תקנת השבים בקרקע, דטעמא מאי עשו תקנת השבים כדי שלא יעלים הגזלן שגזל ולא יעשה תשובה, ובקרקע לא שייך זה דאי אפשר להעלימה. ו"א דאם לא נעשה ההשגת גבול מדעתו רק שהבנאים הכניסו חצי אמה מקרקע חבריו שלא מדעתו, אפשר שעשו בו תקנת השבים ויפרע לבעל הקרקע מה ששוה החצי אמה, כי לא החמירו אלא מפני מה שעבר על לא תסיג גבול רעך, והכא לא עבר כיון שלא ידע. ויש חולקים (פ"ת). ע"י המשך בהערה טו.

יכול הגזלן להחזיר את החמץ לנגזל וי'אמר לו הרי שלך לפניך [והרי הוא כמו שגזלתי אותו, שהייתו אסור בהנאה משום חמץ שעבר עליו את הפסח הוא היזק שאינו ניכר, ואינו היזק, והשבת החמץ הוה השבת הגזילה]. והרי כיון שהגיע זמן איסורו ודאי מייאש [ממנו]. ואם תחשוב [ש]יאוש קונה, למה אומר לו "הרי שלך לפניך", הוא צריך לשלם לו כסף שלם²⁶.

מתיאש וזה [פי' הגזלן] רוצה לקנות. [אבל במקרה] הוה [בחמץ בפסח], זה [פי' הבעלים] מתיאש וזה [פי' הגזלן] אינו רוצה לקנות. אביי שאל שאלה על רבה מברייטא, [נאמר "אם עולה] קרבנו", [ודורשים חז"ל שרק קרבנו כשר] ולא הגזול²⁷ [שאינו מרצה, וכעת הגמ' חושב שמדובר שגול בהמה של חולין של חבירו, ורצה להקריבו כקרבן]. איך מדובר. אם תאמר לפני יאוש [הבעלים], למה [צריכים] פסוק. זה פשוט. אלא לא [מדובר לפני אלא מדובר] לאחר יאוש. למדנו מזה, יאוש לא קונה. אמר לו רבא, ולדברך, זה שלמדנו, [נאמר בענין זב] "משכבו" [וחז"ל דורשים, שרק שטיח שלו נהיה אב הטומאה אם הוא נוגע בו] ולא הגזול [שאם הוא נוגע בו נעשה ??]. איך מדובר. אם תאמר שגול צמר ועשה אותו לשטיח, האם יש מי שאומר ששינוי מעשה לא קונה [הרי כל האמוראים האלה רק חולקים ביאוש]. אלא מה נאמר. שגול משכב של חבירו²⁸, וכן הוא כגון שגול קרבן של חבירו [שחבירו הקדיש בהמה שלו, והכל מדובר לפני יאוש, ועכ"ז אינו עולה לרצון כלל, ואפילו לבעלים הראשונים אינו חשיב קרבן]²⁹.

אביי שאל שאלה על רב יוסף מברייטא, עורות של אדם פרטי³⁰, מחשבה מטמא אותם [פי' נהיו כלי וראוי לקבל טומאה ברגע שהאדם חושב שהם ראויים לדבר, ואין בהם חסרון מלאכה מקבלים טומאה מיד. אבל עורות] של עבדן [פי' שמעבר עורות למכרם], אין מחשבה [שלו] מטמא אותם [שזה קורה שהוא משנה דעתו ומוכר אותם, והלוקח יעשה מהם דבר שעדיין לא נגמרה מלאכתם לזה. אבל אם הם עורות] של גנב [פי' שנגנבו], מחשבה [של הגנב להחליט מה יעשה בה] מטמא אותם [עושה אותם ראויים לקבל טומאה, שהוא קנה אותם ביאוש, שסתם גניבה הוא יאוש בעלים, שלא ידוע את מי לתבוע. ועורות] של גזלן [פי' שנגזלו], אין מחשבה [של הגזלן] מטמא אותם [עושה אותם ראויים לקבל טומאה, ואע"פ

שחשב עליהם לדבר שאין בו חסרון מלאכה, שסתם גזילה אין בו יאוש שכיון שידוע מי לקחו והולך ותובע אותו לדין]. רבי שמעון אומר, חילוף הדברים, [עורות] של גזלן, מחשבה [שלו] מטמא אותם [פי' עושה אותם לכלי שהם ראויים לקבל טומאה, שסתם גזילה הוה יאוש שכיון שגזלו בפניו, הוא אדם חזק. אבל עורות] של גנב, אין מחשבה [של הגנב] מטמא אותם, לפי שלא נתייאשו הבעלים [שהם חושבים שימצאו את הגנב]. ולומדים מזה שיאוש קונה.

אמר רב יוסף לאביי, במה מדובר כאן, כגון שחתך אותם [ורק קונה בשינוי מעשה ויאוש]. רבה בר רב חנן שאל, והרי לימדו כאן [שהגזלן/גנב? חשב לעשות את העורות ל]שלחן, ושלחן לא צריך חיתוך [אלא גם ללא חיתוך מקבל טומאה, שהוא ראוי למלאכתו, והחיתוך רק מייפה אותו]. שלמדנו, כל מקום שאין חסרון מלאכה [פי' שהעור מוכן למלאכה שהוא רוצה בו], מחשבה מטמאתו [הופך אותו לכלי שראוי לקבל טומאה, אבל אם יש חסרון מלאכה [פי' שהעור חסר מלאכה להיות ראוי למלאכה שהוא רוצה בו], אין מחשבה מטמא אותו [פי' הופך אותו להיות ראוי לקבל טומאה], חוץ מן השלחן [שאע"פ שחסר חיתוך עכ"ז הוא מקבל טומאה]. אלא אמר רבא, דבר זה רבה הקשה לרב יוסף עשרים ושנים שנה, ולא תירץ אותו עד שרב יוסף ישב בראש ותרץ אותו. שינוי השם דומה לשינוי מעשה³¹. מהו הטעם ששינוי מעשה [קונה]. שם מתחילה [היו] עצים [ו]עכשיו [הם] כלים, גם בשינוי השם, מתחילה נקרא עור, ועכשיו [קוראים לו] שלחן.

והרי קורה שיש שינוי השם [שאדם גנב קורה ובנה אותו לתוך בית], שמתחילה [פי' לפני שבנאו לתוך הבית, נקרא] קורה, ועכשיו [פי' אחרי שבנו אותו לתוך בנין, קוראים לו] גג. ולמדנו במשנה, [העיד ?] על הקורה הגזול שבנאו בבית³², [שהגזול] נוטל [ממנו] דמיו, מפני תקנת השבים [שלא יצטרך לפרק את הבית, להוציא את הקורה]. והטעם הוא מפני תקנת השבים,

²⁶ חדושי ר' נחום מסכת בבא קמא דף סו עמוד ב

פה) גמרא איתביה רב יוסף לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך וכו' ואי ס"ד יאוש קונה אמאי אומר לו הרי שלך לפניך דמי מעליא בעי לשלומי, בקצה"ח ס' שס"ג סק"א הביא בשם החק יעקב דבדוקא נקיט התנא 'ועבר עליו הפסח', דרק היכא שעבר עליו הפסח הוא דמצי למימר ליה הרי שלך לפניך, אבל אם תובעו בתוך הפסח לא מצי אמר הרש"ל. ובטעמא דמילתא כתב שם דבתוך המועד דהכל מצויון עליו לבערו הרי הוא כשרוף ועומד אין הגזלן יכול לומר הרש"ל. ויע"ש שהוכיח כן מהא דאיתא לקמן צח, ב שאם גזל חמץ ובא אחר ושרפו לאחר המועד חייב אליבא דר"ש דדבר הגורם לממון כממון, כיון שגורם לממון לגזלן שיכול לומר הרש"ל, ומבואר שכו"ז הוא רק כשרופו לאחר המועד אבל בשרפו בתוך המועד אי"ז גורם לממון הואיל והגזלן עצמו אי"ז לומר הרש"ל עכת"ד.

וביאור כוונתו עפ"י המבואר בגיטין נג, ב דפריך מהך משנה דגזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, למ"ד היזק שאינו ניכר שמהי היזק דדמי מעליא בעי לשלומי, וביאור התוס' שם דכיון דשמהי היזק חשיב כאילו הוא ניכר, ואין לך שינוי גדול מזה והגזלן קונה בשינוי וחייב דמים. ועד"ז הוא סברת החק יעקב דבתוך הפסח כיון דהכל יודעים שהוא חמץ ומצויון עליו לבערו חשיב היזק ניכר, ובתוך הפסח לכו"ע הגזלן קונה בשינוי וחייב דמים.

ובקצה"ח שם הקשה על דבריו דכיון דבתוך הפסח חשיב היזק ניכר אי"ז כבר קנה בשינוי בתוך הפסח, ואיך יכול שוב לומר לאחר הפסח הרי שלך לפניך, וכדמוכח מההיא דגיטין דפריך דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמהי היזק דה"ל שינוי וקונה, אי"ז לומר הרי שלך לפניך אפי' לאחר הפסח. ומה"ט הכריע הקצה"ח דגם בתוך הפסח יכול לומר הרש"ל, והא דבגזל חמץ ובא אחר ושרפו בתוך המועד פטור משום דהכל מצויון לבערו, היינו דכיון דמצוה לבערו מש"ה אף על גב דהוי גורם לממון ומפסיד לגזלן שיצטרך ליתן דמים, מכל מקום מאחר דאיכא עליה מצוה לבערו ופטור.

[ובעיקר מש"כ הקצה"ח דלד' החק יעקב ה"ל לקנות בשינוי יש לדון דנהי דבתוך הפסח הוי היזק הניכר וחשיב שינוי, מ"מ כיון דלאחר הפסח הדר הוי היזק שאינו ניכר שאינו שינוי ונמצא דהוי כשינוי החוזר לברייטא דאיכא מ"ד דלא קני].

ונראה ליישב ד' החק יעקב, דהנה בעיקר קושיית הגמ' בגיטין ה"ל דבגזל חמץ ועבר עליו הפסח למ"ד היזק שאינו ניכר שמהי היזק הגזלן יקנה בשינוי ויתחייב דמים וכמבואר בתוס' שם, כבר הוכיח ב"תרוה"כ (סי' רס"ב) מזה דגזלן קונה בשינוי אפי' היכא שאינו רוצה לקנות, דאל"כ מאי פריך שיקנה בשינוי הא אינו רוצה לקנות וכמבואר בסוגיין גבי יאוש. ותמוה לדעת המחנ"א (בהנה"ע על הרמב"ם פ"ב מגזילה) דס"ל דבשינוי נמי אינו קונה היכא שאינו רוצה לקנות.

עי' המשך בהערה יז.

²⁷ עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ה ה"ז): הגונב או הגזול והקריב הקרבן פסול והקב"ה שונאו שנאמר שונא גזל בעולה ואין צ"ל שאינו מתקבל, ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר וכו'.

²⁸ עי' רמב"ם (כלים פכ"ד ה"ז): אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינן שלו שנאמר והנוגע במשכבו, גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור ואם נתייאשו הבעלי' טמא, גנב משכב וישב עליו טמא שחזקתו שנתייאשו הבעלים שאינן יודעים מי גנבו ואם נודע שעדיין לא נתייאשו הבעלים טהור, לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס אבל הגזלן אין מחשבתו מועלת אא"כ נתייאשו הבעלים.

עי' כס"מ: ומ"ש ודרס עליו בלא נגיעה טעמו שלא נתמעט משכב שאינו שלו אלא מטומאת מדרס לא מטומאת מגע ולפי זה מ"ש גנב משכב וישב עליו טמא היינו אפילו בלא נגיעה ומכל מקום יש לתמוה דהא מיעוטא דמשכב שאינו שלו גבי נוגע כתיב. ומ"ש לפיכך גנב שגנב עור וכו' עד אלא א"כ נתייאשו הבעלים. פרק כ"ו דכלים וכחכמים ובפרק הגזול בתרא (דף ק"ד) אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע כלומר דשמעיניה דמייאש ד"ה יאוש קני ואף ע"ג דרבה פליג עליה משמע דהלכתא כוותיה דהא אביי דבתרא הוא סובר כוותיה ופשטא דמתניתין איתא כוותיה ותו דהא דקאמר במרובה ואף רבי אלעזר סובר חיוביה לאחר יאוש איתא כעולא ולפיכך כתב רבינו לעיל בסמוך גבי גזל משכב ואם נתייאשו הבעלים טמא:

²⁹ לשון אחר: אפילו לאחר יאוש לא קנה שכן קרבן אינו נגזל שכל מקום שנמצא הוא ברשות הקדש.

³⁰ עי' רמב"ם (כלים פכ"ד ה"ו): כל עור הראוי להתטמא במדרס ואינו חסר מלאכה המחשבה מטמאתו ואם חסר מלאכה אין המחשבה מועלת בו עד שתיגמר מלאכתו, מתטמא במדרס, ואם חסר מלאכה אין המחשבה מועלת בו אף על פי חוץ מן העור שמחפין בו המרכב מפני האבק שהמחשבה מועלת בו אף על פי שלא נגמרה מלאכתו, בד"א בעורות בעל הבית אבל עורות העבדן שסתמן למכירה אין המחשבה מטמאתן עד שיעשה בהן מעשה ויכינם למדרס. [ראב"ד] ואם חישב עליו להיות עור שלחן. א"א כמדומה אני זו היא קטבליא. +

³¹ עי' ש"ע (ח"מ שנג ס"א): הוב"ד לעיל הערה 20.

עי' ש"ע (ח"מ סי' שס ס"י): גזל לולב והפריד עליו קנה העליון, גזל עלים ועשאן חופיא קנה, טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור קנה:

ביאור: והפריד עליו כו' - דיש לו שינוי השם ומיקרי הוצא כיון שנתקן מהשדרה (סמ"ע).

ועשאן חופיא - הוא כעין מכבדות שלנו [מטטה] שמכבדין בו עפר החדרים, דמעיקרא מקרי הוצא והשתא חופיא (סמ"ע).

³² עי' ש"ע (סי' שס ס"א): הוב"ד לעיל הערה 25.

ולוא זה, הוא חוזר כמו שהוא. אמר רב יוסף, קורה שמו [נשאר] עליו [ולכן אינו שינוי השם], שלמדנו, [נאמר] "צלעות הבית", אלו המשקופים, "והעובים", אלו הקורות [הרי שמו נשאר עליו].

רבי זירא אמר, שינוי החוזר לכמו שהיה³³, בשינוי השם לא הוי שינוי [והטעם שקורה לא קנה בשינוי השם, משום שחוזר לכמו שהיה, שונה מעורות ושלחן]. וכי שינוי השם שאינו חוזר לברייתו הוי שינוי. והרי צינור, שמתחילה חתיכת עץ ועכשיו צינור, ולמדנו, צינור שחקקו [פי' שחקקו צינור בחתיכת עץ, ונעשה אותו לכלי] ולבסוף קבעו³⁴ [באדמה להמשיך מי גשמים או מי נהר למקוה], פוסל את המקוה [שהוא כלי, ומימיו, מים שאובים. אבל אם] קבעו [את העץ במקומו, כחתיכת עץ, שאיננו כלי] ולבסוף חקקו [פי' חקקו צינור בו, אחרי שקבעו בקרקע, איננו כלי, אלא חלק של הקרקע], אינו פוסל את המקוה. ואי תאמר שינוי השם הוא דבר, [היה צריך להיות] ש[אפי' קבעו ולבסוף חקקו נמי יפסל [המים משום מים שאובים].

שאיבה שונה שהוא [דין] דרבנן³⁵ [פי' הפסול של ג' לוגים מים שאובים]. אם כן, אפילו [המקרה] בחתיכה גם [פי' שחקקו בתלוש, ואחר כך חברו, הרי אם זה דרבנן, אפשר להקל?]. שם [שונה שכן] יש תורת כלי עליו בתלוש, [אבל] כאן אין תורת כלי עליו בתלוש.

שאלו שאלה מברייטא, הגבב, והגזול, והאנס [פי' חמסן, שנתן כסף], הקדישן הקדש [פי' אם הקדישו את מה שגנבו או גזלו, הם קדושים,

³³ ע"י שר"ע (ח"מ שנג ס"א): הוב"ד לעיל הערה 20.

ע"י שר"ע (ח"מ ס' שס ס"ה): נשתנית הגזילה, אע"פ שלא נתיאשו הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה, והוא שלא היא שינוי החוזר לברייתו, כיצד: הגזול עצים ודבקים במסמרים ועשה מהם תיבה, אינו שינוי שהרי אפשר לפורקן וחוזרים לוחות כשהיו, גזל עפר ועשאו לבינה, לא קנה שאם ידוק הלבינה תחזור עפר כשהיתה, גזל לשון של מתכת ועשאו מטבע, לא קנה שאם יתקן המטבע יחזור לשון כשהיה, וכן כל כיוצא בזה:

ביאור: גזל עפר ועשאו לבינה - דוקא שייבשן בחמה, ולא כשצרפן אותן בכבשן דאז אין אפשר לכותשן לעפר דק כבתחילה, ור"א אפילו שרפן בכבשן, והיינו טעמא, דבעפר דאינו חשוב אין קפידא אף כשלא החזיר לגמרי דק וכתוש כבראשונה (סמ"ע).

ועשאו מטבע כו' - ובאם עשה ממנו כלי כסף יש בזה מחלוקת (סמ"ע), ואם עשה ממנו כלי עיקר דלא קנה (ש"ך).

יחזור לשון כשהיה - ואף דאי אפשר לצמצם, אין קפידא בנסכא, משא"כ כשגזל מטבע ושינוהו לנסכא דאם יבוא לחזור לעשות מטבע יהיה פנים חדשות דא"א לצמצם לעשות כבראשונה ובזה יש קפידא, וכן בגזל לבינה ועשה ממנה עפר וכמ"ש בסעיף שאחר זה (סמ"ע). אמנם בגזל נסכא ועבדיה זוזי והדר עבד להו נסכא ה"ל שינוי וקונה (קצה"ח).

³⁴ ע"י שר"ע (יר"ד ס' רא ס"ד): אין הכלי חשוב לפסול המים שבו משום שאיבה אלא אם כן הוא ראוי לקבל קודם שיקבענו ושייתמלא לדעת, ואז פוסל בין אם הוא כלי גדול המחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש, בין אם הוא כלי קטן ביותר, ואפילו הם כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה:

ביאור: קודם שיקבענו - משמע שאם קבעו ואח"כ חקק בו כשר ואף לטבול בו, ויש חולקים שאין לטבול בו ולא להביא רוב מי המקוה ע"י ורק כלפי מיעוטו שפוסל מדרבנן מהני קבעו ולבסוף חקקו, ובכל אופן אין לערער אחר מנהג ישראל שטובלין בקבעו ולבסוף חקקו (פ"ת סק"ז).

ושימלא לדעת - היינו שהמילוי יהיה לדעת היינו לצרכו, אבל א"צ שיתכוין ליתנם למקוה (ט"ז וש"ך).

גדול - אפילו שאינו כלי לענין קבלת טומאה, עכ"ז הוה כלי לענין שאובים, וכן בכלי גללים וכו' שאינם מקבלין טומאה (ט"ז).

ע"י שר"ע (יר"ד ס' רא ס"ו): צינור שאין לו ד' שפות אינו חשוב כלי וראוי להביא על ידו מים למקוה. ואם חקק בו גומא אחת קטנה קודם שקבעו, אם היא של עץ, אפילו אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא, נעשה כולה על ידה כלי, וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים. ואם הוא של חרש, אין החקיקה פוסלתו אלא אם כן היא מחזקת רביעית. ואם נפלו צרורות או עפר בגומא אינו חשוב סתימה לבטלו מתורת קבלה, אלא אם כן יהיו מהודקים לתוכה. סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו חשוב קבלה לפסול בו המקוה. הגה ולכן מותר לעשות מקוואות ע"י צנורות וסלונות של עץ שמביאין מים מן הנהר או שאר מעיין אל המקוה, או צינורות של הגנות, ולא חיישינן שמה נעשה בהן גומא מכח לחלוחית ומקבלים, דלא מיקרו קבלה אף אם היה בהן גומא הואיל ולא עשאו אדם בכונה. ואם המים באים אל הצינור על ידי כלים הקבועים בגלגל, והם נקובים בדרך שלא מקרי כלי, מותר לטבול בהן אם יש מ' סאה במקוה. אבל אם אין בה מ' סאה אין לטבול שם, דלא מקרי חבור לנהר ע"י זה וע"י בא"ח ס' קנ"ט: אלא שאין שהוא - וכיון שראוי לחקוק בה יותר הוי כאילו חקק כבר. משא"כ בחסם כלי ראוי לחקוק בו יותר (ט"ז).

נעשה כולה ע"י כלי - דכל הצנור חשוב כלי מחמת הגומה שיש בו (נקודות הכסף). וע"י ס"ק הבא.

ואסורים בהנאה], ותרומתן תרומה, ומעשרותן מעשר [פי' אם גנבו תבואה והפירוש תרומות ומעשרות, מה שהפריש יש בהם קדושת תרומה ומעשר, ותרומתן אסורה לזרים, רואים אם כן שיאוש כן קונה בגזל]³⁶.

אמרו [התלמידים בבית המדרש, אין הטעם משום יאוש, אלא] שם יש שינוי השם, שמתחילה טבל ועכשיו תרומה. [וכן הוא ב]הקדש, מתחילה חולין ועכשיו חקדש.

אמר רב חסדא א"ר יונתן, מאיפה או יודעים ששנוי קונה, שנאמר "והשיב את הגזלה", מה מלמד הנאמר "אשר גזל". אם [החפץ הנגזל הוא] כעין שגזל, יחזור. ואם לא [אלא שנשתנה], הוא צריך לשלם דמים.

[שואלת הגמ', איך לומדים מכאן לשינוי קונה, הרי זה [שכתוב] "אשר גזל" צריכים למעט גזל אביו³⁷, ש[שאם אביו גזלו, ונשבע לשקר] אינו מוסיף חומש על גזל אביו. אם [רק רצו ללמוד דבר א'], היו שצריכים שיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "והשיב את גזילו" [והיו רק ממעטים גזל אביו], למה [נוסף] "אשר גזל". למדנו מזה שתי [הלכות].

ויש שאמרו, אמר רב חסדא א"ר יונתן, מאיפה או יודעים ששנוי אינו קונה. שנאמר "והשיב את הגזילה", מכל מקום [פי' בכל ענין]. והרי כתוב "אשר גזל". צריכים את זה [ללמד ש]על גזילו שלו מוסיף חומש, ואין מוסיף חומש על גזל אביו.

אמר עולא, מאיפה או יודעים שיאוש אינו קונה. שנאמר "והבאתם גזול את הפסח ואת החולה", [ומזה שכתוב גזל ליד פיסח דורשים] גזול דומה לפיסח, מה פיסח אין לו תקנה כלל [שכן הוא בעל מום],

וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים - מיירי שמביא כך את רוב שיעור המקוה (דהיינו כא סאה מתוך מ' סאה) דאל"כ הרי מהני המשכה לשאובין כשהוא במיעוט המקוה (דהיינו יט סאה) (ש"ך). וע"י ס"ק הקודם.

ורחב באמצע - כלומר אע"פ שהוא רחב באמצע לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק לקבל בו צרורות (ש"ך). ונעשה כך כדי שיצאו המים מהמקום הצר בחוזק (באר הגולה).

ע"י צנורות וסלונות - ר"א דהיינו דוקא אם יש בהם מ' סאה כיון שאין המעיין הולך בלא"ה שמה. אולם ברמ"א משמע דדוקא בסיפא שמביא ע"י כלים נקובים צריך היהשייהם במקוה מ' סאה (פ"ת).

אדם בכונה - יש מחלוקת אם נעשה מאילוי פוסל כשניחא לו בקבלתם (פ"ת). ואם המים באים - אם יש נקב כשפופרת הנוד יש להתיר גם כשאין מ' סאה במקוה (ש"ך). אולם י"ל דכוונת הרמ"א שלא מהני גם כשיש נקב כשפופרת הנוד משום שאין הנזחלים מערבין (דגול מרבבה).

³⁵ ע"י רמב"ם (מקוואות פ"ד ה"ב): מד"ס שהמים שאובין פסולי לטבילה, ולא עוד אלא מקוה מים שאינן שאובין שנפל לתוכן שלשה לוגין מים שאובין פסלו הכל, אף על פי שפסול מים שאובין מד"ס למדוהו בהיקש שהרי הוא אומר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור המעיין אין תפיסת יד אדם כלל והבור כולו בידי אדם שהרי כולו מים שאובין אמרו חכמים המקוה לא יהיה כולו שאוב כבור וא"צ להיות כולו בידי שמים כמעין אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר. וע"י א"ר.

³⁶ ע"י רמב"ם (תרומות פ"ד ה"א): הגבב והגזול והאנס תרומתן תרומה ואם היו הבעלים רודפין אחריהן אין תרומתן תרומה.

וע"י דרך אמונה: תרומתן תרומה - יש חילוק בין גבב לגזול דסתם גבב ישראל הבעלים מתייאשין כיון שאין יודעים ממי לתבוע אבל בגוי אין מתייאשים משום שהגויים דנים וגובים גם ע"פ אומדנות רעועות ואומד הדעת וחושב שיוכלו להוציאו מהגבב אבל בגזול ואנס אף בישראל אין הבעלים מתייאשים מסתמא דכיון דידע מי גזלו אומר בלבו שיתבענו אא"כ ידוע שנתייאש.

תרומה - דקנינהו ביאוש ושינוי השם דמעיקרא חולין והשתא תרומה ומעשר והקריאת השם והקנין באין כאחת ואף על גב שהוה שינוי השם החוזר לברייתו ע"י שאלה לחכם שיש סוברים דלא מהני דשאני הכא דלא שכיח שישאל ועוד דכיון שצריך שאנשים אחרים יתירו לו ואין תלוי בידו לבד לא מקרי חוזר לברייתו ומ"מ אין מברך על הפרשת תרומה דבוצע בך נאף ה':

ואם היו הבעלים רודפין אחריהן - גילו דעתן דלא נתייאשו ולכן אפי' בגבב ישראל כיון שהבעלים רודפין לחפשו א"כ לא נתייאשו וה"ל תורם את שאינו שלו ואינה תרומה ובגבב גוי ובגזול אפי' ישראל אפי' בסתמא ה"ל כבעלים מרדפין אחריהן וכנ"ל:

אחריהן - לאו דוקא אלא רודפין ומשתדלין למצוא את הגבבה ויש ספרים דל"ג אחריהן:

אין תרומתן תרומה - וגם הבעלים אין יכולין לתרום ולעשר כיון שאינן ברשותן ואין להם תקנה כ"ז שהם גזולים והאוכלן חייב משום אוכל טבל:

³⁷ ע"י רמב"ם (גזלה ובאדה פ"ז ה"ג): במה דברים אמורים בשהיה חייב לשלם מחמת עצמו אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו אינו משלם חומש, כיצד, כגון שגזל אביו או גבב או שהיה חייב לאחרים והבין יודע וכפר הבין ונשבע ואחר כך הודה משלם הקרן בלבד, שנ' +ויקרא ה' כ"ג+ אשר גזל, על גזלו הוא מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו.

אף גזול אין לו תקנה, לא משנה לפני יאוש ולא משנה אחרי יאוש [אי אפשר להביא ממנו קרבן]. רבא³⁸ אמר, מכאן, "קרבנו", [ודורשים] ולא הגזול. מתי [צריכים הפסוק למעטו מקרבן]. אם תאמר לפני יאוש, זה פשוט [שאינו קרבן], ולמה [צריכים דרשת] הפסוק. אלא לא [מדובר לפני יאוש אלא] לאחר יאוש. ולומדים מזה שיאוש לא קונה, [וכך] למדנו מזה. והרי רבא הוא שאמר שגול קרבן של חבירו. אם תרצה לומר, [רבא] חזר בו [ממה שאמר לפני כן], ואם תרצה לומר, אחד מה[דרשות האלה לא רבא אמר אותו אלא] רב פפא אמר אותה.

ומדת תשלומי ארבעה וחמשה וכו'. למה [תשלומי ד' וה' הם רק בשור ושה ולא בכל בעל חי]. שנלמד [הגזירה שוה] "שור" "שור" משבת, מה שם [במצות שביתת בהמתו] חיה ועוף נכללים בהם [שכמו שחייב אדם ששורו ישבות בשבת, הוא הדין כל בעל חיים], כמו כן כאן [בתשלומי ד' וה'] חיה ועוף נכללים בהן. אמר רבא, נאמר בפסוק, "שור ושה" "שור ושה" שני פעמים, [ללמד שדין זה] רק בשור ושה, ולא בדבר אחר.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], איזה ["שור ושה"] מיותר. אם תאמר "שור ושה" של סוף [הפסוק] מיותר, שיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "כי יגנב שור או שה וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו", אם כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] כך, הייתי אומר, שצריך לשלם תשעה לכל אחד ואחד [שגנב]. ואם תאמר, הרי כתוב "תחתיו" [פי' תחת השור] ["תחתיו" [פי' תחת השה], "תחת" אחד מיותר. [לא אלא] אותו [תחת] צריכים לדרשה אחרת, שלמדנו, הייתי אומר שגנב שור שוה מנה ישלם תחתיו כחושים [וקרובים למות]. מלמד הנאמר, "תחתיו" "תחתיו".

אלא "שור ושה" של תחילת הפסוק מיותר, שיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "כי יגנב איש וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה". אם כתב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] כך, הייתי אומר [שאיין חיוב ד' וה'] עד שיגנוב שנים ושחט אותם. [לכן] כתוב "וטבחיו", [בלשון יחיד, פי' ששחט] אחד. ונאמר [אין חיוב ד' וה'] עד שיגנוב שניהם [גם שור וגם שה] ומכר אותם. [לא יתכן שכן] כתוב "ומכרו", [בלשון יחיד, פי' שמכר] אחד. ונאמר, הייתי אומר, [שאיין חיוב ד' וה'] עד דגונב שנים, ושחט אחד או מכר אחד [ולכן צריכים "שור ושה" של התחלת הפסוק. לא יתכן שכן] כתוב "או מכרו" [משמע או שחיטה או מכירה, שכתוב "או לחלק]. ועוד הייתי אומר [אין חיוב ד' וה'] עד שגונב שנים, ושחט אחד ומשאר אחד, או מכר אחד ומשאר אחד [כמו שכתוב בסוף, "תחת השור" "תחת השה" ולכן צריכים "שור ושה" של התחלת הפסוק]. אלא, שור של סוף [הפסוק] ושה של התחלת [הפסוק] מיותרים, שיכתוב הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] "כי יגנב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה", למה [כתוב] שור של סוף [הפסוק] ושה של תחילת [הפסוק]. לומדים מזה, [שחייבים] רק [על] שור ושה, ולא דבר אחר.

אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל. אמר רב, לא למדו [שהגונב אחר הגנב אינו משלם תשלומי כפל] אלא לפני יאוש, אבל לאחר יאוש, קנאו הגנב הראשון, וגנב השני משלם תשלומי כפל לגנב הראשון. אמר רב ששת, רב אמר הלכה זו כאשר היה נרדם ושוכב³⁹, שלמדנו, אמר ר' עקיבא, למה אמרה תורה [אם] שחט או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. מפני שנשתרש בחטא [פי' עשה שרשים לחטאו, כלומר נתחזק בחטא שקנאו ומעשיו הצליחו], מתי. אם תאמר [שמכרו] לפני יאוש,

בסתם היו סבורים שדברי רבא הן אבל בין דברי רב פפא לדברי רבה לא היו יכולין לטעות (תוס').
³⁹ עיי' לעיל הערה.

³⁸ גורסים "רבא" ולא "רבה" מזה שכתוב לקמן "אחד מהם רב פפא", ולא היו טועים אלא בין רב פפא לרבא שהיה רבו ופעמים כשהיה אומר רב פפא דברים

וכי יש נשתרש [בחטא, שכן שינוי רשות שעשה בזה שמכר ללוקח, ללא יאוש לא קנה]. אלא [צ"ל שמדובר] לאחר יאוש [ואז יש תועלת יתר במעשיו על הגניבה שלו, שהלוקח קונה ביאוש יחד עם שינוי רשות]. ואם תחשוב שיאוש קונה [לבד, גם ללא שינוי רשות], למה משלם תשלומי ארבעה או חמשה, [הרי הוא קנאו ביאוש, וכאשר שוחטו] הוא שוחט [את הבהמה שלו, אן] הוא מוכר [את הבהמה] שלו.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], כשרבא אמר [את ההלכה הזאת, לא "מפני שנשתרש בחטא" אלא] מפני ששנה בחטא [פ"י שעשה ב' דברים, ולא שמעשיו עזרו, והכל מדובר לפני יאוש], כאן גם כן מפני ששנה בחטא. בא ושמע, "וטבחו או מכרו" [ודורשים מזה שכתובים א' ליד השני] מה שחיטה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת. ומתי [מכירה היא דבר שאינה חוזרת, הגמ' חשבה עכשיו שאין חיוב ד' או ה' במכירת גניבה אלא במקום שמכירתו מכירה גמורה וקנה ללוקח]. אם תאמר לפני יאוש, למה אינה חוזרת [הרי שינוי רשות ללא יאוש אינו קונה]. אלא לאחר יאוש [ואז יש יאוש וגם שינוי רשות]. ואם תחשוב [שיאוש לבד] קונה, למה משלם ד' או ה'. [הרי הוא קנאו ביאוש, וכאשר שוחטו] הוא שוחט [את הבהמה שלו, אן] הוא מוכר [את הבהמה] שלו. [אלא באמת הדרשה הזאת היא בא ללמד] כמו שאמר רב נחמן, פרט לשהקנה למעשים יום" [פ"י באמת מדובר לפני יאוש, וזה שאינה חוזרת שכתוב בא ללמעט היכן שמכרו לל' יום לעשות מלאכה, וכשכירות]. כאן גם כן פרט לשהקנה לשלשים יום.

שאלו שאלה מברייטא, [מי ש]גנב ובא אחר וגנבו [מהגנב], הראשון משלם תשלומי כפל, והשני אינו משלם [לגנב הראשון] אלא קרן בלבד. [אבל מי ש]גנב [שור או שה] ומכרו [והלוקח קנאו ביאוש ושינוי רשות], ובא אחר וגנבו [מהלוקח]. הראשון משלם תשלומי ארבעה או חמשה, והשני משלם [ללוקח] תשלומי כפל. [מי ש]גנב [שור או שה] ושחטו, ובא אחר וגנבו⁴⁰, הראשון משלם תשלומי ד' או ה', והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד. אבל הרי כתוב המקרה האמצעי, גנב ומכר ובא אחר וגנבו, הראשון משלם תשלומי ד' או ה', והשני משלם תשלומי כפל. מתי [הוא מכרו]. אם תאמר [שהוא מכרו] לפני יאוש, למה [הגנב] השני משלם תשלומי כפל. מי סובר שינוי רשות בלא יאוש קונה. אלא זה פירוש [שמדובר] לאחר יאוש [שישנם יאוש ושינוי רשות]. ואם תחשוב יאוש קונה, למה משלם תשלומי ד' או ה'. הוא מכר [בהמה] שלו. ועוד, כתוב בתחילת [הברייטא], גנב ובא אחר וגנבו, ראשון משלם תשלומי כפל, והשני אין משלם אלא קרן, הרי העמדנו [את הברייטא] לאחר יאוש, ואם תחשוב שיאוש קונה, למה השני אינו משלם אלא קרן. אלא לא [?], למדנו מזה⁴¹, יאוש לא קנה, וקשה לשיטת רב.

אמר רבא, וכי אתה סובר [שאחרי מה שאמרת, כעת] הברייטא מתורצת [ואין בה קוש']. אלא זה שכתוב בסוף הברייטא, גנב ושחט ובא אחר וגנבו,

⁴⁰ ע"י ש"רע (ח"מ סי' שנג ס"ג): אם יש עם היאוש שינוי רשות, בין שנתייאשו ואח"כ מכר הגנב בין שנתייאשו אחר שמכר (ויש חולקין) (וע"ל סי' שנו') לענין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגניבה אבל מחזיר דמים אם לקח מגנב מפורסם. (ויש אומרים דאין צריך ליתן לו דמים, דקנה לגמרי). ואם לא היה גנב מפורסם, אינו נותן כלל, לא חפץ ולא דמים, מפני תקנת השוק, כמו שיתבאר בסימן שנו': ביאור: שינוי רשות - פירוש כגון שמכרה או נתנה לאחר או לאחד מבניו בחייו (סמ"ע), בשעת מלחמה השררה באו ולקחו חטים של עשיר, ומאחר וכל העיר היו בצורת, הממשלה חלקו לכל בית חטים, והם מהעשיר, ואחרי המלחמה העשיר תובע מהעיר את דמי הקמח שלו. מאחר ואיכא יאוש, אין חיוב (ש"ך בשם הרש"ד"ם).

ויש חולקין כו' - דבעינן שיהא היאוש קודם השינוי רשות (סמ"ע), וכן עיקר (ש"ך), ו"א דעיקר כמחבר (נתה"מ), "יא דאם הגנב הפקיד את הגניבה ביד אחר ואח"כ נתייאשו הבעלים ואח"כ מכר הגנב להנפקד, לא קנה דהוי שינוי רשות קודם יאוש במה שהפקיד אצלו. ויש חולקין דפקדון לא מקרי שינוי רשות דברשותא דמא קאי, וכשהקנה לו אח"כ זהו שינוי רשות אחרי יאוש (רע"א). אם לקח מגנב מפורסם - כשלקחה מגנב שאינו מפורסם עשו תקנת השוק שהנגזל יחזיר ללוקח מה שנתן בעדם, וכשלקחו לאחר יאוש א"צ להחזיר הלוקח כלל. אמנם לאחר יאוש אפילו בגנב שאינו מפורסם, מאחר ודרך הגנב להזיל הדברים שמוכר ליתנם בפחות משוים, אותו מותר עד כדי שווים צריך ליתן הלוקח להנגזל ולא צריך להחזיר את החפץ (סמ"ע), ועיקר כמחבר דאין הלוקח מחזיר כלום בגנב שאינו מפורסם (ש"ך ונתה"מ), ע"י לקמן שנו' ס"א דאסור ליקח מגנב מפורסם. ולמעשה אי אפשר לסמוך גם על הדעה הסובר דשינוי רשות ואח"כ יאוש קונה וגם לסמוך על הדעה דס"ל דבמקום שקונה אין צריך ליתן דמים, דשינוי רשות ואח"כ יאוש נראה דאי אפשר לומר כ"ל דאין צריך ליתן הדמים, דלא גרע מיאוש דאבדיה דאם הגיע לידו קודם יאוש דצריך להחזיר הדמים עכ"פ, ובידע שהוא גנוב לכרע אפילו גוף החפץ לא קנה בשינוי רשות ואח"כ יאוש, דכיון שידע שהוא גנוב נתחייב להיות שומר עליו ולהשיבו לבעלים כמבואר בסימן ש"ח סעיף ז' בהגה"ה, וכיון דנתחייב בהשבה ונעשה שומר של הבעלים והוי כמנוח ברשות הבעלים דלא מהני ביה יאוש, ולפ"ז נראה דאפילו

ראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ושני אינו משלם אלא קרן, וכי יש מי שסובר ששינוי מעשה לא קונה. אלא באמת כל [הברייטא מדובר] לפני יאוש, ותהפוך את הסוף לאמצע והאמצע לסוף, וכך נאמר, גנב ומכר ובא אחר וגנבו, הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והשני אינו משלם אלא קרן, ששינוי רשות בלא יאוש לא קנה⁴⁰, [אבל אם] גנב וטבח ובא אחר וגנבו, הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והשני משלם תשלומי כפל, שקנה בשינוי מעשה.

רב פפא אמר, באמת אל תהפוך [את הברייטא, אלא כך זה מובן], הסוף [של הברייטא] היא ב"ש, שאומרים, שינוי במקומה עומד. אם כן [שהכל מדובר לאחר יאוש], קשה ההתחלה והאמצע [של הברייטא] לשיטת רב. א"ר זביד, באמת כל [הברייטא מדובר] לפני יאוש [ולא הופכים את הברייטא], ובמה מדובר כאן, שנתייאשו הבעלים בלוקח [פ"י לאחר המכירה] ולא נתייאשו בגנב [פ"י כאשר היה ביד הגנב, ולכן הראשון משלם ד' או ה' שאין יאוש אצלו שיקנה אותו, וההתחלה גם כן השני פטור מכפל לאותו הטעם], שהוא יאוש⁴¹, ואל תאמר [זה שכתוב בברייטא חיוב של השני לגבי הלוקח ולא לחיוב השני לגבי הראשון] משום שצריכים יאוש ושינוי רשות, אלא אפילו ביאוש לבד גם כן קונה לגנב, אלא שלא מצאנו שמשלם שניהם גם הגנב הראשון וגם הגנב השני אלא ב[מקרה] כזה [שאין יאוש אצל הגנב וישנם אצל הלוקח].

למדנו, המוכר לפני יאוש, רב נחמן אמר, חייב, רב ששת אמר, פטור. רב נחמן אמר חייב, "ומכרו" אמר הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה] והרי מכר [אותו], לא משנה לפני יאוש, לא משנה לאחר יאוש. רב ששת אמר פטור, חיובו הוא [רק] לאחר יאוש, שמעשיו עזרו [שהלוקח קנה הבהמה], אבל לפני יאוש שמעשיו לא עזרו, לא חייב, [שצריכים מכירה] דומה לשחיטה שמעשיו עזרו.

א"ר ששת, מאיפה אנחנו יודעים את זה. שלמדנו, א"ר עקיבא, למה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' או ה'. מפני שנשתרש בחטא [פ"י שעשה שרשים לחטאו, והיינו מעשיו עזרו]. מתי [יש מכירה שבו יש השתרש בחטא]. אם תאמר לפני יאוש, וכי יש נשתרש [חטא]. אלא לא [מדובר לפני יאוש, אלא מדובר] לאחר יאוש הוא.

אמר רבא, [לא מפני שנשתרש בחטא אלא] מפני ששנה בחטא. בא ושמע, "וטבחו או מכרו" [ודורשים מזה שכתובים א' ליד השני] מה שחיטה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת. מתי [יש מכירה שאינה חוזרת]. אם תאמר לפני יאוש, למה אינה חוזרת. אלא [מדובר] לאחר יאוש, ולומדים מזה, שחיוב [ד' או ה' במכירה] היא לאחר יאוש. רב נחמן תרגם [פ"י הסביר את הדרשה שהוא בא] למעט [היכן] שהקנה לו לשלשים יום. ואף ר' אלעזר סובר, שחיובו [של ד' או ה' במכירת בהמה] הוא לאחר יאוש, שאמר ר' אלעזר,

הגיע לידו בפקדון קודם יאוש לא מהני שוב אפילו מכר לו אח"כ אף שנעשה שינוי רשות אחר יאוש, דכיון שנעשה שומר של הבעלים לא הועיל היאוש כלל וכלא נתייאשו דמי (נתה"מ), ו"א שחיוב תשלומין הוא קנס כדי שלא יטפלו בעל הבית עם הגנבים וזה לא שייך ביורשים (לקמן סי' שס"א ס"ז) (פ"ת בשם הפ"י), ע"י ש"רע או"ח (סי' תרמ"ט ס"א): ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגנב ולגזלן עצמו, אבל לאחרים כשר בשאר הימים, חוץ מיום ראשון דאף על גב דאיכא יאוש ושינוי רשות כיון דס"ס צריך שיפרע דמיו לנגזל משום דבאיסורא אתא לידיה, אין ראוי שיצא בו ב"ט א' דלא חשיב לכם כיון שאינו פורע הדמים לנגזל וה"ל כשאלו אצלו, אבל בספק שמא אותו קרקע [שממנו לקח את הד' מינין] מישראל הוה, כיון דהוי ספק גזל מקנה קני ליה ביאוש ושינוי רשות דאינו חייב להחזיר דמים משום דאעיקרא דדינא אינו יודע ממי נגזל שדה זה להחזיר לו הדמים, ו"א דאין איסור מצוה הבאה בעבירה ביום שני (פ"ת בשם הכפות תמרים). ו"א כיון דיאוש כדי לא קנה א"כ עדיין ה"ל ברשותו דמא קמא והלוקח הזה כאלו לוקחו מרשות בעלים הראשונים, אמנם ביורשים שלא עשו שום איסור אין סיבה לחיובם (פ"ת בשם החת"ס).

ו"א דאין צריך כו' - העיקר כמחבר, דלכרע כיון דקנה מגנב מפורסם א"כ באיסורא אתי לדידה ולא הוי שינוי רשות גמור ומחזיר מותר הדמים שוהו (ש"ך), שינוי מעשה ושינוי השם קונה את החפץ קנין גמור, וכן למ"ד יאוש קונה נמי קונה אותו לגמרי קנין גמור, והא דצריך הגזלן ליתן את הדמים היינו על מה שנתחייב משעת גזילה, ואפילו נאבד החפץ נמי צריך ליתן הדמים שכבר נתחייב משעת הגזילה, אבל לוקח שקנה ביאוש ושינוי רשות אין בו שום חיוב כיון דלא גזילה, אלא צריך לומר דקנין שקונה ביאוש ושינוי רשות אינו קנין גמור אלא שיור בקניינו דאינו קונה אלא גוף החפץ אבל הדמים צריך להחזיר, ובזה אם נאבד החפץ אצל הלוקח אינו מיחייב ליתן הדמים לבעלים, כיון דהוא לא נתחייב מעולם אלא שייר בקניינו ואם נאבד החפץ אינו מחויב בדמים כלל (קצה"ח).

אינו נותן כלל כו' - מיהו אם אינו רוצה להנאות בממון שאינו שלו, צריך להחזיר לבעלים (ש"ך). ע"י עוד בהערה כא.

מרוכה פרק שביעי בבא קמא

ג א מ"י ס"ד מהל'
בלים הל' ז ופ"ז
מהל' גיולה הלכה ג
פוש"ע ח"מ ס"ו שם
בב"ה:
גא ב מ"י פ"ט מהל'
גניבה הל' א סנה
לאוין קנד:
גב ג מ"י שם פ"א הל'
קט סנה עשין ע"א
עו"מ ס"י ש: ג
גב ה מ"י שם פ"ב הל'
ו סנה שם:
גד ה מ"י פ"ז מהל'
עשין הל' כה סנה
עשין ק"ג:
גה ו מ"י שם הלכה
כד סנה שם פוש"ע
ח"מ ס"ו שם פ"ג ז
ועו"מ י"ד ס"י רנה ס"ז:
גז ו מ"י פ"ט מהל'
מעשר שני הלכה ז
וע"מ בב"מ:
גח ה מ"י פ"ב מהל'
גניבה הל' טו:

מה טביחה לאלתר חף מכירה לאלתר - וז"ל והא ממט לאלתר קודם ידיעת בעלים חי אפשר להיות דומיא לטביחה דה"ל יאוש שלא מדעת וקיימא לן כדב"י ללא הוי יאוש וי"ל לטביחה נמי אין דרך לטבוח לאלתר עד שיבוא לביטוח דכך מהסתמא יודעין הבעלים:

גניבה בנפש חובית - וז"ל גניבה בנפש שאני דלא חיתקס לטביחה וי"ל דהכא נמי לא חיתקס לטביחה אלא בלא חיתקסא יליף לה מטביחה ולהכי קאמר ר' יוחנן דארבעה אית לן למיחך מכירה ממכירה. **ר"י** יוחנן סבר חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש - תימה ללכאורה קי"ל כרבה דיאוש כדי קני וקי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל דחיוביה חף לאחר יאוש ולאמי חייב אחר יאוש כיון דיאוש קני שלו הוא טובח וסלו הוא מוכר וי"ל דלאפשר דלא קי"ל לא כרבה ולא כר' יוחנן דכמה אמוראי נחלקו בשני אלו הדברים:

הוא דלמך כלטעין - וז"ל והא לטעום מחללין חף אחר יאוש דהא סתם גניבה הוי יאוש בעלים כרבנן דר"ש* א"כ קסברי לטעין דיאוש לא קני ור"ל מודה דאין יכול להקדיש אחר היאוש דסבר יאוש קונה וב"ת דהוי יאוש שלא מדעת שאינם יודעים אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזיקא אמרי' באלו מליחות (ב"מ ד' כג: ושם) כיון דשכיחי דתתרי תשיב יאוש מדעת וי"ל דהכא לא שכיח כולי האי שילקטו שיראים מן הבעלים ולא דמי לתמרי דזיקא וחשיב יאוש שלא מדעת הוי יאוש איכא למימר לטעין סברי כר"ש דלמך דהתם גניבה לא הוי יאוש בעלים וז"ל והכי ממדי הקדש לחילול שבמו שיכול לחלל מה שביד חבירו כן יכול להקדיש והלא חט"פ שאין יכול להקדיש פירות של חבירו יכול לחלל הקדש של חבירו כדמשמע בריש האשה רבה (במזות ד' פח) דקאמר אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו ואי קדושת הבוק אי דידה כו' משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין דידה לחבריה וי"ל דלא דמי דהקדש מאחר שהקדש יאל מרשות בעלים וכמו שבעלים יכולין לפדותו כמו כן אחר אבל כרס רבנן בעלים זכאים לאוכלה בירושתם וז"ל אכתי הרי יכול לחלל מנעשר שני של חבירו דלמרינן בפרק האיך מקדש (קדושין

דע סתם גניבה - מיד מתייאשין. ואם מוכר גנב לאחר מיד קנה לחיוב תרתי יאוש ושניו רשות וממאי שהרי אמרה תורה גנב ומכר משלם ד' וה' והא דלמא לא אייאוש מרה ולא מכירה היא: **אלא** לאו משום דסתם גניבה יאוש בעלים היא - אלמא תורה אור מדיליק ר' אלעזר טעמא ממאי ש"מ כרז ששת ס"ל דחי שמענא ליה למרה דבדיח דלא אייאש פטור המוכר מד' וה': **ודלמא** - חייביה רחמנא וחט"פ דלא אייאוש לר"ל פריך דיליק מהכא יאוש לסתם גניבה: **ודלמא** דשמעניה דלייאש -

בדיה משתעי קרא אבל סתם גניבה לא חילף מניה: **גניבה** בנפש - הגונב נפש ומכרו אין כאן יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו ורחמנא חייביה חט"פ דלא אהנו מעשיו: **לאחר יאוש מאי** - מי ס"ל יאוש גרידא קני וסלו טובח ומוכר או דלמא יאוש לא קני וכ"ס דלאחר יאוש מתייב דאהנו מעשיו: **גנב והקדיש משלם** - כפל - לבעלים: **ואינו משלם ד' וה'** - דהא כי טבח דהקדש טבח ורעהו אמר רחמנא יתלם שניס רעהו ולא להקדש וכיון דפעריה מספל ולא מתייב בטיחה ומכירה דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שגהה וארבעה וכי מדלית כפל מתייביו הוו ליה שלשה וארבעה: מה ביתו שלו חף כל שלו גרסי': **שהקדישו**

דלמך - ר"ל דתכלה כשהקדישוו בעלים: **סבר לה** כלטעין - דלמרינן לקמן (ד' ס"ז) בכרס רבני הלטעום מניחין כו' בני אדם חסידים שרואין לסלק ידי כל אדם מן העבירה כשיש להן כרס רבני וחוששין שמא אוכלין ממנו עוברי דרכים בלא פדיון: **מניחין מעות ואומרים** כל הלוקט מזה - כל מה שלקטו בני אדם היום מכאן יהא מחולל אלמא חט"פ דליתיה ברשותיהו מיפרק ותפיס להו למעות בקדושה: **והרי תורה קרן לבעלים** - אי כשהקדישו בעלים כפל אמרו משלם הרי חזרה קרן לידם דלקדושה כל היבא דליתיה וכפל לא מתייב אלא כשנמלאת ביד גנב שבאו עדים כדכתיב אם המלך תמלא בידו: **כשעמד דין** - שבאו עדים קודם שהקדישוו בעלים: בקדושות

גטין מה:
[לקמן ע"ה]
[לקמן ס"ב:]
ו ע"ז ס"ג
חולין קל"ג
תמורה ט" כג:
ערכין כא'
ע"מ]
[לקמן ס"ז ט'
קדושין כ"ג
כ"מ ז']
מעשר שני פ"ה
מ"א
לקמן קו:

חדע *שסתם גניבה הוא שיהרי אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ודלמא לא אייאש אלא לאו משום דאמרי' סתם גניבה יאוש בעלים היא ודלמא אף על גב דלא אייאש אמרי' לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו ואי לפני יאוש מאי אהנו *ודלמא דשמעניה דאיאוש אמרי' לא סלקא דעתך דומיא דטביחה מה טביחה לאלתר אף מכירה לאלתר א"ל ר' יוחנן גניבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים יחייב מכלל דסבר רבי יוחנן לפני יאוש חייב לאחר יאוש כאי ר' יוחנן אמר יחייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ריש לקיש אמר פטור חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אבל לאחר יאוש קנה ושלול הוא טובח ושלול הוא מוכר *אייתיביה ר' יוחנן לריש לקיש דגנב ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אימת אלימא לפני יאוש מו קדיש *איש כי יקדיש את ביתו שלו אף כל שלו אלא רחמנא *מה ביתו יאוש ומעמא דהקדיש הוא דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דכי קא טבח דהקדיש קא טבח אבל לא הקדיש טבח משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואי סלקא דעתך יאוש קונה אמאי משלם שלו הוא טובח שלו הוא מוכר א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב ומי קדוש *דהאמר ר' יוחנן גזול ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אמרי' הוא דאמר בצנועין דתנן *הצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הגלגט מזה יהא מחולל על המעות האלו והרי חזרה קרן לבעלים כשעמד בדין היכי דמי אי דאמרי צא תן לו מאי אוריא הקדיש אפילו לא הקדיש נמי לא ליחייביה *דאמר רבא צא תן לו טבח ומכר פטור מ"ט כיון דפסקה למילתיה וטבח ומכר הוה ליה גזול וגזולאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה חייב

דף נה: ושם) אין לוקחין בהמה עמאה עבדים וקרקעות ממונת מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן בירושתים ופריך אמאי יחזרו דמים למקומן ומשני כשברח אלמא מחללין מעות שביד המוכר וי"ל דהתם הוי כמו גזול דאי לא ברח הוי המקח חוזר בו והוי כמו גזול ולא נתייאשו הבעלים וכלטעין דהכא אי נמי התם קסמא בעלמא וכן משמע התם מהוך הסוגיא ומיהו בפרק תלב הגזול (סוכה ד' נ"ט: ושם) משמע שיכול אדם לחלל [דמין] פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתניא אין מוכרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלם סעודות ואם מוכר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי בתוך ביתי וכו' ואוכלן בתורת שביעית וי"ל דלפיקינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נכשל ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר ב"ד הפקר ומיהו קשה דבפ"ק דבטרות (דף י"א: ושם ד"ה הסודה) משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפילו שלא מדעתו מדבצי ליה פדיונו פדוי לפודה או דלמא פדיונו פדוי לבעלים ואי מדעת בעלים דומה היה פדיונו פדוי לבעלים ויש לומר דפטור חמור לא דמי לכרס רבני דכיון דלאסור בהנאה הוי כמו הקדש לענין זה שיכול כל אדם לפדותו ולא ממש הוי כהקדש דבהקדש פשיטא לן פדיונו פדוי לפודה ובפטר חמור מסקנין פדוי לבעלים ומיהו דבר תימה דהכי מדמי הקדש כלל לחילול דלמא לא יוכל לחלל נטע רבני ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו כיון דכות הוא לו דזכין לאדם שלא בפניו דהא דבצני לן באין בין המודר (בבב"ב ד' ל"ו:): ההורם משלו על של חבירו לר"ך דעת בעלים או לאו היינו טעמא כדקאמר התם דלמא ניחא ליה למעבד מלוה בזמניה אבל הכא וכי אין טוב להם למקטיים שיחללו אותם הבעלים ממה שיאכלו בלא חילול [וע' חו"מ קדושין טו ד"ה מתקין]: קייב

גליון הש"ס
גמ' ודלמא דשמעניה
דלייאש - ע"י לקמן דף
קד ע"א חו"מ ד"ה
רבה אומר:

אע"ג דמזון גנבה הוא
מ"ט הבעלים כו"י העמק
ממילוי' גרסאות

תדע שסתם גניבה יאוש בעלים הוא⁴² [פי' מיד הבעלים מתייאשים, ואם הגנב מכור, הלוקח קנה אותו, שיש יאוש ושינוי רשות], שהרי התורה אמר, טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה או חמשה. [ולמה משלמים במכירה] אולי [הבעלים] לא נתייאשו. אלא לא? משום שאומרים, סתם גניבה יאוש בעלים היא [רואים מזה שר' אלעזר לומד טעמו של זה, לומדים מזה שהוא סובר כרב ששת, ואם שמענו שהבעלים לא נתייאשו, ומכר, אין חיוב ד' או ה'].

[הגמ' שואלת על ר' אלעזר] ואולי אף על גב שלא נתייאש [הבעלים, חייבים ד' או ה' במכירת השור או שה]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], אל תחשוב כך, [שמכירה שמחייב ד' או ה' היא] דומה לשחיטה, מה שחיטה שמעשיו עזרו, כמו כן מכירה [רק חייב במקרה] שמעשיו עזרו. ואם [תאמר שמדובר שמכור] לפני יאוש, מה עזרו [מעשיו בכלל].

ואולי [הפסוק מדבר] ששמענו שנתייאשו [הבעלים]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], אל תחשוב כך, [שמכירה שמחייב ד' או ה' היא] דומה לשחיטה, מה שחיטה שהיא מיד, כמו כן מכירה מיד.

א"ל ר' יוחנן, גניבה בנפש תוכיח [שהרי הגונב בן אדם ומכור], שאין יאוש בעלים [שאדם אף פעם לא מתייאש על עצמו] וחייב⁴³ [אע"פ שמעשיו לא עזרו].

משמע שרבי יוחנן סובר [שאפילו אם מכר השור או השה] לפני יאוש, חייב. [אם כן] לאחר יאוש מה [דינו, האם הוא סובר כמו רב ויאוש לבד קנה, ושלו שוחט ומוכר, ואין חיוב ד' או ה', או דלמא יאוש לא קנה וכ"ש דלאחר יאוש חייב ד' או ה', שמעשיו עזרו]. ר' יוחנן אמר, חייב⁴⁴, וריש לקיש אמר, פטור. רבי יוחנן אמר חייב, חיובו בין לפני יאוש בין לאחר יאוש. ריש לקיש אמר פטור, חיובו הוא [רק] לפני יאוש, אבל לאחר יאוש, קנה, ושלו הוא שוחט ושלו הוא מוכר.

⁴² עי' שו"ע (ח"מ סי' סח): המציל מיד לסטים ישראל, הרי אלו שלו, מפני שסתם הדבר שנתייאשו הבעלים. ואם ידע שלא נתייאשו, חייב להחזיר. אבל המציל מיד לסטים עובד כוכבים, או מוכס עובד כוכבים, חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתייאשו הבעלים, ואם נתייאשו, הרי אלו שלו. ומפני מה אמרו: סתם לסטים ישראל נתייאשו הבעלים וסתם עובד כוכבים לא נתייאשו, מפני שהבעלים יודעים שעובדי כוכבים מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת. הגה וסתם גניבה הוי יאוש אפילו בעובד כוכבים, ואם כן הקונה מן הגנב לא היה צריך להחזיר הגניבה אלא אם כן ידעין דלא נתייאש, דהא קנאה ביאוש ושינוי רשות, כמו שנתבאר לעיל סי' ש"ג. מיהו נהגו להחזיר כל גניבה, ואין לשנות מן המנהג, וכמו שנתבאר לעיל סימן ש"ו. ואין חלוק בזה בין גנב לגזלן, דבכל ענין מחזיר דמיו ונוטל את שלו, כן נראה לי. ועיין לעיל סימן רל"ו הקונה קרקע גזולה:

ביאור: מיד לסטים ישראל - פירוש, גזלן, וכבר הארכתי בזה בסימן שס"א סעיף ג', גם כתבתי שם דהמציל דהכא מיירי בדרך פיוס מן הגזלן, והוי שינוי רשות, והוא מוכח, דאל"כ האיך קונה המציל מן הגזלן (ט"ז).

אבל המציל מיד לסטים גוי או מוכס גוי חייב להחזיר כו' - אף על פי שהוא עומד מחמת המלך, מסתמא הוא כמוכס שאין לו קצבה שסתמא יותר מן הדין הוא נוטל (סמ"ע), צ"ע, הא כתב המחבר בסימן שס"ט סעיף ה', נטלו מוכסים כסותו או חמורו, והחזירו לו אחרת ה"ז שלו מפני שזו כמכירה היא וחזקתה שנתייאשו הבעלים ממנה ואינו יודע בודאי שזו גזילה כו', הרי לפנינו דס"ל דחזקה היא דנתייאשו הבעלים ממנה אפילו במוכס גוי (עיי"ש סי' שמפורש דבמוכס גוי איירי), נראה דס"ל דודאי סתם גזול מלסטים גוי או ממוכס גוי אינו מיאש מטעם דגוים דיני בגינות, ומה"ט המציל מהן צריך להחזירו, ודוקא בזה שנטלו המוכס ונתנו לאחר תחת כסותו דה"ל כמכירה, בזה קאמר דנתייאשו הבעלים ממנה, דכיון דרואה דה"ל כאילו כבר נמכר ויצא מתחת יד המוכס, אזי מיאש נפשו מלהדר אחר כסותו או חמורו זה שהן ביד זה שקיבל מהמוכס, ודעתו להעמיד המוכס בדין על דמי הטלית, וז"ש נתייאשו הבעלים "ממנה", דדוקא ממנה נתייאשו ולא ממדיה להוציא מיד המוכס (סמ"ע).

מיד לסטים ישראל הרי אלו שלו כו' עד שהגוים מחזירין כו' - פירוש, דיני ערכאות מחזירין בדיניהן לפי אומד הדעת בלא עדים (סמ"ע), הטעם שבלסטים גוי לא הוי יאוש מפני שהבעלים יודעין שהגוים מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת, אמנם במלכות שאינו כן אלא שצריך להביא עדים ברורים ומכשירי העדים וכולי האי ואולי ולא עוד אלא אפילו אחר שיתברר הדבר אינו מניע ליד התובע חצי תביעתו פשיטא דגרע ויתר מלסטים ישראל וכ"ש במקום שאנו רואים שהדעת מחייב דאיכא יאוש (ש"ך), עי' לעיל שס"א סעיף ה' ודברינו שם (נתה"מ).

וסתם גניבה הוי יאוש כו' - הטעם, דבגניבה דלא ידע הנגנב מי גנבו מידו דיחזור עליו להוציא מידו, משרה מייאש אפילו בגנב שהוא גוי, משא"כ בלסטים שלקחו מידו בזרוע בפניו (סמ"ע), ו"א בגנב שחילוק בין עכ"ם לישראל, דבעכ"ם לא הוי סתמיה יאוש ובגזלן אפי' ישראל סתמא לא הוי יאוש, ולסטים היינו גנב, ועי' סמ"ע לעיל סי' שס"א ס"ג החולק (ש"ך), ועיקר דלא כש"ך (קצה"ח), דינא דמלכותא הוא שכשימות איזה אדם שיהיה ולא ימצא עמו יורש קרוב אליו יקח

ר' יוחנן שאל שאלה על ריש לקיש מבריייתא, גנב והקדיש ואחר כך טבח⁴⁵, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. מתי. אם נאמר לפני יאוש, וכי הוא קדוש. הרי הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] אמר "איש כי יקדיש את ביתו קדש", מה ביתו שלו, אף כל שלו⁴⁶. אלא זה פשוט [שמדובר] לאחר יאוש, והטעם שהוא אינו משלם ד' או ה', שהוא הקדיש [הבהמה], שכאשר הוא שוחטו, הוא שוחט של הקדש. אבל אם הוא לא הקדיש [הבהמה], ושחטו משלם תשלומי ארבעה או חמשה. ואם תחשוב שיאוש קונה, למה משלם. הרי הוא טובח את שלו, או מוכר את שלו.

ר"ל אמר [לר"י], במה מדובר כאן, כגון שהבעלים [שנגנב מהם] הקדישו [כאשר הוא] ביד הגנב [והכל מדובר לפני יאוש]. וכי הוא קדוש. והרי ר' יוחנן אמר, גזל ולא נתייאשו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדישו, זה [הנגנב] מפני שאינו שלו, וזה [הנגנב] מפני שאינו ברשותו⁴⁷.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], הוא שאמר כ"צנועים", שלמדנו, הצנועים [בני אדם חסידים שרוצין לסלק ידי כל אדם מן העבירה כשיש להן כרם רבעי וחוששין שמא אוכלין ממנו עוברי דרכים בלא פדיון] מניחים מעות, ואומרים כל [שבני אדם] לקטו [היום] מזה יהא מחולל על המעות האלו⁴⁸ [רואים אם כן, שאע"פ שאין הפירות ברשותו, עכ"ז יכול לפדות אותם והמעות נתקדשו]. והרי חזרה קרן לבעלים [פי' אם מדובר שהבעלים הקדישו הבהמה, למה משלמים כפל, הרי הקרן חזרה לידם, שהקדושה כל מקום שנמצא וכפל אינו חייב אלא כשנמצאת ביד הגנב שבאו עדים. במה מדובר כאן, שבאו עדים קודם שהבעלים קדישוהו] ועמד בדין.

איך מדובר. אם שאומרים [הב"ד לגנב] צא תן לו, מה קרה [שמוזכר ש]הקדיש [הבהמה, הרי] אפילו לא הקדישו, גם כן אינו חייב. שאמר רבא, [אם הבית דין אמרו לגנב] "צא תן לו"⁴⁹, [אם] טבח או מכר, פטור. למה. כיון [שהבית דין] פסקו את הדבר, ושחטא או מכרו, [מעכשיו] הוא גזולן, וגזולן אינו משלם תשלומי ארבעה או חמשה.

המושל נכסיו למלך ויהיו בידו למשמר עד מלאת ו' חדשים לראות אם יבא איזה יורש ממקום אחר ואם לא בא בעבור הששה חדשים, יוציאו הנכסים בשוק הסוחרים ויתנו אותם ביד הסוחרים ויסובו בהם ג' ימים ויכריזו עליהם אלו הם נכסי פלוני המת ד אשר יראו שעלו לשער שאין מי שיוסיף עליו אז מוכרים החפץ ההוא. ואחרי מות ראובן תיכף ומיד הוציא המושל הנכסים ומכר אותם לאיש יהודי מתושבי העיר בזול פחות הרבה מכדי ערכם בלי המתנת זמן כמנהג ובלי הכרזה בשוק הסוחרים כראוי. והלכו היורשים אצל הקונה ואמרו לו תן לנו נכסי מורישינו אשר קנית אותם בזול פחות הרבה מכדי ערכם יען לא הכריזו עליהם כדת מה לעשות ע"פ נמוסם ואנחנו ניתן לך מעותיך אשר נתת בהם ולא רצה הקונה להחזיר הנכסים כי אמר אני לקחתי מהמלכות ואין לכם תביעה עלי כלל. הדין עם יורשי ראובן כי זה הגוי שמכרם שלא כמשפט המלכות הרי הוא גזול ומכר לישראל וק"ל דגזולן גוי שמכר לישראל סתמא לא הוי יאוש אא"כ ידוע שנתייאש דלא דמי לגניבה ובג"ד ודאי כיון דחזינו דירשים רודפים להציל לאו סתמא בלחוד הוי אלא ודאי הוא דלא מייאש ו"א אפילו לא הוה דינא דמלכותא מדינא חייב הקונה להחזיר הסחורות שקנה. וכן כל שנתברר הדבר דבעלים הוי מרדפים אחריהם לא הוי יאוש וחייב הקונה להחזיר אף על פי שלקחן בפחות הרבה משוויין וכן אם הציל בלא כלום חייב להחזיר בחנם. ואף ע"ג שיש מי שסובר שלא אמרו דינא דמלכותא דינא אלא בקרקע אבל לא במטלטלין היינו לענין קניית קרקע להיות קנוי בשטר העולה בערכאות אפי' בדבר שבין אדם לחבירו אבל בדבר כי האי דהוי מילתא דחוקי המלכות ודינו ומנהגותיו בדבר הנוגע אליו ליכא מאן דפליג דינא דמלכותא דינא דהן הן משפטיו הן הן דיניו ומנהגיו (ש"ך בשם האלשיך).

ועיין לעיל סימן רל"ו כו' - מראה מקום זה כתבו המחבר גופו בסוף סימן שע"ד סעיף ו' ע"ש, וגם רמ"א חזר וכתבו בסימן שע"א בסוף סעיף א' (סמ"ע).

⁴³ עי' רמב"ם (גניבה פ"ט ה"א): כל הגונב נפש מישראל עובר בלא תעשה שני' לא תגנוב, פסוק זה האמור בעשרת הדברים הוא אוהרה לגונב נפשות, וכן המוכרו עובר בלא תעשה שזה בכלל לא ימכרו ממכרת עבד, ואין לוקין על שני לאוין אלו מפני שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין שני' כי ימצא איש גונב נפש וגו' ומיתתו בחנק.

⁴⁴ עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"טז): הגונב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים אף על פי שלא קנה לוקח והרי הגניבה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ואין צריך לומר אם טבח או מכר לאחר יאוש שהוא משלם תשלומי ארבעה וחמשה שהרי הועיל במעשיו וקנה הלוקח.

⁴⁵ עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ו): הגונב משל אביו וטבח או מכר ואחר כך מת אביו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ואם מת אביו וטבח או מכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח או מכר ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואם הקדיש ואחר כך טבח או מכר אף על פי שהקדישו קדיש קלים משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה דברים אמורים בשהקדיש אחר יאוש אבל אם הקדיש לפני יאוש אינו קדוש ואם טבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. [ראב"ד] במה דברים אמורים בשהקדיש אחר יאוש וכו'. א"א קיצר בכאן שאם הקדישו הקדש בדק הבית משלם ד' וה' מה לי מכרו לשמים מה לי מכרו להדיוטו. +

[אבל אם הבית דין אמרו לו] "אתה חייב לתת לו"⁴⁶, [אם הוא] שחטא או מכר [אחר כך], משלם תשלומי ארבעה או חמשה. למה. כיון שעוד לא נפסק הדבר, הוא נשאר גנב. לא? [אלא] צריכים [להעמיד את זה במקרה], שאומרים לו "אתה חייב לתת לו".

מה שלמדנו לפני כן, אמר רבי יוחנן, גדול ולא נתייאו הבעלים, שניהם אינן יכולים להקדיש, זה [פ"י הגזלן] לפי שאינו שלו, וזה [פ"י הבעלים] לפי שאינו ברשותו. וכי ר' יוחנן אמר כן. והרי ר' יוחנן אמר, הלכה כסתם משנה [פ"י משנה שלא כתוב מי אמרו], ולמדנו במשנה, ה"ו⁴⁷ מציינים [שדה] כרם רבעי ב[מסגרת] גוש אדמה⁴⁸ [לסמן שאסורה לאכול ללא פדיון. ופשר] הסימן [היא, שפירות אלה הם] כמו אדמה, מה אדמה יש הנאה ממנה [אחרי זמן ועבודה, כמו חרישה וזריעה וקצירה], אף אלה גם כן, כאשר פדו אותם מותר להנאות ממנו. ו[שדה] של ערלה [מציינים עם מסגרת] חרסית [פ"י רעפים לבנים? ופשר] הסימן [היא, שפירות אלה הם] כמו חרס, מה חרס שאין הנאה ממנה, אף אלה אין הנאה [מותרת] ממנו. ו[מציינים] קבר בסידי⁴⁹, ו[פשר] הסימן היא לבנה כמו עצמות. ומערבב [את הסידי במים] ושוף [סביב הקבר] כדי שיתלבן ביותר. אמר רבן שמעון בן גמליאל, במה מדובר כאן [שיש מצוה לעשות הכיר לעוברים ושבים]. [בשנה] שביעית [ע"כ לשון המשנה, ומכאן הסבר של הגמ' שלנו: שהם [פ"י הפירות] הפקר [ואנשים שאכלם לאכלם באים בהתיר], אבל בשאר השנים של שבוע שהם באים לגזול אין מצוה לעשות סימן, שניחם ויאכלו דבר האסור], שתאכיל את הרשע והוא ימות [פ"י לא עושים תקנה לרשעים]. אבל הצנועים [פ"י חסידים] מניחים מעות, ואומרים כל [שבני אדם] לקטו [היום] מזה היא מחולל על המעות האלו [רואים שאע"פ שאינו ברשות יכול לפדות].

⁴⁶ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ט): גנב ועמד בדין ואמרו לו הדיינים צא תן לו מה שגנבת ויצא ואחר כך טבח או מכר פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, אמרו לו חייב אתה ליתן לו וטבח או מכר אחר כך הרי זה חייב בתשלומי ארבעה וחמשה הואיל ולי חתכו הדין עליו ועדיין עומד הוא בגניבתו. וע"י נ"י: צא תן לו. אם בעל הגנבה העמיד הגנב בדין ואמרו לו צא תן לו כך בעד הגניבה ואח"כ טבחה או מכרה הגנב פטור מדין ד' וה'. דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר דכיון שנגמר הדין אין כח בידים לחזור בהם: וע"י מטה אשר: ואני הצעיר לא ידעתי למה הוצרך לומר טעם זה דמשמע מדבריו דדוקא כשקצבו על הגנב ליתן כך וטבח ומכר אזי אמרין דפטור משום דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר, הא כשאמרו לו החזר הגנבה בעין אזי היא חייב, ועוד דכיון שהגנבה היא בעין איך יאמרו לו ב"ד שיתן מעות הלא צריך להחזיר לו הגנבה בעין אך לזה אפשר לומר שאמר שנאבדה ולכן אמרו לו ב"ד צא ותן לו מעות. ועיין בס' מאיר עיני חכמים בשיטתו על התלמוד שעמד ע"ז יע"ש:

⁴⁷ נמחק במשניות שלנו. ⁴⁸ ע"י רמב"ם (מעשר שני ונטע רבעי פ"ט ה"ז): מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה שיד הכל שוה צריך לצינו בקוזות אדמה כדי שיכירו בו, ולא יאכלו ממנו עד שיפדו, ואם היה בתוך שני ערלה מציינים אותו בחרסים כדי שיפרשו ממנו, שאם ציינו בקוזות אדמה שמה יתפרו, שאיסור ערלה חמור הוא שהיא אסורה בהנייה, והצנועין היו מניחין את המעות בשנת שמיטה ואומרים כל הנלקט מפירות רבעי אלו מחולל על המעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחור כמו שביארנו.

וע"י דרך אמונה: צריך - הבעלים לצינו ואם הוא שדה הפקר צריכין ב"ד לצינו. בשנת שמיטה - שאין רוצים לסמוך על הציון שמה לא ירגישו בזה אבל בשאר שני שבוע גם הצנועין לא עשו כלום להלעיטהו לרשע וימות ו"מ [ע"י תוס' ד"ה והצנועין] דצנועין גם בשאר שני שבוע עשו כן כדי להציל אף את הרשעים מן העבירה.

כל הנלקט - כל ערב היו אומרים כן שכל מה שנלקט כל היום היא מחולל ואף על גב דיתכן שכבר אכלו קצת מ"מ מה שהיו יכולים לתקן מתקנים ו"א שקודם הלקטה היו אומרים כן דלכשתלקט יחול החילול ואף על גב דק"ל בדאורייתא אין ברירה הכא כיון שאין רוצים שיחול החילול עד שיתלקט מהני אף למ"ד אין ברירה דאז כבר מבורר הוא, ואף על גב דדבר שאינו ברשותו אין יכול להקדיש ולא להפקיר, מ"מ יכול לחלל נטע רבעי אף כשאינו ברשותו דהא גם כשהוא ברשותו הוא ממון גבוה ורחמנא אוקמי ברשותו לחללו ולהוסיף חומש וא"כ גם כשאינו ברשותו יכול לחללו ומ"מ א"צ להוסיף חומש כיון שעתה אינו שלו ויש ראשונים שפסקו שא"ל לחלל משום שאינו ברשותו.

וע"י חכמת שלמה (או"ח סי' כ ט"ב): ועיין בתוספות יום טוב שם (דמאי פ"ה מ"ג), דלפירוש רש"י בפרק קמא דחולין (ו ע"ב ד"ה התם), גם התנא קמא סבירא ליה הך סברא דהלעיטהו לרשע וימות, רק דסבירא ליה דפונדקית לטובה מכוונת. אבל מן הירושלמי מוכח שם [במעשר שני] דתנא קמא ור' יוסי פליגי, דלתנא קמא לא אמרין הלעיטהו לרשע וימות, ולר' יוסי אמרין כן, ע"ש.

וע"י חות"ט (קובץ תשובות סי' לב): דלא מקרי רשע כל שלא משמע שיש בה איסור, ועוד, כל זה רק במזיד ולא בשוגג.

וע"י אג"מ (או"ח ח"ב סי' צא): ואף לרשב"ג מסתבר דהוא רק שאינו מחוייב להטריח לציין שהוא ערלה בשביל הרשע אבל אם הרשע רוצה לתקן שלא יעבור

ואם תאמר, מיהו התנא [שלימד ההלכה של] צנועים. רשב"ג, (ורבי יוחנן לא אמר כסתם [משנה] יחידיה?), והרי רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן, כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו, הלכה כמותו, חוץ מ[מהגה] משניות של ע"ב, צידון, וראיה אחרונה.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], אל תאמר [בגרסת המשנה] "כל הנלקט מזה" [בלשון עבר, שאע"פ שכבר נלקח ממנו הוא פודה אותו], אלא נאמר "כל המתלקט מזה" [בלשון עתיד, שהוא עושה פדיון על תנאי, שאם יקחו למחרת, יהיה נפדה על זה].

וכי ר' יוחנן אמר כן. והרי ר' יוחנן אמר, הצנועים ורבי דוסא אמרו אותו דבר, ורבי דוסא אמר "נלקט" [בלשון עבר]. שלמדנו, רבי יהודה אומר [בענין לקט קציר], בעל הבית עומד בבוקר ואומר "כל שילקטו עניים היום יהא הפקר" [שהרי רק ב' שיבולים הפקר, אבל ג' אינם הפקר, וגזל בידם, ואין כל העניים בקיאים בהלכה לכן צריך בעל הבית להפקירם]. רבי דוסא אומר, [שהוא] יאמר בערב "כל שילקטו עניים יהא הפקר".

תהפוך את ר' יהודה ור' דוסא, ורבי דוסא רבי יהודה. למה הפכת המשנה. שתהפוך את דברי רבי יוחנן ונאמר [כך], הצנועים ורבי יהודה אמרו אותו הדבר.

אמרו [התלמידים בבית המדרש, זה] לא מספיק שלא הפכת את המשנה, שבמשנה הזאת כתוב שרבי יהודה סובר מברירה [שהרי הוא מפקיר מה שהעניים עתידים לללקט, ואומר שנתברר הדבר שזה היה הפקר לפני כן, ואע"פ שאין הבעל הבית יודע בבוקר מה הם יקחו, שאולי לא ילקטו יותר ממה שמותר להם], ולמדנו בדרך כלל, רבי יהודה לא סובר מברירה, שלמדנו,

איסורין הרבה אף שידועין שיעבור על האיסורין בעמט מהן גם רשב"ג יודה שכיון שהוא לתיאבון שחייבין להחיותו כדאיתא בגיטין דף מ"ז צריכין להזדקק לו. וע"י אג"מ (י"ד ח"א סי' עב): אין מחוייבין להפריש למי שעושה במזיד אף שגנב אינו מומר.

ע"י אג"מ (י"ד ח"ג סי' צ): אף שודאי איכא לאו דלפני עור כשיתן לרשע איזה איסור אף האיסור שפרוץ עליה וכ"ש שאיכא לפני עור כשיתן לו דבר איסור שאינו פרוץ עליה ויאמר לו שהוא כשר, ואף למומרים ועובדי ע"ז ועוברין על כל התורה כולה איכא לפני עור ולא אמרין הלעיטהו לרשע וימות, ואף ליתן לבני נח דבר שאסורין מ' מצות דבני נח איכא לפני עור כדאיתא בכמה דוכתי וגם בהו לא אמרין הלעיטהו לרשע וימות, אלא הוא משום דליכא בזה שמחזיק האדם אילן של ערלה שהוא דבר איסור בגינתו שלא הוגדר ויכולין בעלי עברה ליכנס ולאכול איסור הערלה משום איסור לפני עור דלא הוי כנותן לו הערלה בזה שיועד דודאי יבואו ויאכלו, מאחר דאינו נתון להן ואינו מתכוין להניח לפנייהם אלא לוקחין בעצמן, ורק בשביעית שהוא הפקר הוא כנותן להם לא מבעיא לפי מה שמשמע שבעל השדה מחוייב להפקיר בפה אף שבלא אמירתו שמפקיר נמי הוא הפקר, דכן משמע לשון הרמב"ם פ"ד משמיטה הל"ד שכתב מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, שמשמע שצריך להפקיר בפיו, ומש"כ אחר זה וכל הנוגע כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מ"ע, אין כוונתו שדוקא בכה"ג עובר העשה אבל ליכא עשה להפקירם, אלא שכונתו שאם נועל כרמו וסוגר שדהו עובר המ"ע אף שמפקירם בפה כדכתב הכ"מ ומשמע שהוא מפרש זה ברמב"ם, דהרי באמירתו שמפקיר הוא כאומר לר"ע שיכנסו לגינתו ויאכלו פירות האילן שהוא ערלה כשלא יציין להודיע שהוא ערלה, אלא אפילו אם נימא שכיון שהוא הפקר גם בעצם דרחמנא אפקריה אינו צריך להפקיר או אף כשהוא מחוייב להשמיט ולא השמיט בפיו אלא סמך על הפקר התורה נמי מכיון שהאחרים אין יודעין שהוא איסור רק הוא ואינו מצייין הוא כאומר שיאכלו גם מאילן הערלה מאחר דעליו הן צריכין לסמוך ועובר בלפ"ע, אבל בשאר שני שבוע שודאי לא שייך להחשיב שהוא כנותן לפנייהם דהרי אדרבה הוא מקפיד שלא יבואו שום אדם לגינתו ולחצרו וכ"ש שלא יאכלו הפירות, ומי שנכנס לשם ואוכל הפירות עושה מעצמו שיועד שבעה"ב אינו רוצה ליכא בזה לפני"ע. וכן סובר גם ת"ק שליכא בזה לפני"ע אך שמ"מ סובר ת"ק איכא חיוב אחר לשמור את האחרים מלעבור על איסורים אולי הוא מדין ערבות ומדאורייתא או מדרבנן ורשב"ג פליג ע"ז שליכא חיוב על האדם לשמור בעלי עבירות מחטאים שיחטאו בעצמן, ונפסק ברמב"ם כרשב"ג בפ"ט ממע"ש ה"ז.

⁴⁹ ע"י רמב"ם (טומאת מת פ"ח ה"ט): כל המוצא קבר או מת או דבר שטמא באהל מן המת, חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים, ובחולו של מועד היו יוצאין מב"ד לציין על הקברות, אין מציינין על כזית מצומצם מן המת לפי שסופו יחסר בארץ, ובמה מציינין, בסיד ממחה ושופך על מקום הטומאה, אין מעמידין את הציון על גבי הטומאה אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצידי הטומאה שלא להפסיד את הטהרות, ואין מרחיקין את הציון ממקום הטומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל, ואין מציינין על הוודאות שהרי הן ידועין לכל אלא על הספיקות, כגון שדה שאבד בה קבר והסככות והפרעות.

מרוכה פרק שביעי בבא קמא

סב א מ"י פ"ז מהל'
מעשר ה"ל א סמג
ע"ן קל: א
סב ב מ"י פ"א מהל'
שמיטה ויובל ה"ל כ:
סד ג מ"י פ"ג מהל'
מעשר שני ה"ל יו
סמג לאוין רסד:

הלוקח יין מן הכותים - הכל מפורש בפרק כל הגט (גיטין 79 כה-טז):

אלא לעולם כל הנלקט - הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דלית ליה לרבי יוחנן בריריה והאמר רבי יוחנן

הלכה כסתם משנה וסתם מתניתין בהלוקח כר"מ דלית ליה ברירה ור"ע דבסתמא לנטועים לית ליה ברירה מ"מ תקשה מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא וסתמא רבי יוחנן היכא שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן דלין ברירה ובריש כל הגט (סג) דקאמר רבי יוחנן אף אחרון אינו פוסל משום דלין ברירה שליני התם דכתיב וכתב לה דמשמע שיהיה לר"ך שיהיה מזכרר בשעת כתיבה כמו שמפורש בריש כל הגט: **ד"א** לנטועים אית להו דר' דוסא ולא מן הדין דגזול ולא כתיבאשן העבליים שניהן און יכוילן להקדיש ולחלל ולהפקיר אלא ממתם תקנה הוא דלוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגב ורבי דוסא לית ליה לנטועין דבעינים עבוד רבנן תקנה ולא בגבב אבל השתא דקאמר ר' יוחנן לנטועין ור' דוסא אמרו דבר אחד ח"כ כוצר הוא דלא ממתם תקנה אלא מן הדין ולא צעי למימר דבריה דוקא קאמרי דבר אחד דתרייהו לית להו ברירה שהרי דבר אחד משמע ממש דבר אחד וקשה דפרק העור והרובע (חולין 79 קמ"ד) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל ורבי דוסא בן הרכיבים אמרו דבר אחד דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן שני חלאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל ובהיה דרבי דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א) כל המטמאין באלה שנחלקו והכניסן לבית רבי דוסא בן הרכיבים מעהר ותכמיים מטמאין כילד הנוגע בשני חלאי זיתים מן הנבילה או נושאן כו' משמע דר' דוסא בן הרכיבים מעהר במגע ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא ועוד אומר ר"י דלגמרי מליט למימר דכבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא לרבי ישמעאל מלטרפים היינו במרודד ור' דוסא איירי במפורש לגמרי דלגבי משא צעי נושא והוא הנישא שיהא מחובר יחד כדקאמר עולא ובהיה שמתא

סלוקה יין מבין הכותים - בערב שבת בין השמשות כדהניח בתוספתא וקדש עליו היום ואין לו מה לשמות בשבת ואין לו פנאי להפריש: **שני לוגין** - ממהא: **מיחל** - מוליא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לחקן יתקן דהא בתורה אור

הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ט' מעשר שני ומיחל וישרתה מיד דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש "אוסרין אמרי סוף סוף אמאי קא אפכת לה למתניתין משום דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה השתא נמי קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאמרת לר' יוחנן לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט אלמא אית ליה ברירה והא רבי יוחנן לית ליה ברירה דאמר רב אסי א"ר יוחנן הארזין ישחלקן לקוחות הן ומחורין זה לזה ביובל אלא לעולם כל הנלקט ורבי יוחנן סתמא אחרניא אשכח דתנן* אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב ראשון לא משלם °וגונב מבית האישי ולא מבית הגנב אלא לבעלים נשלם אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומאי חזית דאזיל בתר ההיא סתמא ליעביד כי האי סתמא דצנועין משום דמסייע ליה קרא °ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה* מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמר אביי אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא צנועין אית להו דרבי דוסא ורבי דוסא לית ליה דצנועין רבנן תקנתא עניים צריכא למיזר ר' דוסא לית ליה דצנועין עניים הוא דעבדו להו רבנן תקנתא אבל גנב לא עבדו ליה רבנן תקנתא אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו *אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא ואפילו הכי לענין פרייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב °ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשתיו יוסף עליו קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר כתיב הכא °קדש הלולים וכתיב גבי מעשר °וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא לענין פרייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף היא קדש נמי דכתיב גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אוחלי אוקמיה רחמנא ברשותיה דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל אבל גבי לקט כיון דממונא דידיה כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא הוא כי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן ורבי יוחנן כסתם

הנהרות הב"ח (6) תר"ה קדש וכו' שר"ך חילול בשלישית שאין מעשר שני נושא בשלישית והביא רמב"ם:

הנהרות הב"ח (6) תר"ה קדש וכו' והרובע (חולין 79 קמ"ד) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל ורבי דוסא בן הרכיבים אמרו דבר אחד דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן שני חלאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל ובהיה דרבי דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א) כל המטמאין באלה שנחלקו והכניסן לבית רבי דוסא בן הרכיבים מעהר ותכמיים מטמאין כילד הנוגע בשני חלאי זיתים מן הנבילה או נושאן כו' משמע דר' דוסא בן הרכיבים מעהר במגע ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא ועוד אומר ר"י דלגמרי מליט למימר דכבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא לרבי ישמעאל מלטרפים היינו במרודד ור' דוסא איירי במפורש לגמרי דלגבי משא צעי נושא והוא הנישא שיהא מחובר יחד כדקאמר עולא ובהיה שמתא

ואוקי עולא כרבי דוסא ולא כרבנן דבאלו הכי פליגי בה תנאי דעולא °ומה שיכול לתרן אליביה מתרן אי נמי עולא מוקי פלוגתייהו במרודד ואתי כרבנן ולית ליה דלמרו דבר אחד:

קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש - תימא לר"י דבלא חומש יכול לדקדק דלוקמיה רחמנא ברשותיה מכיון שיכול לפדותו ואין שום אדם יכול לעכב עליו אבל אחר אין יכול לפדות בע"כ וי"ל דהא מה שהוה יכול לפדותו ולא אחר היינו לפי שהוה בידו אבל כשהוה ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל או לא יוכל לפדותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו כשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים:

קדש קדש ילוף ממעשר - תימא דל"ל למידרש בפרק כילד מצרכין (ברכות 7' לה-טז ד"ה אחליה) מדכתיב קדש הלולים לחליה והדר אכליה פירוש כרם רבעי טעון חילול תיפוק ליה מקדש קדש דמעשר וי"ל דאי לאו דאשכחן ציה פדיון הוה ולפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגזירה שוה דקדש קדש אטריקן למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (ד' נד: ושם ל"ה גמ') ורבינו חיים תירך דאי לאו הלולים מגזירה שוה לא הוה ידעתיך שר"ך חילול (6) *בשביעית שאין מעשר שני טוה *בשביעית והביא רמב"ם מירושלמי דמעשר שני פ"ה דקאמר מה דלית אמרת אין מעשר שני טוה *בשביעית דכותיה אין נטע רבעי בשביעית וכו' ודייק התם שגם שלישי וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבעי אמר רבי יוסי שלישי וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר: **אבל** לקט דממון דידיה הוא - לא הוה לר"ך למימר אלא דגבי לקט ליכא קרא אלא לרווחא דמילתיה נקטיה דלפי' איכא קרא לא דמי אהדרי: כסתם

דמאי פ"ז מ"ד
סוכה כג:
יומא כה:
שורבין לו:
מעילה כג:
חולין יד:
[גיטין כה-כח]
תוס' דמאי פ"ח

כ"ה לו:
בבב כג:
מ"ו. [גיטין כה-כח]
[מ"ח]
לשיל כג:

[לעיל סה:ט"ז]
כ"ה וע"ן כג:
חולין קל"ט
מגורה ט' כ"ט:
ערכין כ"ה]

קידושין כ"ד
ו"ט'
ויקרא כו

ס"ט
ס"ט

כ"ה בתוס'
ברכות וקידושין
בג"י בשלישית
ובששית ועיין
ר"מ זכ"ס פ"י

הלוקח יין מבין הכותים [בערב שבת בין השמשות ואין לו מה לשותת בשבת ואין לו פנאי להפריש], אומר, שני לוגין [מתוך מאה] שאני עתיד להפריש, הרי הן תרומה [גדולה], עשרה [לוגין מתוך מאה] מעשר ראשון, ט' [לוגין מתוך מאה] מעשר שני, ומחלל [מעשר שני על מטבע שיש לו בבית, והרי יש לו אפשרות לתקן את זה] ושותה מיד, דברי ר"מ. ר' יהודה ור' יוסי ור' אסוריים⁵⁰ [שאינן ברירה לומר שהוא שותה רק מהחולין, והתורמה ומעשר ראשון נשארים בבקבוק].

אמרו [התלמידים בבית המדרש], סוף סוף למה הפכת את המשנה. משום שקשה ר' יהודה לר' יהודה, עכשיו גם כן קשה ר' יוחנן לרבי יוחנן, שאמרת לר' יוחנן, לא תאמר "כל הנלקט" אלא נאמר "כל המתלקט", רואים אם כן, שיש לו ברירה. והרי רבי יוחנן לא [סובר מ]ברירה, שאמר רב אסי א"ר יוחנן, האחים שחלקו [את הירושה שלהם], הם לקוחות⁵¹, ומחזירים זה לזה ביובל [ולא אומרים הוברר הדבר שזה חלק המגיע לכל אחד].

אלא באמת יש לגרוס בענין הצנועים "כל הנלקט", ורבי יוחנן מצא סתם [משנה] אחרת [למקור לדבריו]⁵², שלמדנו, אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל. למה. זה מובן שלא משלם לגנב ראשון, [שנאמר] "גונב מבית האיש", [ודורשים דווקא מבית האיש] ולא מבית הגנב, אלא לבעלים שישלם. אלא לא. למדנו מזה [אינו משלם כפל לאף א'] זה [פ'] אינו משלם כפל לגנב לפי שאינו שלו, וזה [פ'] לבעלים לפי שאינו ברשותו.

ומה ראית שהלכת אחרי הסתם [משנה] הזה, שיעשה כמו הסתם [משנה] של צנועים. משום שלזה יש ראייה מפסוק "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה'", מה ביתו ברשותו, אף כל [דבר שהוא] ברשותו [יכול להקדיש ולא דבר שאינו ברשותו].

אמר אביי, לולא שר' יוחנן אמר שצנועין ורבי דוסא אמרו אותו דבר, הייתי אומר, צנועים סוברים כמו רבי דוסא, ורבי דוסא לא סובר כצנועין.

⁵⁰ ע"י רמב"ם (מעשר פ"ז ה"א): מי שהיו לו מאה לוג של יין טבול מן התורה ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש מהן הרי הן תרומה ועשרה מעשר ראשון ותשעה מעשר שני לא יתחיל וישתה עד שיניח בסוף שיעור תרומה ומעשרות, אלא יפריש ואח"כ ישתה, ואין אומרים זה שהניח בסוף כאילו נברר תחלה מפני שחיוב תרומה ומעשרות מן התורה ואין אומרים בשל תורה נחשוב כאילו נברר עד שיברור.

ע"י דרך אמונה: ואין אומרים זה שהניח כו'. יש בזה מחלוקת תנאים בגמ' י"א שיש ברירה ואמרו הוברר מעיקרא שזה ה' עומד להפריש ויכול לאכול ואף על גב שלא ייחד מקום לצפוננו או לדומנו וק"ל בפ"ג מתרומות ה"ח דלא מהני מ"מ כאן כיון שהוברר למפרע שזה התרומה הוי קבע מקום וי"א שאין ברירה ולא חל כלל [ולא שחל בתערובות] ופסקו בגמ' בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה וכן פסקו רוב הפוסקים ודעת הר"ן דמספק פסקו כן בגמ' דמספקא להו אי יש ברירה או אין ברירה ולכן בדאורייתא מחמירין ובדרבנן מקילין אבל דעת מהרש"ל דק"ל בדאורייתא בודאי אין ברירה ואין חל כלל [ואפי' יצא מזה קולא] ורק בדרבנן הקילו בזה וכן נוטה דעת החזו"א:

ואין אומרים בשל תורה - אבל בדרבנן ק"ל יש ברירה כנ"ל ורבנו לא בא למעט כאן אלא טבל של חו"ל או סוריא דבזה ק"ל יש ברירה או דמאי כדלקמן פ"ט אבל בזה"ז או לקוח או מירוח גוי או תרומת ירק נחשב שיש לו עיקר מה"ת וק"ל בהו אין ברירה ואפי' בספק אם מעושר כגון הלוקח מבין הכותים ק"ל אין ברירה: עד שיברור - ויפריש לגמרי ואח"כ יאכל:

וע"י רע"א: וקשה טובא הוא כסוגיא דגיטין מחלקת מחמת הך רומיא דהלוקח יין אהך דמה היא באותן הימים בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, רק דרבא מדחה דבהך דהלוקח יין אין הטעם משום ברירה רק משום שמא יבקע הנוד.

והנה הך סוגיא דב"ק דהכריחו מהך דהלוקח יין דר' יהודה לית ליה ברירה ס"ל ע"כ דאין הטעם משום שמא יבקע הנוד רק הטעם משום דאין ברירה, וגם חלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים כ"כ לא ס"ל הך סוגיא, דא"כ אין ראייה מהך דהלוקח יין להך דצנועין, דצנועין הוי תולה בדעת אחרים, וא"כ לפי הך סוגיא דב"ק תקשה דר"י דלוקח יין אהך דר"י דמה היא באותן הימים.

וע"י הגר"פ: דבהא מתניתין קתני דאית ליה לר' יהודה ברירה, בקצוה"ח סי' ס"א סק"ג הקשה דנידוד אינו שייך לדון ברירה דעלמא, דברירה דעלמא היינו דוקא היכא שמחיל חלות על אחד משני דברים, וצריך ברירה על איזה מהם חל החלות, כגון לאיזה שתצא בפתח תחילה, אבל הכא אינו מחיל חלות הפקר או חילול על אחד מהפירות שיתברר אח"כ בלקיטה, שהרי שייך שיחול החלות על כל פרי ופרי אם ילקטו, והוי חלות על כל אחד מהפירות בתנאי שילקטו אותו, והר"ז ככל שאר תנאי שמחיל חלות על תנאי ולא שייך לברירה. ומדברי רש"י שכתב דכי ליקט אמרי' הוברר שזה הפקר מבואר דאע"ג דהוי חלות על כל אחד מהפירות, כיון שהחלות תלויה אם ילקט אותו ואינו מבורר שילקט אותו, מחמת זה גופא בעינן לדון ברירה. וצ"ע דלכא"ד צדקו ד' הקצה"ח דהך ברירה הוי ככל תנאים דעלמא דאע"ג שהחלות תלויה בקיום התנאי ואינו מבורר שיתקיים התנאי, לא בעינן לדון ברירה.

צנועין סוברים כרבי דוסא, ומה בגנב שרבנן עשו לו תקנה, וכי צריכים לומר [לענין] עניים. ר' דוסא לא סובר כמו צנועין, שהרבנן עשו תקנה לעניים, אבל הרבנן לא עשו תקנה לגנב.

אמר רבא, לולא שר' יוחנן אמר, צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד, הייתי אומר, מיהו התנא של "צנועים". ר"מ היא [שאמר מעשר ממון גבוה הוא שכל מקום שנמצא המעשר איננו שלו אלא של גבוה ולענין פדיון העמידו ברשותו, שכן חייב עליו חומש], וכי ר"מ לא אמר מעשר ממון גבוה הוא⁵³, ועכ"ז לענין פדיון הרחמן [פ'] ה' ית' בתורה] העמידה ברשותו, שנאמר "ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו", הרחמן [פ'] ה' ית' בתורה] קראו "מעשרו", ומוסיף חומש, כרם רבעי גם כן לומדים [גזירה שוה] "קדש" "קדש" ממעשר [ואע"ג שאינו שלו לומדים אבל לקט והקדש לא, אבל אחרי שצנועים ורבי דוסא אמרו דבר א' לכן לומדים שטעמם משום שלא צריך ברשותו אלא כל זמן שלא נתייאש יכול להפקיר ולהקדיש ולחלל]. נאמר כאן "קדש הלולים", ונאמר בענין מעשר "וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש", מה קדש שנאמר בענין מעשר, אף על גב שהוא ממון גבוה, לענין פדיון הרחמן [פ'] ה' ית' בתורה] העמידו ברשותו, גם כן "קדש" זה שנאמר בענין כרם רבעי, אף על גב שאינו ממון שלו, לענין פדיון הרחמן [פ'] ה' ית' בתורה] העמידו ברשותו, שהרי כאשר הוא ברשותו גם כן זה איננו שלו, והרי יכול לפדותו, לכן יכול לפדותו, אבל גבי לקט כיון שהוא ממונו, כאשר הוא ברשותו יכול להפקירו, וכאשר איננו ברשותו לא יכול להפקירו.

אמר רבינא, לולא שר' יוחנן אמר, צנועין ורבי דוסא אמרו אותו דבר, הייתי אומר, מיהו התנא [שלימד] צנועין. רבי דוסא היא, כדי שלא תקשה סתם משנה [של צנועים] לרבי יוחנן, ורבי יוחנן

והנה ברש"י הוסיף "ואף על פי שאין בעה"ב יודע בשחרית דשמה ילקטו יותר על דינם", ויש להעיר אמאי הוצרך להא דשמה לא ילקטו יותר על דינם, הא אפי' אי ידעו' בודאי שילקטו יותר מדינם מ"מ לא ידעו' בשעת ההפקר איזה שבולין ילקטו, ובעינן שיתברר על איזה שבולין יחול ההפקר.

עוד יש להעיר במה שכתב רש"י שאינו מבורר משום "שאיין בעל הבית יודע" בשחרית דשמה לא ילקטו יותר מדינם. ולכא' חסרון הברירה הוא בחלות עצמה שהחלות אינה מבוררת מכח המציאות דשמה לא ילקטו, ולמה תלי לה רש"י בדיעתו של עושה החלות שאינו יודע ואינו מבורר לו.

קמט) ושמענין ליה לר"י בעלמא דלית ליה ברירה דתנן הלוקח יין מבין הכותים וכו'. ופרש"י דלית להו ברירה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר ראשון נותרין בנוד. ומבואר מדבריו דגם למ"ד אין ברירה חל חלות תרומה על שני לוגין בתוך החבית, אלא דכיון שאין ברירה לא אמרי' שאח"כ כששותה נתברר למפרע דמה ששתה הוא החולין ומה שנשאר הוא התרומה, והוי ספק. והא דאסרי' ליה לשתות ל"ה מחמת איסור טבל, אלא מספק שמא שותה תרומה. אולם יעו"י בר"ן נדרים ר"פ הטרופין שכתב דהא דאין ברירה היינו דוקא היכא שעיקר החלות אינו מבורר דשמה לא יחול כלל, ומש"ה אין ברירה שאין ראוי שיחול דבר על הספק, אבל היכא שעיקר החלות מבורר ורק אינו מבורר על איזה שעה הוא חל לכרע יש ברירה. ומבואר מכל דבריו דלמ"ד אין ברירה לא חל החלות מספק, ולפ"ז מה שאסור לשתות הוא משום דשותה טבלים.

אכן נראה דבין לרש"י ובין להר"ן יסוד הנידון אם אין ברירה או יש ברירה אחד הוא, דמ"ד אין ברירה ס"ל דלא אמרי' שנתברר למפרע ומ"ד דיש ברירה ס"ל דאמרי' שנתברר למפרע. וכל פלוגתתם היא מהו הדין כה"ג שלא נתברר למפרע, דרש"י ס"ל דשפיר אפשר שיחול דבר על הספק, ומש"ה אפי' למ"ד דאין ברירה ליכא חסרון בעיקר החלות, אלא שהוא ספק שמא שותה תרומה. והר"ן ס"ל של"ש שיחול דבר על הספק, ומש"ה למ"ד אין ברירה לא חילול חלות התרומה כל עיקר.

⁵¹ ע"י רמב"ם (שמיטה ויובל פ"א ה"ב): האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, לא בטבל חלוקתן מכמות שהיתה, וכן הבכור והמייבם אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונטל החלק שכנגדו.

ע"י דרך אמונה: האחין שחלקו כלקוחות הן - משום דק"ל בדאורייתא אין ברירה וחיישי' שמא כל א' נטל חלק חברו והוי כלוקח וחייב להחזיר לו מספק דספק דאורייתא לחומרא.

ומחזירין זה לזה חלקו ביובל - היינו שמחזיר חלק שנטל ונטל החלק שכנגדו כמש"כ רבנו בסמוך.

ע"י המשך בהערה ⁵² ואם קשה לך הלוקח יין וכו' שם לא בגלל ברירה אלא חוששים שבקבוק ישר.

⁵³ ע"י רמב"ם (מע"ש פ"ג ה"ז): מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא, לפיכך אינו נקנה במתנה אא"כ נתן לו הטבל והמקבל מפרשי המעשר, ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהינין אותו.

לא אמר כסתם [משנה כאשר היא דעת] יחיד.

אומרים נהרדעי, לא כותבים הרשאה על מטלטלים⁵⁴ [פי' ראובן הפקיד חפץ אצל שמעון, ולוי בא עם שטר לגבותו, אינו שטר]. אמר רב אשי לאמימר, למה. אמר לו, בגלל [ההלכה] של רבי יוחנן, דא"ר יוחנן, גזל והבעלים לא נתיאשו [מהגזילה], שניהם אינן יכולים להקדיש, זה [פי' הגזלן] לפי שאינו שלו, וזה [פי' הבעלים] לפי שאינו ברשותו [פי' מאחר ואינו ברשות הבעלים, אינו יכול להקנותו לשליח, לכן אם השליח אבדו יכול לחזור ולתבוע מיד הנפקד].

יש שאומרים, שאומרים נהרדעי, לא כותבים הרשאה על מטלטלים שכפר ביה"ט [פי' שהמפקיד תבע לנפקד בבית דין וכפר בו]. הטעם [שאינן כותבים, בגלל] שכפרו, שנראה כ[חותמים על] שקר [שהמפקיד נתן דבר לשליח שאין לו אצל הנפקד], אבל [כל זמן ש] לא כפר בו, כותבים. ואומרים נהרדעי, הרשאה שלא כתוב בו "לך תדון [בפני בית דין] ותזכה ותוציא לעצמך", אין בו מששות [ואינו הרשא כלל]. למה. משום דא"ל זה [פי' הנפקד], אתה לא בעל דברים שלי.

אמר אביי, ואם כתוב בו [בהרשאה שתדון ותזכה לעצמך] למחצה לשליש ולרביע⁵⁵ [והשאר שלי], מאחר [ויכול השליח] לעשות איתו [פי' על הנפקד] דין [אפילו בעל כרחו של הנפקד] על חצי [שהוא של השליח, ולא יכול לומר לו, אתה לא בעל דברים דידי], עושה דין על כולו [פי' כל הפקדון].

אמר אמימר, אם [השליח] תפס [מהמפקד] לא מוציאיים ממנו [אם תפס השליח כסף שהוציא ועיכבו לעצמו לא מוציאיים ממנו⁵⁵]. רב אשי אמר [כחולק על אמימר], כיון שכתב לו "כל הוצאות הדין אני מקבל עלי", הוא עשאו שליח⁵⁶ [אם כן הוא רק שליח, ואם תפס דבר מהנפקד, מוציאין ממנו, שהוא כתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים]. ויש אומרים, עשאו שותף. מהו החילוק הלכתי ביניהם [פי' בין ב' הלשונות, אם הוא שליח או שותף].

⁵⁴ ע"י ש"ע (ח"מ סי' קכג ס"א): מדינא דגמרא אין כותבין הרשאה אלא לתבוע פקדונו שביד חבירו ולא כפר לו. ואם היה פקדון של מעות, צריך להקנות לו אגב קרקע. וכן יכול להרשות לתבוע קרקע, אפילו כפר בו. וכן מלוה בשטר, אפילו כפר בה, שכשם שיכול להקנות השטר ושעבודו בכתיבה ומסירה, כך יכול להרשות עליו ולמסור השטר בידו כדי שיגבהו. וצריך לכתוב לו: קנה לך איהו וכל שעבודיה דאית ביה. אבל אין כותבין הרשאה על פקדון שביד חבירו שכפר בו. וכן אין כותבין הרשאה על מלוה שבעל פה, אבל הגאונים תקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה, בין בשטר בין בעידי קנין, אף על פי שכפר בה בבית דין, כדי שלא יטול כל אחד ממון חבירו ויילך לו למדינה אחרת. אבל על מלוה על פה שכפר, לא תקנו שיכתבו הרשאה. (ומכל מקום לא גרע משליח שעשאו בעדים, שנתבאר בסיומ ק"ב). ויש אומרים שעל הכל כותבין, לא שנא פקדון וגזל, לא שנא מלוה בשטר ובעל פה, ואף על גב דכפריה (וכן נוהגין).

ביאור: מדינא דגמרא אין כותבין כו' - הטעם, דכיון דכלל הרשאה צריכין להקנות לו הממון שמרשה עליו בקנין, וכמ"ש לעיל (סי' קכב ס"ד) שכותבין בהרשאה זיל דון ואפיק לנפשך [לך תדון ותוציא לעצמך], לכן צריך להיות דבר שהקנין חל עליו, דהיינו שהוא בעין כגוף הקרקע, או שטר שהוא שעבוד קרקעות, או פקדון דלא ניתן להוצאה ולא כפר בו, נמצא דבכל מקום שהוא נמצא, כאילו הוא בידו דמרשה ויכול להקנותו להמורשה, משא"כ בהלוואה דלהוצאה ניתנה ואף על גב דלא כפר בו כיון דאינה בעין, או פקדון שהנתבע כפר בו כבר, שנראה כשקר, שמקנה לו דבר שהלוה אומר שאין לו בידו כלום (סמ"ע, ושא"כ), והיא"א ס"ל דאפילו דבר שאינו נקנה בקנין, יכול להרשות עליו אף מדינא דש"ס, דלענין הרשאה תקינו רבנן שיהיה שליח כאלו קונה בקנין גמור, וכן עיקר (שא"כ), עיי' דברינו לקמן (סי' שד"ד?). דאפילו במטלטלים ופקדון וצייט דינא, אלא שיש לו איזה טענה או תביעה על הפקדון שאינו רוצה הנפקד להחזיר עד שיקוב הדין ביניהם, נמי ה"ל דבר שאינו ברשותו, כיון שאינו עתה ברשות המפקיד, וכל סתם הרשאה נכתב בגלל שיש לו לנפקד איזה טענה או תביעה, וא"כ אפילו מטלטלין דפקדון ה"ל דבר שאינו ברשותו, שיטת היש אומרים [לקמן "שעל הכל כותבין"] שכל זה תקנה, אבל שיטת הש"ע היא דכותבין אמתלטלי דגזילה והלוואה משום דהוא שלוחו, אלא דאע"ג דשלוחו הוא אכתי מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ומשום הכי כשכותב לו ואפיק לנפשך הרי הוא בעל דברים דידיה דהא לנפשיה אפיק, דאע"ג דהוא דבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שכל זמן שלא חזר בו השולח, קונה השליח, ולהכי אף על גב דהשתא עדיין לא קנה כיון דזיכה בו אח"כ א"כ ה"ל השתא בעל דברים ותו לא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את, ועיי' שיטת הרמ"א (סי' סו ס"ג), וסי' קכו ס"ב), דכל מקום שאין נתפס הקנין כגון במלוה ובדבר שלא בא לעולם, אי תפס המקבל לא מפקינן מיניה, אף על גב דלא יעד המוכר, ודלא כשא"כ שם סי' סו (קצה"ח).

ולא כפר לו - כבר בב"ב (שא"כ).

אגב קרקע - דאין מעות נקנין בחליפין כמ"ש לקמן (סי' רג ס"א, ושם ס"ט) (סמ"ע ושא"כ).

וכן מלוה בשטר כו' - כן צ"ל (שא"כ).

לתפוס חצי [הכסף שהביא אם רוצה לעכב חציו]. ולהלכה, הוא עשאו שליח [ולא מקבל כלום].

מתני'. גנב על פי שנים [פי' ב' עדים מעידים שגנב], וטבח ומכר על פיהם [של אותם העדים] או על פי שנים אחרים, משלם תשלומי ארבעה או חמשה. [וכן אם] גנב ומכר בשבת [חייב ד' או ה', אבל אם טבח בשבת חייב כפל ופטור מד' או ה', שכן הוא חייב מיתה על השחיטה בשבת, ורק מקבל את העונש היותר חמור. וכן אם] גנב ומכר לע"ז, [אין] גנב וטבח ביום הכפורים [שאינן החיוב שחיטה אלא כרת ולא מיתה, אין] גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו, [אין] גנב וטבח ואחר כך הקדיש⁵⁷, משלם תשלומי ארבעה או חמשה. [וכן] גנב וטבח לרפואה או לכלבים, [וכן] השוחט ונמצאת טריפה, [וכן] השוחט חולין בעזרה, משלם תשלומי ארבעה או חמשה, רבי שמעון פוטר בשנים אלו [האחרונים, היינו טריפה וחולין שנשחט בעזרה, שהוא סובר שחיטה שאינה ראויה לאכול אינו שחיטה, אבל לרפואה או לכלבים הוה שחיטה ראויה, שהרי יכול לאכול ממנו].

גמ'. נאמר, המשנה שלנו שלא כרבי עקיבא, שאם [זה כמון] ר' עקיבא, שאמר, [על פי שנים עדים יקום] דבר, [ודורשים רק דבר שלם] ולא חצי דבר [והרי אם העדים שראוי השחיטה אינם העדים שראו הגניבה, הרי זה רק חצי דבר, שלולא העדים הראשונים אפשר שהוא שוחט בהמה שלום]. שלמדנו, אמר רבי יוסי, כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן בן גוריי ללמוד תורה, ואומרים לה, רבי יוחנן בן גוריי אצל אבא

אפי' כפר בה - לפי שהיא כפירת שעבוד קרקעות ודומה לקרקע דכתבין אפי' כפריה דלא שייך בה למיחזי כשיקרא (שא"כ).

ולמסור השטר בידו כו' - וה"ה כשמקנה לו השטר באגב מהני, עיי' לעיל (סי' סו ס"י) ששטר נקנה אגב קרקע, גם בלא כתיבה ומסירה (שא"כ).

וצריך לכתוב לו קני לך איהו וכו' - דזולת לשון זה אי אפשר להקנות השטר, כמ"ש לעיל (סי' סו ס"א), והא דלא כותבין אגב בהרשאה של תביעות שטרות שלנו, משום שאנו נוהגין לכתוב בשטרי חוב שלנו, אני משועבד לך ולבאי כוחך, וכה"ג א"צ כתיבה ומסירה, עיי' רמ"א (לעיל סי' סו ס"א), ועיי' (סעיף ז) דאם מקנה השטר אגב קרקע אין צריך כתיבה ומסירה, ואנו נוהגין להקנות עתה אגב קרקע, ובלאו הכי אנו מקילין לכתוב הרשאה אפילו אמלוה על פה דכפר ביה וכדלקמן, אף על גב דלא שייך ביה קנין ושעבוד וגם לא מעמד שלשתן הואיל דהנתבע כפר בו (סמ"ע), ואז יכול להרשות עליו אפי' מדינא דש"ס, וזה לכ"ע (שא"כ).

אבל אין כותבין הרשאה [על פקדון] שביד חבירו שכפר בו - דאין כותבין על גזילה שכפר ועל קרקע שכפר כותבין הרשאה אף על גב דגבי קרקע נמי מיחזי כשיקרא, משום דגבי גזילה מדינא אין כותבין כיון דאינו ברשותו ליתיה בהקנאה ואינו אלא משום תקנה ומשום הכי כל דמיחזי כשיקרא אין כותבין, אבל בקרקע דלעולם ברשותו הוא וכותבין בדינא לא חשו למיחזי כשיקרא (קצה"ח).

אבל הגאונים תקנו כו' בין בשטר כו' - אף שאין השטר חוב בידו למוסרו לו בכתיבה ומסירה, דאז מדין דגמרא אין מרשין עליו (סמ"ע ושא"כ), ותקנת הגאונים היתה אפי' במלוה ע"פ דלא כפריה (שא"כ).

אבל על מלוה על פה כו' - משום דלא שכיח שילוה אדם לחבירו בלא שטר, משום הכי לא חששו בכה"ג שילוה לו על פה וילך למדינת הים, דבדבר דלא שכיח לא תיקנו, וכמ"ש לעיל (סי' סז ס"ב) בתקנת פרוזבול דלא תיקנוהו בלוה שאין לו קרקע (סמ"ע), כיון שאינו שכיח להלות על פה דמצי למטען פרעתי וגם כפריה לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה (שא"כ).

לא גרע משליח שנעשה בעדים - פירוש, שאם נתן לו הלוה או הנפקד ונאבד או נאנס מיד המורשה נפטר הלוה, דהרי בכתב זה כתב המלוה או המפקיד ללוה או לנפקד שישלח לו ע"י זה מעותיו, אלא שאין לו דין הרשאה שיוכל לכפות על ידו להלוה או להנפקד ליתן לו, דיאמר שמא ימות או יבטל שליחותך, משא"כ בהרשאה גמורה כנ"ל (סי' קכב ס"א) (סמ"ע), כלומר אף על גב דאין כופין להנתבע מ"מ אם נתן לו ונאבד פטור, דכיון שמסרו לשליח, הרי הוא באחריות המשלח (שא"כ).

שעל הכל כותבין כו' - אין הטעם משום דלא יטול כל אחד ממון של חבירו וילך למדינת הים, אלא יש אומרים זו הן שיטת התוס' דגם מנהג התלמוד כך היה, והיינו טעמא דאף דלא מקנה לחבירו להיות שלו בכה"ג, מ"מ להרשות עליו ולהיות שלוחו מהני (סמ"ע).

ואף על גב דכפריה - שאין חוששין לנראה כמשקר במקרה כזה (שא"כ).

⁵⁵ לשון אחר ברש"י: אע"פ שלא כתוב בו "תוציא לעצמך".

מרובה פרק שביעי בבא קמא

ע

עין משפט
גב מצוה

אורכתא - הרשאה - **משום דרי יומן** - דהאיל ואינו ברשות הבעלים אינו יכול להקנותו לשליח הלך אס אבד יכול לחזור ולהצבוע מיד הלאומן **דכפריה** - אס תבעיה מפקיד לנאמן צבית דין וכפר בו: **דמיחוי** - דמתמינן אשיקרא דיהיב ליה לשליח מידי ליה ליה גבי הארץ: **דאמר ליה סאיך** - נאמן לשליח לאו בעל דברים ידי אס: **ואי כהב כה למחל ולשליח** - דון וחי לנפך והמותר שלי: **מיגו דמשהטי** - נאמן דינא כהדי שליח אפגא על כרמיה דלא מלי למימר ליה לאו בעל דברים ידי אס משהטי אכולה: **ואי ספס** - שליח משל נאמן: **לא מפקינן מיניה** - אף על גב דלא כתיב ביה אפיך לנפך ל"א וחי תפס שליח ממונ שהולא ועיכבו לנעמו לא מפקינן מיניה כד מלאחי כחוב בתשובות הגאונים וזה עיקר: רב אבי פליג עליה דלמימר: **כיון דכתיב קביליה טלחי** - אלמא שליח שויה הלך אף תפיס מפקינן מיניה ולליטנא קמא נמי אי תפס משל נאמן מפקינן מיניה דהא שליח בעלמא הוא והוי כחופס לבעל חוב: **למיחס פלגא** - ממונ שהביא אס רוחא לנכב חזיו: איג והלכתא שליח שויה ולא שקיל מידי: **במתני' על פי שנים** - כלומר שנים מועדין אותו שנגב: **נגב ומכר כשכח** - אבל טבח קס ליה בדרבה מיניה: **וטבח ביום הכפורים** - דאין זדונו אלא כרת: **וטבח ומכר ואמר קן מה לצני** - אבל מת אביו ואח"כ טבח ומכר תנא כסופא דפטור שהרי ירש את אביו ושלנו הוא טובח ומוכר: **כשני אלו** - כתרפה ובחולין בעזרה דקא סבר רבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דאי בעי מלי אכיל מיניה: **גמ' דבר ולא חזי דבר** - על פי שנים עדים יקום דבר והני עדי טביחה דקתני במתני' או על פי שנים עדים אחרים חזי דבר קמסדי דלי לאו עדי גבינה איכא למימר דלידיה קא טבח: חלפתא

בשמות לג:
בכורות מט:

קדושין כג:
ל"ז, נטיל
ס"ה ע"י

כסתם - יחידאה לא אמר - תימא דכחמה מקומות משמע לאמר אפילו ככהה יחידאה דבסוף המוליא (שבת דף פא): פריך והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן גזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ואע"ג דבפ"ג מיניס (ניזר ד' מב- וס) מוקמינן ליה כר"ס ובפרק החולץ (יבמות דף מב):

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

כסתם יחידאה לא אמר *אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלמלי אמר רב אשי לאמימר מאי טעמא אמר ליה משום דרבי יוחנן *דא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו איכא דאמרי אמרי נהרדעי *לא כתבינן אורכתא אמטלמלי דבפריה טעמא דבפריה דמיחוי כשיקרא אבל לא כפריה כתבינן ואמרי נהרדעי *אורכתא דלא כתיב ביה זיל דון וזכי ואפיך לנפשך לית ביה מששא מ"ט *משום דא"ל הא"ך לאו בעל דברים ידי את אמר אבוי *ואי כתיב ביה למחצה לשליש ולרביע מיגו דמשתעי דינא אפגא משתעי דינא אכולה אמר אמימר אי תפס לא מפקינן מיניה רב אשי אמר *כיון דכתביה ליה בר דמתעני מן דינא קבילית עלי שליח שויה ואיכא דאמר שותפא שויה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא (ב) *יהלכתא שליח שויה: **מתני' יגב ע"פ שנים** ומכר על פיהם או על פי שנים אחרים משלם תשלומי ארבעה וחמשה *נגב ומכר בשבת נגב ומכר לע"ז *נגב וטבח ביום הכפורים *נגב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו *נגב וטבח ואחר כך הקדיש משלם תשלומי ארבעה וחמשה *נגב וטבח לרפואה או לכלבים *השוחט ונמצאת טריפה *השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון פומר בשני אלו: **גמ' לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא דא"ר עקיבא** האמר דבר ולא חזי דבר רתניא *אמר רבי יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל ר' יוחנן בן גוריון ללמוד תורה ואמרי לה רבי יוחנן בן גוריון אצל אבא חלפתא

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

נהגו לכתוב אורכתא אפילו אמטלמלי דכפריה ועטמא לא ידענא ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כלישנא בתרא דסוגיא דגמרא כותיה דבשבעות (דף לג: וס*) דייק טעמא דמשביע (ג) עליכס דלזש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ציד פלוני חייבין והא קתני סיפא עד שימשעו מפי השובע אמר שמואל צבא בהרשאה והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלמלי הני מיני (ד) דכפריה אבל לא כפריה דלא כתבינן אמטלמלי דכפריה משום דמיחוי כשיקרא ולמיחוי כשיקרא לא חייסין כדמסיק בהכותב (כחצות דף פ"ה) ובפרק כל הגט (גיטין דף טו:) ליתא לרב פפי לומר האי אשקרא דייני דמיתכבא מקמי דלסהרו סהדי אחסומות וייחוי פכולה משום דמיחוי כשיקרא ור"ת כיון דלא חייסין למיחוי כשיקרא אס כן בשבעות (דף לג:) ובכורות (דף ק"ט) כי פריך מנהרדעי דלמרי לא ככבינן הוה ליה למימר ליתא ו"ל דאורחא דגמרא למיפך ממילתא אע"ג דליתא דבפרק ב' דכתובות (ד' כ"א) נמי פריך מדרב פפי אמילתיה דרב הוגא וחזר בה מחמת זה ומגיה דברים אע"ג דאמר בהכותב (כחצות ד' פ"ה) דליתיה ומיחוי לפי המפרש הסה דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא כלומר ליתא לקושא דאין קושא דבקים שטרות דוקא חייסין למיחוי כשיקרא דבית דין אבל בשאר מיני לא מדרב נחמן אז אין זה ראייה משום דפריך מדרב פפי ור"ת וללישנא קמא דנהרדעי מיחוי הוה משני אמתייתין דשבעות והבכורות ומיחוי אמתייתין דשבעות מני לאוקמי *בקרקעות וכמ"ד נשבעין אבל בהיה דבכורות דליירי צפדין כבור ליתא לאוקמי כמ"ד פודין בקרקעות דהא קתני בהיה משנה דאין פודין ויש לומר דאיכא לאוקמינה שהאחד חייב לחזירו ושאל מדרבי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשתן ומיחוי בהיה דבכורות לריך לדקדק אס יכול ליתן במעמד שלשתן כיון דהוא עצמו לא היה יכול להוליא מידו כמו שבכחובה אין יכולה ליתן במעמד שלשתן כיון דלא ניתנה לגבות מחיים כמו שמפורש בהחובל (לקמן ד' פ"ה) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב הרשאה אפי' במלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות הלוואתו לחזירו כדמוכח במי שמת (צ"ד ד' קמ"ה) שדוחק למלוה להלוואתו לפלוני איחא צבריה ולא מני לאשבוחי אלא הואיל וירש יורשה אי נמי במעמד שלשתן משמע דבשום ענין לא מני מקמי ליה דכיון דק"ל כאיכא דלמרי ולהך לישנא אמטלמלי דגזילה נמי כתבינן אורכתא אע"פ שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ק דב"מ (ד' ז' ע"ט) דפריך מיניה לרב ומשמע נמי הסה דסבר סתמא דגמרא דאס המסותא מטלטלין לא היה נגזל יכול להקדיש ה"ה הלוואה אע"פ שאין יכול להקנותה כתבינן הרשאה ועטמא ליתא ליה משקינן לשליח שויה ושעו תקנה לענין שליחות כאלו היה קונה קנין גמור ויש סמך למנהג בהגול (בבב"א) (לקמן ד' ק"ד) דרב פפא הוא מסקינן זוזי צי חזרי אקנינאו לרב שמואל לרב יהודה איג אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תוך ומסקינן משמע לשון הלוואה ויש לדחות דמיחוי בעיסקא מיירי שלא ניתן להלוואה ועוד דבהוב (צ"ב ד' ע"ז) ל"ג ומסקינן אלא הוה ליה זוזי צי חזרי ככל הספרים ואין לדקדק מההיא דבכורות (ד' מ"ט) גבי פדיון הבן שיכול להרשות אע"פ שניתן לבקש ע"מ להוליא דלא מסקי אדעתיהו סימות תוך שלשים אלמא יכול להרשות במלוה דהס"ע ע"כ לאו ע"מ להוליא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר הסה בסמוך להיהא שמעתא (ס) דפורה צו בתוך שלשים *ונתאלנו המעות דאין צו פדוי :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

סו ב ב מ"י ע"ס ה"א
סג ט ט"ז ע"ס ח"ט
ס"ד קכב ס"ף ד :

[ד"ה ה"א]

עין רש"י

חלפתא [אביו של ר' יוסי], אמר לו, הרי [מ] שאכל [פירות השדה של] שנה ראשונה בפני שני [עדים, ואכל שנה] שניה בפני שני [עדים אחרים, ואכל שנה] שלישית בפני שני [אחרים], מה דינו. אמר לו, הרי זו חזקה [פ] חזקה ג' שנים להוכיח שהשדה שלו]. אמר לו, גם אני אומר כן, אלא שרבי עקיבא חולק בדבר, שהיה רבי עקיבא אומר, [על פי שנים עדים יקום] דבר, [ודורשים רק דבר שלם], ולא חצי דבר⁵⁶. אמר אבי, אפילו אפשר לומר [שהו הולך בשיטת] רבי עקיבא, וכי ר"ע לא מודה, בשנים אומרים קידש [פלוני אשה בניסן] ושנים אומרים בעל [איש אחר באייר], אע"ג דעדי ביאה [הבאים להמית] צריכים לעדי קדושין [דלולא הקידושין אפשר לומר שהיא פנויה], כיון דעדי קדושין לא צריכים לעדי ביאה [שגם ללא עדי ביאה הראשונים עושים אותה איש ליאסר על כל העולם], הוא נקרא "דבר" [ממילא גם העדות של ביאה קיים והיא נהרגת]. וכן כאן, אף על גב דעדי שחיטה צריכים לעדי גניבה, כיון דעדי גניבה לא צריכים לעדי טביחה [אלא מחייבים אותו כפל בכל ענין], הוא נקרא "דבר" [אבל עדי חזקה האלה כל שלשתם צריכים א' את השני].

ורבנן [החולקים על ר"ע], זה [שדורשים] "דבר", ולא חצי דבר, מה זה בא למעט. למעט, [במקרה של בת י"ב שנה, שצריכה ב' שערות להיות גדולה, לענין קידושין, או לענין עונשין, ועד] אחד אומר [יש לה שער] אחד בגבה [פ] בין רגליה], ו[עד] אחד אומר [יש לה שער] אחד בכטנה [פ] באותו המקום קרוב לבטנה⁵⁷. ושואלת הגמ', זה המקרה אינה חצי דבר לבד, אלא זהו חצי דבר [היות לה שער אחד] ו[גם] חצי עדות הוא [שהרי עד א' שאומר יש לה שער פשוט שאיננו עדות]. אלא למעט, שנים אומרים [יש לה שער] אחד בגבה [פ] בין רגליה], ושנים אומרים [יש לה שער] אחד בכטנה [פ] באותו המקום קרוב לבטנה, שהרי העדים [האלה] [פ] הראשונים אומרים שהיא קטנה, ו[עדים] האלה [פ] השניים אומרים שהיא קטנה.

גנב ומכר בשבת [וכו']. והרי למדנו [במקום אחר, שאם גנב ומכר בשבת], פטור [מד' או ה']. אמר רמי בר חמא, זה שלמדנו אותו [ברייתא]

שהוא פטור, כשאומר לו לקוט תאנה מתאנתי [בדמי הגניבה בשבת], ותקנה לי גניבותיך [וכן עשה ונתחייב מיתה]. אמרו [התלמידים בבית המדרש, קשה שהריך כאשר הוא [פ] בעל התאנה] תובע אותו [פ] הלוקט בפני בית דין [על מכירה כזו, לומר החזר לי תאנים שלקטת, או תן לי מה שמכרת לי בדמיהם, הבית דין] לא אומרים לו [לגנב] "לך תשלם", שהוא חייב מיתה, [רואים אם כן] שזה המכירה גם כן איננו מכירה היא [אם כן, אין חיוב ד' או ה'].

אלא אמר רב פפא, [הציור שבו הוא מוכר בשבת ופטור מד' או ה' מדובר] שאמר לו "זרוק גניבותיך לחצרי [בשבת] ותקנה לי גניבותיך [ואני אתן לך מעות]" [וכן עשה, קנאה לוקח, וזה נתחייב מיתה]⁵⁸. כמו מי [הולך הברייתא הזאת]. כר"ע, שאמר, [הזורק מרשות לרשות, כיון ש[קלטה] אויר הרשות, נחשב] כאילו הונח [בקרקע הרשות, ונתחייב משום הוצאה בשבת, נמצא חיוב שבת וחיוב מכירה באין כאחד, שאויר חצר קנה ללוקח, שכיון שסופו לנוח, דומה כאילו כבר מונח]. שאם [תאמר שהברייתא הולך בדעת] רבנן, כיון שהגיע לחצר ביתו קנה, לענין שבת לא מחייב עד שמגיע לארץ. [אפשר לומר שהברייתא הולך לדעת רבנן, ומדובר] שאומר "לא תיקני לי גניבותיך עד שתנוח".

רבא אמר, באמת [תאמר שהברייתא] כמו רמי בר חמא, [שאמר בענין איסור שכר זונה לקרבן], שהתורה אסרה שכר [זונה לקרבן]⁵⁹, ואפילו בא על אמו⁶⁰. [ונתן לה טלה באתננה אסור, שיש בו חיוב מיתה, ופטור מתשלומין], ואם [אמן] תובעת אותו לבית דין, האם אומרים לו "לך ותתן לה שכרה". אלא אף על גב שתובעים אותו לבית דין [הבית דין] לא אומרים לו "לך תתן לה", כיון שכאשר הוא נותן לה הוי שכרה, כן הדבר כאן, אף על גב דלענין תשלומין אם תבע בבית דין, לא אומרים לו "לך תשלם",

וז"ל הב"ש (סי' קמב ס"ק כא): בדין זה פליגי הר"ף ותוס' כמ"ש בתוס' מרובה דף פ' להר"ף כל שאינו מהני הרא"י של כת זו בלי כת השנה הוי חצי דבר לכן אם כת א' אומרת דראו שיערה א' וכת שניה מעידים על שיערה אחר הוי חצי דבר אבל כשמעידים ג' כיתות עדים על חזקה ג' שנים כל כת מעיד שאכל שנה א' הוי דבר שלם משום כל כת מהני להוציא ממנה פירות שנה זו ולתוס' תליא הדבר אם היו יכולים לראות יותר כמו בשערות דהוי יכולים לראות שתי שערות ולא ראו הוי חצי דבר אבל בחזקה בשנה זו לא היו יכולים לראות יותר, לפ"ד דין דכאן תליא בפלוגתא זו והרמ"ה דס"ל כאן הוי חצי דבר ס"ל כהר"ף דהא לתוס' שראו המסירה לא היו יכולים לראות יותר אבל להר"ף כיון דלא מהני המסירה לבד הוי חצי דבר, ובזה מיושב מה שהקשה בד"מ ע"ש, וכל זה ראיתי ג"כ בט"ז והא דמהני כשהיא עושה ש"ק וכת א' מעידים דעשתה אותו לש"ק וכת א' מעידים דקיבל הגט לתוס' שפיר דלא היו יכולים לראות יותר ולהר"ף צ"ל משום דעידי אמירה א"צ לעידי קבלה כיון גטס בידו והאי תירוץ דחו תוס' שם וכ"כ הריב"ש סימן ע"ח אליבא הרמ"ה ומה מוכח נמי דהרמ"ה ס"ל כהר"ף:

⁵⁸ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ה): גנב שמכר בשבת או שמכר לע"ז חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה שאין במכירה מיתה, ואם נעשית מלאכה בשבת בעת המכירה פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, כיצד כגון שלא הקנה לו עד שתנוח בחצר הלוקח שנמצא כשהוציא מרשות לרשות איסור שבת ומכירה באין כאחת. ⁵⁹ לשון רש"י: לבית המקדש לכל נדר.

⁶⁰ ע"י רמב"ם איסורי מזבח פ"ד ה"ח: כל שיש בו שם לע"ז לא יעשה למלאכת הקודש אף על פי שהוא מותר בהנאה, אי זהו אתנן האומר לזונה הא לך דבר זה בשכר, אחד זונה כותית או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין, אבל הפנויה אפילו היה כהן אתננה מותר, וכן אשתו נדה אתננה מותר אף על פי שהיא ערוה.

וע"י רמ"א (ח"מ סי' פז סכ"ה): מי שתובעת א' שנדר לה דבר באתננה, והוא כופר, חייב לישיבע.

ביאור: שנדר לה דבר באתננה והוא כופר חייב לישיבע - אע"פ שכל המזנות אינן חוששות לטבול והן מוחזקות בנדות, א"כ חייבין כרת על ביאתן, אבל אין קים ליה בחיוב כרת, אבל במקום חיוב מיתה פטור משום קים ליה בדרבה מיניה (ש"ך), וי"א דאפילו באיסור מיתה אם תובעת חמשין אתנן וחמשין דהלוואה ומודה בחמשין דאתנן דחייב לישיבע על חמשין דהלוואה, ואף על גב דחמשין דאתננה אינו צריך לשלם דהא קים ליה בדרבה מיניה, מ"מ כיון דחייב הוא לשלם וכמו שפירש"י (ב"מ צא ע"א ד"ה רבא) דחייב גמור הוי עליה אלא דהב"ד אין בידם כח לעונשו בממון כיון דנתחייב מיתה אבל אי תפיס לא מפקינן מיניה ע"ש, א"כ הוי כמודה בחיוב גמור אלא דהוי כמו אלם שאין כח ביד ב"ד לעונשו אבל מודה במקצת הוי, ואין זה כמו מודה בשאר חיובי חייב לצאת ידי שמים דודאי אין בו משום מודה במקצת כיון דאינו חייב בדיני אדם, משום דקים ליה בדרבה מיניה חיוב גמור חייב אפילו בדיני אדם ומשה' מהני תפיסה בזה, אף על גב דהיכא דחייב לצאת ידי שמים לא מהני תפיסה וכמ"ש ביש"ש (ב"ק פ"ו סי' ו').

⁵⁶ ע"י רע"א: בקידושין ע"ט גבי קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר הדקשה המקנה דהוה חצי דבר וכתב ע"ז רבינו ז"ל, מעלתו נ"י הוציא זה מכח דרצה ליישב קושיית המקנה דהוי חצי דבר, ותירץ ענין תירוצו דהמקנה, דעידי קדושי דידה לבד הוי עדות, דלמקנה מטעם דחזקת פנויה אלא בצירוף דהיא בוגרת לפנינו, ולמעט"ת נ"י דמסתמא היא בדיקה עצמה וידעה דבידה לקדש עצמה, והיינו כיון דהנך עדים לא הוי ח"ד מהני, אבל אינו נראה כן, דדוקא לענין עדות קדושין ועדות בעל, וכן בעדות גניבה ועידי טביחה אמרינן בב"ק כיון דהנך ל"צ להנך, היינו דעידי קדושין הוי דבר שלם ונתחזקה לא"א ואח"כ עידי בעילה הוי עדות שבעל א"א, וכן בגניבה דע"י עדות גניבה ידוע שגנב הפרה ונגמר ענין זה בשלימות, ואח"כ עידי טביחה ה' לעצמה גם כן ענין בשלימות, אבל הכא עדיין יקשה, דעידי קדושין של האב לא להני כלל דהוי חצי דבר, כיון דעל פיהם לא יהיה קדושין מכח חזקת פנויה, ובזה לא שייך כיון דעידי קדושין הוי דבר שלם מהני ג"כ עדות קדושי אב, הא אדרבה דאם קדושין דידה הוי קדושין קדושי האב לא הוי קדושין.

ובעיקר קושיית המקנה בזה דעדות קדושין הוי חצי דבר אינו רואה בזה קושיא, דחצי דבר הוי דוקא דאם אין לעדות זה ענין כגון בעל לחוד או טבח לחוד, משא"כ בזה דעדות קדושין הוי ענין עדות, אלא דהב"ד ידונו אח"כ מכח חזקת היתר דהיתה בוגרת, וזה ענין פסק ב"ד מה היתה אבל בקדושין בעצמותה במעשה הקדושין ראו כל המעשה בשלימות, וכי נימא דאם אח"כ יבואו עדים אחרים ויעידו דהיתה אז נערה, יהיה זה בגדר חצי דבר והקדושין בטלים, וכן בעדים על חילול שבת וכדומה נימא דין חדש דעדים צריכים לידע כמה שנותיו ולא מהני בירור לזה, [דמצד התראת ספק כיון דלא הוי ספק למותרה לא מקרי התראת ספק כמ"ש תוס' שבעות (ל"ז א' ד"ה הדר) ועיין תוס' יבמות (פ' א' ד"ה נעשה)] ומ"מ יש לחלק דהתם אז נערה, יהיה זה בגדר חצי דבר כיון דעכ"פ עדותן שלם דעשה עבירה, אלא דספק אם יענשו אותו הב"ד, אבל באחד שקידש ועדים לא ידעו שנותיו דאם הוא קטן לא מקרי קידש ולא חלו הקידושין, י"ל דמקרי חצי דבר ולא מהני בירור אח"כ דהוא גדול.

וע"י עוד בשו"ת ח"ב סי' נו.

⁵⁷ ע"י שו"ע (ח"מ סי' ל ס"ג): צריך שיעיד כל אחד על דבר שלם, אבל אם העידו על חצי דבר, אינו כלום. כיצד, באו להעיד על אחד שהוא גדול, והעיד אחד שראה לו שער אחד בימינו, והשני בשמאלו, אינו כלום, שכל אחד לא העיד אלא על קצת הסימנים. אפילו העידו שנים בשער אחד, ושנים בשני, אינו כלום, שהרי כל כת לא העידה אלא על חצי דבר. אבל אם העיד עד אחד שראה שתי שערות בימינו, ועד אחד העיד שראה שתי שערות בשמאלו, מצטרפין, וכן כל כיוצא בזה. ביאור: אפילו העידו שנים בשער אחד כו' - ולא דמי לעדי חזקה, שאם שני עדים העידו על שנה אחת ושנים על שנה שניה ושנים על שנה שלישית דמצטרפין, כמ"ש לקמן ס' ל"ח וס' קמה ס"ו, דשם העידו כל כת וכת כל מאי דאפשר להם להעיד באותה שנה (סמ"ע), עיין באה"ע סימן קמ"ב סעיף י"ב [שזה כן עדות] ובט"ז וב"ש [הסוברים כסמ"ע], ועיין בתשובת חתם סופר חלק ח"מ סי' קמ"ח [שאין אפילו קים לי כסמ"ע נגד שו"ע] (פ"ת).

אפילו הכי, כיון שמקנה לו עבור זה [פי' התשמיש], הוי מכירה [וחל על הטלה איסור אתנן].

גנב וטבח ביום הכפורים וכו'. אמרו [התלמידים בבית המדרש], למה [הוא חייב ד' או ה', הרי] אע"פ שאין [חיוב] מיתה, עכ"ז יש [חיוב] מלקות [על הלאו], ולמדנו שאין לוקה ומשלם⁶¹ [משום שנתנים לו העונש היותר חמור, וזוה פטור מהעונש היותר קל]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], מי זה [המחבר של המשנה שלנו]. ר"מ היא, שאמר [במסכת מכות דף ד'], לוקה ומשלם. אם [המחבר הוא] ר"מ, אפילו אם שחט בשבת [שיתחייב ד' או ה']. ואם תאמר, שהוא סובר לוקה ומשלם, אבל לא סובר מת ומשלם. ולא [נכון], שהרי למדנו בבבלי, גנב ושחט בשבת [אע"פ שהוא חייב מיתה, או] גנב ושחט לע"ז, [או] גנב שור הנסקל ושחטו [אע"פ שהיא איסורי הנאה], משלם ארבעה וחמשה, דברי ר"מ, וחכמים פוטרין⁶².

אמרו [התלמידים בבית המדרש], חוץ מברייאתא זו [פי' אין להביא ראייה ממנו], שהרי למדנו עליו, א"ר יעקב א"ר יוחנן, ויש אומרים א"ר ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש, רבי אבין ורבי אלעזר וכל חברתא בשם רבי יוחנן אמרו, [שהברייאתא שמחייב על שחיטה בשבת מדובר] בשחט ע"י [אדם] אחר⁶³ [פי' שראובן גנב, ונתן לשמעון לשחטו בשבת]. וכי [אפשר להיות ש]זה חוטא [פי' במה שהוא שחטו בשבת] וזה [פי' המשלח] מתחייב [ד' או ה', הרי אין שליח לדבר עבירה].

אמר רבא, כאן שונה, שנאמר בפסוק [וטבחו או מכרו] [ומזה שהם כתובים יחד, דורשים שהם דומים] מה מכירה [אי אפשר אל] ע"י אחר [פי' הקונה], אף טביחה ע"י אחר [פי' על ידי שליח, מחייב ד' או ה']. בבית מדרש של ר' ישמעאל למדו [שליח לענין שחיטה לחייב ד' או ה', מזה שכתוב [וטבחו] או [מכרו], ומזה שנוסף המילה "או" מלמד] לרבות את השליח.

הבית מדרש של חזקיה למדו [מזה שכתוב "חמשה בקר ישלם] תחת [השור וארבע צאן תחת השנה], והמילה "תחת" נוסף, והוא בא לרבות את השליח.

⁶¹ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"א): כבר ביארנו בהלכות נערה שכל העושה עבירה שיש בה עון מיתת בית דין ותשלומין אינו משלם אף על פי שהיה שוגג, והעושה עבירה שנתחייב בה מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם, לפיכך אם היה שוגג או לא התרו בו משלם ואינו לוקה. במה דברים אמורים בשנתחייב בתשלומין עם עון מיתת בית דין כאחת או שנתחייב תשלומין ומלקות בבת אחת אבל אם נתחייב בתשלומין ואחר כך נתחייב במיתת בית דין או במלקות או שנתחייב מלקות או מיתת בית דין ואחר כך נתחייב בתשלומין הרי זה לוקה ומשלם ומת ומשלם.

⁶² ע"י ש"ע (ח"מ סי' שנא): יש גנב שפטור משלם, ואיזה זה שבא עם התשלומין חיוב מיתה, כגון הגונב כיס בשבת ולא הגביהו ברשות הבעלים אלא היה מגררו ומוציאו מרשות הבעלים לרשות הרבים ואבדו שם. הגה: אבל אם אבדו אחר כך חייב, וכל שכן אם עדיין הוא בעין שחייב להחזירו. ו"א שאם אינו בעין בכל ענין פטור משלם, שרי זה פטור מתשלומין, שאיסור שבת ואיסור גניבה והיזק באים כאחד. אבל אם גנב כיס בשבת והגביהו שם ברשות היחיד, ואחר כך הוציאו לרשות הרבים והשליכו לנהר, חייב לשלם, שהרי נתחייב באיסור גניבה קודם שיתחייב באיסור סקילה, וכן כל כיוצא בזה:

ביאור: ולא הגביהו ברשות הבעלים - דאילו הגביהו הגנב, קנאו, דהגבהה קונה בכל מקום, וכדמסיק המחבר (סמ"ע).

אבל אם אבדו אחר כך חייב - דכל שלא בא עליו חיוב מיתה וחייב תשלומין יחד חייב, וכאן נמי כל זמן שהכיס עם המעות הוא בעין ברשותו דמריה קאי, ולא חל עליו חיוב ממון עד שעת השבירה, ועל השבירה אין חיוב מיתה (סמ"ע), ויש חולקין דפטור על זה (ש"ך), ועיקר דפטור רק כאשר אבדה מיד, ולא אח"כ (רע"א), ו"א דטעמא דפטרי משום דכבר קנה אותו מדינא אפילו בעינא (קצה"ח), כיון דבמקום שהוא קם ליה בדרכה מיניה לא נתחייב בוהשיב (כמ"ש הקצה"ח ס"ק), דהא אפילו בגזילה בעין אין הב"ד יכול לכופ הגזלן לקיים השבה רק הנגזל בא ונוטל שלו (נת"מ).

בכל ענין פטור משלם - טעמייהו, דמיד שהוציא הכיס חייב מיתה ולא פקע מיניה האיסור ותו לא חל עליו חיוב ממון כיון דהוא חייב מיתה דקים ליה בדרכה מיניה (סמ"ע).

והשליכו לנהר - אבל כי איתיה בעינא לכ"ע חייב להחזיר, ואע"ג דלא מהני למיקני מלך מקום אינו מחויב בהשבה כמו בעלמא דגנב וגזלן מתחייבין בהשבה דכתיב (ויקרא ה, כג) והשיב את הגזילה, אבל זה שגנב בשבת כיון דקים ליה בדרכה מיניה אין אנו מחייבין אותו כלום על שעת גניבה אלא בתבירה בידיים אבל איתבר ממילא פטור, וא"כ ממילא נמי אינו מתחייב בהשבה אלא דלא קני אותו (קצה"ח).

וכן כל כיוצא בזה - כגון הבא במחירת (סמ"ע).

⁶³ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ו): עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי זה הגנב לא עשה עון מיתת בית דין וכבר ביארנו שהשוחט על ידי שליח חייב בתשלומין.

מר זוטרא שאל, וכי יש דבר שאם הוא עושה הוא לא חייב, ואם שליח עושה והוא חייב. א"ל רב אשי, שם [פי' בשחט על ידי עצמו בשבת] אינו משום שאינו חייב [ד' או ה'], אלא שנתנים לו העונש היותר חמור [ולכן הוא פטור מחיובי ממון, מאחר וחייב מיתה].

ואם [אנחנו מעמידים את הברייאתא] בטובח על ידי אחר, למה הרבנן פוטרין. אמרו [התלמידים בבית המדרש], מיהו החכמים. ר"ש, שאמר, שחיטה שאינה ראויה לא נקרא שחיטה⁶⁴.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], זה מובן ע"ז ושור הנסקל, שחיטה שאינה ראויה היא [שהרי הם איסורי הנאה, ואין השחיטה מתרת], אלא שבת, היא שחיטה ראויה. שלמדנו, השוחט בשבת וביום הכפורים, אף על פי שחייב מיתה, שחיטתו כשירה⁶⁵. אמרו [התלמידים בבית המדרש], סבר לה כמו רבי יוחנן הסנדלר, שלמדנו, המבשל בשבת, בשוגג, יאכל [אפילו] הוא עצמו ואפילו בשבת. במזיד, לא יאכל [פי' בו ביום, גם הוא וגם אחרים אסורים], דברי ר"מ. רבי יהודה אומר, בשוגג⁶⁶, יאכל במוצאי שבת [גם הוא וגם אחרים]. במזיד, לא יאכל [הוא] לעולמים [אבל לאחרים זה מותר]. רבי יוחנן הסנדלר אומר, בשוגג, יאכל אחרים למוצאי שבת, אבל לא הוא. במזיד, לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.

מהו טעמו של ר' יוחנן הסנדלר. כמו שרבי חייא דרש בפתח של בית הנשיא [נאמר] "ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם", מה קדש אסור באכילה, אף מעשה שבת אסורין באכילה. אם [תוצאה ללמוד] מה קדש אסור בהנאה, אף מעשה שבת אסור בהנאה. מלמד הנאמר "לכם", היא שלכם [ואינה אסורה בהנאה]. יכול אפילו [עשה מלאכה בשבת] בשוגג [זה נאסר באכילה]. מלמד הנאמר "מחלליה מות יומת", [רק] במזיד אמרתי לך [שמעשה שבת קודש, היינו רק במקום ששייך דין מיתה] ולא בשוגג.

חולקים בה רב אחא ורבינא, אחד אמר, מעשה שבת [אסורה באכילה] דאורייתא, וחד אמר, מעשה שבת דרבנן. מי שאמר דאורייתא, כמו שאמרנו, ומי שאמר דרבנן, [לימד] ש[נאמר בפסוק, "קדש הוא", הוא קדש, ואין מעשיו קדש. זה מובן לפי מי שאומר [שמעשה שבת] דאורייתא, בגלל

⁶⁴ ע"י ש"ע (ו"ד סי' טז ס"ט): אין איסור אותו ואת בנו אלא בשחיטה בלבד, שנאמר: לא תשחטו (ויקרא כב, כח) אבל אם ניחר [פי' ענין הנחירה הוא שתוחב הסכין בנחיריו וחותרך] את הראשון, או נתנבלה בידו, מותר לשחוט השני, לפיכך, חרש שוטה וקטן ששחטו את הראשון בינם לבין עצמם, מותר לשחוט השני אחריהם, לפי שרוב מעשיהם מקולקלים. הגה: ואם אחרים רואין ששוחטין כראוי, אסור לשחוט אחריהם (טור) כן נראה לי.

⁶⁵ ע"י ש"ע (ו"ד סי' י"א ס"ב): השוחט בשבת וביו"כ, אף על פי שאילו היה מזיד בשבת מתחייב בנפשו והיה לוקה ביה"כ, שחיטתו כשרה.

ביאור: השוחט בשבת כו'. אפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו לפי מש"ל סימן ב' ס"ק "ז דלא נעשה ישראל עובד כוכבים באותה שחיטה אלא משחיטה ראשונה ואילך מיהו בין שוגג בין מזיד דינו כמו שנתבאר בא"ח ר"ס ש"ח (ש"ך). ⁶⁶ ע"י ש"ע (א"ח סי' שיח ס"א): המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), (טור), במזיד, אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד, ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד.

ביאור: המבשל וכו' - אחד המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים, ואחד האופה את הפת הכל ענין אחד הוא, המתקן אחד ממנין מתכות כל שהוא או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת, ה"ז תולדת מבשל [שהרי בחימומו הוא מרככו שיהא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי והרי הוא מרפה דבר הקשה וכו', וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל וכו', כללו של דבר בין שרפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל (מ"ב). בשבת - וכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו או בשאר מלאכות כה"ג אין לאסור בדיעבד דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא (מ"ב).

אחת משאר מלאכות - ואם היא מלאכה דרבנן, אם עשה אותה בשוגג אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה (מ"ב).

לעולם - ליהנות מאותה מלאכה דקנסוהו רבנן ומ"מ מותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה. וגם הקדירה שבישל בה בשבת אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו ודוקא המבשל לבריא אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה (מ"ב).

מותר למו"ש מיד - ואפילו למי שנתבשל בשבילו דלא בעינן להמתין בכדי שיעשו אלא במלאכה הנעשית ע"י א"י בשביל ישראל משום דקל בעיניו איסור דאמירה לער"ג ויבא לעשות כן פעם אחרת (מ"ב).

ובשוגג - שגג בדין או שכח כ"ז בכלל שוגג הוא (מ"ב).

גם לאחרים - הנה בגמרא פליגי בענין שוגג ומזיד ר"מ ור' יהודה ודעת הש"ע הוא דעת ר' יהודה ו"א דעיקר כשיטת התוספות וסייעתם דפסקו כר' מאיר דבמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצ"ש ובשוגג מותר גם לו מיד. ובמקום הצורך יש לסמוך על זה בבשול בשוגג (מ"ב).

מרוכה פרק שביעי בבא קמא ע"א

עין משפט
ג"ר מצודה

ע"א א מ"ו פ"ג מהל' גניבה הלכה א' אפי"א מהלכות גניבה הלכה ב' אפי"א מהלכות סנהדרין הלכה ב' אפי"א מהלכות חרומות הל' ו' אפי"א מהל' חובל הלכה ט' עות"מ ס"י ט: :

פ ב מ"ו פ"ג מהלכות גניבה הלכה ג' אפי"א ע"א עות"מ ס"י ט: :

פא ג ד מ"ו פ"ג מהל' עות"מ ס"י ט: :

פב ה מ"ו פ"ג מהל' שמיטה הל' ו' ע"א עות"מ ס"י ט: :

פג ו מ"ו פ"ג מהל' שמיטה הלכה כט סנה ע"א פג עות"מ ס"י ט: :

פד ז ח מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פד עות"מ ס"י ט: :

פה ט י מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פה עות"מ ס"י ט: :

פז יא י"א מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פז עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

פח יב י"ב מ"ו פ"ג מהל' שבת הלכה כג סנה ע"א פח עות"מ ס"י ט: :

משום דקא יתיב לה הוי חתני פ"י כיון שגריך לתת לה ללאת ידי שמיס אפי"א לא היה עומד בחזירה חשיב חתני ולא מהנה ה"ב הויא מכירה וכן משמע בהשוכר את העובלים (ב"מ דף נ"א) ושם דחייב ליתן ללאת ידי שמיס דאמר התם החוסס את הפרה ודש בה לוקה ומשלים ד' קצים לפרה וג' קצים לתומר ופרך והא קיימא לן דלזין לוקה ומשלים ומשני רבא חתני חסרה תורה אפי"א בא על אמו וא"ל דבפרקין סורר ומורה (פאהדרין דף ע"ג ע"ב) אמרין רבא לזוגיבו ליה [דיכרי] במחאתרת אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו הואיל ונפק ממוניה דרז בדמיס קנינה ואס היז חייבין ללאת ידי שמיס אמאי לא קבלינהו ו"ל שהם לא היו מחזירים אלא משום שהיו סבורים שחייבין להחזיר מן הרין :

והא קי"ל דלזין לוקה ומשלים הכי נמי פריך למתניתין דאלו נערות (כתובות דף ל"ג. ושם*) וסימה דהא בקמס משמע דמודו כולי עלמא דלוקה ומשלים דילפינן ממוזיא שם רע כדמוכח בפ"ק דמוכות (דף ד' ושם) דהוי גמרינן בכל דוכתין ממוזיא שם רע אי לאו דלויכא למפרך מה למזליא שם רע שכן קמס וכדי רשעו טקי בשאר ממוזין ללאו קמס דוחק לומר דרבנן פליגי ארזי. מאיר. וסברי געליס וזוממיס קמסא הוא וכדי רשעו בעדיס וזוממיס כתיב למימרא דאפי"א בקמס משום רשעה אחת אחת מחייבו וחי אחת מחייבו משום שתי רשעות וי"ל דודאי אי לאו דלויכא למפרך מה למזליא שם רע שכן קמס הוה ילפינן בכל דוכתא דלוקה ומשלים והוה דרשינן כדי רשעו לדרשה אחרת כדדרשינן באלו נערות אכל השתא דלויכא למפרך ומוקמי כדי רשעו דלזין לוקה ומשלים מהשתא ילפינן בכל דוכתין מהתם דלזין עדיס וזוממיס לוקין ומשלמין אפילו בקמס דבכל ענין אמרה תורה דלזין עדירי וזוממיס לוקין ומשלמין אפי"א בשעה שהעידו שקר טבחו ומכרו דהוי קמס ומעדיס וזוממיס ילפינן כפי ממוזיא ש"ד דעיקר מלקות כתיב בהו ומלאו דחסימה דממך ליה ילפינן לכל המלקות: **במוזיא** ע"ל אחר. ואס תאמר ולרבה דאמר בפרק אלו נערות (כתובות דף ל"ג. ושם*) דלרבי מאיר חידוש הוא שמדקה תורה בקמס דאף ע"ג דמקבל משלם היכי הוה

אפי"א הכי כ' יתיב לה חיל עליה דטלה איסור חתני הכא נמי כו' : **מלקות איכא** - משום לאו: ר' מאיר ס"א - במסכת מכות (דף 7) מעדיס אלו בפלוגי שחייב לחזירו מאתיס זוז וגמלאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המזיבין לזי מכות מזיבין לזי תשלומין :

גנג וטבה בשבט - ואלע"ג דלויכא תורה אור חוב מיתה: **גנג שור הנסקל** - אלע"ג דלויכא רבה הנהא הוא חייב וכתני לקמן טעמא: **וי** - שליח חוטא וטולח מחייב בשלומי ד' וה' והא קיימא לן דלזין שליח לדבר עבירה במסכת קדושין (דף מ"ג): **לזין מכירה אלא בשמיס** מוכר ולוקה: **סמס** - כי עבד איהו *דפטרה ליה לאו משום דלא מיחייב אלא משום דקס ליה דדרבה מיניה: **ר"ש דאמר שמיטה שאינה ראויה כו'** - כדתנן בפרקין רבי שמעון פוטר בשני אלו: **בשלמא ע"ו ושור הנסקל** - איסורי הנאה גינהו דאמר במסכת ע"ו (דף נ"ד) - אלע"פ שאלמרו המשכחה לבתת חזירו לא חסרה עשה בה מעשה חסרה: **בשווג יאכל** - אפי"א הוא עלמא אפילו בו ציוס: **במוזיא לא יאכל** - בו ציוס והוא הדין לחתנים ואיזי דהנא רישא בדידיה תנא נמי סופא בדידיה והכי איבעי לן לפרושי בהכל שומטין: **רבי יהודה אומר בשווג יאכל** - הוא בעלמא למזליא שבת ובו ציוס לא הוא ולא חתנים ואיזי דבעי למיתנא סופא בדידיה תנא נמי ברישא בדידיה: **במוזיא לא יאכל** - הוא עלומית אכל חתנים אולכים: **בדל'** יוחנן הסנדלר גרסינן יאכל: **יכול אפי"א בשווג** - יאסר באכילה: **במוזיא אמרי לך** - קודש הוא היכא דשיך דין מיתה ולא בשווג: **מעשה שבת דאורייתא** - אסורין באכילה: להכי

כתובות לג: כ"ט א. ע"ג

ז"ל דפסקין יע"ז

[ז"ל או סברו וכו' בכתובות]

כתובות ס"ט

[ערוכין פ"ג. ע"ג] [חולין פ"ג. פ"א.] לה דקושין מ"ג. לקמן ע"ג.]

שמות לא

ס"ט

[קדש היא היא קדש ואין טעמיה כו"ג:]

[ד"ה ס"א]

בנפשו שחיטתו כשירה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתנן* המבשל בשבת בשווג יאכל במוזיא לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר 'בשווג יאכל במוציא שבת במוזיא לא יאכל עולמית רבי יוחנן הסנדלר אומר בשווג אכל למוציא שבת לאחרים ולא לו במוזיא לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מ"ט דר' יוחנן הסנדלר כדדריש רבי חייא אפיתחא דבי נשיאה וישמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו בשווג ת"ל מהללית מות יומת במוזיא אמרתי לך ולא בשווג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מ"ד דאורייתא כדאמרן מ"ד דרבנן אמר קרא *קדש הוא הוא קדש* ואין מעשיו קדש בשלמא ל"מ"ד דאורייתא אממו להכי

מרוכה פרק שביעי בבא קמא

פ"ה א מ"ו פ"ג מהל'
גיבשה הל' י טו"ח
ס"י ט:

הגהות הב"ה
(ה) רש"י ד"ס ח"ב
לשאל כפל ד' ו' דלע"ג:

גליון הש"ס
גמ' ואפילו ממש חלף
בקר. ע"ן לט"ל דף מ ע"א
מוספות ד"ס כופר שלם:

[ד"ס דיון]

ביון ששחט זה פורתא אסרה - ואפילו למ"ד אין לשחיטה אלא בסוף גלסתה צפורתא קמא שהאיכור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדלמרימין בהשחוט (חולין 97 מ"י) אע"ג שאמר המשחטה

לזהמת חבירו לא אסרה עשה זה מעשה אסרה ולהוא פורתא לא מחייב בתשלומי ד' וה' ואפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדלמרימין לקמן דבעינן ועבדו כוליה באיכורה: **איסורי** הגאה ולא דמריה קשיתי - וא"ל ולמה לי טעמא

ללא דמריה קשיתי טיפוק ליה דאין זה טביחה דמתחך בעפר בעלמא הוא כדלמרימין בהשחוט (ט) נצי השחוט תבואת בשבת בחוק לע"ז חייב שלשה תבואות ופריך אשחוטיו חוץ לא לחייב מתחך בעפר הוא לאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ויש לומר דהתם נמי לא פריך אלא משום דבעי ראויה לפתח אהל מועד וכיון דלאסרה בשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח אהל מועד פורתא תו לא חזי דבך דלאו דמריה קטבח הא כל טובה נמי לאו דמריה קטבח דמאי שחט זה פורתא קיייה בשני מעשה ויש לומר דלא חשיב שני מעשה לקנות בך ואם תאמר ומ"ט דרבי מאיר דמחייב הכא והא בפרק כ"סויה הדס (חולין 97 פה. וש"ס) מפרש טעמא דר' מאיר דלא בעי שחיטה ראויה משום דגמר שחיטה משחוטיו חוץ לדנין שחיטה משחוטיו ואין דנין שחיטה מטביחה מטבח וכן הבא אצל הכא דכתיב ועבדו ארבעה אית לן למילף טפי טביחה מטביחה ממאי דנילף טביחה משחיטה וי"ל דהכא איכא למימר דנין שחיטה דעבירה משחיטה דעבירה שאכור לו לנגוב ולשחוט משחוטיו חוץ ואין דנין טביחה מטבח טבח והכן שהיא שחיטת היתר והא דלא משני הכי בפרק כ"סויה הדס (ט) משום דבשחוט אורו וזהו דנו פעמים שחוטת את הטרופה קודם שהוא שוחט השנית) שחיטת היתר ועי"ל דדנין דבר הגלגל בסני מודבר הגלגל בסני אבל וטבח טבח לא נאמר בסני והא דלא משני התם הכי משום דהית ליה שינוי אחריני ומיהו קשה דריש פ"ב דיבמות (97 יז) אמר דנין אחים מאחים ואין דנין אחים מאחיהן אע"ג דשנים עשר עבדין אחים אהנו לא נאמר בסני וי"ל כיון דלפיכך כבר בחד דוכתא דשמה

לכ"י פטרי רבנן. דשחיטה שאינה ראויה היא וכדברי ר' שמעון: **כיון דשחיטת כב עורתא איהפרא**. משום זבחי מחים דקא סלקא דעתך ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ומתחילה נאסרה משום זבחי מחים ולענין תשלומין ד' וה' וטבחו כולו בעינן כדלמרימין תורה אור לקמן כי גמר לה לאו דמריה קטבח שכבר איבדה ממנו קודם שחיטה וגלגלה עליו וזהו ליה כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל וכו' לא: **בגמר זביחה הוא טובדס**. לע"ז הוא עובד בגמר זביחה ולא בתחילה: **שמסרו בעלין לשומר**. קודם שהזיק והזיק בבית שומר כו': **דרי יעקב**. בשליחה שור שגמד ד' וה': **מוחור**. ואומר לו הרי שלך לפניך נמלאת שאת"פ שאינו שזה כלום גורם למומן הוא דכל זמן שהוא קיים שומר פטור את עלמנו צו ואם יאבד ישלם דמיו: **קדשים שמיים באחריותן**. גבב שגבב קדשים מצית בעלים אם קיבלם בעליו עליו באחריות כגון דאמר הרי עלי עולה והפריש זו: **חייב** - לשלם כפל (ט) דלע"ג דלאו דידיה הוא אלא דהקדש כיון דגורם למומן הוא דלוי מיה בידו בעי לשלמו כדדידיה דמיה: **מי מיה מוקמת למסתיחין**. דגבב וטבח ציוס הכפורים כרבי מאיר לחודיה דאמר לוקה ומשלם והא מדקתני כו': **לרעושה ולכלבים**. ואילו פריך לאשמועינן אע"ג דלרבי שמעון שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה הך שחיטה ראויה קא חשיב לה אבל ציוס הכפורים פליג משום דאין לוקה ומשלם: **תוסודם לאחד מסן**. על חלקו ומודה בקנס פטור: **מסו**. לחייבו לשלם לחבירו את חלקו כשיצאו עדים: **דלא**

להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן אשאר אע"ז ושור הנסקל ורבי מאיר אמאי מחייב שוחט לע"ז כיון דשחט בה פורתא אסרה איך איסורי הגאה הוא ולא דמריה קא טבח (ולא דיריה קא טבח) אמר רבא *באומר בגמר זביחה הוא עובדה שור הנסקל איסורי הגאה נינהו לאו דמריה קא טבח (ולאו דיריה קא טבח) אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שמסרו לשומר והזיק בבית שומר והועד בבית שומר ונגמר דינו בבית שומר *ור"מ סבר לה כרבי יעקב וס"ל כר' שמעון סבר לה כרבי יעקב דאמר *אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעלים מוחור וסבר לה כרבי שמעון דאמר *דבר הגורם למומן כממון דמי דתנן *ד"ש אומר קדשים שחייב באחריותן חייב אלמא דבר הגורם למומן כממון דמי אמר רב כהנא אמריחא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא מי מצית מוקמת מתניתין כר"מ ולא כר"ש והא קתני סיפא רבי שמעון פומר בשני אלו מכלל דבבולה מתניתין מודה א"ל לא מכלל דמודה בטבח ומכר לרפואה ולכלבים: **גבב משל אביו וטבח ומכר וכו'**: בעא מיניה רבא מרב נחמן גבב שור של שני שותפין וטבח והודה לאחד מהן מהו *המושה בקר אמר רחמנא ולא המושה חצאי בקר או דלמא המושה בקר אמר רחמנא *אפילו המושה חצאי בקר א"ל המושה בקר אמר רחמנא ולא המושה חצאי בקר אייתיביה גבב משל אביו משלם תשלומי ארבעה וחמישה והא הכא כיון דמת אביו כמו שקדם והודה לאחד מהן דמי וקתני משלם תשלומי ארבעה וחמישה א"ל הכא במאי עסקינן *כגון שעמד אביו בדיון אבל לא עמד בדיון מאי אינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה אי הכי אדתני סיפא גבב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה דברים אמורים כשעמד בדיון אבל לא עמד בדיון אינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה א"ל הכי נמי אידי דנסיב רישא גבב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו נסיב סיפא נמי גבב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר לצפרא א"ל המושה בקר אמר רחמנא *ואפי' המושה חצאי בקר והאי דלא אמרי לך באורתא דלא

שחיטה כגון בחיות ואתו בנו משום דהוי שחיטה משחיטה קסבר רבי מאיר יש לנו לומר בכל מקום ולהכי בתשלומי ארבעה וחמישה נמי שמה שחיטה וליכא למימר דלרבעה נילף בתשלומי ארבעה וחמישה טביחה משחיטה שאין ראויה לא שמה שחיטה וימלא הוא הדין בחיות ואתו בנו דהא כיון דליכא למימר הכי והכי ככרל דדנין דבר הגלגל בסני מודבר הגלגל בסני: **וסבר** לה כרבי שמעון דאמר דבר הגורם למומן כממון דמי. תימה דל"ל למימר דסבר כרבי שמעון לומר דר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי דכל שכן דמחייב בדבר הגורם למומן דהא אמר בהגוזל קמא (לקמן 97 זח) אימור דאמר ר' שמעון דממון דמי דבר שטיקרו ממון דבר שאין עיקרו ממון כגון שורף שטרותיו של חבירו מי שמעט ליה אם כן רבי מאיר דמחייב בשורף שטרותיו כדלמרימין התם (לקמן 97 זח. ושם) דמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ציה דמי שטרל מעליה כ"ש דמחייב בדבר הגורם למומן וי"ל דליכא נמי סברא למימר איכא דע"כ לא מחייב רבי מאיר אלא ציינא דגרמי כגון בשורף שטרות של חבירו וכיוצא בו שרלווי השטר לכל העולם למכור ולגבות בו וכן במסכת גפנו על גבי תבואתו של חבירו ראויה התבואה לכל העולם אבל דבר הגורם למומן כמו שור הנסקל וקדשים שחייב באחריותן אינו ראוי אלא לזה שיפטר בו עלמנו לא יחייב רבי מאיר להכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון וי"מ דלהכי קאמר דסבר לה כרבי שמעון משום דרבי שמעון קאמר בהדיא דחייב ארבעה וחמישה בדבר הגורם למומן אבל ממאי דמחייב רבי מאיר דבינא דגרמי אין להוכיח שחייב ארבעה וחמישה בדבר הגורם למומן וריב"ל מפרש דבינא דגרמי לא מחייב רבי מאיר אלא מדרבנן כדמוכח בסוף הכנסת (לש"ל 97 פג) [ע' תוס' לעיל ד"ה תמור]: **מכר** דכבולו מגתימן מודה. קת קשה דמה דיוק הוא זה: **טבח** וסודה לאחד מהם מהו. אליבא דמ"ד (לקמן 97 עה) מודה בקנס ואמר כך בזה עדים פטור מיבעי ליה דע"כ כשיש עדים בדבר מיירי דהי באין עדים בהודאה לא יחייב בשום ענין:

[כמונות לה.
זשי']

ונגבב סבית
שימר כ"ל

לש"ל מה.
לקמן זח.
[כמונות לה.]

[פסחים כג:
זשי']

לקמן עה:

[ע"י תוס'
כמונות לה:
ד"ה י"ט ע"ג]

[ע"י תוס'
ז"מ ז' ד"ה
זשאל']

זה הרבנן פוטרים [שהיא היא שחיטה שאינה ראויה], אלא לפי מי שאומר [שאיסור אכילת מעשה שבת היא רק דרבנן, למה רבנן פטרו [אותו מחיוב ד' או ה'. נכון לענין שחיטה בשבת, חייבים, וכל מה שכתוב שהם פטרו, היינו לענין] שאר [המקרים, היינו השוחט לע"ז או שור הנסקל.

ורבי מאיר למה מחייב [ד' או ה' כש]שוחט לע"ז. [הר"ן כיון ששחט בה טיפה, נאסרה [הבהמה משום זבחי מתים, שכעת הגמ' חושב שישנם לשחיטה מתחילה ועד סוף, ומתחילה נעשה איסור זבחי מתים, אבל לחייב ד' או ה' צריך לשחוט את כולו], והשאר היא איסורי הנאה, [והגנב] לא שחט [בהמה] של הבעלים⁶⁷. אמר רבא [כאן מדובר שהשוחט לע"ז] אמר [שרק] בגמר זביחה הוא עובד [הע"ז, ולא בתחילה].

שור הנסקל הוא איסורי הנאה, ואינו של הבעלים [ולמה ר"מ מחייב ד' או ה']. אמר רבא, במה מדובר כאן, כגון שמסר [את הבהמה] לשומר, והזיק [פ"י הרג אדם] בבית שומר, ונעשה מועד בבית שומר, ונגמר דינו בבית שומר, ור"מ סובר כרבי יעקב וסובר כר' שמעון. סובר כרבי יעקב, שאמר, אף משנגמר דינו, [אם] השומר החזיר [השור שהרג] לבעלים מוחזר [ואומר לו הרי שלך לפניך, אע"פ שאינו שוה כלום, עכ"ז גורם לממון, שהרי כל זמן שהוא קיים השומר פוטר את עצמו בו, אבל אם יאבד חייב לשלם דמיו]⁶⁸, וסובר כרבי שמעון, שאמר, דבר הגורם לממון דומה [לענין הלכה] כממון⁶⁹.

שלמדנו, ר"ש אומר, [גנב שגנב] קדשים שחייב באחריותן [כגון שהבעלים אמרו הרי עלי עולה], חייב [כפל, שאע"פ שאינו שלו אלא של הקדש, כיון שגורם לממון שאם מת בידו צריך לשלם כאילו הוא של הבעלים], רואים אם כן דבר הגורם לממון דומה [לענין הלכה] כממון.

⁶⁷ ע"י שו"ת עונג יום טוב (סימן כד): כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות חו"מ (פ"א ה' ג') אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה והנב"י במ"ק הקשה דאם קנה חמץ בפסח אמאי לוקה הא אין קנין באיסורי הנאה כדאמרין בב"ק (דף מ"ה) גבי שור הנסקל משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדשו אינו מקדש. ובירושמיא ובמכילתין אמרינן שגנב חמץ ב"ד דאינו קדוש. ולכאורה נ"ל לפי מש"כ הר"ן (&): בהא דאמרין גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה דמבואר שם דאי מגבה לה קונה לה שפיר וה"ל ע"ז של ישראל ולא מהני לה ביטול. ואף על גב דאין קנין וזכ"י באיסורי הנאה משום דכיון דכל זמן שלא הגביה הישראל הוי לה ע"ז של כותי ויש לה ביטול וכיון דיש לה ביטול מקרי שפיר בר דמים להכי מצי זכה בה ואף על גב דכשיזכה בה הישראל לא יועיל לה ביטול מ"מ כיון דקודם זכייתו מהני ביטול מצי זכי. והכי נמי נ"ל גבי חמץ דכיון דקודם שזוכה בהן הישראל הוי החמץ בר דמים. דחמצו של כותי מותר אחר הפסח וכיון דמותר אחר הפסח מיקרי בר דמים להכי האני ביה זכיה. ואף על גב דכשיזכה בהן הישראל הא אסור בהנאה גם לאחר הפסח מ"מ קודם זכייתו הוי בר דמים ומצי זכי בו וכו'.

ועוד נראה דאם קנה חמץ בפסח ואי אסור דלא קנה חמץ משום דאין קנין באיסור הנאה מ"מ עובר בבי" דהא ודאי דכיון דאין המקח נתפס יכול לתבוע מהמוכר הדמים בחזרה. ואף שהריטב"א ז"ל בקידושין (דף נ"ו) כתב במכירת איסורי הנאה דלשמואל דאמר דמקדש אחרות מעות מתנה ה"נ בהכיר בו שהוא איסורי הנאה המעות מתנה והכא הרי הכיר בו שהוא חמץ דהא במזיד והתראה קיימינן. מ"מ נראה דהכא המעות חוזרין דהתם יכולין לאמר גמר ונתן לשם מתנה ומה שאמר לשם קידושין הוא משום כיוסופא אבל הכא הרי חזינו שרצה לעשות איסור להחזיק החמץ דהא אף אם אין המקח נקנה מ"מ אסור להחזיקו אצלו דלא גרע מחמצו של כותי דעושה לו מחיצה אף בלא קיבל עליו אחריות וכיון דעבד איסורא וקנה ודאי דלא נתן מעות רק לשם זבינה וכיון דאין המקח נקנה יכול לתבוע מהמוכר הדמים וכל היכא דהמקח חוזר אי מיגנב או מיתביד החפץ אצל הלוקח הוא באחריותו כדאיתא בשו"ע (סי' רל"ב סעיף ל"ב) וכיון דחייב באחריות עובר בבי" ובי" ולקי ע"ז. וכזה אין שייך לומר אין קנין באיסורי הנאה דאף דאין קנין באה"נ מ"מ להתחייב באונסין שפיר קונה דהא אמרינן בב"ק (דף ע"א) גבי גנב שור הנסקל וטבחו דר"מ מחייב דמייירי דגנב בבית שומר וחייב משום גורם לממון. אף על גב דאין הגנב מתחייב בד"ה אא"כ משך כדאמרין שם (דף ע"ט) גבי ראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר חייב והא לא משך עיין שם ושור הנסקל אסור בהנאה ואפ"ה מתחייב הגנב באונסין ומהני משיכתו להתחייב באונסין ואף על גב דלא מהני למהוי שלו לגמרי עיין תוס' ב"מ (דף צ"ט) ד"ה כיון שכתבו כה"ג לענין משיכה ברה"ר דמהני להתחייב באונסין אף על גב דלא מהני למהוי שלו עיין שם. וא"כ ה"נ הלוקח החמץ בפסח אף על גב דלא קנה משום דאין קנין באיסורי הנאה. מ"מ הרי אם החמץ בעין יכול לתבוע דמי החמץ שנתן להמוכר ואי מיגנב או מיתביד לא ישלם לו המוכר מפני שהלוקח חייב באחריות החמץ ושפיר לוקה בהאי קנין שקנה החמץ, ע"כ.

בסוכה ל"ה מוכח דאיסור הנאה הוי של בעלים אלא שאין לו בהן דין ממון, ולמ"ד דלא בעי דין ממון ה"ו יוצא באתרוג הוא משום דבעי היתר אכילה, וא"כ הא דקאמר הכא לאו דמרה היינו שאין לו בו דין ממון, ובכה"ג ליכא חיוב ניזקין, ולעיל ס"ה כתבו בתוס' דלא אזלינן בתר חשיבות של שעת גמר שחיטה,

אמר רב כהנא, אמרתי הגמרא הזאת לפני רב זביד מנהרדעא, [ושאלתי] וכי אפשר להעמיד את המשנה [של גנב ושחט כיום הכפורים] כר"מ [לכד] ולא [גם] כר"ש. והרי כתוב בסוף [הברייתא], רבי שמעון פוטר בשנים אלו, משמע שמודה בכל המשנה. א"ל, לא, משמע שמודה בטבח ומכר לרפואה ולכלבים (וצריך ללמד שאע"פ שלר"ש שחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, השחיטה הזאת נחשב כראוי, אבל חולק ביוה"כ שסובר אין לוקה ומשלם. **גנב משל אביו וטבח ומכר וכו'.** רבא שאל את רב נחמן, גנב שור של שני שותפין ושחטו, והודה לאחד מהן [על חלקו, והרי המודה בקנס פטור], מה דינו [האם הוא חייב לשלם לחבירו על חלקו אם יבואו עדים]. הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה] אמר "חמשה בקר", ולא חמשה חצאי בקר, או אולי הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה] אמר "חמשה בקר", ואפילו חמשה חצאי בקר⁷⁰. א"ל, הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה] אמר "חמשה בקר", ולא חמשה חצאי בקר. שאלו שאלה מברייתא, גנב משל אביו וטבח או מכר, ואח"כ מת אביו, משלם תשלומי ארבעה או חמשה, והרי כאן, כיון שאביו מת, דומה כמי שקדם והודה לאחד מהן, וכתוב, משלם תשלומי ארבעה או חמשה. א"ל, במה מדובר כאן, כגון שאביו העמידו בדין. אבל [אם] לא עמד בדין, מה [דינו]. אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אם כן, במקום לכתוב את זה על סוף [הברייתא], גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח או מכר, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, שיחלק [במקרה] שלו, במה דברים אמורים, כשעמד בדין, אבל לא עמד בדין, אינו משלם תשלומי ארבעה או חמשה. א"ל, גם כאן, מאחר שכתוב בתחילת הברייתא, גנב משל אביו וטבח או מכר ואח"כ מת אביו, כתוב בסוף [הברייתא] גם כן גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח או מכר. בבוקר א"ל, הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה] אמר "חמשה בקר", ואפ"י חמשה חצאי בקר, וזה שלא אמרתי לך בערב,

אלא כפי מה ששוה קודם שחיטה היכא שהחשיבה בידי, וא"כ מה בכך דעכשיו הוא עפרא בעלמא מ"מ יתחייב כפי מה ששוה קודם שחיטה, וצריך לחלק דדוקא השינוי אזלינן בתר מעיקרא אף דעכשיו הוזהר, אבל הכא דבשעת גמר שחיטה אין לו דין ממון כלל אין בו דיני ניזקין, ואם כן גמר השחיטה היא בפטור (קוב"ש אות לו).

עיין רש"י שהוכיח מכאן דאיסורי הנאה לא מיקרי לכם. ויש לדחות דברש"י ד"ה לאו דמריה קטבח, כתב "שכבר איבדה ממנו קודם שחיטה וה"ל כמו שהשליכה לאור קודם שחיטה דמשלם קרן וכפל ותו לא", ומשמע דטעם הפטור אינו משום דלאו ידידה הוא אלא משום שהחפץ נעשה אבוד, ובאבוד ליכא דין טו"מ לחייב ד"ה. וטעמא דמילתא נראה דכיון דהחפץ אבוד ל"ש בזה שנה בחטא (הגרנ"פ).

⁶⁸ וכע"ז גם בלשון רש"י כתובות לד, א ד"ה כממון דמי, שכתב והאי נמי אף על גב דלא שוי מידי גורם לממון דמי דכי ליתא בעי לשלומי ליה תורא מעליא. ומש"כ רש"י 'אף על פי שאינו שוה כלום' צ"ב, דהא מה דבעינן לדין גורם לממון כממון לאו משום שאינו שוה כלום הוא אלא משום דלאו ידידה הוא, ומאי נפק"מ בשויות השור. [ואולי י"ל דכוונת רש"י בזה לרמוז לת' הראשון בתוס' ד"ה וסבר דהא דבעינן לדין גורם לממון כממון ולא סגי בדינא דגרמי, הוא משום שאינו ראוי אלא לזה שיפטור עצמו].

ומבואר מזה דדין גורם לממון כממון מהני לענין ב' דברים, חדא דע"ז חשיב בעל החפץ וחשיב גניבה ממנו, ועוד דהיכא שהחפץ אינו שוה כלום מהני מה דהוי גורם לממון דחשוב חפצא דממון. ומש"ה בגונב שור הנסקל מלבד מה דבעינן לדין גורם לממון כממון משום שהחפץ אינו שלו ולא הוי גניבה ממנו, בעינן עוד לדין גורם לממון מחמת שהחפץ אינו שוה כלום ואין על החפצא תורת ממון ולא שייך בחפצא זה גניבה, וגם לענין זה מהני הדין דגורם לממון כממון, שחל ע"ז על החפצא דין ממון והוי חפצא דממון ושייך בה גניבה. וזה מה שכתב רש"י דבגנב שור הנסקל מבית שומר לאחר שנגמר דינו אף על פי שאינו שוה כלום ולא שייך בו גניבה, גורם לממון הוא וחשוב כממון.

ואולם אכתי צ"ב, דמפשטות דברי רש"י משמע דהא דבעינן לדין גורם לממון כממון הוא רק מה"ט שאינו שוה כלום, ולה"ל אף על גב דהדין גורם לממון כממון מהני גם לענין החסרון דלא שוה מידי, מ"מ בלא חסרון זה נמי אפ"י אם היה החפץ שוה לא היה הגנב חייב כפל לשומר שהרי אינו שלו אלא היה חייב כפל לבעלים, ובעינן לדין גורם לממון כממון כדי לחייב כפל לשומר (הגרנ"פ).

⁶⁹ מד' הגמ' מבואר דלר"ש דדבר הגול"מ כממון דמי איכא בזה חיוב דו"ה, והקשו האחרונים האיך מהני דינא דגול"מ להתחייב דו"ה הא לענין דו"ה בעינן דוקא שור או שה, וא"כ נהי דדבר גורם לממון כממון היינו רק דחשיב מחמת זה ככיס מלא מעות ויש לו בה ממון וכלשון הרמב"ן בדד"ג ד"ה אישתכח, אבל החפצא של השור והשה עצמו ודאי אינו שלו ואמאי חייב בזה דו"ה.

ויש שכתבו ליישב דאע"ג דלא חשוב שנטבח או נמכר שור או שה של הנגנב, חייב דו"ה כיון שעכ"פ הגנב קונה ע"י הטביחה או המכירה שור או שה. ואולם יש לדון בזה מהמבואר בגמ' לקמן עט, ב אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה, שור שביטלו ממלאכתו חמשה של שאל ביטלו ממלאכתו ארבעה. ומשמע דהחייב הוא על מה שטבח או מכר שור או שה של הנגנב וביטלו ממלאכתו ולא על מה שהגנב קונה ע"י הטביחה או המכירה שור או שה (הגרנ"פ).

שלא אכלתי בשר שור [פי' לא דקדקתי בטעמו של דבר⁷⁰]. ואלא מה שונה התחלת [הברייתא שאפילו לא עמד בדין כשכתוב חמשה בקר זה כולל אפילו חמשה חצאי בקר] ומה שונה סוף [הברייתא כשמת אביו ואחר כך טבח או מכר, למה שלא ישלם לאחיו את חלקם]. א"ל, ההתחלת [הברייתא] נקרא בו 'וטבחו' [משמע כולו, ודורשים, שאין חיוב ד' או ה' עד] שהכל באיסור, [אבל] בסוף [הברייתא] לא נקרא בו 'וטבחו' שהכל באיסור.

השוטח ונמצאת טריפה וכו'. רב חביבי מ[עיר] חזונאה אמר לרב אשי, למדנו מזה [שכתוב השוחט חולין בעזרה חייב ד' או ה'], אינה לשחיטה אלא לבסוף [וכל זמן ששחטו של הבעלים ובסוף השחיטה נאסרה בהנאה], שאם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, כיון ששחט בה טיפה, נאסרה, והשאר, לא שחט משל הבעלים. רב הונא בנו של רבא אמר לו [אין מכאן ראייה לדין שחיטה, אלא הטעם של ההלכה כאן היא], שהוא מחייבו, על אותו הטיפה [כמו שהוא שחיטה לענין חולין בעזרה בתחילתה, הוה גם כן שחיטה לענין תשלומין].

⁷⁰ ונראה שהוא ע"ד המבואר בב"ב כב, א אדמגרמיתו גרמי בי אביי, תו אכלו בישרא שמינא בי רבא. וכמו שפי' רש"י שם שאמר להם בואו ולמדו הלכות זהובות ומרווחות אצל רבא (הגרנ"פ).

⁷¹ רש"י. במאירי נחלק על זה וז"ל ולענין פסול מחשבה בקדשים מיהא כולם מודים שישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ואף מחשבה שבתחלת שחיטה פוסלת עכ"ל. והנה ד' המאירי האלו צ"ע, דדבריו נסתרים מסוגית הגמ' בזבחים ל, א דמבואר להדיא דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף לא מהני מחשבת פיגול רק בסוף שחיטה. אכן בעצם סברת המאירי יש לברר דכל הנידון אי ישנה לשחיטה מתול"ס או אינה אלא לבסוף הוא על השם שחיטה, אבל העבודה לכר"ע היא מתחילת שחיטה, ולהכי לענין מחשבת פסול שהוא תלוי בשעת עבודה כר"ע מודו דשייך פסול מחשבה אפי' אפי' בתחילת שחיטה (הגרנ"פ).

⁷² עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ח): השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל בלבד, אבל אם שחט לרפואה או לכלבים או שנמצאת טריפה או ששחטו בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אף על פי שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדבריהם הרי זה חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ועי' רמב"ם (שחיטה פ"ב ה"ג): ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטא או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו, ודברים אלו כולן דברי קבלה הן, וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות.

ועי' אור שמח: מזה מוכח דסבר רבינו דאיסור חולין שנשחטו בעזרה באכילה הו' רק מדבריהם. אולם ממה שכללו רבינו במאכלות אסורות (פ"א ה"א) עם בשר בחלב מוכח דהו' ד"ת, רק הואיל ואינו מפורש בתורה רק מן המדות הו' מדבריהם. ובפירוש המשנה בקדושין (פ"ב מ"י) כתב דילפינן איסור הנאה מקרא דאותו כו' ואי אתה משליך לכלב כל איסורים שבתורה. ובריש פרק כל שעה (פסחים כ"ב ע"א) אמר לר' אבהו דיליף לאיסור הנאה כל האיסורים מקרא דאותו, אליבא דר"מ דהיתר הנאה דבילה לדברים ככתבן אתי, דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, ופרש"י (שם ד"ה ור' מאיר) דהא דאסירי בהנאה לאו דבר תורה, אבל באכילה אסורה מקרא דכי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת כו', מה שאתה זוכה בקרוב מקום אי אתה אוכל.

והקשו רבנן בתוספות (שם ד"ה חולין) משמועה דנזיר (דף כ"ט ע"א) בסוגיא דמדיר איש את בנו בנזיר דלריש לקיש דסבר כדי לחנכו במצות פריך הא מייתי חולין בעזרה, וקא משני חולין בעזרה לאו דאורייתא, וא"כ אי לאיסור אכילה הו' דבר תורה אכתי תיקשי איך נאכל, דהתם משמע שנאכל.

ונראה לתרץ, דהנה ר"י ור"ל פליגי אם חצי שיעור מותר מהתורה (יומא ע"ג ע"ב) ור"ל סובר דמותר, וא"כ מאי פריך הא אכיל חולין בעזרה, נימא דיאכל פחות מכשיעור, דמותר לדידיה דבר תורה, ואך מדבריהם אסור, והיתרו כדי לחנכו במצות, אך בירושלמי פ"ו דתרומות (ה"א) אמר מודה ר"ל באיסורי הנאה דחצי שיעור אסור מה"ת, א"כ אם חולין שנשחטו בעזרה יהיו אסורים בהנאה מד"ת א"כ פחות מכשיעור אסור, לכן אמר דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא באיסור הנאה שלהן, והו' כמו כל איסורי אכילה דבר תורה, דמותרים לר"ל מה"ת פחות מכשיעור, ולכן אמר רשב"ל כדי לחנכו במצות, ויאכל הכהן פחות מכשיעור, ואזיל לטעמיה כמוש"כ, ואתי שפיר קושית תוספות:

אך א"כ יקשה מאי פריך (נזיר שם) והא כי מיטמא מייתי ציפרים ואכיל כהן מליקה, ומשני קסבר אין שחיטה לעוף מה"ת, לימא דאכל פחות מכשיעור, ואולי משום דאכתי יקשה הא מכניס נבילה למקדש, ומכניס אב הטומאה למקדש חייב כרת, ודחוק. לכן נראה, דמנא ידע דנאכל, דילמא מייתי חטאת העוף ואינו נאכל, וכמו שאמרו פרק שני נזירים (שם נ"ט ע"ב) דמביא קרבן חטאת העוף בספק בנזירות, ויער"ש דאינו נאכל. משום דנתבונן, דאם נתמאו החלב והאימורים או יצאו, אמר בפרק כיצד צולין (פסחים ע"ז ע"ב) דאינו זורק בהם, ואמר התם דבמנחות ג"כ הדין כך דאם אין שירים אין קומץ, ויליף מזבחים דכתיבי קראי, ודס זבחיך ישפך והבשר תאכל, א"כ כש"כ עופות יליף ג"כ מזבחים, וא"כ בבא על הספק צ"ל אמאי מייתי, הא אין השירים ראויים לאכילה, ואיך זורק

אמר רב אשי [לרב הונא בנו של רבא], אל תדחה [שאיין ראייה לענין שחיטה, כמו שאמר, שכך צריכים 'וטבחו' [משמע] כולו [והרי] אין [כולו אסור]. אלא קשיא? א"ל, כך אמר רב גמדי בשם רבא, כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ [לעזרת בית המקדש] וגמרם בפנים [שכן רק בגמר השחיטה היא נאסרה משום חולין שנשחטו בעזרה, ואז ברגע שנאסר, גם נשחט וחייב ד' או ה'].
יש שלמדו את זה [המחלוקת רב חביבי ורב אשי] על זה, א"ר שמעון בשם רבי לוי סבא, אינה לשחיטה אלא לבסוף [פי' כל מה ששחט עד הסוף שהוא עד רוב, אינה נחשבת כשחיטה, וההלכה היא לענין מחשבה בקדשים שחשב לאכלו חוץ למקומם או חוץ לזמנו שהוא פיגול, ומחשבה זו רק פועלת בשניה שבין חצי לרוב, וכן לענין לשמה, שצריכים לשחוט לשם קרבן וכו'⁷¹], ור' יוחנן אמר, ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף [וכל מחשבה שיש לו באמצע השחיטה חשיב כמחשבה לפסול]. רב חביבי מ[עיר] חזונאה אמר לרב אשי, נאמר שרבי יוחנן סובר, חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא⁷² [אלא דרבנן].

הדם, וצ"ל כיון דאינו רק מספק, וממה נפשך, או דאינו חייב כלל וחולין גמור הו', או דחייב ושפיר נאכל, ואם יתודע אליו אחר הזריקה שחייב הרי ראוי להיות נאכל מה"ת, ועיין כריתות (דף כ"ו ע"ב) לכן הו' ראוי לאכילה דבר תורה, ושפיר בא על הפסק:

ובזה יתפרש דברי הגמרא בכריתות (דף כ"ו ע"ב) אי מעיקרא כו' אי לבסוף קא מנטר לה, דפירושו, דאם לא ישמרנה כהן הואיל ואינה נאכלת, ויהיה נפסל בהיסח הדעת, ותו אף על הצד שילדה הלא אין כאן בשר, וכמו דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ד ע"ב), אם נאמר היסח הדעת פסול הנוף אף בדיעבד לא הורצה, ואף אם פסול טומאה הו' לא יזרק לכתחלה, ואין כאן דם, ולכן ע"כ קא מנטר לה, ולא דמי לתרומה תלויה שאין דעתו להשאל עליה, דאמר בירושלמי תרומות פ"ח (ה"ד) דטמאה היא, וכאן כי נודע לה שילדה משנמלקה עד שלא הוזה דמה אמר דתקבר, והא קא מינטר לה טרם שהוזה דמה. דאי לא כן אינו רשאי להיות דמה כיון שאין כאן בשר, ופשוט, וניחוי היכי דעל צד הודאי אינו ראוי להיות נאכל דבר תורה, ודאי דאינו מזה מדמן על המזבח, וכיון דכאן אינו ראוי להיות נאכל בכשיעור, תו אינו ראוי להזיית דם ע"ג המזבח, ורבנן תקנו באופן דבגדול בכה"ג הו' מצוה, והכא נהי דבגדול הוה נאכל, דקרבן גמור הו', מכל מקום בכה"ג דאינו נאכל לא הוה כלל ראוי להזיית הדם ע"ג המזבח, ואינו קרבן כלל, וא"כ אין זה חינוך מצות, כן נ"ל:

ובזה אתי שפיר מש"כ התוספות בריש פ"ב דחולין (כ"ח ע"א ד"ה רבי היא) לרבי דסבר יש שחיטה לעוף מה"ת, ואיך סבר לחנכו במצות, דיקשה הא אכיל כהן מליקה, ותיצו דסבר דמביא חטאת העוף ואינו נאכל, ולפ"ז יקשה מאין פסיקא לתלמודא דלרשב"ל נאכל, וצ"ל כמו שבארנו, ולפ"ז רבי יסבור באינו ראוי לאכילה דדם אף על פי שאין בשר כו' אליעזר, וכמו דאמר רבי יוסי דבאבוד ושרוף בדיעבד כשירה כו', יעוין בפרק כיצד צולין (פסחים) דף ע"ח ע"א, והגמרא אזיל אליבא דר' יהושע, דסבר אם אין בשר אין דם, וכמוש"כ, ודוק:

והנה משמועה דפרק מרובה (ב"ק דף ע"ב ע"א) מוכרח כרש"י, דאמר לימא סבר ר' יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כו', וזה תמוה, דא"כ אמאי פוטר ר' שמעון משום דהו' שחיטה שאינה ראויה, כיון דמן התורה חזיא לאכילה הו' שחיטה ראויה, וכדפריך הגמרא שם, אלא למ"ד מעשה שבת דרבנן אמאי פטרי רבנן, וכבר תמהו בתוס' שם (ע"ב ד"ה דאי), ולפירוש רש"י דרק איסור הנאה לאו דאורייתא, אבל איסור אכילה הו' דבר תורה ולכן הו' שחיטה שאינה ראויה, כמו שוחט ונמצאת טריפה, אבל איסור הנייה לאו דאורייתא, וכי שחית דמריה קא טבח, דברשותיה דמריה קאי, ופשוט:

אולם באמת כפי הנראה מרש"י פסחים דאיסור שחיטה דחולין בעזרה הו' דבר תורה, וכן מוכח לכל מעיין בקדושין, דליכא למימר דחולין בעזרה יאסר באכילה, ולא בשחיטה, דמעיקרא נפ"ל איסור שחיטה ואח"כ איסור אכילה, מקרא דכי ירחק וזבחת ואכלת, וז"ב, [ומה שפרש"י בקדושין (נ"ח ע"א ד"ה ובחולין) איסור שחיטתו ואיסור הנייתו לאו דאורייתא, כוון לגמרי הוא הדין גם איסור אכילה, ודלא כמו שפירש בפסחים, ופירש לפי פשטות השמועות, עיין בזה והבן], א"כ עדיפא הו' לרבנן בתוספות להקשות, דמאי משני בנזיר דר"ל סבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, דאכתי איך שוחטין, ועבר על לאו הבא מכלל עשה, וכן פירש תוספות בנזיר (כ"ט ע"א) ד"ה קסבר כו' לאו דאורייתא בין בהבאתו כו' ולמאי הקשו רק מאכילתו, וזה תמוה. ונראה דיש לפרש דהקטן בעצמו שוחט, ואי משום דשחיטת קטן אף שאחרים עומדים ע"ג ומזהירו פסולה בקדשים, דהו' מתעסק, ואי תימא הא מה"ת חולין הוא, ושחיטתו כשירה, הא כבר פרשנו דצריך להיות באופן דבקרבת גדול הו' נאכל בכה"ג, זה לק"מ, דרש"י לטעמיה אזיל, דאם הביא הקטן קרבן מדרום לצפון, ופירש דמטעם ששחיטת קדשי קדשים שצריך צפון עביד, כשר מה"ת, וכמו שפירש בדף י"ג בחולין (ד"ה יש להן) קטן יש לו מעשה מהתורה, ואם נאמר הא אין מאכילין לקטן איסור בידיים, כבר פירשו רבנן בתוספות דבכה"ג דאיכא חינוך מצוה בהאי מילתא גופא שרי, יעוין תוספות פסחים פרק האשה דף פ"ח (ע"א) ד"ה ה' לבית מכל מקום, ודוק, והכא נמי משום חינוך מצוה שרי, עי' המשך בהערה לג.

רש"י

פסחים סג.
חולין כט:
ל"ג קמ"ג.
זבחים ל"ג.

[חולין כט:
ז"ל ר"ש בן
לקיש]

מרובה פרק שביעי בבא קמא עב

עין משפט
נר מצוה

פ"א מ"י פ"ב מהלכות
גטובה הלכה ח' ופ"ב
מהלכות שמיטה ה"ג ג'
וע"פ כ"ח :

ללא אכלי בשרא דטורא - לא דקדקתי טעמו של דבר : ומאי
שנא סיפא - כיון דרישא אפי' לא עמד בזיון [קאמר רחמנא] דחמשה
צקר ואפי' חמשה חלאי צקר סיפא כשמת אביו ואחר כך טבח
ומכר למה לא יגלה לאחיו את חלקם : **וטבחו** - כולו משמע : ש"מ -

דלא אכלי בשרא דטורא ואלא מאי שנא
רישא ומאי שנא סיפא א"ל רישא קרינא
ביה ומכחו כולו באיסורא סיפא לא קרינא
ביה ומכחו כולו באיסורא: השוחט ונמצאת
מריפה וכו' : א"ל רב חביבי מחזונאה לרב
אשי ש"מ *אינה לשחיטה אלא לבסוף דאי
ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דשחט
בה פורחא אסרה אידך לא דמריה קא טבח
א"ל רב הונא בריה דרבא כי קא מחייב
אהווא פורחא א"ל רב אשי לא תידחי
ומכחו כולו בעינן וליכא אלא קשיא א"ל
הכי אמר רב גמרא משמיה דרבא כגון
ששחט מקצת סימנין בחוץ וגמרין בפנים
איכא דמחני לה אהא *א"ר שמעון משום
דרכי לוי סבא אינה לשחיטה אלא לבסוף
ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"ל רב חביבי מחזונאה לרב
אשי ליכא קסבר רבי יוחנן "חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא
דאי

דלא אכלי בשרא דטורא - שריו צתענית היה : **סיפא** לא
קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא - משמע אבל ככל מחייב אע"ג
ללא עמד בזיון ואפי' לרבעה וחמשה הוה מחייב אי לאו דבעינן
וטבחו כולו באיסורא ורישא נמי קמני חייב בארבעה וחמשה ואע"ג
דאיירי בלא עמד בזיון כמו בסיפא
דחין חילוק בין רישא לסיפא אלא
דברישא טבח ואח"כ מת אביו ובסיפא
מת אביו ואח"כ טבח ולמאי דכ"ל
מעיקרא לרב נחמין ולא חמשה חלאי
צקר לא מוקי כשעמד בזיון אלא
משום דלא ליהוי ה' חלאי צקר אם
כן משמע כל הסוגיא דאדם מוריש
קנס לבניו והקשה ריב"ז דבריש
נערה שנפתחה (כתובות דף מב: ושם)
אמרינן כי קאמרינן ממונא הוי
להורישו לבניו בשאר קנסות והתם
הוי פ"י משום שעמד בזיון אבל לא
עמד בזיון משמע כולה שמעתא דלא
מזי להוריש וי"ל דרבא ורב נחמין
דהכא לית להו סוגיא דהתם דס"ל
דיכול להוריש בשאר קנסות אע"ג
שלא עמד בזיון דנהי דקנס של אונס
ופיחוי אין יכול להוריש בשום ענין
דקדקתי במחני' דהתם היינו משום
דאותו דבר שקנס יולא ממנו דהיינו
הבת אין יכול להורישו לבניו כדאמרינן

התם אוחס לבניכם ולא בנותיכם לבניכם אבל ממון דהכא שהכפל ד' וה' יולאין ממנו דהיינו בהמה הוא מוריש לבניו לפיכך זה הקנס
מוריש לבניו ועוד נראה לר"י דרבא ורב נחמין דהכא לא פליגי אסוגיא דרבה ואביי דפרק נערה (פס:) דמייירי הכא כולה מתניתין
כשעמד בזיון ואמרו ליה חייב אתה ליתן לו דכ"ג ארס מוריש לבניו קנס כיון דא"ל חייב אתה ליתן לו ולא שייך דהשתא למפדך
ארישא ליפלוגו בזדיה בטבח ומכר בחיי אביו צין עמד בזיון ללא עמד דניחא ליה למחני כולה בעמד בזיון דתו לא הוי קנס דאפי'
בסיפא מת אביו ואח"כ טבח דפטור משום דבעינן וטבחו כולו באיסורא וליכא ויודיש זה אינו יכול להשמיטנו אלא בזמא אביו ואח"כ
טבח ומכר אבל מעיקרא דסבירא ליה חמשה צקר אמר רחמנא ולא חמשה חלאי צקר והיינו טעמא דמפטר בסיפא פריך שפיר דליפלוג
ולחני בזדיה במה דברים אמורים כשעמד בזיון ואמר לו לא תן לו אבל לא עמד בזיון פירוש שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה
ליתן לו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו פטור מטעם ולא ה' חלאי צקר *דהיינו טעמא דסיפא דסיפא נמי מייירי בלא עמד בזיון בחיי
אביו שלא אמר לו לא תן לו אלא חייב אתה לו אם כן בחנם נקט בסיפא מת אביו ואחר כך טבח דצוה הענין אפי' טבח ואחר כך
מת נמי וקלם נראה דוחק פירוש זה דמאחר דמועלת העמדה בזיון דחייב אתה ליתן לו לענין שמשבו כאלו זכה שיכול להוריש לבניו
אם כן גם לענין זה תועיל שיחשוב כאלו נתחייב לאביו ה' צקר שלמים שמכח האב הוא מתחייב לשלם לאחיו ולא מכחם ור"י הלבן
מפטר דבכל קנס אדם מוריש לבניו *והיה דפרק נערה (פס) לענין קרבן שבועה חייירי כמו שמוכח תחילת הסוגיא דלענין קרבן שבועה
שאל אביי לרבה ועל זה השיבו כי קאמרינא ממון הוי לרבי שמעון להתחייב עליו קרבן שבועה להורישו לבניו שאם מת והצבעוהו אחר
מיתה אביהם קנס שהיית חייב לאביו והעמידך בזיון ונתחייבת לו בזיון וכפר וגשבע ואחר כך הורה האויל ואגלחי מילתא דבשעת
שפלו ליד הירושם כבר היה ממון אלל אביהם שהרי כבר עמד עליו בזיון ונתחייב לו ולא היה יכול להודות ולהפטר מהן אם כן
לגבי דיריהו אין עקרו קנס וה"ל דומיא דפקדון דקרא ומתחייב עליה קרבן שבועה אבל אם לא עמד בזיון אע"פ שהירש יורשו מכל
מקום אין דומיא דפקדון ולא מחייב בטענתו קרבן שבועה אפי' העמידוהו בזיון ונתחייב להו בזיון ואחר כך עשה כשצבעוהו כפר וגשבע
והורה שהרי עיקרו קנס והא דאמר בתר הכי דחילטיך קרא וכיחש לעמדה בזיון ובגרה ואחר כך מתה דהתם כי קא ירית מינה
קא ירית *מכל מקום אין דומיא דפקדון אע"פ ש"ע"י ירשה בה ליד האב עכשיו הואיל ונתחייבו קנס לגבי דירה וידידה *אפי' מתה אחר
שבגרה עיקרו קנס מיקרי לגבי האב ולא מתחייב קרבן שבועה ואם האמר בפרק אלו נעדרות (פס דף נה: ושם ד"ה יג) דקבעי יש בגר צקבר
ופקע אב או אין בגר ולא פקע אב ואמאי פקע אב כשני בגר צקבר נהי דאין לו מכחו יהיה לו מכח ירושה שירש את בתו כיון דקנס
נמי בר ירושה הוא ויש לומר דהתם אין יכול לזכות מהמה שהבת לא היתה ראיה לזכות בו מעולם* ואם תאמר וכי בעי מעיקרא יש
בגר צקבר ודבנה הוי היאך יכול להיות של צנה הלל אינה יכולה להורישא דקאמר צבעיא בתרייתא יש בגר צקבר ופקע אב ויש
לומר דבעיא קמייחא הויא צבוסת פסול דהוי ממונא ומורשת שפיר לבנה אע"ג דבוסת ופגם איתקש לקנס כדתא בפרק נערה (פס דף
מא:) לא הספיקה לעמוד בזיון עד שמת האב הרי הן של עממה ששטע דאבוסת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן לשון רבים היינו דוקא
לענין גבית האב איתקש לקנס כדכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאביו הנערה והפגם וגו' והרשתי הנאת שכירה ל' מכלל דליכא
בושת ופגם ואית דדריש תחת אשר עינה מכלל דליכא בושת ופגם אבל הכא נהי דמפטר המאנס מן הקנס לפי שאין יכולה להוריש שלא
זכתה בו מבושת ופגם דהוי ממונא לא מפטר : **דאי** ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבי שחיט פורתא כו' - ממאי דחייב רחמנא
אחולין בעזרה ואשחטיו חוץ לא מ"ל למפדך אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבי שחיט פורתא אסרה ואידך מהתך עפר בעלמא
הוא אע"ג דליכא למומר דמחייב אהווא פורתא כמו שאפרש בסמוך דכיון דאין שם פכול אחר אלא דשחטיו חוץ לבדו איכא למומר
דבהי חייב רחמנא אבל כשני פכול אחר עמו אז יש לפטור אפילו למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כיון דבסוף שחיטה הוי כמתחך עפר
בעלמא : **ב**י קמחייב אהווא פורתא מחייב - תימנה כיון דסוף השחיטה פוסלת אין לו להחייב אפורחא קמא אפילו למ"ד ישנה לשחיטה
מתחילה ועד סוף כדמשמע בפ"ב דחולין (דף כט:) דפריך מההיא דאירע בה פכול בשחיטה צין קודם פסולה צין לאחר פסולה אין
מטמאה בגדים בהזאה קודם פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אין מטמאה בגדים וחי אמרת ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף
ניפלוג נמי בשחיטה ומשי נתקלקלה בשחיטה קאמרת כיון דנתקלקלה בשחיטה לבסוף איגלחי מילתא למפדך דמעיקרא לאו שחיטה
היא כלל ואותו קלוקל מפי ר"ס ללאו דוקא נתקלקלה בגוף השחיטה כגון טחור ומעקר אלא אפי' נתקלקלה ע"י מלאכה שעתה שעת
שחיטה דומיא דאירע בה פסול בהזאה דמייירי בפסול מלאכה דאי הכי אכתי תקשה לו ניפלוג נמי בשחיטה בפסול מלאכה
אלמא משמע התם דאפי' למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כשאיירע פכול באמנע אין תחילת השחיטה שחיטה וי"ל דהכא נמי
ה"מ לאקשווי ליה אלא בלאו הכי מסלק ליה שפיר : **דאי** קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא - ותקשה ידידה
אדידיה דאיה גופיה אמר בפרק האיש מקדש (קדושין דף טז:) חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא וליקף לה מקרא :

דאי

אבל כפל משלם שהרי
עמד בזיון ואח"כ חייב
אתה ליתן ויכול להוריש
לבניו - היתק ממילוי
גרסאות

אפי' לא עמד בזיון ואח"כ
סוגיא דהכא איירי בלא
עמד בזיון היתק ממילוי
גרסאות

שקודם שבגרה לאתר
העמדה בזיון היתה שלו
בתורת קבא ומשגרה
היא שלה ע"י קנס היתק
מחני'
שהרי מתה כשהיא נערה -
היתק מהכ"ל

מרובה פרק שביעי בבא קמא

פז א ב ג ד מיי פכיה
עכ"ל עדות ה' ו :
פח ה מיי פ"י מנל
פחה הלכה ד סג
לאזין ירי טור ש"ע
תי"פ ס"י ל' ט"ף ח :

דאי ס"ד דאורייתא מצי שמיט בה כו' . משמע דלי הוא מדרבנן
חשיב דמרה שפיר ומתוך כך היה נראה לדקדק דתקובת
ע"ז אסורה בהנאה דאורייתא מדרבנן לטעם שחשט לע"ז אמאי
מחייב כיון דשחט פורתא אסרה איך לא דמרה קטבה ולי דרבנן
הוא חשיב שפיר דמרה ומיהו יש
לדחות דתקובת ע"ז אפי"ל לא אסורה
בהנאה חלל מדרבנן חשיב ליה שפיר
לאו ידידה כיון דאסרו חכמים בכל
הנאות דאפילו קידש צו אין האשה
מקודשת כדתנן בתוספתא דקדושין
(פ"ד) המקדש ציין נסך (ובע"ז)
בעורות לבזים כו' אע"פ שקדש
בדמיהן אינה מקודשת אבל חולין
בעורה אי הוי דרבנן וקידש צו את
האשה מקודשת לכך חשיב דמריה
דכסוף האיש מקדש (קדושין דף נ"ח)
קתני גבי חולין שנשחטו בעורה רבי
שמעון אומר מקודשת ופריך אלמא
קסבר רבי שמעון חולין שנשחטו
בעורה לאו דאורייתא כו' ומיהו איסור
אכילה דהויא ודאי דאורייתא יש
לדקדק משמעטא דלעיל דפטרי רבנן
שחטו לע"ז משום שחטתה שאין ראיה
והי איסור אכילה לא הויא אלא
מדרבנן לא היה נחשב בכך שחטתה
שאינה ראיה כמו מעשה דשבת
למאן דאמר דרבנן וח"ל דלי אסור
באכילה דאורייתא היינו על כרחך
משום דהוקדשו למת מהאי טעמא נמי
תיאסר בהנאה כמת וי"ל כיון דכתיב
ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקוש
ולא להנאה : **רבא** אומר מכאן
ולהבא הוא נפסל . תימה [דבריש]
חוקת הבתים (ב"ב דף נ"א ושם*) אמר
זה אומר של אבותי (א) וזה אומר של

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה רבא וכו'
זס אומר של אבותי
ואכילתה שני חוקה וזה
אומר של אבותי ואכילתה
שני חוקה ה"ל אייתי
ספדי :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה דלי וכו' אפי'
לא אסרה בהנאה אלא
מדרבנן . עיין חולין דף
קנ"ז ע"ג תר"ה ח"ה
מתני :

דאי ס"ד דאורייתא . היכי מתרין רבי יוחנן למתני' הא צפורתא קא
מחסרה לה : **כי קא מחייב** . בתשלומין : **אסורא פורתא** . מחייב דכי
היכי דהוי שחטתה לענין חולין בעורה בחילתה הוי נמי טביחה לענין
תשלומין : **וגמין כפנים** . דליכא וטבתו כולו קודם שנאסרה בהנאה
תורה אור

דאי ס"ד דאורייתא מצי שחטת לה פורתא
אסרה איך לאו דמרה קא טבח א"ל רב
אחא בריה דרבא כי קא מחייב נמי אההוא
פורתא א"ל רב אשי לא תידחיה וטבתו
כולו בעינן וליכא אלא קשיא א"ל הוי אמר
רב גמרא משמיה דרבא כי קא מחייב כגון
ששחט מקצת סימנין בחיץ וגמין בפנים :
מתני' גב על פי שנים וטבח ומכר על
פיהן ונמצאו זוממים *משלמין הכל גב
על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים
אלו ואלו נמצאו זוממין יהראשונים משלמין
תשלומי כפל ואחרונים משלמין תשלומי
ג' נמצאו אחרונים זוממין יהוא משלם
תשלומי כפל והן משלמין תשלומי ג' אחד
מן אחרונים זוממין במלה עדות שניה אחד
מן הראשונים זוממין *במלה כל העדות
שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה :
גמ' איתמר *עד זומם אביי אמר למפרע
הוא נפסל רבא אמר מבאן ולהבא הוא נפסל
אביי אמר למפרע הוא נפסל מההוא שעתא
דאסתיד הוה ליה רשע והתורה אמרה ^{אלט}
תשת רשע עד רבא אמר מבאן ולהבא
הוא נפסל עד זומם חידוש הוא דהא חרי וחרו נינהו מאי חזית דציית
להני ציית להני הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך איכא דאמרי רבא
גמי כאביי סבירא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו טעמיה דרבא
מושם

סנהדרין כ"ז

דקוק גבי
הוא אמרינן
מכאן ולהבא
דמזבז ולא גבי
בכשתהי העסק
מחילופי
גרסאות

ומשעת העדות
עד היום
במזבזות והו
ספק פסולין
העסק מה"ל

ג"י ח"ה וכן
הוא בשם
ספק ח"ה

[ד"ה א"י]

פומתם לייבב דלא לימא
הוא דח"ה א"י כ"י
דבעיז טוך כדי דיבורי
העסק מחילופי גרסאות

שאם [אתה] תחשוב [שאיסור אכילת חולין שנשחטה בעזרה היא] דאורייתא [אין מובן דברי ר' יוחנן, הרי] מאז ששחט טיפה, נאסרה, והשאר לא שחט של הבעלים. א"ל רב אחא בנו של רבא, כאשר מחייבים אותו ד' או ה' על חולין שנשחטה בעזרה, גם כן הוא על אותו הטיפה [כמו שהוא שחיטה לענין חולין בעזרה בתחילתה, הוה גם כן שחיטה לענין תשלומין]. א"ל רב אשי, לא תדחה [את דבריו כן, שהרי יש שאלה אחרת], צריכים "וטבחו" [פ"י] שכולו [נשחט] ו[הרי] אין. אלא קשה. א"ל, כך אמר רב גמרא בשם רבא, כאשר [הברייתא] מחייב [ד' או ה' בחולין שנשחטה בעזרה מדובר], כגון ששחט מקצת סימנים בחורן [לעזרה] וגמרן בפנים [פ"י] בתוך העזרה, שאיסור חולין שנשחטה בעזרה, וחייב ד' או ה' הם אותו [רגע].

מתני'. גנב על פי שנים [פ"י ב' עדים מעידים שגנב], וטבח ומכר על פיהם [של אותם העדים] ונמצאו [אותם העדים] זוממים⁷³ [פ"י הגיעו ב' עדים ואמרו, שהעדים לא היו באותו מקום באותו זמן, העדים הזוממים], משלמים⁷⁴ [לבעלים] הכל⁷⁵ [פ"י ד' או ה', היינו שהזומו על השחיטה או על המכירה תחילה, ואחר כך הזומו על הגניבה]. גנב על פי שנים [פ"י ב' עדים מעידים שגנב], וטבח ומכר על פי שנים אחרים [פ"י ב' עדים אחרים מעידים ששחט או מכר], ואלו ואלו נמצאו [עדים] זוממין, הראשונים

⁷³ ע"י רמב"ם (עדות פכ"א ה"ו): שנים שהעידו על זה שגנב וטבח או מכר והזומו משלמין את הכל, העידו שנים שגנב והעידו שנים אחרים שטבח או מכר והזומו אלו ואלו, הרי הראשונים משלמין תשלומי כפל ואחרונים משלמין שנים ושלשה, הזומו האחרונים בלבד הרי הגנב משלם תשלומי כפל והעדים האחרונים משלמין לגנב תשלומי ארבעה וחמשה, נמצא אחד מן האחרונים זומם בטלה עדות שניה, נמצא אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות שאם אין גניבה אין הטביחה או המכירה מחייבתו לשלם כלום.

ע"י כ"מ: ובנמצא אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות ופירש"י אפילו חזרו והזומו וכו' ומוכרח הוא ורבינו לא חשש לפרש לסבה שכתבתי ע"כ.

וע"י לח"מ: ואני תמה עליו דטעמו של רש"י ז"ל הוא משום ההוכחה שמתחלה ואפ"י הזומו אחר כך לא מהני דמפרש מתניתין אליבא דאביי דאית ליה הכחשה לאו תחלת הזמה אבל אנו דק"ל כרבא וכדפסק רבינו לעיל דהכחשה תחילת הזמה אם הזומו אחר כך ודאי דחייבין לשלם וכ"כ התוס' בפרק מרובה (דף ע"ג א) בד"ה והזומו על הגניבה וחזרו והזומו על הטביחה וכו' דהקשו שם ואת אפילו למ"ד מכאן ולהבא וכו' תיקשי דמ"מ אם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה וכו' ותיצו וי"ל משום דקסבר הכחשה תחילת הזמה היא ע"כ, משמע דלרבא אם הזומו אחר כך חייבין לשלם ולכן רבינו לא כתב כדברי רש"י ז"ל מטעם דפסק רבא ואית ליה דאם הזומו אחר כך חייבין לשלם ולכן לא כתב אלא כדן המשנה לבד.

⁷⁴ נוסף ברש"י וכן בכת"י פירנצה.

⁷⁵ ע"י רע"א: ונמצאו זוממין משלמין הכל. מיידי שהעידו בב"א על הגניבה ועל הטביחה, דאילו העידו בזא"ז כיון דקיי"ל דעד זומם למפרע הוא נפסל א"כ כשהזומו על הגניבה אפסלו למפרע משעה שהעידו על הגניבה א"כ כשהעידו על הטביחה לא ה' עליהם שם עדות כיון דהם פסולין ולית בהו דין הזמה, אבל בב"א כשהעידו על הטביחה עדיין כשרים היו דהוי יכולים לחזור תכ"ד על העדות דגניבה, כך מבואר בסוגיא [וקשה דה"ל להרע"ב בפי"מ לבאר כן. והרמב"ם פכ"א מה"ע כתב גם כן רק לשון מתני', ובכ"מ כ' דהרמב"ם סמך עצמו על מ"ש בפ"י מה"ע דלמפרע נפסל, אבל על הרע"ב קשה כנ"ל].

ועוד: פרש"י ובגמ' מוקי לה כשהזומו תחילה על הטביחה, לפמ"ש לעיל דקיי"ל למפרע הוא נפסל ומיידי בהעידו על הגניבה ועל הטביחה [בבת אחת] א"כ כשהזומו על הטביחה בטלה עדות הגניבה דהא למפרע כשהעידו על הטביחה נעשו פסולין וממילא גם עדות הגניבה דהוי תכ"ד לעדות טביחה בטילה, וע"כ מיידי שהזומו ג"כ בב"א. תוס' (עג ע"א ד"ה שהעידו).

ואולם כל היסוד דברי רש"י ותוס' אלו המה רק אליבא דמ"ד דהכחשה לאו תחלת הזמה, משום הכי כשנתבטל העדות קודם הזמה לא חל עלייהו דין הזמה אחר"כ, אבל למאי דקיי"ל הכחשה תחלת הזמה אף כשהזומו על הגניבה תחלה שנתבטל עדות הטביחה מ"מ כשהזומו אחר"כ על הטביחה נעשו זוממין. כך מבואר בסוגיא. וע"י בלחם משנה פכ"א מהלכות עדות ה"ו (הוב"ד לעיל הערה 73).

⁷⁶ ע"י קוב"ש אות מב: הטעם פירש"י בפ"ק דמכות ה' משום דכתיב עד שקר וכל מקום שכתוב עד הרי כאן שנים, עד שיפרוש לך הכתוב אחד, והנה לפי טעם זה ליכא דין הזמה בע"א אפילו במקום דע"א נאמן, וכבר חקר בזה בקצות החושן ס' ל"ח, אבל הדבר מבואר ברמב"ם דהזום עד טומאה לאחר קנינו וסתירה משלם כתובתה, פכ"א מה"ל עדות, וכעין זה מצינו לענין קרבן שבועת עדות, בדמקום שע"א נאמן כגון להעיד במיתת הבעל חייב בקרבן שבועה, והתם כתוב והוא עד, וכבר הקשו כן בתוס' ריש סוטה, ותיצו כיון דחייבון משום הפסד ממון אין לחלק בין עד אחד לשני עדים, והיינו דאף דקרא מיידי בשני עדים ילפינן בבנין אב ע"א משנים, וכן הכא לענין הזמה שייך תירוק תוס'.

⁷⁷ ואפ"י חזרו והזומו אחרונים אחרי כן אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחו דכיון דלא גנב לא טבח (רש"י).

משלמים תשלומי כפל, ואחרונים משלמין תשלומי ג' [לשור או ב' לכבס, וכגון שהזומו אחרונים תחילה, שאם העדי גניבה הזומו תחילה, בטלה עדות טביחה, שלולא עדות הגניבה, אפשר שהוא מכר או שחט של הבעלים. ואם רק העדים] אחרונים נמצאו זוממין, הוא [הגנב] משלם תשלומי כפל, והם [פ"י העדים זוממים] משלמין תשלומי ג' [או ב'. אם עד] אחד מן [העדים] אחרונים [נמצא] זוממין, בטלה עדות שניה [והוא משלם כפל משום העדים הראשונים, והן פטורין דאין עדים משלמין ממון עד שיזומו שניה]⁷⁶. ואם עד] אחד מן הראשונים [נמצא] זוממין, בטלה כל העדות [והוא פטור מתשלומים, והעדים פטורים מתשלומים]⁷⁷, שאם אין גניבה, אין טביחה או אין מכירה.

גמ'. למדנו, עד זומם, אביי אמר, נפסל למפרע⁷⁸ [פ"י שאם העיד בניסן והזום על העדות באייר, כל העדויות שהעיד בין ניסן לאייר פסולות שמשעה שהעיד עדות זו נפסל], רבא אמר, נפסל [רק] מכאן ולהבא [פ"י מאז שהזום]. אביי אמר למפרע הוא נפסל, מאותה רגע שמעיד הוא רשע, והתורה אמרה [לא תשא שמע שוא] אל תשת [ידך עם] רשע [להיות] עד [חמס]. רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, עד זומם הוא חידוש, שהרי הם ב' [עדים] נגד ב' [עדים], מה ראית להקשיב לאלה⁷⁹, שתקשיב לאלה, הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך. יש שאומרים, רבא גם סובר כמו אביי, שאמר למפרע הוא נפסל, וכאן היינו טעמו של רבא,

וע"י רע"א: בטלה כל העדות. ע"י פרש"י, ולא זכיתי להבין כונת רש"י דאין צורך הכא לזה כלל, דאף אלו בעלמא בהכחשה מחוייבים לשלם היינו בהכחישום ואמרו ששקר העידו, אבל הכא לא הוכחו בעדות דלא טבח, אלא דאין זה חייב על הטביחה דשמא מכרוהו לו בעלים ונתבטל עדות הטביחה, ואין יהי' ס"ד לומר דעדי הטביחה משלמו, דהא יכול להיות אמת מה שהעידו שטבח זה הבהמה שהעידו הכת הראשונה שגנב אותה.

⁷⁸ ע"י ש"ע (ח"מ ס"י לד ס"ח): עד זומם, אף על פי שהזום בעדות ממון ושילם, פסול מן התורה לכל עדות. ומאימתי הוא נפסל, מעת שהעיד בב"ד, אף על פי שלא הזום על אותה עדות אלא לאחר כמה ימים.

ביאור: אפ"י שהזום בעדות ממון ושילם כו' - דאע"פ דמתחילה לא עיוות אלא בדבר דיש לו תשלומין וגם שילם לבסוף, אפ"ה נפסל, ק"ו אם עיוות מתחילה להעיד בדבר שאין לו תשלומין, כגון לגרום מיתה או מלקות לחבירו דנפסל, ואף על פי שהזום קודם שנהרג חבירו, מ"מ מחשבתו היתה לרעה בדבר שאין לו תשלומין (סמ"ע).

ומאימתי הוא נפסל כו' - עד זומם נפסל למפרע משעה שהעיד, כגון אם העיד בניסן והזום בתשרי על אותה עדות, כל מה שהעיד מניסן ואילך פסול, דהרי בשעה שהעיד נעשה רשע (סמ"ע).

מעת שהעיד כו' - וכן מה שהעיד מקודם תוך כדי דיבור של עדות זו שהזום עליה, וי"א דדוקא אם הב' עדות של תובע ונתבע אחד, אבל בב' עדות לתרי גברי, עדות שמקודם קיים. ועוד י"א דאם תכ"ד של עדותו נפסל בעבירה עדותו בטל וצ"ע לדינא (רע"א).

⁷⁹ ע"י רמב"ם (עדות פ"ח ה"ג): וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזירת הכתוב הוא, אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם, שהשנים כמאה ומאה כשנים, וכן בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתיהן.

וע"י כס"מ: וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים וכו'. דאמרינן במרובה (דף ע"ב:) ובפרק זה בורר (דף כ"ז) עד זומם חידוש הוא מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואף על גב דרבא הוא דאמר הכי ולית הלכתא כוותיה הא דלית הלכתא כוותיה היינו במאי דקאמר דאינו נפסל למפרע אבל במאי דקאמר חידוש הוא ודאי מוסכם הוא:

וע"י נוב"י (אה"ע ח"ב ס' נז): ולדעתי דברי הכ"מ דחוקים מאד כיון דבגמ' אמרינן טעמא דרבא דמכאן ולהבא הוא נפסל משום דעד זומם חידוש הוא ע"כ דהא בהא תליא וממילא לאביי דסבר למפרע הוא נפסל לא סבר כלל חידוש הוא אלא סבר דאיכא טעמא דנאמנים האחרונים והוא טעם שכתב הטור ח"מ ס' ל"ח דלמה נאמנים האחרונים לומר עמנו הייתם על הראשונים כיון שמעידין על גופן של העדים והוי כאילו העידו עליהם שהרגו את הנפש או שחיללו את השבת והם אינן נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כן וכך עכ"ל הטור, ועיין בלח"מ בפ"ח מהל' עדות שכתב דהטור צריך להאי טעמא הואיל ואנו קי"ל כאביי דעד זומם לאו חידוש הוא. וכן מפורש ברמב"ם בפירוש המשנה במס' מכות דף ה' וז"ל ואמרו נהרגין על פיהם ר"ל שיהרגו העדים אלו שהזימו ואף על פי שהם תרי ותרי לפי שהעדות על עצמם של עדים ולא באו על עצמו של של עדות לא לקיימו ולא לבטלו לפי שהם אומרים אין אנו יודעים אם זה הרג או לא ואין עלינו לדעת עדותם אבל מה שאנו מעידים שאתם הייתם עמנו וכו' לפיכך שומעים דבריהם ויהרגו העדים עכ"ל הרמב"ם. הרי שהרמב"ם כתב טעם למה העדים האחרונים נאמנים ולית ליה עד זומם חידוש הוא כמ"ש הטור: ע"י המשך בהערה לד.

משום הפסד הלקוחות [שאם העדים זוממים חתמו על שטר מכירה בין העדות ובין ההזמה].

איזה [חילוק הלכתי יש] ביניהם [פ"י בין ב' לשונות אלה של רבא]. שהעידו בו שתי [עדים] לאחד [מהעדים השקרנים לומר אתה היתה איתנו במקום אחר בשעת מעשה שאמרת שהוא גנב] ושתי [עדים] לאחד [פ"י לעד השני כנ"ל, שאז אין חידוש בעדים זוממים למה להאמין לשנים אלה ולא לשנים אלה], או שנפסלו בגזילה [שלא הזימוהו אלא העידו שנים על אלו שהם גזלנים וכאן אין שאלה "למה לסמוך על אלה", שכן הוא דבר אחר]. ללשון הזה [של רבא] שאמרת משום [שעדים זוממים היא] חידוש, אין [כאן חידוש⁸⁰], ללשון זה [של רבא] שאמרת משום הפסד הלקוחות, יש [כאן חשש של הפסד ללקוחות]⁸¹.

אמר רבי ירמיה מדפתי, רב פפא עשה מעשה כמו רבא. רב אשי אמר, ההלכה כמו אביי. והלכה כמו דאביי ביע"ל קג"ם ר"ת אלו הם סימני שמועות, י, יאוש שלא מדעת, ע, עד זומם נפסל למפרע, ל, לחי העומד מאיליו, ק, קידושין שלא נמסרו לביאה, ג, גילוי דעת בגט, מ, מומר אוכל נבילות לתיאבון].

למדנו במשנה, גנב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם, ונמצאו זוממין, משלמין את הכל, במה [מדובר וכי] לא [מדובר] שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על השחיטה, והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על השחיטה. ואם תחשוב [שעד זומם] נפסל למפרע, אלה [העדים] כיון שהוזמו על הגניבה, נתגלה למפרע שכאשר העידו על השחיטה היו פסולים, למה משלמים על השחיטה.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], במה מדובר כאן, כגון שהוזמו על הטביחה תחילה. אמרו [התלמידים בבית המדרש], סוף סוף כאשר חזרו והוזמו על הגניבה, נתגלה שכאשר העידו על השחיטה היו פסולים, למה משלמים על השחיטה. וההלכה [היא שרק חייבים העדים זוממים ד' או ה'] כאשר העידו בכת אחת, והוזמו [ולא צריך להזים אותם בכת אחת, שמאחר שהעידו בכת אחת, אין מקום לומר שבשעת העדות השחיטה היו פסולים אפילו אם אומרים שהם נפסלו למפרע, שהכן תוך כדי דיבור היה].

נאמר [שזה תלוי במחלוקת נאנים, שלמדנו בכרייתא:] היו שנים מעידים אותו שגנב והן [עצמם] מעידים אותו שטבח, והוזמו על הגניבה, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה⁸⁰ [והם משלמים ככל על ההזמה, והוא פטור, שמאחר שלא גנב לא שחט, ואם הם הוזמו אחר כך על השחיטה,

הם פטורים]. הוזמו על הטביחה [ולא על הגניבה], הוא משלם תשלומי כפל [לגנב], והם משלמין תשלומי שלשה [או שתיים למי שהעידו עליו]. א"ר יוסי, במה מדובר כאן [שהוא משלם כפל ולא בטל עדות גניבה] בשתי עדויות. אבל בעדות אחת [פ"י ב' עדים מעידים גם על הגניבה וגם על השחיטה], עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

מהו "בשתי עדויות", ומהו "בעדות אחת". אם תאמר [שכוונת האמור] "בשתי עדויות", [היינו] בשתי עדויות ממש [שהוא] בשתי כיתי [עדים, ומה שכתוב] "בעדות אחת", [היינו] בכת אחת [של עדים, שהעידו] בזה אחר זה [שהעידו היום על הגניבה ואמרו באחד בשבת גנב ולמחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת טבח]. וא"ר יוסי, בעדות אחת [פירושו] בכת אחת בזה אחר זה [וקשה וכי כאשר העדים אמרו עמנו הייתם ביום ב' הוזמו גם על הגניבה שביום הראשון]. כאשר מעידים על הגניבה וחוזרים ומעידים על השחיטה, כאשר הוזמו על השחיטה, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה [וכי] הוזמו על הגניבה, למה לומר כך.

אלא לא [מדובר במקרה הנ"ל אלא כאשר כתוב בכרייתא] "בשתי עדויות" [פירושו] בעדות אחת כעין שתי עדויות. ומהו. כת אחת בזה אחר זה [פ"י שכת א' של עדים העידו שגנבו, ואחרי כדי דיבור אותם ב' עדים העידו ששחטו], אבל [במקרה של] עדות אחת בכת אחת [פ"י שכת א' העידו על הגניבה ותוך כדי דיבור העידו על השחיטה, והוזמו על השחיטה ואף על גב שלא הוזמו על הגניבה, מיהו נתגלה הדבר שכאשר העידו על הגניבה היו פסולים שעדים זוממים נפסלו למפרע, ובטלה כל עדות של אותה השעה, שכולה עדות אחת היא]. ולפי כולם, תוך כדי דיבור כדיבור דמי⁸¹ [פ"י כאשר אדם מדבר, כל מה שהוא מדבר תוך זמן של "דיבור", כאילו אמרו בכת אחת].

במה [מדובר וכי] לא [מדובר] שחולקים בזה, שהרבנן סוברים, [עד זומם] נפסל מכאן ולהבא [ולא למפרע], וכיון שמאותה השעה שהוזמו, הוזמו על השחיטה, ולא הוזמו על הגניבה, ר' יוסי סבר, למפרע הוא נפסל, וכיון שמיד שהעיד הוא נפסל, אם הוזמו על השחיטה, הוזמו גם על הגניבה, שכן תוך כדי דיבור כדיבור דמי. אמרו [התלמידים בבית המדרש], אם תוך כדי דיבור כדיבור דמי, לפי כולם, למפרע הוא נפסל. אלא כאן חולקים [בהלכה אם] תוך כדי דיבור כדיבור דמי, רבנן סוברים, תוך כדי דיבור

שראו כולם יחד המעשה כאחד ובאו להעיד ב"ד יחד וא"כ הרי נצטרפו לענין ביטול העדות:

⁸¹ ע"י ש"ע (ח"מ ס"י כט ס"א): אחר שהעיד העד בבית דין (והוא לאחר כדי דיבור) אינו יכול לחזור בו

ביאור: אחר שהעיד העד בבית דין - ואפילו ללא שנחקרה עדותו ב"ד, שכן בכל דיני ממונות ובכל מה שדינין הבית דין בזמן הזה אין צריך דרישה וחקירה, וכמו שכתב בריש סימן שאחרי זה, וסגי להו בהשאלות והבדיקות שנתבאר בסימן שלפני זה בסעיף ח' ששואלן אותו, ועיין לקמן (ס"ו מו ס"ט & ברמ"א) דעד אחד בשטר יכול לחזור (סמ"ע), עיין בתשובות מהר"ט [ח"א] ס"ו ע"ה ובתשובות ר"ש כהן ספר ב' ס"י קל"ד (ש"ך)⁸¹, מוכח מדברי הסמ"ע דמידי דבעי דרישה וחקירה יכול לחזור בו קודם שנגמרו החקירות, וכיון שריבה רחמנא כשמכחיש עצמו בחקירות דיכול לבטל עדותו ואין בו משום חזור ומגיד, מכל שכן כשמכחיש עצמו בגוף ההלואה בתוך החקירות, דהאיך יעלה על הדעת דאם יחזור ויגיד שלא היתה ההלואה באותו יום ויעיד שהיתה הלואה ביום אחר, שתיבטל עדותו מכל וכל, ואם יחזור ויגיד שלא היתה ההלואה כלל לא באותו יום ולא ביום אחר, תתקיים עדותו. ועוד, הא נאמן לבטל עדותו במיגו דאי בעי היה מבטל עדותו על ידי שהיה חוזר ומגיד בהכחשת חקירות, שהיה אומר שלא היה באותו יום שאמרת קודם. אמנם להיפך, אם כבר נתבטלה עדותו מחמת ההכחישו עצמו בחקירות, ודאי פשוט שאינו יכול לחזור ולהגיד אחר כדי דיבור לקיים עדותו (נתה"מ).

והוא לאחר כדי דיבור - אבל בתוך כדי דיבור יכולין לחזור, ואפילו עד הראשון בתוך כדי דיבור של השני, כגון שבאו שנים לבית דין להעיד והעיד האחד ואח"כ השני, יכול הראשון לחזור בו תוך כדי דיבור של עדות השני, חדד עדות הוא, ואף אם הפסיקוהו בעלי דין וחזר ואמר שרוצה להשלים אלא שהפסיקוהו, יכול להשלים דבריו ונאמן, ובלבד שלא יסתור עדותו לגמרי (סמ"ע).

אינו יכול לחזור בו - בשתי כיתי עדים המכחישים זה את זה, כגון שנים אומרים לזה או פרע ושנים מכחישים, וכת אחת חזרה מדבריה, לא מהני חזרה, והיינו דוקא היכא שהעדים שחזרו בהן אומרים ששקר דיברו מתחילה, לכך לא מהימנין להו, שאין אדם משים את עצמו רשע אפילו שעה אחת כו', אבל היכא שכת אחת חוזרים בהם ואומרים מוטעים היינו, נאמנים לחזור בהן, כיון דחזינן דהיכא שמוכח שהעדים טועים, כגון שהביא הבעל דין חוב לנפשיה, חוזרים ומגידים, כמבואר בש"ע כאן, א"כ כ"ש הכא כיון שיש עדים המכחישים אותם, אין לך ראייה גדולה מזו שטעו בתחילה כו' (פ"ת).

⁸⁰ ע"י רמב"ם (עדות פ"כ ה"ג): היו העדים שלשה אפילו מאה אם העידו בבית דין זה אחר זה והעיד כל אחד מהן אחר חבירו בתוך כדי דיבור והוזמו מקצתן אין נענשין עד שיוזמו כולן, אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דיבור שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרב, הרי נחלקה העדות והשנים שהוזמו נענשין והשנים האחרים שהיה בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק אין נענשין, ואף על פי שבטלה העדות כולה מפני שהן כת אחת הואיל ונפסלה מקצתה נפסלה כולה. [ראב"ד] אבל אם היה הפסק וכו' עד נפסלה כולה. א"א איני יודע מהו כי מאחר שלא באו תוך כדי דיבור ונחשבו שתי כתות לענין הזמה למה תבטל עדות הכת האחרונה ויהרג הרוצח ועוד מה זה שאמר והשנים האחרים וכו' אין נענשין ומה עונש ראוי להם. +

ועי"ש בכס"מ: טעמו [של הראב"ד] שכיון שהיה הפסק בין כת ראשונה לכת שניה הרי אלו שתי עדויות ואף על פי שהוזמה כת ראשונה תתקיים העדות בכת שניה ויהרג הרוצח ורבינו סובר שמאחר ששתי הכתות באו להעיד כאחד אף על פי שהיה הפסק בין כת לכת הרי הן ככת אחת לענין שאם בטלה עדות הכת האחת בטלה ג"כ עדות הכת השנייה ובהכי ניחא נמי מ"ש ועוד מה זה שאמר וכו' ומה עונש ראוי להם כי לדעתו שהוכשרה כת שניה להעיד שייך למיפרך מה עונש ראוי להם אבל לרבינו שאינה כשירה להעיד ה"ל כולהו ככת אחת ואפ"ה אלו נענשין ואלו אין נענשין:

ועי"ש בלח"מ: ואני תמה עליו [על הכס"מ] איך אפשר לומר כן כיון דלא הזימו לאחרונים למה יהיו נענשים ועוד דלמה אמר שהיה בין דבריהם ודברי הראשונים הפסק דמשמע דמפני שהיה הפסק ביניהם אין נענשים הלא אפ"י לא היה ביניהם הפסק לא הוי ראוי שיהיו נענשים אחרונים כיון שלא הוזמו ובשלמא לענין עונש הראשונים ודאי דיש לחלק בכך דאם אין הפסק ביניהם לאחרונים אינם נענשים עד שיוזמו ג"כ האחרונים אבל אם יש הפסק ביניהם היו נענשים אף על פי שלא יזימו לאחרונים אבל לענין עונש האחרונים ודאי דבכל ענין אין ראוי לעונשם כיון שלא הוזמו. לכך נראה לי לפרש דברי רבינו דאפילו הוזמו אחרונים קאמר דאינם נענשים כיון דהם באו להעיד אחר שהעידו הראשונים וכבר היה חייב מיתה ע"פ הראשונים א"כ הם לא באו להעיד אלא על גברא קטילא כיון שכבר חייב מיתה ובשלמא כשהעידו תכ"ד הוי כולם כעדות אחת ואף על פי שהיה מתקיים העדות בשנים הראשונים כבר א"ר עקיבא במשנה ב"ק דמכות (דף ה' ב) דבא השלישי להחמיר עליו ולהיות לו עונש בין הראשונים כיון שנטפל לעוברי עבירה אבל כשיש הפסק ביניהם הוי כאילו כבר העידו הראשונים ונאמר הדין על פיהם וא"כ אפ"י הוזמו האחרונים פטורים ומ"מ לענין ביטול העדות נראה דכולם נתבטלו אף על פי שלא הוזמו האחרונים דהוי כעדות אחת דמסתמא אמר ודאי

פסידא דלקוחות - שחתמוהו על שטר מכירה בינתים: **מאי בינייהו** - בין הני תרתי לישנא דרבא: **ברי לחד** - עמנו הייתם ותרי אחריני לחד דליכא חידושא: **בגולנותא** - שלא הזימוהו אלא העידו שנים על אלו שהן גולתין והכא ליכא למימר סמוך להני דהא מילתא אחרייתא היא: **יע"ל קג"ט** - סומני שמועות

פ"ח דאויבו

הן וזו אחד מהן עד זומם: **פסולין סו** - ואין עדותן עדות: **אמאי** - משלמי על הטביחה: **פי סדרי מיתומי אגניבס** - כשחזרין וניזומין על הגניבה איגלאי מילתא כו': **סי"ג וסלכא** **שהעידו בבת אחת והזומן** - ולא גרסינן והזומן בבת אחת דכיון דהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין הוא ואפילו אי אמרינן למפרע נפסל דהא תוך כדי דיבור הוא והזומה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה ובלבד שיוזמו על הטביחה תחילה: **היו שנים מעידים אותו שגנב ופן** - עלמס מעידים אותו שטבח: **כעלה כולם** - ומשלמי כפל והוא פטור דכיון דלא גנב לא טבח ואפילו חזרו והזומנו על הטביחה פטורין: **הזומן על הטביחה** - ולא על הגניבה: **כמה דברים אמורים** - הוא משלם כפל ולא בטל עדות גניבה בשתי עדויות: **בבת אחת בזה אחר זה** - שהעידו היום על הגניבה ואמרו בחד בשבת גנב ולאחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת טבח: **ואיר יוסי** - דכי אמרי להו סהדי עמנו הייתם ציוס שני הזומן אף על הגניבה שציוס ראשון מהיכא תיתי האי: **ומאי נינהו כו'** **אכל בעדות אחת בבת אחת** - שהעידו על שתיין זו בתוך כדי דיבור של זו ואמרו בחד בשבת גנב ובשני בשבת טבח והזומנו על שני בשבת והע"ג דלאחד בשבת לא איתזום מיהו איגלאי מילתא דכי אסהוד פסולין הוא דסבר ר' יוסי למפרע הוא נפסל ובטלה כל עדות אותה שעה שכולה עדות אחת היא: **כדי דיבור** - לקמן מפרש: **מכאן ולפכה** - מיום שהזומנו ולא מיום שהעידו: **אגניבס דלא מיתומי לא איתזום** - והע"ג דבהדדי אסיהו ליה הא לא אחיל פסוליהו מההיא שעתא דנימא אע"ג דלאחד בשבת לא איתזום מיהו שעת עדותן שעת פסלות היתה: **איתזום לכו [נמי]** **אגניבס** - האי איתזמו לאו הזומה דוקא (*קנע) לשלם ממון אלא איפסלו להו אגניבה משום פסול עדות: **לא**

[קדישין גג
ב"מ כג
נסהדין כו.]

פ"ח פטור

משום פסידא דלקוחות מאי בינייהו* דאסיהו ביה תרי לחד ותרי לחד אי נמי דפסלינהו בגולנותא להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא להך לישנא דאמרת משום פסידא דלקוחות איכא אמר רבי ירמיה מדפתי עבד רב פפא עובדא כוותיה דרבא רב אשי אמר הלכתא כוותיה דאביי *והלכתא כוותיה דאביי **ביע"ל קג"ט**: **תנן גנב על פי שנים ושבת ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין את הכל מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על המביחה והזומן על הגניבה וחזרו והזומן על המביחה ואי סלקא דעתך למפרע הוא נפסל הני כיון דאיתזמו להו אגניבה איגלאי מילתא דכי אסיהו אמריה פסולין הוא אמאי משלמין אמריה הבא במאי עסקינן כגון שהזומן על המביחה תחילה אמרי סוף סוף כי הדרי מיתומי אגניבה איגלאי מילתא דכי אסיהו אמריה פסולין הוא אמאי משלמי אמריה והלכתא שהעידו בבת אחת והזומן לימא בתנאי היו שנים מעידין אותו שגנב והן מעידין אותו שטבח והזומן על הגניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הזומן על המביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה א"ר יוסי בד"א בשתי עדויות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה מאי בשתי עדויות ומאי בעדות אחת אילימא בשתי עדויות בשתי עדויות ממש בשתי כתות בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה וא"ר יוסי בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה כי מסהדי אגניבה והדר מסהדי אמריה כי מתזמי אמריה *עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואיתזמו להו אגניבה מהיכא תיתי הך אלא לאו בשתי עדויות בעדות אחת כעין שתי עדויות וננהו כת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת בבת אחת לא וסבריה דכולי עלמא *בתוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי דרבנן סברי מכאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמההיא שעתא קא מיתומי אמריה דקא מיתומי איתזום אגניבה דלא מיתומי לא איתזום ר' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון דמדיד כי אסיהו הוא דמיפסלי כו' איתזמו להו נמי אגניבה דהא תוך כדי דיבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי דכולי עלמא למפרע הוא נפסל אלא בתוך כדי דיבור כדיבור דמי קא מיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו**

משום פסידא דלקוחות - י"מ דהא דחיישין לפסידא דלקוחות היינו דוקא היכא דליכא עדי מסירה ירמיה שהשטר אמת ואין נראה דח"כ איכא החתומים על השטר: **דאסיהו** ביה תרי צדד ותרי צדד - משמע לפי שיש שני מזומים על כל אחד ואחד לא היו חידוש ותימה מה צדק הכי תרי כמאה הוו ונראה לפרש דאסיהו ביה תרי צדד כגון שאין הניזומין מסייע אחד להצירו שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו שראה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה או בהודאה אחד הודאה ואלו שנים מזומים את שניהם שקצוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי לישנא אלא משום דמשתמע מיניה שאין המזומין מסייעין זה את זה: **אי נמי דפסלינהו בגולנותא** - והא דאמרי' דפרק זה בורר (סנהדרין

דף ע"ג ע"ב) דההיא מתנה דהוה התיב עליה תרי גולתין סבר רב פפא בר שמואל לאכשוריה משום דהא לא אכריזנא עלייהו ומסיק דגולן דאורייתא לא צעי הכרזה ולא חיישין לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא דלקוחות לאו דוקא דה"ה דיש לחוש לפסידא דמקבל מתנה מ"מ פסולין לההיא מתנה דמייירי שכבר העידו עליהן כצ"ד קודם שחתמו בשטר מתנה או לא נראית ההיא שטר מתנה עד אחר שטרע פסולין כצ"ד והע"ג דזמנה קודם יש לחוש שמה הקדמו כדפרישית לעיל *ומיורא הוא עובדא דפרק זה בורר (שם דף ע"ג ע"ב) דחד אמר קמאי דידי גנב כו' לדיני נפשות פשיטא שיש לפסולו למפרע והוי מצי למימר איכא בינייהו לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין גיטין וקדושין ועדות החדש דלענין דחידוש אין לפסולו למפרע ולענין דפסידא דלקוחות פסולין למפרע לכל אלו אלא דדחיק לאכשורי דליכא בינייהו לענין ממון:

גילוי הש"ס

גמ' ביע"ל קג"ט. עין
גמ"ה סימן שמ סוף ע"ג

והזומן על הגניבה וחזרו והזומנו על הטביחה - והא"ר אפי' למאן דאמר משאן ולהבא הוא נפסל תקשה למכל מקום אם אין גניבה אין טביחה ומכירה וכשחזרו והזומנו על הטביחה אמאי משלמין וי"ל משום דקסבר הכחשה תחילת הזמה היא: **שהעידו** בבת אחת ששהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין היו אע"ג דלמפרע הוא נפסל דכיון שהעידו בבת אחת כשרים היו כשהעידו על הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור הוא ועל מה שפירש בקונטרס דלא גרסינן והזומנו בבת אחת דבהזמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה

היה ובלבד שהזומנו על הטביחה תחילה וקשה לר"י דמה מדויק בקונט' בהזמת טביחה תחילה דאי משום שאם הזומנו על הגניבה תחילה הוא מוכתשים על הטביחה ואין לציבה דאביי משנינן דס"ל לקמן דהכחשה לאו תחילת הזמה היא לר"י וס' דכי העידו בבת אחת והזומנו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור דמי ולאם בלתי ליישב תירוקן זה לטבתא דאביי אלא כמה שאמר למפרע הוא נפסל והולך ומתרחץ לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת הזמה היא כדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מהני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת הזמה היא ומוקי לה כשהזומנו תחילה על הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפסל כי לפי זה היה לר"י להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דרך הגמרא הוא שאין חושש לתרץ אלא הקושיא שמקשה לו: **הרי**

[מדריס פ"ז
מ"ב כ"ג
קנע. מכות א.
שמועות ג.
תמורה כ"ה]
כ"ג מ"ז

אינו כמו דיבור [והם כב' עדויות, ואם הוכחש א', לא הוכחש השני, שכן אפילו אם משעת דיבור האחרון נפסל, לא נפסל משעת דיבור הראשון], ורבי יוסי סבר, תוך כדי דיבור כדיבור דמי [והוה כעדות אחת, והרי פסולים היו באותה השעה].

[וכי] ר' יוסי סובר תוך כדי דיבור דומה כדיבור. והרי למדנו במשנה, [מי שאומר על בהמה אחת שלן] "הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים", הרי זו תמורת עולה, דברי ר"מ [שהוא תופס לשון הראשון]. ר' יוסי אומר, אם מתחילה נתכוון לכך⁸², הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד [על בהמה אחת], דבריו קיימין [וישולחים את הבהמה לדה לרעות עד שיקבל מום, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים], ואם אמר "תמורת עולה" ונמלך ואמר "תמורת שלמים", הרי זו תמורת עולה. ושאלו על זה, וכי צריכים לכתוב [נמלך], [הרי] זה פשוט. ואמר רב פפא אומרם [שכוונת המשנה] נמלך בתוך כדי דיבור. אמרו [התלמידים בבית המדרש], ישנם ב' [מיני] תוך כדי דיבור, אחד כדי שאילת תלמיד לרב⁸³, ואחד כדי שאילת הרב לתלמיד. [ומה שאמרנו] אין לרבי יוסי, כדי שאילת תלמיד לרב [שהוא] "שלום עליך רבי ומורי", שהוא גדול, [אמנם] כדי שאילת הרב לתלמיד [שהוא] "שלום עליך", יש לו.

אמר רבא, עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו⁸⁴ [פי] שבאו ב' עדים שאמרו הרג, וב' אמרו לא הרג, ואח"כ באו עוד שני עדים ואמרו עמנו הייתם, נהרגים, שכן הכחשה היא תחילת הזמה, אלא שלא נגמרה.

⁸² רמב"ם (תמורה פ"ב ה"ד): האומר הרי זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים ותמכר ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים, אמר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אם נתכוון לכך מתחילה דבריו קיימים ואם לא נתכוון בתחילה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אף על פי שחזר בתוך כדי דבור אין תופשין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד.

⁸³ עי' יו"ד סי' ר"ט: ג) (הנודר וחוזר בו תוך כדי דיבור או שמיחו בו אחר' תוך כדי דבור וקבל דבריהם [תוך כדי דיבור לנדרו] לא היה נדר' והוא שאומר כן בפיו אבל אם אמר חזרת בלבי אינו כלום:

ביאור: תוך כדי דיבור – היינו כשעור שיאמר שלום עליך רבי⁸³ (ש"ך) תכ"ד לנדרו – שמחאת אחרים וקבלתו הוא את דבריהם הכל הוא תוך כדי דיבור לנדרו (ש"ך וט"ז), אמנם לפי הב"י זה תכ"ד של המחאה, כ"ז שהמחאה הוא תוך כדי דיבור של הנדר (ט"ז).

עי' מ"ב (ס"ו) ו' סק"ב) היינו כדי שאילת תלמיד לרב שהוא 'שלום עליך רבי', דלא כט"ז שכתב שלום עליך רבי ומורי, ועי' עוד מ"ב (ס"ו תפ"ז סק"ד), אבל עי' מ"ב ס"ו רס"ז סק"ט, שכתב 'שלום עליך רבי ומורי', ובס"ו קכ"ד (סקל"ד) הביא ב' השיטות ולא הכריע.

⁸⁴ עי' ש"ע (ח"מ סי' לח): שנים שהעידו באחד שחייב לפלוני מנה, ובאו שנים והכחישו או הזימום, הרי זה פטור. עדים שהעידו בבית דין באחד שחייב לחבירו מנה, ואחר כך אמרו: שקר העדות, עדותם הראשונה קיימת, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל נאמנים לגבי עצמם, לשלם לו כל מה שהפסידוהו. הגה: הרב המחבר צצר כאן במקום שהיה לו להאריך, כי אף על פי שאין דנין דין עדים זוממים האינדא, משום שהוא קנס, מכל מקום איכא נפקותא, דעד זומם פסול להעיד, כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ד, ועידי הכחשה כשרים, כמו שנתבאר לעיל סימן ל"א. ועל כן כתב בעל הטור הרבה דינים מעדים זוממים, והרוצה לעמוד עליהם יעיין שם.

ביאור: והכחישו או הזימום - הכחשה, היינו ששנים אמרו פלוני לזה מפלוני ביום פלוני, ושני אחרים אומרים כל אותו היום היה הלוח או המלוח אתנו וראינו שלא נעשתה ההלואה. והזמה, ששנים אומרים שראובן הלוח לשמעון מנה ביום פלוני במקום פלוני, ובאו שנים אחרים ואומרים הלא אתם העדים באותו היום עמנו הייתם במקום פלוני. ודין הכחשה מבואר לעיל בריש סימן ל"א, דעדות זו שהכחישו בה זה את זה היא בטלה לפטור זה שמעידו עליו שהוא, אבל לענין שאר ענינים כל אחת מהב' כיתות באים בפני עצמן ומעידין. אבל בהזמה, הראשונים נפסלים והאחרונים כשרים לגמרי, והיינו טעמא, כיון דבהזמה האחרונים מעידים על גוף העדים, לומר אתם העדים הייתם עמנו, אין הראשונים נאמנים להכחיש בדבר שהעידו על גופם. דומה לאם העידו שנים על שנים אחרים שראו אותם שחיללו שבת או הרגו הנפש, שאינם נאמנים אלו שהעידו עליהן לומר לא עשינו כן (סמ"ע). "א דעדים שהוכחשו והוזמו בבת אחת דאין להן דין זוממין, דהיינו שבאו עדים ואמרו אתם והלוח היה עמנו, דאין זו הזמה, והטעם הוא שאין בהכחשה שהן מכחישין עצמן בדבר אחר, הראשונים נאמנים כמו האחרונים. ומיירי שהזוממין מודים שהעדים היו בעולם כשאמרו העדות, נמצא דבמה שמכחישין שזה לא הרג ולא הלוח אינם מזימין גופה של העדות, רק שמכחישין בגוף המלוח והלוח, ובוזה אין אלו נאמנים יותר מאלו (נתה"מ).

עדים שהעידו כו' - כל שלא גרמו שום היזק בעדותן, היינו שלא שילם עדיין, ואמר עדות שקר העדות, אינו משלם, שזה קנס, ואינו משלם על פי עצמו, אבל כל עדות שהעידו שגרמו היזק חייבים משום דינא דגרמי, והעדות שהעידו נכונה חשבינן ליה ולא מתבטל במאי דאמרי השתא שקר העדנו, ומתקיימת, דכיון

אמר רבא, מאיפה אנחנו יודעים את זה. שלמדנו, אני מעיד באיש פלוני שסימא את עין עבדו [ולכן יוצא לחירות] ונאח"כ הפיל את שיניו [ואז חייב לשלם דמי שינו], שהרי הרב אומר כן [שהרב מרוצה בעדות כזה], ונמצאו זוממין, משלמין דמי עין לעבד. איך מדובר. אם תאמר כמו שכתוב, שאין עוד כת [של עדים], משלמין דמי עין לעבד. אחרי שיצא לחירות, צריך לשלם דמי עינו. ועוד, צריך לשלם לרב דמי עבד שלם⁸⁵. ועוד, שהרי הרב אומר כן, [וכי] הרב רוצה בזה. אלא לא [מדובר כן, אלא מדובר במקרה] כגון שבאו ב' [עדים] ואומרים הפיל את שיניו סימא את עינו, שצריך לשלם לרב דמי עינו. ובאו ב' [עדים] האמצעים ואומרים עינו ואחר כך שינו, שלא צריך להביא לו אלא דמי שינו, שהראשונים מכחישים את האמצעים, והיינו "שהרי הרב אומר כן", שהוא רוצה במה שאמרו, וכתוב, ונמצאו זוממין אמצעים משלמים דמי עין לעבד, לכן לומדים, הכחשה תחילת הזמה היא [לולא תחילת הזמה היא מאחר שבטל העדותן אין בהם דין הזמה].

אמר אביי, לא, [מדובר] שהפכו והזמינו [אם הוכחשו על ידי כת ראשונה, שוב אין כת שלישיית מיום אותם, וכאן כשאין שם כת ראשונה אלא הם וזה שקשה לך, צריך לשלם דמי עבד לרב, כאן כגון שכת שניה הפכם והזמינם, שאמרו להם אותו היום שאתם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני אבל ביום אחר הוה והפיך הוא שאיך שתרצה תעשה יוצא לחירות והם משלמים, ואי דמי עין, שרצו להפסידו, והרב מרוצה שיצא בעינו, ויתן לו דמי שינו, ואי קשה הואיל וראשונים הם, מה היו מפסידים לו הרי יוצא לחירות, ועוד צריך לשלם דמי עבד לרב לקמן שואלים ומעמידים זה שעמד בדיון]. מאיפה יודעים את זה?.

שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כלל אפילו לגבי עצמם, וכשניזומו אח"כ חייבים (ש"ך וט"ז), וי"א דהטעם דאין משלמין על פי עצמן משום דיני דגרמי דסבירא להו דיני דגרמי קנס ואין משלם קנס על פי עצמו (קצה"ח).

אבל נאמנים לגבי עצמן כו' - ומ"מ יכול התובע לומר אין לי עסק בזה אלא עם הנתבע, והנתבע צריך לשלם להתובע, והנתבע חוזר על העדים. ונפקא מינה אם יש להנתבע מזומנים או בינונית, או שנוח להוציא מידו ומיד העדים קשה להוציא, או שאין להן אלא זיבורית (סמ"ע).

אלשלם לו - הא דפטרו מלשלם, היינו שהודו ששקר העידו קודם שהוציאו ממון על פיהם, דאין לחייבם ג"כ מדינא דגרמי כיון שלא עשו מעשה כלל רק דיבורא בעלמא, והם אמרו והם אמרו אתי דיבור ומבטל דיבור, אף שאין אנו מאמינים להם דכיון שהגיד כו', מ"מ לא מחייבינן לעדים כיון שהם חזרו והודו ואמרו ששקר העידו, אך דלא מהימן להו, לכן אין לחייבם מדינא דגרמי. מה שאין כן היכא שכבר הוציאו ממון על פיהם או שחתמו בשטר שנעשה מעשה בשקרם, אף שאח"כ חזרו לומר שקר העדנו, יש לחייבם ע"פ עצמן מדיני דגרמי, ועיין בתשובת בית אפרים חלק ח"מ סי' ו' מענין זה, עשה"ה, ועיין בנחלת צבי מ"ש בזה (פ"ת).

כל מה שהפסידוהו - אם העדים אומרים שהעידו שקר במה שאמרו שחייב לשלם לו לזמן שלשים יום, והאמת היא שאינו חייב לו אלא לזמן שנה, מחויבים לשלם לו מדינא דגרמי כל מה שהפסידוהו מחמת פחיתת הזמן, ועיין מ"ש לקמן סימן ס"ו סעיף כ"ד ס"ק י"ט? (פ"ת).

איכא נפקותא דעד זומם פסול - עוד יש נפקא מינה, דאי תפס לא מפיקין מיניה, ומה"ט כתב דיני הזמה אעפ"י שאין דרכו לכתוב דברים שאין נוהגים בזמן הזה (סמ"ע), יש עוד נ"מ, היכא שכבר שילם זה על פיהם, ואי אפשר למיהדר, כגון שהוא אלם או הלך למדינת הים או הוציא המעות ואין לו לשלם, חייבים העדים לשלם, כדלעיל (רמ"א סי' א' ס"ד). ואי לא היה להם דין עדים זוממים, רק שעדים אחרים היו מכחישים אותן ולא אמרו עמנו הייתם לא היו חייבים לשלם, דדילמא הם מעידים אמת והאחרים שקר, משא"כ בהזמה. "א דבעדות בע"פ הוא דאיכא הזמה אבל לא בעדות בשטר לעולם, משמע דס"ל אפילו כתוב בשטר שבזמנו כתבוהו, משום דהזמה חידוש הוא ואין לך בו אלא חידוש, דסתם עדות בעל פה הוא, ויש חולקין. וי"א דהצד הראשון לא קאמר אלא לענין עונש העדים זוממין שאינו נוהג אלא בעדות בעל פה, אבל לגבי דין פסלות העדים מודה שהעדים פסולים, וה"נ בעדות שבשטר הכחשה מיהא הויא, והעדים פסולים. "א דהזמה שלא בפניהם עושה שהעדים פסולים, ועיקר דלא כדבריו (ש"ך), [כהערה על הש"ך] נ"ב ע' בשו"ת מהר"ט חאה"ע סי' ל"ז וסי' מ"ג וסי' כ"ג ובת' מה' נ"ח סי' קל"א ות' רש"ך ח"א סי' ל"ח וסי' קס"ה בח"ג סי' א' ובקונטרס להג' מוה' חיים יונה זצ"ל ד' י"ט ע"א: (רע"א), עוד נ"מ בעדים שהעידו באחד שחייב מנה והוצרך לשלם ואח"כ באו שני עדים והכחישו ואמרו לא לוח, אם הלוח תפס מן העדים שחייבו אותו מהני תפיסתו משום חיוב דיני דגרמי שגרמו לו לשלם, וכיון דלפי דברי העדים המכחישים הוא פטור א"כ הוי ליה ספיקא דתרי ותרי ומהני תפיסה בתרי ותרי אפילו שלא ברשות (קצה"ח), ועיין בתשובות א"ז פנים מאירות ח"ב סימן ק"פ שתמה על הש"ך בזה, ע"ש. ועיין מ"ש בפתחי תשובה לאה"ע סימן י"א ס"ק י"ח מענין זה. ועיין בספר בית אפרים על טריפות בקונטרס התשובות [ראש אפרים] סי' ל"ד, ובספרו שו"ת בית אפרים חלק ח"מ סי' ב' מ"ש בזה, עשה"ה (פ"ת).

עי' המשך בהערה לז.

מזה שהסוף [של הברייתא מדבר] שהפכו והזמינו, [אז מובן ש]ההתחלה גם כן [מדובר] שהפכו והזמינו, שכן כתוב בסוף [הברייתא]: מעידנו את איש פלוני שהפיל את שן עבדו וסימא את עינו, שהרי העבד אומר כן [שהעבד רוצה לצאת לחירות בשנינו, ואז כאשר סימא האדון את עינו, חייב לשלם לו על זה, וזה הרבה יותר כסף מאשר דמי שינו], ונמצאו [עדים] זוממים, משלמים דמי עין לרב. איך מדובר. אם שלא הודו לו האחרונים [פי' באות העדים שמזימים את הראשונים] בחבל [בעבד] כלל [אם כן, אין שום עדות על הפלת עין או שן עבדו, והרי הוא יוצא לחירות על פי עדות שקר, והרי העדים צריכים לשלם כל דמי העבד לרב. אלא זה פשוט שכולם מודים בחבלה [שהאדון הפיל שן ועין של עבדו, והוא יוצא לחירות, והעדים השקרנים] הופכים [איזה הפיל קודם], והוזמנו.

איך מדובר. אם [העדים] האחרונים מאחרים [היינו שהראשונים ואומרים שקרה ביום ראשון ובאו עדים אחרים ואמרו ביום שני היה המעשה, והראשונים הוזמנו⁸⁵, הרי הראשונים] צריכים לשלם דמי עבד לרב⁸⁶, שכאשר [הם] מחייבים לו לאדון, הוא עוד לא בן חיוב. אלא [צריך לומר שהעדים השניים, שהזימום הראשונים] מקדימים [זמן המכה] לאחרונים. [ועוד] אם [מדובר] [שהעבד עוד] לא העמד [את רבו] בדין [על הפלת אבר שלו, הרי] עוד [העדים ראשונים] צריכים לשלם דמי כל העבד לרב, שהאדון לא בן חיוב [שהם רוצה היה הולך לבית דין ומודה בהפלת האבר ומודה בקנס פטור⁸⁷]. אלא [צריך לומר שמדובר שכבר] עמד בדין [על החבלות הללו ע"י עדים אחרים בכ"ד אחר וחיבוהו לשחרר העבד, וברח האדון, ועכשיו אם הבעלים מודים לא מועיל הודאתם. אלא מדובר שהעבד הביא ב' עדים שחיובו לשחרר עבדו שהפיל את שינו ואחר כך הפיל את עינו, ואחר כך באו עוד ב' עדים אחרים ואמרו ב"ד לא חייבוהו אלא דמי שן והוזמנו הלכך בין כה העדים השקרים לא מחייבים אותו דמי עבד,

שכן מבית דין הראשון יצא העבד לחירות אלא שהאדון היה מחזיק בו בעל כרחו אבל דמי עין או דמי שן הוא המחלוקת בין העדים].

אל רב אחא בנו של רב איקא לרב אשי, איפה הדיוק של רבא [שהכחשה תחילת הזמה]. אם תאמר מהתחלת הברייתא [שמעמידים אותו בג' כיתות עדים], הרי בתחילת [הברייתא הכת] האמצעית לא מתכחשים. כיון שם לא מתזמים, העדות עומדת כדבריהם, שכן פוסקים את הדין כמותם, שיש בכלל מאתים מנה, הלכך הראשונים הם מתכחשים, [אבל] האמצעים לא מתכחשים בכלל.

אמר לו, רבא סבר, מזה שהתחלה [מדבר] בשלש כיתות [שכן כתוב "שהרי הרב אומן כן", אם כן צריך לומר שמדובר שהיה עוד כת אחרת של עדים שהיו מחייבים אותו דמי עין], הסוף גם כן [מדבר] בשלש [כיתות, ולמעשה עיקר הדיוק שלו להוכיח שהכחשה היא התחלת הזמה הוא] מדייק מהסוף, כגון שבאו שתי [עדים] ואומרים הפיל את שינו וסימא עינו, ופסקו הדין על פיהם [כאן הכת הראשונה של עדים]. ובאו שני [עדים] אחרים ואומרים סימא את עינו והפיל את שינו, שמכחשים את הראשונים [והוא הכת הב' של עדים]. ונמצאו זוממים הראשונים משלמים דמי עין לרב [על פי הכת הג' של עדים]. ואם תחשוב שהכחשה אינו תחילת הזמה, למה משלמים. הרי נתכחשו [עדותם] מתחילה. אלא לומדים מזה, שהכחשה תחילת הזמה היא.

ואביי יענה [על דברי רבא, כל מה שכתוב עד כאן] הוא מובן, שכן התחלת [הברייתא] לא מובן מבלי שלש כיתות, שהרי כתוב "הרב אומר כן", אלא הסוף למה [צריכים להעמידו ב]שלש כיתות. "שהרי העבד אומר כן", עבד כל מרוצה בכל עדות, שהוא רוצה לצאת לחירות. ר' זירא שאל, שנאמר [אם הרב] סימא את עינו [של עבדו,

שהקשו על רש"י רק לשמואל דס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ומשמע דלרב ניחא, והא לרב נמי תיקשי כיון שפטר עצמו מכלום].

ונראה בזה, דהנה הרמב"ם פ"ג מגנבה ה"ט הביא לדניא דפטר עצמו מכלום חייב וכתב וז"ל אבל אם אמר לא גנבתי שפטר עצמו מן הכל ובאו עדים שגנבו וחזרו ואמרו בבית דין טבחתי או מכרתי אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה לפי שפטר עצמו תחילה מכלום עד שבאו העדים עכ"ל. ודבריו צ"ב, שתלה להטעם דהודאת הטביחה אינה פוטרתו ומשלם ד"ה לפי שפטר עצמו תחילה מכלום והכוונה מה שאמר בתחילה לא גנבתי, ולכאוי עיקר הטעם שהודאת הטביחה אינה פוטרתו הוא משום שבהודאת הטביחה עצמה פטר עצמו מכלום כיון שכבר חייבוהו העדים קרן, וכמבואר ברש"י לקמן עה, א ד"ה שהרי פטר עצמו מכלום, שכתב "בהודאה דטביחה לא היה מחייב עצמו בכלום", ולמה הוצרך הרמב"ם להא שמתחילה אמר לא גנבתי.

ועיין בישי"ש סי' כ"ו שהוכיח דדעת הרמב"ם דפטר עצמו מכלום אינו חייב רק היצא שכפר בתחילה ואמר לא גנבתי, דבכה"ג ע"כ דהודאתו היא כדי לפטור את עצמו, אבל היכא שמתחילה הודה אף על גב שפטר עצמו מכלום פטור.

ושמעתי מהגרא"ל מאלין זצ"ל שביאר דברי הרמב"ם בזה, דכלל הוא דא"א לחייב קנס ע"י עדים לחוד אלא בעינן נמי לכפירת הנתבע, וכמבואר בלשון הרמב"ם פ"ט משבועות ה"ד בהא דמשביע עדי קנס פטור שכתב וז"ל וכן המשביע עדי קנס וכפרו פטורין משבועת העדות, מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס יפטר מלשלם ואף על פי שבאו העדים אחר כן והעידו, נמצאו העדים לא חייבו זה בעדותן לבדה אלא עדותן עם כפירת הנתבע היא המחייבת אותן, והואיל ואם הודה לא תועיל עדותן אם כפרו בה ונשבעו פטורין עכ"ל. ומבואר מלשונן דעדותן לבד אינה מחייבת, אלא עדותן עם כפירת הנתבע. ומש"ה אף על גב שבהודאתו פטר עצמו מכלום אינו חייב דכיון שלא כפר מתחילה ועתה נמי מודה ואינו כופר א"א לחייבו בעדותן לחוד. ולפי"ז ניחא היטב שתלה הרמב"ם להטעם דחייב לפי שפטר עצמו תחילה מכלום ואמר לא גנבתי, דעיקר חיובו הוא משום שכפר בתחילה ובלא"ה אף על גב שבהודאה לא חייב עצמו בקרן פטור כיון שלא כפר. ונראה להוסיף על דבריו, דהיינו דוקא היכא דבהודאתו פטר עצמו מכלום דבזה אינו פטור רק משום שלא כפר תחילה, והיכא שכפר מתחילה חייב, אבל היכא שבהודאתו מחייב עצמו בקרן ההודאה עצמה פוטרתו ואפי' היכא שכפר מתחילה.

וטעמא דמילתא נראה דהנה עיקר דין מודה בקנס פטור ילפי' מקרא דאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו, ולפי"ז נראה דהא דבעינן כפירת הנתבע הוא משום דבלאו כפירת הנתבע לא חשיב אשר ירשיעון אלהים, ואילו הא דבהודה פטור אפי' היכא שכפר מתחילה, משום מיעוטא דפרט למרשיע את עצמו, ורק דבעינן שיחייב את עצמו בהודאתו דהיכא שפטר עצמו מכלום לא חשיב מרשיע את עצמו. ומש"ה היכא שפטר עצמו מכלום שאינו בכלל מיעוטא דמרשיע את עצמו אינו פטור רק היכא שלא כפר מתחילה דבכה"ג לא חשיב אשר ירשיעון אלהים, אבל היכא שבהודאה חייב עצמו בקרן פטור אפי' היכא שכפר מתחילה דאע"ג דחשיב ירשיעון אלהים איכא למיעוטא משום דמרשיע את עצמו. ע"י המשך בהערה לט.

⁸⁵ ז"ל רש"י: רי אחורי הני בתראי - כגון דאמרי קמאי יום ראשון הוה מעשה ואתו בתראי ואמרי יום שני הוה מעשה ואיפכא הוה. ועי' גילוי הש"ס: וקשה לי הא בזה לא בעי שלומי דכי העידו היה באמת חייב וזהו בכלל מה דמשני אלא דאקדמי אקדומי וכמ"ש רש"י ד"ה דמקדמי דכל שקודם שבאת כת שניה להעיד נעשה מעשה סגי, והו"ל לרש"י לפרש דמאחרי שאומרים שאחר שהעידו נעשה המעשה, וצ"ע.

⁸⁶ עי' רמב"ם (עדות פ"ט ה"ב): שנים שאמרו באחד בשבת הרג זה את הנפש במקום פלוני ובאו שנים ואמרו ביום זה עמנו הייתם במקום אחר רחוק אבל ביום שלאחר יום זה הרגו בודאי אפילו העידו האחרונים שקודם כמה ימים הרגו הרי זה ההורג עם עדיו הראשונים נהרגין שהרי הוזמו, שבעת שהעידו שהרג עדיין לא נגמר דינו להירג, אבל באו שני עדים בשלישי בשבת ואמרו באחד בשבת נגמר דינו של פלוני להריגה ובאו שנים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם במקום פלוני הרחוק אלא מערב שבת או בשני בשבת נגמר דינו, אין עדים אלו שהוזמו נהרגין שהרי מכל מקום בעת שהעידו עליו כבר נגמר דינו להריגה, וכן לענין תשלומי קנס כיצד באו שנים בשלישי בשבת ואמרו באחד בשבת גנב וטבח ונגמר דינו ובאו שנים ואמרו באחד בשבת עמנו הייתם במקום רחוק אבל בערב שבת נגמר דינו אפילו אמרו [באחד] בשבת גנב וטבח ומכר ובשני בשבת נגמר דינו אין עדים אלו שהוזמו משלמין שהרי מכל מקום בעת שהעידו עליו חייב היה לשלם וכן כל כיוצא בזה.

ועי' כס"מ: וכך מצאתי בנסחא מדויקת פירוש דאזלינן בתר שעת העדות וכיון דבאותה שעה נגמר דינו להריגה אין נהרגין ובסוף דבריו כך ראוי להגיה אפילו אמרו באחד בשבת גנב וטבח ומכר ובשני בשבת נגמר דינו אין העדים אלו שהוזמו משלמין וכו'. וז"ל דה"ה אם גנב וטבח ומכר ונגמר דינו בשני אלא דאורחא דמילתא נקט שאין כל המעשים האלו נעשים ביום אחד ובנסחא אחרת כתוב אפילו אמרו בשני בשבת ופירש"י דכי אמרינן דכשלא נגמר דינו והוזמו משלמין דוקא בקנס משום דהוה מצי למיפטר נפשיה בהודאה ואשתכח דאינהו הוו מפסדי ליה אבל בעדות ממון פטורים שהרי לא היו מפסדין אותו כלום אחר שהוא מחוייב ועומד ופשוט הוא.

⁸⁷ רש"י, ועי' תוס': אין הטעם משום דאי הוה בעי הוה אתי לב"ד ומודה ומיפטר דאפי' לשמואל דאמר לקמן (דף עה). מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב הכא כיון דלא עמד בדין לא חשיבין לגברא בר חיובא לענין קנס כדפרישית בסוף המניח (לעיל לג. ושם: ד"ה איכא) בשמעתין דהוחלט השור.

ועי' קוב"ש (אות ס): [מש"כ בתוס' בסוף המניח] שם כתבו דכ"ז שלא נתגלה הדבר חשיב לאו בר חיובא, ולא פירשו הטעם, אבל בפ"ק דמכות ה' פירשו, שמא לא יבואו עדים ואם יבואו שמא לא תתקיים עדותן, ונראה כוונתם משום דבקנס צריך דרישה וחקירה, אבל בממון לא בעי דרישה וחקירה מדרבנן, ולפי"ז מדאורייתא חשיב לאו בר חיובא גם בממון, והגרע"א תמה ל"ל ה"ט ות"ל דבקנס ליכא חיוב כלל קודם ג"מ, ותימה על תמימתו דהא בשור תם ובשן ועין מתחייב למפרע, כמ"ש תוס' בפ' המניח, וע"כ הוצרכו לפרש הטעם שמא לא תתקיים עדותן.

ועי' הגרנ"פ: עיין בתור"פ שתמה עוד דהא בשן ועין פטור עצמו מכלום וכמבואר בגמ' לקמן עה, א ולכ"ע אם באו עדים אח"כ חייב [והוא תמוה גם על התוס']

מדסיפא - בשתי כיתות להכי תלי רישא כסיפא דרישא לא ניחא לן לאוקמה בשתי כיתות אלא בג' משום דקתני שהרי הרב אומר כן ואי דלא אחתי כה אחריתי מקמי דידעו ואמרתי איפסא לא הוה ניחא ליה בעני דמפקי ליה לעבד לחירות אלא מדסיפא מיתוקמא בשתי כיתות וע"כ במיפך והוזהר

מדסיפא במיפך והוזהר רישא נמי במיפך והוזהר דקתני סיפא מעידנו את איש פלוני שהפיל את שן עבדו וסימא את עינו שהרי העבד אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לרב היכי דמי אי דלא קא מודו להו בתראי בחבלא כלל דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה אלא פשיטא דקא מודו כולהו בחבלא ודקא (ה) אפכינן ואומינתו והיכי דמי אי דקא מאהרי אחורי הני בתראי "אבתי דמי עבד לרב בעי שלומי דכי מחייבי ליה לגברא אבתי גברא לאו בר חיובא הוא אלא דקא בקרמי קדומי הני בתראי ואי דלא עמד בדיון אבתי דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה דאבתי גברא לא מיהייב אלא דעמד בדיון אי"ל רב אחא בר רב איקא לרב אשי דוקיא דרבא מהיכא אילימא מרישא רישא מו קא מתבכחי מציעאי כיון דאי לא מתומי שהדוחא כוונתייהו קא קיימא דיניא כוונתייהו פסקינן דיש בכלל מאתים מנה הלכך קמאי הוא דקא מתבכחי מציעאי לא מתבכחי מודי אמר ליה רבא סבר מדרישא בשלש כיתות סיפא נמי בשלש ורייק מסיפא בגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו וסימא עינו ופסקיניה דיניא אפומייהו ואתו בי תרי אחריני ואמרי סימא את עינו והפיל את שינו דקא מבכחי להו להני קמאי ונמצאו זוממין קמאי משלמין דמי עין לרב ואי סלקא דעתך הבחשה לאו תחילת הוזהר היא אמאי משלמי הא אתבכחו להו מעיקרא אלא שמע מינה הבחשה תחילת הוזהר היא ואבוי אמר לך בשלמא רישא לא סגי דלא שלש כיתות שהרי קתני הרב אומר כן אלא סיפא למה לי שלש כיתות שהרי העבד אומר כן עבד כל דהו מימר אמר דניחא ליה דניפוק לחירות מתקיא לה ר' זירא אימא סימא את עינו ניפוק

כדפרכינן לעיל צדק דמפקי ליה לחירות דמי עין בעי לשלומי ליה ויכולין לומר לטובכו באלו כדלמך צ"ל היו בודקין (סנהדרין מ"א) דיכולין לומר לאושרה על בעלה באלו וי"ל דלמאי דמוקי לה השתא במיפך והוזהר מסקינן דליירי כשעמד כבר בדיון ומתבכחי כבר נתפרסם הדבר שילה העבד לחירות והרב

צעלמו מודה כדקתני שהרב אומר כן כשעמד בדיון וכל עיקר שבחין לדיון עכשיו לפי שהעבד תובע דמי עינו ומומין את הרב לדיון ורבו מודה לו דמי שינו לכך כי אהו סהדי לא אהו אלא לגרע כמו של עבד שאס יבאו עדים על דמי עינו לא יהיה ממש בדבריהם ויודעים הם שיבאו עדים אצל ומעיקרא לא הוה ידעינן דמייירי כשעמד בדיון אפי' הרב מודה כמה פעמים שפיר העבד לעדים המודה בקמס לעבור משום הכי עדים ספיר צדק דמפקי ליה לחירות כו' וא"ת למה דחק אבתי לאוקמי לסיפא במיפך והוזהר כיון דכעמד בדיון מוקמינן לה יאמר שהעבד תובעו דמי עינו והרב מודה לו דמי שינו והביא עבד עדים שהפיל את שינו וסימא את עינו וצלו עדים והזימום וי"ל דודאי ה"ה כך שוה חס מיפך הוה ע"י הודאת הרב כמו על פי עדים אלא אורחא דמילתא נקט שאין רגילות הרב להודות כלל אלא כשיש עבד צדק :

דאבתי גברא לא מחייב - אין הטעם משום דאי הוה בעי הוה אחי לב"ד ומודה ומיפטר דאפי' לשמואל דלמך לקמן (דף ע"ג) מודה בקמס ואח"כ צלו עדים חייב הכא כיון דלא עמד בדיון ללא חשבינן לגברא צר חיובא לענין קמס כדפרישית בסוף המניח (לש"ל ג' וס': ד"ה איכא) בשמעתין דהוא חל על הסור : **ונמצאו** זוממים קמאי - כדקא מוכח הולך לומר שהעדים שהזכרו צברייתא שהזומם הם היו ראשונים משום דלריך לומר דפסקינן דיניא אפומייהו לחין העדים זוממים משלמים עד שיגמר הדיון על פיהם ואם לא שבאו תחילה לא ה"ל למפסק דינא אפומייהו אצל ברישא אפי' שבאו לסוף פסקינן דינא אפומייהו : **עבד** כל דהו מימר אהו

הוה על החבלות הללו ע"י עדים אחרים צ"ד אחר וחיובו להכי העבד וצדק דהשתא אי קאחי צעלים קמן הא לא מהניא ליה הודאה וקצתע ליה האי עבד הפלת את שיני וסימא את עינו והעמדתך בדיון ונתחייבת לי דמי עינו והביא עדים אלו על כך ואהו סהדי אחריני ואפכיניה ואמר לא חייביניה צ"ד אלא דמי שן ואומיניה הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא מחייבי דהא מצ"ד קמא נפק עבד לחירות אלא שזה היה מחזיק בו אצל דמי עין משלמי לעבד צדבא דרישא דהא ממונא דעין אית ליה גביה מבית דין קמא וקבעו הני למיפטריה ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייבי ליה אשקרא וע"כ צדאפכיניה מוקמת ליה דאי לאו הכי כיון דליכא סהדי אפי' דינא קמא כוליה עבד בעי שלומי : **דוקיא דרבא** - דהכחה תחילת הוזהר היא מהיכא : **אילימא מרישא** - דמוקי לה בשלש כיתות סוף מו קא איתבכחו דתיהו עדותן בעילה בהכחה דקמאי' הא אי לא מיתומי דינא כוונתייהו פסקינן ויהיב דמי שן דישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מהניא בהן תורת הוזהר אצל גבי שנים אומרים הרב ושנים אומרים - לא הרב דאיתבכחו קמאי וכל קטלינן ליה ולעולם אימא לך כיון דבעיל סהדויהו לא מהניא בהו תורת הרב ושנים אומרים - מוכחא בשלש כיתות דקתני שהרי הרב אומר כן אלמלא דלחו כה אחריתי צרישא דהוה מחייב ליה דמי עין : **סיפא נמי בשלש** - כיתות ובהי דלא אפשר דתהו כה אחריתי קודמת דל"כ דקמאי אמרי סימא והרב הפיל ובהי אהרי הפיל והרב סימא לא מיגמר דינא אפומייהו למיתן דמי עינא אלא דמי שן והוי בכלל דתרייהו וכיון דלא עמר הדיון על פיהם לא מחייבי הני מניעאי בהוזהר דכת שלישיית מיהו הכי מוקי לה דלחו הני בי תרי צרישא ואמרי הפיל והרב סימא ופסקינן דיניא אפומייהו כו' : **דקא מבכחי לקמאי** - ובטלה עדותן דלא יהיב דמים היחידים וקתני דכי נמצאו זוממים על ידי כה שלישיית משלמין : **אלא סיפא למה לי** - לאוקמה בדוחקא בשלש כיתות הא צדרי סגיא וצדאפכיניה ואומיניה ורישא כדמשמע בשלשה ודלא צדאפכיניה ואומיניה מיהו מינה ליכא למודק מדי :

צ"ה א מ"ו פ"ע מהל' ערות כלה ב :
הגהות הב"ח (ה) ב"ב ודקא אפכיניה ואומיניה :

[ד"ה אכא]

גליון הש"ס רש"י ד"ה אי דמאחרי כו' יוס ס"ה ודקא וק"ש לי ס"ה כו"ב לא בעי שלומי דכי בעירו הוה בלחמט חייב וזהו ככלל מה דמטי אלא דאקמתי אקדומי וכמ"ס רש"י ד"ה אקדומי דכל שקודם שבחא כה שנים להעיד נעשה מעשה סגיא ודכ"ל לרש"י לפרש דמאחרי שאומרים שאחר שבערו נעשה המעשה וצ"ע :

מרובה פרק שביעי בבא קמא

צו א מוי' ס"ה מה' עבדים ה' יד ועין כהשבות וכו' ופי' מהשבות מובל ומיין ה' יד וע"פ סמך ע"פ ע"פ טור ש"ע יד סימן רסו סעיף לו :

הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד - אבל אי א"ן נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותימה לר"י דככל גמרא משמע א"ש' הסרו בו למלקות ולא למיתה דלע"ג שלעולם לא יבא לירי חיוב מיתה כיון שלא הסרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וצפרק מי

צו ב מוי' פ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב : צו ג מוי' פ"ג מה' גניבה הלכה ז סמך ע"פ ע"פ טור"מ ס' ז טז : צו ד מוי' שם ה"ג ג סמך טע"מ טע"מ : ק ה ו מוי' שם פ"ב הלכה ז : ק ו ז מוי' שם פ"ג הלכה ח סמך טע"מ טור"מ שם :

שהחשיך (שבת דף קנ"ד וחס ד"ה בלאו) אמר דל"ן לוקין על לאו המאמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות וע"ג דבמחמור א"ן בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף י"ג) אמר דל"ן לוקין בתחומין דהוי אזהרה נמי להולאה ואפי' מאן דפליגי נמי לא קאמר אלא משום דמי כתיב אל ויולא אל יאל כתיב וע"פ שא"ן מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורייתא ופי' ר"י דשא"ן לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אס בן הסות הרשע כדאמרין בריש מכות (דף ב' וחס) ובפ"ק דסנהדרין (דף י"ג וחס*) וכיון דגלי קרא מוקמינן ליה לקרא במקום שא"ן יכול לבא לירי חיוב מיתה כי הוה דהתם דמיעדין שהוא בן גרושה או בן חלולה או כמו עדים שהוכחו בנפס למ"ד א"ן נהרגין כשהוזמו לבסוף אבל למ"ד נהרגין א"ן סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לירי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פ"י ולמ"ל קרא דוהיה אס בן הסות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שא"ן בו מעשה הוה מלי לשנויי דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנויי לכו"ע אפי' אליבא דר"מ דפסקא ליה אזהרה לעדים וזממים מקרא אחריתא בפ"ק דמכות (ד' ז') וה"ל והשתא דמשני משום דה"ל לאו שא"ן בו מעשה לא חשיב אליבא דר"י יהודה דאמר (טע) לאו שא"ן בו מעשה לוקין עליו ו"ל לדחיק טפי לשנויי כר"מ משום דאורייתא התם (טע) ובספרא גבי מאתיס זוז וכו' מלקות משמע דבבן גרושה או בן חלולה מודה א"ג אחי ההוא שניתא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שא"ן בו מעשה לוקין עליו משום דגמר ממונא ש"ר ומעדים וזממין בבבן אב ופי' לאו דגלי בעדים וזממין מוהיה אס בן הסות הרשע הוה אחרי' בכל דוכתי דלאו שא"ן בו מעשה א"ן לוקין עליו וה"ל ההוא שניתא הכי אחי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא והיה אס ב"ן הסות הרשע ידעינן דלקי עדים וזממין וע"פ שא"ן בו מעשה דגמרינן ממונא ש"ר כי הכי דגמר בפ"ק דמכות (טע) ממונא ש"ר עדים וזממין לוקין ומשלמין וי"ל דלע"ג דגמר ממונא ש"ר היינו דוקא לענין שולקין ומשלמין משום דאיכא לאוקמי כדי רשעתו לרשע אחריתי *כדאיכא באלו ערות (כחובות דף ז' ב') אבל

[ד"ה משום]

גדהות הב"ח (ה) חוסי' ד"ה כי אחת וכו' עיניהם כאלה כב"ד :

גדהות הגר"א [א] גבי סכנין א"ן לו עדים י"ב ש"מ דלוק' לאלת ע"פ שמים א"ן כד"ר בקמך ב"ה עדים י"ב ש"מ י"ב ע"פ דמוכות ו ה"ה לנפק כרתי רש"א וכו' חולק (ועי' בגמרא י"ד סימן קמא ס"א) : [ב] שם דלא כפי ב"ד חוד' י"ב וה"ה הדין דל"ה ב"ד מוממין :

[לעיל סה גימין טה:]

[לעיל ע"א:]

גלין הש"ס גב' ב"ה ארוב כרגילי כריתות כ"י ע"א :

מ"ג וטבח ומכר ע"פ עד אחד . והא דלא אמרין דמתחייב שבעה להכחיש העד וכו' וי"ל שבעה דהא נעשה פסול ע"י שבעה מעידים שגב' וה"ל חסוד דכנגדו נכסע וטוטל היינו דנקבס חייב ל"ך לישבע ע"ד העד כיון דאילו מודה מיפטר ומת' חוס' לעיל דף ח"ב ע"ב ז' מודה וכו' דא"ן סברא דאמר וכו' : דת"ה ה"ל כ"ו אחי הסרו בו למלקות . עי' סנהדרין דף ט"ז ע"א ע"ה משום :

[כ"ה] דל"ל דכריתות באלו ערות וכו' כ"ה דא"ן

ניפוק בעינו וכשינו . ולעולם דמי לא ניפוק ליה : **מאי לאו שהעידו על הנניפה** . שגבב באלה בשבת : **ומורו והעידו** . שטבח בשני בשבת והוזמו על יום ראשון בשלישי בשבת : **ומורו והוזמו** . כרביעי בשבת על יום שני : **וקמי משלמין ד' ופי'** . ועל"ג דמשלישי בשבת הוה אור

ניפוק בעינו הפיל את שינו ניפוק בשינו סימא את עינו והפיל את שינו ניפוק בעינו ושינו אמר אביי עליך אמר קרא תחת עינו יולא תחת עינו ושינו תחת שינו ולא תחת שינו ועינו אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא גבב ע"פ שנים ומבב ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל מאי לאו דהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על המביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על המביחה והא כיון שהוזמו על הגניבה לגבי מביחה הוה להו מוכחשין וקתני משלמין לו את הכל ואי ס"ד הכחשה לאו תחילת הזמה היא אמאי משלמין אלא לאו ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על המביחה תחילה ובפלוגתא עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין חסתיים דר"א הוא דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א הוא דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד *וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו אלא לאו ש"מ ר"א הוא דאמר אין נהרגין חסתיים לוקין תרי ותרי נינהו מאי חיות דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי *בבא דרוג ברנליו : **מתני' יגבב ע"פ שנים *ומבב ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' יגבב ומבב בשבב גבב ומבב לע"ז יגבב משל אביו ומת אביו ואח"כ מבב ומכר *יגבב והקדיש ואח"כ מבב ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' *ר"ש אומר קדשים שהחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' שאין חייב באחריותם פטור : **גמ'** על פי עד אחד פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד כי אחי עד אחד מצטרף בהדיה מוחייב ע"פ עצמו נמי כי אחו עדים מוחייב לאפוקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב *מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור : גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור :**

איתביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר"ג ששימא את עין טובי עבדו והיה שמש שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמית את עינו אמר לו אין בדבריך כלום [א] ושכבר אין לו עדים הא יש לו עדים חייב ושמעינן מינה מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג [ב] דלא בפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

לענין לאו שא"ן בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן הוקיין (מכות ז' י"ג) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרינן ממונא ש"ר אי לאו דגלי קרא כדאיכא ע"ג בן הסות הרשע כדאמר בלחובות פרק נערה (ד' מו) דגמר ויטור מוסיפו בו והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ז') ורצנן האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוגי שחייב מלקותי לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא צמעידיס עליו שהוא בן גרושה אמרי רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוגי מאתיס זוז אי לאו כדי רשעתו הוה לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבבב ליה לאזהרת עדים וזממין דמשום כלשך זמס לא לקי כשמעידים על פלוגי שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש המביח אלא הוה סלק דלא תענה ליה לקי משום ע"פ שילקו משום עדות שקר שטיעורו ומשום שאכר זמס ומתרייבו משום לאו אחד אבל במעידים שחייב מאה זוז דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כלשך זמס דמזמון לא בעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלולה : **כ"י** אחא עד אחד מלטרף כדאיכא למ"ד סנהדרין (ד' ז') א"ן ערוזין מלטרפת עד שיעירו עיניהם כאלה הוה הכא השני מלטרף כדאיכא היינו שיעירו עיניהם (ב' ב"ב) :

מחשבוני וכו' ופי' מהשבות מובל ומיין ה' יד וע"פ סמך ע"פ ע"פ טור ש"ע יד סימן רסו סעיף לו :

צו ב מוי' פ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב : צו ג מוי' פ"ג מה' גניבה הלכה ז סמך ע"פ ע"פ טור"מ ס' ז טז : צו ד מוי' שם ה"ג ג סמך טע"מ טע"מ : ק ה ו מוי' שם פ"ב הלכה ז : ק ו ז מוי' שם פ"ג הלכה ח סמך טע"מ טור"מ שם :

גדהות הב"ח (ה) חוסי' ד"ה כי אחת וכו' עיניהם כאלה כב"ד :

גדהות הגר"א [א] גבי סכנין א"ן לו עדים י"ב ש"מ דלוק' לאלת ע"פ שמים א"ן כד"ר בקמך ב"ה עדים י"ב ש"מ י"ב ע"פ דמוכות ו ה"ה לנפק כרתי רש"א וכו' חולק (ועי' בגמרא י"ד סימן קמא ס"א) : [ב] שם דלא כפי ב"ד חוד' י"ב וה"ה הדין דל"ה ב"ד מוממין :

צו א מוי' ס"ה מה' עבדים ה' יד ועין כהשבות וכו' ופי' מהשבות מובל ומיין ה' יד וע"פ סמך ע"פ ע"פ טור ש"ע יד סימן רסו סעיף לו :

צו ב מוי' פ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב : צו ג מוי' פ"ג מה' גניבה הלכה ז סמך ע"פ ע"פ טור"מ ס' ז טז : צו ד מוי' שם ה"ג ג סמך טע"מ טע"מ : ק ה ו מוי' שם פ"ב הלכה ז : ק ו ז מוי' שם פ"ג הלכה ח סמך טע"מ טור"מ שם :

[ד"ה משום]

גדהות הב"ח (ה) חוסי' ד"ה כי אחת וכו' עיניהם כאלה כב"ד :

גדהות הגר"א [א] גבי סכנין א"ן לו עדים י"ב ש"מ דלוק' לאלת ע"פ שמים א"ן כד"ר בקמך ב"ה עדים י"ב ש"מ י"ב ע"פ דמוכות ו ה"ה לנפק כרתי רש"א וכו' חולק (ועי' בגמרא י"ד סימן קמא ס"א) : [ב] שם דלא כפי ב"ד חוד' י"ב וה"ה הדין דל"ה ב"ד מוממין :

[לעיל סה גימין טה:]

[לעיל ע"א:]

גלין הש"ס גב' ב"ה ארוב כרגילי כריתות כ"י ע"א :

מ"ג וטבח ומכר ע"פ עד אחד . והא דלא אמרין דמתחייב שבעה להכחיש העד וכו' וי"ל שבעה דהא נעשה פסול ע"י שבעה מעידים שגב' וה"ל חסוד דכנגדו נכסע וטוטל היינו דנקבס חייב ל"ך לישבע ע"ד העד כיון דאילו מודה מיפטר ומת' חוס' לעיל דף ח"ב ע"ב ז' מודה וכו' דא"ן סברא דאמר וכו' : דת"ה ה"ל כ"ו אחי הסרו בו למלקות . עי' סנהדרין דף ט"ז ע"א ע"ה משום :

[כ"ה] דל"ל דכריתות באלו ערות וכו' כ"ה דא"ן

לענין לאו שא"ן בו מעשה דילפינן מלעשות באלו הן הוקיין (מכות ז' י"ג) דבעינן לאו שיש בו מעשה לא הוה גמרינן ממונא ש"ר אי לאו דגלי קרא כדאיכא ע"ג בן הסות הרשע כדאמר בלחובות פרק נערה (ד' מו) דגמר ויטור מוסיפו בו והא דאמר בפ"ק דמכות (ד' ז') ורצנן האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מיבעי ליה לאזהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוגי שחייב מלקותי לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא צמעידיס עליו שהוא בן גרושה אמרי רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוגי מאתיס זוז אי לאו כדי רשעתו הוה לוקין ומשלמין אלא ה"פ ההוא מבבב ליה לאזהרת עדים וזממין דמשום כלשך זמס לא לקי כשמעידים על פלוגי שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש המביח אלא הוה סלק דלא תענה ליה לקי משום ע"פ שילקו משום עדות שקר שטיעורו ומשום שאכר זמס ומתרייבו משום לאו אחד אבל במעידים שחייב מאה זוז דבלאו קרא דלא תענה היה מתחייב לשלם משום כלשך זמס דמזמון לא בעי אזהרה התם ודאי אי לאו כדי רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלולה : **כ"י** אחא עד אחד מלטרף כדאיכא למ"ד סנהדרין (ד' ז') א"ן ערוזין מלטרפת עד שיעירו עיניהם כאלה הוה הכא השני מלטרף כדאיכא היינו שיעירו עיניהם (ב' ב"ב) :

שהעבר] יצא [לחירות בגלל] עינו. [ואם האדון] הפיל את שינו, שיצא [לחירות בגלל] שינו. [ואם האדון גם] סימא את עינו ו[גם] הפיל את שינו, שיצא [העבר לחירות בגלל] עינו ושינו [והאדון לא חייב לשלם כלום]. אמר אבי, עליו נאמר בפסוק, "תחת עינו", ו[דורשים] לא תחת עינו ושינו. "תחת שינו", ו[דורשים] לא תחת שינו ועינו⁸⁸.

אמר רב אידי בר אבין, גם אנחנו למדנו, גנב ע"פ שנים או טבח ומכר על פיהם, ונמצאו זוממין, משלמין לו את הכל, במה [מדובר וכי] לא [מדובר] דהעידו על הגניבה [ביום א'] וחזרו והעידו על הטביחה [ביום ב'], והוזמו על הגניבה [ביום ג'] וחזרו והוזמו על הטביחה [ביום ד']. ו[קשה] הרי כיון שהוזמו על הגניבה, לגבי טביחה הם מוכחשים [שכן אין עדים שגנבו, ואם לא גנבו אין עדות על השחיטה המחייב, שיתכן שזה בהמה שלהם], וכתוב [בברייתא] משלמין לו את הכל, ואם תחשוב הכחשה לאו תחילת הזמה היא, למה משלמין על השחיטה. אלא לא [כמו שאמרנו עד עכשיו אלא] למדנו מזה, הכחשה תחילת הזמה היא.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], במה מדובר כאן, כגון שהוזמו על השחיטה בתחילה ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות הגניבה קיימת וכשהוזמו ונתחייבו בכפל הרי חמשה, אביי ורבא כאן חולקים במחלוקת [אם] עדים שהוכחו ולבסוף הוזמו, [והוא מחלוקת בין] ר' יוחנן ור"א, אחד אמר, [שהעדים] נהרגים, ואחד אמר, שאין [העדים] נהרגים.

זה מובן שר"א הוא זה שאמר אין נהרגים, שאמר ר"א, עדים שהוכחו בנפש [פי] בחיוב מיתה], לוקים [משום לא תענה ברעך עד שוא]. ואם תחשוב שר"א הוא שאמר נהרגים, למה לוקים. הרי זה לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד [שאם יעשה כך הרי לא ימיתוהו בית דין], וכל לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד אין לוקין עליו⁸⁹ [והרי מיתה בית דין הוא עונש]. אלא לא [כך, אלא] למדנו מזה, ר"א הוא שאמר אין נהרגים, וכך מובן.

[מה שכתוב שהם] לוקין [קשה, שהרי זה סך הכל] שתי עדים נגד שני עדים, למה סמכת על אלה תסמוך על אלה. אמר אביי, [מדובר] שבא [האדם שהעידו עליו] שנהרג [בא חין] ברגלי [לפנינו].

מתני'. גנב על פי שני [עדים], וטבח או מכר על פי עד אחד או על פי עצמו [פי] שהודה בבית דין]. משלם תשלומי כפל [שכן ישנם עדים על

⁸⁸ ע"י ש"ע (י"ד ס"י רסז ס"ט): הפיל שן עבדו וסימא עינו, ויצא בשינו ואינו נותן דמי עינו. ואם תפס אין מוציאין מידו. ואם כתב לו גט שחרור בין הפיל שינו לסימא עינו, חייב ליתן לו דמי עינו.

ע"י ט"ז: ואם תפס אין מוציאין כו' - הטעם שכן בגמ' (גיטין מב ע"ג) הקשה במי שמעוכב גט שחרור, פירוש שכבר ראוי לצאת בן חורין מכח שחרור אבר, אלא שרבו לא כתב לו עדיין שחרור, ובנתיים חבל בו אחר, יש לו ליתן קנס, והקנס לרבו או לא יתן קנס כלל. ופשוטנו מהא דהפיל את שינו וסימא את עינו, דנותן לו דמי עינו. ואי ס"ד דיש לו קנס אי חבלו אחר ונותנו לרבו, השתא חבל בו אחר מקבלו הרב, ואי חבל בו הרב היאך נאמר שהוא יתן קנס לעבד. ודחינו לה דילמא היא איתא אמר דא"צ גט שחרור אם חסרו אבר אבל למאי דק"ל צריך גט שחרור אימא ה"נ דלא יתן לו דמי עינו ולא נפשטה הספק.

על כן פסק הרמב"ם פ"ד דחובל אם תפס העבד לא מפקינן מיניה בדין הפיל שינו וסימא עינו ובפ"ה מהלכות עבדים פסק בהדיא דנותן לו דמי עינו וכבר הקשה זה הראב"ד שם וע"כ כתב הבית יוסף דלאו דוקא אמר כן בהל' עבדים שהב"ד יפסקו כן אלא דאי תפס קאמר וכצ"ל לדעת הטור שכתב כאן נותן לו דמי עינו. ובח"מ ס"י תכ"ד פסק דספיקא הוי.

והנה במגדול עוז כתב לתרץ דשאני הכא דבפעם אחת הכה את שינו וסימא את עינו ובזה פשיטא שיתן לו דמי עינו וכי מספקא ליה היינו ביש שהות בנתיים ומר"ח ז"ל קלס"י ואמר שכאן עמד בעל מגדול עוז על העיקר וע"כ חלק על הש"ע דלא חילק בכך ואינו אומר שעיקר זה הוא עיקור ופגום לשלחן גבוה דאי יש סברא לומר כן למה הוצרך התלמוד לדחות ההיא דהפיל את שינו וסימא עינו דאיתא דלא כהלכתא דא"צ גט שחרור היה לו לומר דשאני התם דעשה שניהם בבת אחת כמו שהוא מפרש לשון רמב"ם דהרי חד לישנא ממש הם אלא שאין בחילוק זה ריח ולא טעם כעיקר וכדברי הב"י וש"ע כן עיקר ויפה עשה הב"י שלא הביא דברי מגדול עוז כלל כי הם בעיניו דברים דחויים וא"צ להשיב עליהם וגם מ"ש ב"י דמ"ש רמב"ם דנותן לו דמי עינו היינו שככתב לו כבר גט שחרור לכאורה יש להקשות למה לא אוקי בגמרא כך דזה ודאי א"א דלא היה צריך תנא דמתני' לומר דבר זה דודאי הוה כאחר וב"י לא כתבו אלא דרך ריהטא בדברי רמב"ם וסמך על התירוץ השני:

ז"ל הש"ע (ח"מ ס"י תכד ס"ה): מי שיצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו, וחבלו בו אחרים פטורים.

ביאור: וחבלו בו אחרים פטורים - אינו יכול להוציא מהם לעצמו כיון שעדיין לא נגמר שחרורו, ולא האדון יכול להוציא מהן כו'. אלא כותבין הרשאה זה לזה וגובין אותו (סמ"ע).

⁸⁹ ע"י רמב"ם (סנהדרין פ"ח ה"ב): כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חברו בשם, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתה בית דין כגון לא תנאף לא תעשה מלאכה בשבת אין לוקין עליו, וכי'.

הגניבה] ואינו משלם תשלומי ד' וה⁹⁰ [על הודאת עצמו שהוא מודה בקנס וכל מודה בקנס פטור. ואם הוא] גנב וטבח בשבת, [אין] גנב וטבח לע"ז⁹¹, [אין] גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח או מכר⁹², [אין] גנב והקדיש ואח"כ טבח או מכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' [בשבת משום שחייב בנפשו, ובמת אביו פטור שכן חלק שלו, שירש חלק, ואם הקדיש פטור מד' או ה' שכן הוא של הקדש ולא של הבעלים]. ר"ש אומר, קדשים שחייב באחריותם, משלם תשלומי ד' או ה', [אמנם קדשים שאין חייב באחריותם, פטור.

גמ'. על פי עד אחד, זה פשוט שאינו חייב, שהרי עד א' אף לא מחייב, אבל מודה בממון חייב]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], הרי למדנו מזה [שעד אחד כתוב ליד מודה בעצמו, שהמקרה של] על פי עצמו דומה [למקרה של] על פי עד אחד, מה על פי עד אחד, כאשר בא עד אחד להצטרף איתו, הוא חייב, ע"פ עצמו גם כן, כאשר באו עדים [אחר כך לחייבו, הוא] חייב. לאפוקי מדעת רב הונא אמר רב, שאמר רב הונא אמר רב, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, פטור⁹³.

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב הונא אמר רב, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, פטור. רב חסדא שעל רב הונא מברייטא, מעשה בר"ג שסימא את עין "טבי" עברו, והיה שמח שמחה גדולה [לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו אלא שהמשחרר עבדו עובר בעשה], מצאו לר' יהושע, אמר לו, וכי אתה לא יודע שטבי עבדי יצא לחירות. אמר לו, למה. א"ל, שסמית את עינו. אמר לו, אין בדברין כלום, שכבר אין לו⁹³ עדים [ועל פי עצמך לא תשלם קנס], הרי אם יש לו עדים [והם באו אחר הודאה], חייב. ולומדים מזה, [שה] מודה בקנס ואח"כ באו עדים, חייב. א"ל, ר"ג שונה, שהודה שלא בפני ב"ד. והרי ר' יהושע היה אב בית דין.

פי' הכס"מ: וכל לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד. מכות פ' אלו הן הלוקין (ל"ג): פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע ופסק כר"ע ובכל דוכתא נמי אמרינן הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד ואין לוקין עליו אלמא דהכי הלכתא ופריש התם רבא דאי אתרו ביה לקטלא כ"ע ל"פ דאין לוקה ומת כי פליגי דאתרו ביה למלקות ופירוש לאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד לאו שניתן לאזהרת דבר שמחייבין עליו מיתה ב"ד והטעם שאין לוקין עליו לפי שלא ניתן לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין שהרי הוצרך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה.

⁹⁰ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ז): היו שנים מעידים שגנב בין שהעידו הן עצמן שטבח או מכר בין שהעידו אחרים שטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה, היו שנים מעידים שגנב ועד אחד מעיד שטבח או מכר או שהודה מעצמו שטבח או מכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה שהמודה בקנס פטור כמו שביארנו.

וע"י מ"מ: ובעד אחד מעידו שטבח אינו מחייב שבועה להכחישו לפי שהוא קנס ואם מודה נפטר ודומה לזה נתבאר פ"ט מהל' נזקי ממון:

⁹¹ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ג): גנב וטבח בשבת או לע"ז אפילו בשגגה פטור מתשלומי ארבעה וחמשה כמו שביארנו.

וע"י מטה אשר: והנה מוכרחין אנו לומר דמ"ש רבינו פטור מתשלומי ד' וה', דוקא מתשלומי ד' וה' אבל בכפל חייב שכן אמרו במשנה שם דף ע"ד ע"ב. וכן כתב הטור ח"מ ס"י ש"נ סט"ז וז"ל וכן הטובח בשבת או לעבודה זרה פטור אפי' לא התרו בו שאין חייב מיתה כיון שיש בו חיוב מיתה אילו התרו בו ואפי' היתה גנובה לו קודם שבת שכבר נתחייב בקרן דאין חיוב בא בשבת אלא חיובו של כפל וד' וה' שהוא קנס אפ"ה פטור, והרב בית יוסף כתב דטעות סופר הוא וצריך למוחק תיבת כפל שהרי משעת גנובה איחייב ליה בכפל ואין בא בשבת אלא חיוב ד' וה' ע"ל. והרב דרישה שם רצה לישב גירסת הספרים וכתב וז"ל דס"ל לרבינו דאע"פ דאם לא היה טובחו פשיטא שהיה משלם כפל אמעשה דגנובה מ"מ השתא דטובחו אזיל ליה ההוא חיובא שהרי בטביחה ישלם ה' תחת הבקר וד' תחת השה אמרה רחמנא ולא לחנם כייל רחמנא חיוב דכפילא בהדי חיובא דטביחה אלא לומר לך שכל שבא לידי מעשה דהטביחה שטבח שחיטה ראוייה דין תשלומי כל החלקים שוים דהיכא דחייב אינך ג' חלקים הבאים על הטביחה חייב גם על הכפל הבא על הגניבה והיכא דאפטר מג' חלקים הבאים על הטביחה כגון שטבח בשבת דקים ליה בדבריה מיניה גם בחיוב כפל אפטור ליה וכו' ע"ל יע"ש שהאר"י הרבה. ואינו הצעיר לא ידעתי מה יענה הרב לאותה משנה שאמרנו בפ' מרובה דף ע"ד ע"ב גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"ז גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר ע"כ משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה', וצ"ע רב לע"ז, ועיי"ש שנדחק הרבה בכמה דוחקים לקיים זה החילוק:

⁹² ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ו): הוב"ד לעיל הערה 45.

⁹³ לך (רש"י). ע"י כתי, וכן הוא בעמיד א' לקמן.

[עכ"ז] לא היו עומדים בבית דין [לא היו יושבים בבית דין ולא היה במקום ישיבת ב"ד אלא בשוק הודה לו].

והרי למדנו בברייתא, אמר לו, אין בדבריך כלום, שכבר הודית, כמה [מדובר וכי זה] לא מחלוקת תנאי. התנא הזה שאמר "שכבר אין לך עדים", סובר, מודה בקנס ואחר כך באו עדים, חייב. והתנא הזה שאמר "שכבר הודית" משמע שאפילו אם באו עדים אחר כך פטור, סובר, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, פטור.

לא, לפי כולם, מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וחולקים בזה, [שהתנא הזה שאמר "שכבר אין לך עדים", סובר, (שהודאת ר"ג] היתה מחוץ לב"ד, והתנא הזה שאמר "שכבר הודית", סובר, (שהודאת ר"ג] היתה בבית דין.

למדנו, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, רב אמר, פטור, ושמואל אמר, חייב. אמר רבא בן אהילאי, מהו טעמו של רב. [שנאמר "אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם", ודורשים] "אם המצא" בעדים "תמצא" בדיינים, למעט המרשיע את עצמו. [וקשה] למה [צריכים דרשה מיוחדת לזה]. שילמדוהו מ"אשר ירשיעון [אלהים ישלם שנים לרעהו]". אלא למדנו מזה, מודה בקנס ואח"כ באו עדים, פטור [שכן ב' הפסוקים מלמדים אותו הדבר, שהמודה בקנס פטור, ומזה שיש ב' לימודים לוקחים א' ללמד שאפילו באו עדים אחר כך]. ושמואל [אין הוא לומד]. אמר לך, אותו צריכים לגנוב עצמו [לחייב כפל לגנוב עצמו שדורשים כלל ופרט מהמצא תמצא], כמו שלמדו בבית מדרש של חזקיה [ע"י לעיל סג ע"ב].

רב שאל על שמואל מבריייתא: ראה עדים שממששים ובאים, ואמר "גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי" [וחייב את עצמו בקרן בזה שאמר "גנבתי"], אינו משלם אלא קרן [אפילו אם נמצא ששחט או מכר כדלקמן]. אמר [שמואל] לו [לרב], כמה מדובר כאן, כגון שחזרו עדים לאחוריהם [ולא העידו לבסוף]. והרי מזה שכתוב בסוף הברייתא, רבי אלעזר בר' שמעון אומר, יבואו עדים ויעידו [אפילו אחרי הודאתו, ובה מחייבים אותו כפל], משמע שהתנא הראשון סובר לא [יכולים העדים לחייב קנס אחרי שהודה]. אמר שמואל [לרב, וכי], אין ר' אלעזר בר' שמעון שסובר כמותי. אני אמרתי כר' אלעזר בר' שמעון.

לפי שמואל ודאי [מודה בקנס ואחר כך באו עדים] היא מחלוקת תנאים [שכן התנא הראשון לעיל לא סובר כך, אבל] לפי רב מי נאמר שהיא מחלוקת תנאים. אמר לך רב, אני אמרתי אפי' לפי רבי אלעזר בר' שמעון, עד כאן לא אמר ר' אלעזר בר' שמעון שם, אלא משום שמודה בגלל פחד מהעדים, אבל כאן שמודה מעצמו, אפי' ר' אלעזר בר' שמעון מודה [שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור].

⁹⁴ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ט): כיצד, הודה בבית דין שגנב ואחר כך באו עדים שגנב פטור מן הכפל שהרי חייב עצמו בקרן קודם שיבואו עדים, אבל אם אמר לא גנבתי שפטור עצמו מן הכל ובאו עדים שגנב וחזר ואמר בבית דין טבחתי או מכרתי אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה לפי שפטור עצמו תחילה מכלום עד שבאו העדים.

וע"י יש"ש סי' כו: והנה הרמב"ם (הלכות גניבה פ"ג ה"ט) לא הזכיר מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור אלא גבי גנבתי כו', כמו שאיתא בסוגיא, אבל גבי ח"נ קנס בהלכות נזקי ממון (פ"ב ה"ח) לא כתב מאח"כ באו עדים, אלא סתמא, מודה בקנס פטור. וכן פ' המגיד משנה להדיא שם. וז"ל, והא דמודה בקנס פטור, היינו כשלא באו עדים אח"כ, כמו שיתבאר בפ"ג הלכות גניבה. היינו דס"ל, דלא פטרינן מודה בקנס ואח"כ באו עדים. אלא היכא דמחייב עצמו במיד, כמו גבי גניבה, ודכוותיה. וה"ה אונס ומפתה, דמחייב בהודאת עצמו בושט ופגם. אבל הוצאות שם רע, וח"נ קרן. ושן ועין דעבד, וכן ל' סלעים דעבד. אז אם באו עדים אח"כ חייב.

ומסתמא [שהמגיד משנה] לא דקדק בדברי הרמב"ם. דכתב בפרק תשיעי בהלכות שבועות (ה"ד). המשביע עידי קנס, בדבר שאין בו חיוב ממון, פטורים. שאם נתבע היה מודה לא הועילה עדותו כלל. אלמא אפילו היכא דלא מחייב עצמו בקרן. מ"מ מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וכן דעת הסמ"ג וכו'. וכן איתא הסוגיא להדיא, סתמא דתלמודא, בפרק שבועות העדות (שבועות ל"ג ע"א) גבי משביע עידי קנס, בדבר שאין בו חיוב ממון כלל. כגון ח"נ קרן, והוצאות שם רע. מ"מ פטרי רבנן במודה בקנס ואח"כ באו עדים. והם הרבנן שמוזכרים כאן בסוגיא זו דלקמן (ע"ב ע"ב) גבי ראה שממששים ובאים כו'. דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, כרב וכו'.

ולחכי מיושב שפיר חדא ברייתא דר"ג, דא"ל אין בדבריך כלום. שכבר הודית, דמשמע אפי' באו עדים אח"כ פטור. אף דלא חייב עצמו במידי. ואפילו אידך ברייתא דכבר אין לו עדים ס"ל הכי. אלא דאיירי שהודה חוץ לב"ד, כדאמרין לעיל. דל"ע סרי מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. והא דפריך רבא על רב המנונא, מדלא משיני רב הונא, שאני ר"ג דפוסר עצמו מכלום. הלא רב המנונא לא איירי אלא בהודאה דטביחה, וכפר על הגניבה, אבל שאר מיילי, היכא דלא מחייב אפילו במידי. מ"מ הוה הודאה, כדפ"י.

אמר רב המנונא, זה מסתבר שדברו [פי' ההלכה] של רב [שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, מדובר] באומר "גנבתי"⁹⁴ וכאו עדים שגנב, פטור, שהרי חייב עצמו בקרן [ולכן הודאתו הוה הודאה גמורה]. אבל [אם הוא] אמר "לא גנבתי", ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר "טבחתי ומכרתי", ובאו עדים שטבח ומכר, חייב, שהרי [בהודאתו ששחט או מכר לא] פטור עצמו מכלום [שכן ההודאה של שחיטה לא מחייב את עצמו בכלום, שהיה יודע שהמודה בקנס פטור, ולכן אינו הודאה בכלל, ומשלם אם באו עדים, ולא אומרים מודה בקנס ובאו עדים פטור אלא במקום שיש קרן וקנס שמחייב ממון בהודאתו ומתכוין להחזיר ממון].

אמר רבא, קפחתי [פי' יש בידי תשובה לפרוח את דבריו של] הרבנים של הבית מדרש של רב⁹⁵, שהרי רבן גמליאל [שהודה שסימא את עין עבדו, לא] פטור את עצמו מכלום, ורב חסדא אמר את זה לרב הונא ולא ענה לו [שיש לחלק בין הודאה המחייב להודאה שאינו מחייבת, אם כן אין הבדל ביניהם].

וכן למדנו, אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, גנבתי ובאו עדים שגנב, פטור, שהרי חייב עצמו בקרן. אבל אמר "לא גנב", ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר "טבחתי ומכרתי", ובאו עדים שטבח ומכר, חייב, שהרי פטור עצמו מכלום. אמר רב אשי, המשנה והברייתא גם כן מדוייקים [כך]. המשנה, שלמדנו, גנב על פי שנים, וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למה כתוב גנב על פי שנים. שיכתוב, גנב וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו, אינו משלם אלא הקרן.

מ"מ רבא דקדק מדברי המנונא, דרב המנונא לא ס"ל הכי. מדאמר כותיה דרב מסתברא באומר גנבתי כו'. משמע דלא איירי רב אלא היכא דמחייב עצמו בהודאתו, כמו גניבה. דאי רב בכל מיילי אמר, והוא בא לפרש רק הודאה דטביחה כדפירש. היה לו לומר מסתברא מילתא דרב בכל הודאות, לבד הודאה דטביחה כו'. ומתוך זה בא לסתור מרב הונא, מדלא משיני. אבל לפי האמת גם כן רב הונא סבר דרב איירי בכל עניין, רק בהודאה דטביחה [מודה].

וע"י רע"א: מ"ש המגיד משנה (מכירה פ"ג ה"ה) במוכר עבדו לקנס הוי ב' מ"י יימר, דדלמא מודה ומפטור. וקשה שכן הרמב"ם פסק (גניבה פ"ג ה"ה) היכי דאינו מתחייב עצמו בהודאתו בקרן חייב בבאו עדים אח"כ. ואפשר לתרץ את דברי המ"מ על פי דברי הראב"ד בספר הזכות סי' כ"ו להסתפק בתופס קנס שלא בעדים ואח"כ הודה אם המגו כעדים דמי או לא, והרמב"ן הכריע דמהני המגו, כיון דאין הב"ד פוסקים על הודאתו רק על נאמנותו של זה במגו לא הוי בכלל פרט למרשיע את עצמו, וכתב עוד וגדולה מזו אמרו דאם מודה מחמת ביעתותא דעדים לא הוי מודה בקנס כ"ש הכא דמודה רק להנאתו, כיון דתפס זה שלא בעדים עיין שם.

וה"מ בין ב' הסברות דלסברא א' אף בהודה ואח"כ תפס שלא בעדים היכי דהדין דבאו עדים אח"כ חייב, ה"נ בתופס במגו דאח"כ, אבל לסברא ב' לא מהני תפיסתו רק בתופס קודם שהודה. א"כ ל"ל דהה"מ ס"ל דמגו לא הוי כעדים, מ"מ תפיסתו קודם הודאה מהני מסברא ב' הנ"ל דמודה מחמת ביעתותא, א"כ ל"ל אם א"א לזכות רק ע"י עדים מקרי ג"כ בכלל מ"י יימר, דדלמא לא יבואו עדים, ובפרט בקנס דבעי דרישה וחקירה מי יימר דיכווננו עדותם אלא היכי דאיכא הרבה צדדים לזכות דהיינו ע"י עדים, וע"י תפיסתו בלא עדים מדין מגו, זהו מקרי עבידא דאתי משה"ה אמר' דלמא קדים ומודה ומפטור לענין זה דתפיסתו שלא בעדים אח"כ לא מהני, וא"א לזכות אלא ע"י עדים ומי יימר דיבואו עדים.

⁹⁵ ע"י תוס' ד"ה אמר ליה - פ' בקונטרס ציערת תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר שאינו, שכן רב הונא ידע הלכתו של רב יותר טוב ממנו, ואין לו חילוק זה. וקשה דבכל זכותי הוי "קיפוח" לשון "ניצוח". ורשב"ם פ' נצחתי את רב המנונא שהוא סבי דבי רב, והוכחתי לו מכח דברי רב הונא וכו'.

ל"ג ולא כאלו
עדים

לעיל סד:

לעיל סג:
שבוטות מס.
[ועי' בחוש'
שם ד"ה רח"ט
ולקמן ט"ז
ד"ה ברייתא]

שלא כביס דין סוס - לא היו בית דין יושבין ולא מקום ישיבת
ב"ד הוה אלא בשוק הודה לו: **שכבר הודים** - משמע אפילו אחר
עדים בחר הכי פטור: **המלא בדוינין פרט למרשיע את עצמו** -
והאי קרא למ"ל מאשר ירשיעון אלהים נפקא פרט למרשיע את
עצמו אלא לאו שמע מינה חד למודה תורה אור

בקנס ולא "בעדים אחד למודה בקנס
ואחרי כן באו עדים: **מיבעי ליה**
לגנב עצמו - לחייב כפל לגנב עצמו
דררשינן כלל ופרט מהמלא המלא
כהנהג דבי חזקיה (ג): **גנבתי** וחייב
עצמו בקרן: **אבל לא עבדתי ולא**
מכרתי - רבותא אשמעי' כדלמרינן
לקמן דלע"ז דאטביחה לא הודה
וגמלא שטבח או מכר דבאו עדים
פטור דכיון דמכפל איפטר ליה
בהודאה דגנבתי תו לא מחייב ארבעה
והמשה דכיון דמלית כפל מינייהו הוי
ליה תשלומי שלשה וארבעה והני לא
כהיבי: **וישירו** - לאחר שהודה ויתחייב
קנסא: **לשמואל ודאי תנאי היא**
דהא לא מני למימר דתנא קמא קאי
כוותיה דהסתא ומה הכא דשמע
שמעשמין ובחין ומחמת ביעתותיהו
אודי פטר ליה והף ע"ג דהדרו
ארו כל שטר מודה מעצמו ואח"כ
כאו: **לרב מי לימא** - מי אינטריבא
ליה לאוקמי מילתיה כהנאי או
דלמא מני לשנויי לר' אלעזר בר' ר'
שמעון אליביה ולמימר דשני ליה לר'
אלעזר בין ראה עדים שמעשמין
ובחין למודה מעצמו בלא פחד עדים:
מסכתא מילתיה דרב - דפטור אפילו
אס באו עדים: **באומר גנבתי** -
חייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאה
הלך הודאה גמורה היא ופטור
מכפל ומארכבה וחמשה: **שהרי פטר**
עצמו מכלום - בהודאה דטביחה לא
היה מחייב עצמו בכלום שהיה יודע
שהמודה בקנס פטור הלכך לאו
הודאה היא ומשלם אס באו עדים
ולא אמרינן מודה בקנס ובאו עדים
פטור אלא היכא דאיכא קרן וקנס
דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוין
להחזיר ממון: (ד) אמר רבא גרסינן
ולא גרסינן אמר ליה קפחתינהו לסבי
דבי רב רב המנונא קרי סבי דבי רב
כדלמזר בפ"ק דסנהדרין (טז יז):
[קפחתינן] - יש בידי תשובה לקפח
דבריו: **דהא רבן גמליאל** - בהודאה
שסימא את עין עבדו פטר עצמו
מכלום היה דלין כאלו אלא קנס וכי
מודה מפטר מחיליו והא חזינן לעיל
דלוחביה רב חסדא לרב הונא מינה
מדוקיא דכפר אין לך עדים הא ארו
עדים מחייב: **ובן שני ליה** - רב
הונא למימר דשטר דגמליאל דפטור
עצמו מכלום הוה וכו' והא גרסא לריבא
ליה מלוקמי בחון לבית דין הא כביס
דין מיפטר ליה בההיא הודאה אליבא
דרב: **שהרי חייב עצמו בקרן** -
בהודאה ראשונה הלכך נפטר מן
הכפל וכיון דליבא כפל תו לא מחייב
בארבעה וחמשה: **שהרי פטר עצמו**

שלא בבית דין הוה קאי והתניא אמר לו
אין בדברך כלום שכבר הודית מאי לאו
תנאי היא היא תנא דאמר שכבר אין לך
עדים סבר מודה בקנס ואחר כך באו עדים
חייב והאי תנא דאמר שכבר הודית סבר
מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור לא
דכ"ע מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור
ובהא קמיפלגי היא תנא דאמר שכבר אין
לך עדים סבר חזינן לבי"ד הוה והך תנא דאמר
שכבר הודית סבר בבית דין הוה: **איתמר**
מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור
ושמואל אמר חייב *אמר רבא בר אהילאי
מאי טעמא דרב °אם המצא בעדים המצא
בדוינין פרט למרשיע את עצמו למה לי
°מאשר ירשיעון נפקא אלא ש"מ מודה
בקנס ואח"כ באו עדים פטור ושמואל אמר
לך ההוא מבעי ליה לגנב עצמו *כדתנא
דבי חזקיה איתביה רב לשמואל *ראה
עדים שמשמשים וכאים ואמר גנבתי
אבל לא טברתי ולא מכרתי אינו משלם
אלא קרן אמר ליה הכא במאי עסקינן בגון
שחזרו עדים לאחוריהם והא מרתני סיפא
רבי אלעזר בר' שמעון אומר יבואו עדים
ויעידו מכלל דתנא קמא סבר לא אמר
ליה שמואל לאו איבא ר' אלעזר בר' שמעון
דקאי כוותי אנא דאמרי בר' אלעזר בר'
שמעון לשמואל ודאי תנאי היא לרב מי
לימא תנאי היא אמר לך רב אנא דאמרי
אפי' לרבי אלעזר בר' שמעון עד כאן לא
קאמר ר' אלעזר בר' שמעון התם אלא
משום דקא מודי מחמת ביעתותא דעדים
אבל הכא דמודה מעצמו אפי' ר' אלעזר
בר' שמעון מודה אמר רב המנונא מסתברא
מילתיה דרב *באומר גנבתי ובאו עדים
שגנב פטור שהרי חייב עצמו בקרן אבל
אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר
ואמר טברתי ומכרתי ובאו עדים שטבח
ומכר חייב *שהרי פטר עצמו מכלום אמר
רבא [קפחתינן] לסבי דבי רב דהא רבן
גמליאל פומר עצמו מכלום הוה וקאמר
ליה רב חסדא לרב הונא ולא קא משני
ליה איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר
ר' יוחנן גנבתי ובאו עדים שגנב פטור שהרי
חייב עצמו בקרן אבל אמר לא (ג) גנב
ובאו עדים שטבח וחזר ואמר טברתי ומכרתי
ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר
מתניתין וברייחא נמי דקא מתניתין דתנן גנב על פי שנים וטבח
ומכר ע"פ עד אחד או על פי עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם
תשלומי ארבעה וחמשה למה לי דתני גנב על פי שנים ליתני גנב
וטבח [ומכר] על פי עד אחד או על פי עצמו אינו משלם אלא הקרן
אלא

משום ביעתותא דעדים קא מודה - והא דלמזר בפרק שבוטות
העדות (שבוטות ד' נג): דלרבי אלעזר בר' שמעון לא
משכחת לה דמודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליבא עדים כלל
היינו אליבא דשמואל: **אמר**

פ' ביקורטס ליערת תלמידים שבבית
המדרש שאמר דבר שאינו דבר הארץ
הואל דיעד מילתיה דרב גדול ממך
אין לו זה החילוק וקשה דככל דוכתי
הוי קיפוח לשון גילוח כמו לקפחני
בהלכות הן בחזן בפ' שני דקדושין (ל'
נג): דקדושין (ל' מט): וכמו קפחתינהו
לתלמידי רבנן סמוכי בטענותא גיטין
(ד' כט): ורשב"ם פ' ד"ג אמר ליה
רבא אלא אמר רבא קפחתי לסבי דבי
רב פירוש נלחתי את רב המנונא
שהוא סבי דבי רב והוכחתי לו מכת
דבי רב הונא שהיה יודע דברי רב
יותר ממנו שאין לחלק כמו שחלק
והביא ראיה מפ"ק דסנהדרין (ד' יז):
וה"ל דאמר התם אמרי בי רב רב
הונא ופריך והאמר רב הונא אמרי
בי רב ומשני אלא אימא רב המנונא
ולהכי קרי ליה סבי דבי רב וקשה
חדא שמוחק כהן בספרי אמר ליה
ועוד דאין דרך לומר איתמר נמי
אחרי שפטר את דבריו ועוד דכותיה
דרב המנונא דייק מתני' וברייחא
כדלמזר בסמוך ולרב הונא מפקא
מתני' מדברי רב וגרסא דפרש אמר
ליה רבא (י) קפחתי לסבי דבי רב כלומר
אמר ליה רבא לרב המנונא נלחתי
את רב הונא שהוה סבי דבי רב שהוא
לא ידע לחלק כאשר חלקת ובסנהדרין
מפרש ר"ח אימא רב המנונא פירוש
לא אימא אמר רב הונא אמרי בי רב
אלא אמר רב המנונא אמרי בי רב
וכן משמע דלפי האמת נמי הוי אמרי
בי רב רב הונא דהעברל (יבמות ד'
פג: ושם*) קאמר בי רב מני רב הונא
ורב הונא אין הלכה קאמר ובקונט'
דחק שם לפרש דהא דלמזר בסנהדרין
אימא רב המנונא דוקא היכא דמוכח
דהיינו היכא דאיכא אמר רב הונא
אמרי בי רב התם הוי רב המנונא
וקשה דל"כ קאמר בסנהדרין שלחו
מתם רבי יוסי בר חנינא מחכו עליה
במערבא ר' אלעזר ופריך הא שלחו
מתם לרבי יוסי בר חנינא מולא כו'
ומשני אלא חיפוך ה"ל לשנויי היכא
דמוכח שאני ועוד דלא יתכן כלל
שיאמר רב הונא משום רב המנונא
שהיה תלמיד תלמידו כדמשמע
בריש הדר (עירובין ד' סג) ואין
להאריך כאן בזה:
ברייתא

קב א ב מ"י ט"ג
מחלפות גיבסא ה"י
ס טג עשין עא:
י"א קפחתינהו רש"א

[ד"ה אלא]

[ד"ה אמרי]

הגהות הב"ה

(א) גמ' אמר ליה רבא
קפחתינהו לסבי דבי רב:
(ב) שם אכל אמר לא
גנבתי ובאו: (ג) רש"י
ד"ה מבעי ליה וכו' דבי
חזקיה: כיב לעיל סוף
דף ס"ג: (ד) ד"ה (אמר
רבא רבא') ולא גרסינן
באמר ליה: תלמידי וכו'
וזו מפי' רשב"ם ואח"כ
מ"ד קפחתינהו לסבי דבי
רב יערת והכנסת
והרעות לכל בני הישיבה
של בית המדרש בחמך
לפניהם דבר שאינו
וטבוחו גדלו וכו'
פי' רש"י ולפי זה שפיר
גרסי' אמר ליה ואח"כ
מ"ד (רב המנונא קרי
וכו' דכיון תלמי' וכו'
גם זה מפרשנים:
(ה) חוסי' ד"ה אמר ליה
רבא קפחתינהו לסבי
וכו' שאמר דבר:
(ו) בא"ד ונראה לפרש
אמר ליה רבא קפחתינהו
לסבי:

מרובה פרק שביעי בבא קמא

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עלמו או ע"פ אחד דלא הייב עלמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עלמו כו' - כלומר כפי האי גוונא הוא דלמר דומיא דעד אחד לחייבה כי הדר אהו סהדי אבל היכא דגניבה (ד) עלמו מודה לא אמרינן דומיא דעד אחד : ניתני גבכתי או שאמר טבחתי ומכרתי - פטור משלומי ד' וה' ושמעתי מניה תרתי דאע"ג דלא הודה אלא אטביחה ופטור עלמו מכלום הויא הודאה אלא מולא תני הכי ש"מ טעמא דלמר גבכתי כו' : לימא פגנאי - הודאה דטביחה ו'י הודאה הויא בלא הודאה דגניבה דלא מחייב עלמו בקרן לפטורו אס בוא עדים או לא : בטלה כולה - ר'יון דלא גבכ לא טבח והראשונים משלמין ככל והוא פטור והאחרונים פטורין : הומו עדי טביחה - ולא עדי גניבה : והן משלמין פגנאי שלש - לגבכ : אילימא ארישא - דהומו עדי גניבה וקאמר סומכוס הן משלמין ככל בשבילו לבעלים כמשפטו והוא משלם שלשה משום טביחה דעדי טביחה לא הומו : ולית ליה לסומכוס כו' - הא ודאי כיון דלא גבכ לא טבח : אלא לאו על כרחיך מילתא אחריתי - אמור רבנן דקאי סומכוס עלה ולא משכחת דליקו מילתא לסומכוס אהנא קמא שפיר אלא הכי כגון דאחו כו' : אין גבכתי - וכך הודאה דגבכ לאו הודאה היא דהא מחמת הכי עדים דקאמרי ליה גבכתי הוא דמודה אכל הודאה דטביחה ומכירה לאו מחמת ציפתותיהו אודי דהא לא אמרי ליה [טבחתי] אלא גבכתי : ואייתי בטל הבית סהדי - אחריתי דגבכ וטבח ומכר וקאמרי רבנן דהן משלמין תשלומי ככל לגבכ והגבכ לבעלים והוא פטור מד' וה' דהא אודי אטביחה והודאה היא ואע"ג דאיתי בטל הבית סהדי דגבכ פטור דהודאה גמורה היא אף ע"פ שלא חייב עלמו בקרן וקאמר לכו סומכוס הן משלמין ככל והוא משלם תשלומי שלשה הודאה דטביחה לאו הודאה היא סהדי פטר עלמו מכלום : רבנן סברי אע"ג דגניבה מחמת עדים קא מודה - ואינה הודאה וחייב לשלם לבעלים אהו ככל שנוטל מאלו : הודאה דטביחה - ללא מחמת ציפתותא אודי מיהא הודאה היא ופטור מד' וה' אע"ג דפטור עלמו מכלום בהודאה זו דהא הודאה שנגבכתי כמאן דלמר לא גבכתי דמי דמחמת קמאי אודי ומה דמחייב בקרן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולאו משום הודאתו : לא דכתיב עלמא הודאה דטביחה - בלא הודאה דגניבה לאו כלום היא לפטורו במקום עדים כרבי יוחנן ו'י הכי סהדי בתראי סהדותא מעליותא הויא לא הוי פטרי ליה רבנן אלא הכא בעדות שאי אהי יכול להוימה עסקין וכגון דהני עדים אחרונים הכשרים שהביא בעל הבית להעיד שגבכ וטבח ומכר על פי הגבכ רבנן פטרי ליה לגבכ מארבעה וחמשה אלא משלם לבעלים קרן לבדו והוא נוטל ככל מן הראשונים שרלו להסידרו ככל וקסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי בתראי אינן עדים דאינן יכול להוימה ולקיים בעדות זו דין הומה סהדי הוא הודה תמילה שבפניהם גבכ ועל פיו באו להעיד ולאו עדות היא הלכך אמאי מחייבת ליה אהודאת פיו על פי עלמו לא ישלם קסם ו'הא מילתא קאי סומכוס וכבר עדות שאי אהי יכול להוימה עדות היא ועדים המוזמין משלמין תשלומי ככל לבעלים במקום גבכ והוא משלם שלשה לפי דהא אהו סהדי דטבח ומכר : הני מילי - דלא הויא עדות : היכא דאמרי לא ידעינן באיזו יום באיזו שעה - דאיכא למימר דלכתי עבדי דמסחפו דלא יתו סהדי לזמניהו והלא בזהוהי שעה עמנו הייתם ועדים שקריים הם : אכל סהדי דאמרי דאין אהי יכול להוימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דסויסי קא מסייעי להו הלכך רבן ראשונים שהומו משלמין בשבילו ככל והוא משלם שלשה לתשלומי משה דפר שנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דגניבה מחמת ציפתותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פטור עלמו מכלום הוה : תשלומי ככל - אמר סומכוס כפי האי גוונא דקמאי משלמין ככל דמשמע קרן וכפל ואמאי כיון דקא מודי ואמר גבכתי איהו קרן קא צעי לשלומי דבשלמא קסא דכפל הוה קא צעי לאכסודי בעדות שקר דידהו דלכתי לא עמד בדין ואיכא למימר דמודה ומיפטור אלא קרן הוא מחייב וקאי ולא מספדי ליה מדי : תשלום

אלא לאו הא קמ"ל גב על פי שנים וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו (ב) הוא דלא מחייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ עד אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מחייב על פי עצמו נמי כי אתו עדים מחייב אבל גבכ וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו דחייב עצמו בקרן לא אמרינן על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד ברייתא דתניא ראה עדים שמשמששין ובאין ואמר גבכתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן למה לי למיתנא ואמר גבכתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי ניתני (ג) או גבכתי או טבחתי ומכרתי אלא הא קמ"ל מעמא דאמר גבכתי (ג) הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גבכתי ובאו עדים שנגבכ וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גבכתי אע"ג דאמר לא טבחתי ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מאי מעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כתנאי "הוי שנים מעידין שנגבכ והוי שנים מעידים אותו שטבח ומכר הומו עדי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הומו עדי טביחה הוא משלם תשלומי ככל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי ככל והוא משלם תשלומי שלשה לפי שנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי ככל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בנייהו כגון דאתו בי תרי אמרי ליה גבכתי אמר להו אין גבכתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גבכתי ואייתי סהדי ואומניהו דלא באפייהו גבכ ואייתי בעל הבית סהדי ואסהידו ביה דגבכ וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה מחמת עדים היא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר כיון דהודאה דגניבה מחמת עדים היא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנך עדים קמאי דאומניהו משלמין תשלומי ככל והוא משלם שלשה לפי שנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא רכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאי אהי יכול להוימה קמיפלגי כגון דאתו סהדי ואמרי ליה גבכתי ואמר להו גבכתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גבכתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואומניהו דלא באפייהו גבכ ואהו פלוני ופלוני ואסהידו ביה דגבכ וטבח ומכר ובהא קמיפלגי דרבנן סברי הויא לה עדות שאי אהי יכול להוימה וכל עדות שאי אהי יכול להוימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאי אהי יכול להוימה הויא עדות והא קיימא לן *דעדות שאי אהי יכול להוימה לא הויא עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סויעי הוא דקא *מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי ככל מוקא מודה דגבכ קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני תשלום

בריייתא דתניא ראה עדים כו' - תימה דלמאי לא הביא מתניתין דפרק בתרא דטבשות (דף מט. וס"ג) דלעיל ודאי יתח טביחה ברייתא לפי שר'יון דלדקדק מסיפא דר"א בר' שמעון דלא מתניהו במתני' דטבשות אכל הכא אין לר'יון דלדקדק כלל מסיפא ו"ל דלמתני' דטבשות ידע שפיר דאיכא לדחויי דהיא גופה קמ"ל דקאמר בסמוך אכל ברייתא שמוספת על המשנה סבור דקמ"ל דהודאה דטביחה לאו הודאה היא : תשלום

קא א מיי' פני' מה' עדות הלכה ו :
קא ב מיי' פני' מה' עדות הלכה ו וע"כ מה' רוח הלכה ט סמג לאין קא :

[ד"ה ראה]

הגהות הב"ח
(ה) גב' על פי עמנו דלא מחייב כ"ל ותיבה הוא יתח : (ג) שם יספי גבכתי כ"ל ותיבה או יתח : (ג) שם טעמא דלמר גבכתי דחייב עלמו בקרן הוא דפטור : (ד) רש"י ד"ה ה"ג אלא וכו' אכל היכא דגניבה מחמת עלמו הודא :

[סנהדרין ע"א]

[פסיעי להו ע"ב]

אלא לא? הרי לומדים מזה, גנב על פי שנים, וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו, שלא מחייב עצמו בקרן, הוא שאומרים ע"פ עצמו דומה דעל פי עד אחד, מה על פי עד אחד, כאשר בא עד אחד מצטרף איתו ומחייבו, על פי עצמו גם כן, כאשר באים [שני] עדים [אפילו אחרי הודאתו] מחייב, אבל גנב וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו, שמחייב את עצמו בקרן, לא אומרים על פי עצמו דומה דעל פי עד אחד.

הברייתא [שלומד שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, היינו דווקא כאשר הוא מחייב את עצמו בהודאה], שלמדנו, ראה עדים שממששים ובאים⁹⁶, ואמר "גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי", אינו משלם אלא קרן, למה כתבו, ואמר "גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי", שיכתבו או גנבתי או טבחתי או מכרתי [פטור משלומי ד' או ה' ולומדים ב' הלכות: א', דאע"ג דלא הודה אלא על הטביחה ופטור עצמו מכלום, הוי הודאה, אלא מזה שלא כתוב כך?]. אלא הוי לומדים [מזה], הטעם שאמר "גנבתי", שחייב את עצמו בקרן, שפטור, אבל אמר "לא גנבתי", ובאו עדים שגנב, וחזר ואמר "טבחתי או מכרתי", ובאו עדים שטבח או מכר, שלא חייב עצמו בקרן, חייב. וראים אם כן הודאה של טביחה איננה הודאה.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], לא?, היא עצמה מלמד אותנו, כיון שאמר גנבתי, אף על גב שאמר "לא טבחתי ולא מכרתי", ובאו עדים שטבח ומכר, פטור. למה. אמר הרחמן [פי' ה' ית' בתורה], [שלומי ארבע או חמשה, ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה. שנאמר [שהמח' הזה אם הודאה של טביחה הוי הודאה או לא, שלא חייב את עצמו בכלום] הוא כמו המחלוקת התנאים הזה: היו שנים מעידים שגנב⁹⁷, והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר, הוזמו עדי גניבה, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה [כיון שלא גנב לא טבח. והראשונים משלמין כפל, והוא פטור והאחרונים פטורין. ואם רק הוזמו עדי טביחה [ולא עדי גניבה], הוא משלם תשלומי כפל, והם משלמים תשלומי שלשה [לגנב].

אמרו בשם סומכוס, הם משלמים תשלומי כפל, והוא משלם תשלומי שלשה לפי שנים לאיל. על איזה [ציוור] סומכוס מדבר. אם תאמר על התחלת הברייתא, [וכי] סומכוס לא סובר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. אלא [סומכוס מדבר על המקרה] שבסוף הברייתא, [הרי] החכמים אומרים טוב, הוא משלם תשלומי כפל, והם משלמין תשלומי שלשה.

אלא דבר אחר יש [חילוק הלכתי] ביניהם [בין סומכוס לחכמים], כגון שבאו שני [עדים] ואומרים לו, גנבת. אמר לם, נכון, גנבתי וטבחתי או מכרתי, אבל לא גנבתי בפניכם. והביאו עדים והזמינו אותם, שלא גנב בפניהם. ובעל הבית [פי' הנגנב] הביא עדים [אחרים] והעידו שגנב וטבח או מכר, [וחכמים וסומכוס] חולקים בהודאת שחיטה, שרבנן סוברים, אף על גב שהוא מודה על הגניבה בגלל העדים, ההודאה של השחיטה היא הודאה ופטור⁹⁸. וסומכוס סובר, כיון שהוא מודה על הגניבה רק בגלל העדים, [לכן ההודאה] של הטביחה איננה הודאה. והעדים הראשונים האלה שהוזמנו משלמים תשלומי כפל, והוא משלם שלשה לפי שנים לאיל.

אמר רב אחא בנו דרב איקא, לא, לפי כולם, הודאה של טביחה איננה הודאה [כל שאין עמה הודאה דגניבה כמו רבי יוחנן], אלא חולקים בעדות שאין אתה יכול להזימה, כגון שבאו עדים ואומרים לו, גנבת. ואמר להם, [נכון] גנבתי וטבחתי או מכרתי, מיהו לא בפניכם גנבתי, אלא בפני פלוני ופלוני, והביאו עדים והזמינו אותם שלא גנב בפניהם, ובאו פלוני ופלוני והעידו בו שגנב וטבח או מכר.

וחולקים בזה, שרבנן סוברים, זה עדות שאין אתה יכול להזימה, וכל עדות שאין אתה יכול להזימה לא הוי עדות. וסומכוס סובר, עדות שאין אתה יכול להזימה הוי עדות.

[איך יתכן שסומכוס סובר כך] והרי למדנו, שעדות שאין אתה יכול להזימה איננה עדות. היינו, במקום שלא ידעו [העדים] באיזה יום [אן] באיזה שעה [נעשה הדבר, ויתכן שלא אומרים, שמפחדים שיבואו עדים להזמינם, שעמהם היינו במקום אחר, והם עדים שקרים], שאין זה עדות כלל, אבל כאן [הסיבה שאי אפשר להזמינם] משום שהוא עוזר להם.

אמר מר, הם משלמים תשלומי כפל [משמע גם קרן וגם כפל, וקשה למה], מזה שהגנב מודה, [הרי הוא] צריך לשלם את הקרן [אז למה צריכים העדים זוממים לשלם את הקרן גם כן]. אמר רבי אלעזר בשם רב לימד [לא שהעדים זוממים צריכים לשלם כפל, היינו קרן וכפל אלא הם צריכים לשלם].

חשיב עדות ומשלם לבעלים תשלומי ד' וה' משום הודאה דגניבה מחמת ביעתותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פטור עצמו מכלום הוא:

העולה מהמקובץ דאליבא דכ"ע הודאה דטביחה לא שמה הודאה משום דאינו מחייב עצמו בשום דבר ולפ"ז אני תמה מההיא דאמרין בפ' שבעות העדות (דף ל"ד) איבעיא להו משיביע עדי קנס ואליבא דמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואליבא דמ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי מהו כיון דאילו מודה מיפטור לאו ממונא קא כפר ליה או דילמא השתא מיהא לא אודי ת"ש משיביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק והא חצי נזק קנסא הוא כמ"ד פלגא נזקא ממונא. ולפי מה שכתבנו דהיא דאינו מחייב עצמו בשום דבר אליבא דר"א בר ר"ש לא תיבעי לך. והנראה אצלי בזה הוא דסוגיא זו דשבעות אתיא אליבא דשמואל דס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וס"ל דרבנן ור"א פליגי בהאי דינא וס"ל כר"א וכדאיתא בפ' מרובה ומוכר הוא דסוגיא זו היא אליבא דשמואל מדאמרין אליבא דרבי אלעזר בר ר"ש לא תיבעי לך דאמר יבאו עדים ויעידו וכו' אליבא דרב ל"פ רבנן ור"א במודה בקנס ואח"כ באו עדים דאליבא דכ"ע פטור וכדאיתא בפרק מרובה ואליבא דשמואל הוא דפליגי בהאי דינא. וכל מה שכתבנו הוא ליישב הסוגיא דשבעות אך אכתי יש לתמוה על רבינו דכאן בהל' גניבה פסק כרב וכרב המנונא ופ"ט מהל' שבעות פסק דמשיביע עדי קנס פטורין משבעות העדות ולפי מה שכתבנו הוו תרתי דסתרן אהדי וצ"ע:

ועי' תרומת הכרי (ס"א): התנאי השלישי שיהי' הודאתו שלימה וזכה לא מחמת ביעתותא. לפינן לה מדגרסי' בהאי שמעתא דמרובה [עה, א] ראה עדים ממשמשינן ובאים ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי אינו משלם אלא קרן ראבר"ש אומר יבאו עדים ויעידו, וקמוקי רב להדא פלוגתייהו בהודאה דמחמת ביעתותא דר' אבר"ש סובר דכי אמר' מודה בקנס פטור דווקא במודה מעצמו ולא מחמת ביעתותא דעדים, ואף על גב דאנן קיי"ל כרבנן דרבינן נינהו ועוד דסתם מתני' דשיליה שבעות [מט, א] אתי' כרבנן, וכן הביא הב"ב בשם מ"כ בס"י ע"ט, אפ"ה רבנן גופייהו נמי חיישי' להא וכל דמחמת ביעתותא ל"ה הודאה, ולא פליגי ארבי"ש אלא משום דסברי דהא ביעתותא דעדים ל"ה ביעתותא, תדע דגם רבנן חיישי' לביעותותא דהרי קמייתיה התם [בע"ב] תו ברייתא וזו נוסחה, היו שנים מעידין אותו שגנב ושנים מעידין אותו שטבח ומכר הוזמו עידי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו העידי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן עי' המשך בהערה מא.

⁹⁶ עי' רמ"א סי' עט ס"ט: ואפילו במקום דאיכא למימר דמה שהודה משום שראה עדים שבאו, מכל מקום הואיל והודה קודם שבאו העדים, לא הוחזק כפרן. ועי' ש"ך שם: אפילו ראה עדים ממשמשים ובאים, ועי' לעיל סי' יד ס"ה ד"ה משעה שנעשה שכל שהודה מיראת העדים ה"ל כאילו באו עדים.

⁹⁷ עי' רמב"ם (עדות פכ"א ה"ו): הוב"ד לעיל הערה 73.

⁹⁸ פי' רש"י: הודאה דטביחה - דלאו מחמת ביעתותא דעדים אודי הודאה היא ופטור מד' וה' אף על גב דפטור עצמו מכלום בהודאה זו דהא הודאה דגנבתי כמ"ד לא גנבתי דמחמת קמאי אודי ומאי דמחייב בקרן וכפל משום עדות אחרונים הוא ולא משום הודאתו עכ"ל.

ועי' משנה למלך: והנראה שהוקשה לו דמנ"ל דרבנן ס"ל דהודאה דטביחה הויא הודאה, שאני הכא דכיון דהוזמו קמאי, נמצא דבהודאת הטביחה הרי חייב עצמו בקרן, כי היכי דלא חשיב הודאה לפוטרו מכפל. אך מאי דסיים רש"י: ומאי דמחייב בקרן וכפל משום עדות אחרונים הוא ולא משום הודאתו הוא. תימה בעיני, דאטו אי לא אתו עדים, מי מפטר מקרן, מאחר שהודה משום דמחמת ביעתותא הודה, והא אליבא דרב אחא בריה דרב איקא דס"ל דטעמייהו דרבנן הוא משום דעדות אחרונים כלא חשיבי, משום דהוי @@@@ עדות שאי אתה יכול להזימה אפ"ה משלם קרן אף שהודאתו היתה מחמת ביעתותא דעדים וכמו שפירש"י ומ"מ לא אפשר לומר דהא דאמרין עדות שאין אתה יכול להזימה דלא הוי עדות היינו דוקא בדיני נפשות או בדיני קנסות אבל בממונות לא שהרי עד שאינו יודע בחקירות כתב הרא"ש ז"ל שעדותו עדות אלאמא לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה בדיני ממונות וא"כ לעולם דמחמת הודאתו לא מחייב אפילו הקרן כיון שהיתה מחמת ביעתותא דעדים ומאי דמחייב בקרן לרבנן אליבא דרב אחא הוא משום עדות אחרונים דאף דלגבי קנסא לא מהני משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה לגבי הקרן דהוי ממון חשיב עדות דלגבי ממון לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה. ועיין בש"ך ח"מ סימן ל"ג ס"ק ט"ז שהאר"ך בזה אם בממונות בעינן עדות שאתה יכול להזימה ומסקנת דבריו שם דלא כהריב"ש ז"ל אלא דלעולם בעינן עדות שאתה יכול להזימה, ומ"מ אף דנימא דרש"י ז"ל בשיטת הריב"ש קאי הדין הוא תמוה בעיני שיועיל טענת ביעתותא דעדים לפוטרו מהקרן וצ"ע:

ודע דבמסקנא אמרינן דכ"ע הודאה דטביחה לא הוי הודאה ואפילו היכא הוזמו העדים הראשונים וכדכתבינא ופלוגתייהו דסומכוס ורבנן הוא בעדות שאי אתה יכול להזימה כגון שהגנב עצמו אמר בפני פ' ופ' גנבתי וטבחתי ומכרתי ואתו הני וסאהירו ביה דלרבנן לא חשיב עדות משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה ואינו משלם לבעלים כי אם הקרן והעדים הראשונים משלמים הכפל לגנב והגנב פטור משום דקנסא לא משלם על פי הודאתו ולסומכוס עדות השנייה

את תשלום של כפל [ולא של הקרן].

גנב והקדש ואחר כך טבח ומכר כו. אמרו [התלמידים בבית המדרש], זה מובן שלא מחייב על השחיטה, שכאשר שחט, שחט של הקדש ולא של הבעלים [שכן זה מדובר לאחר יאוש, שאם זה לפני יאוש, לא חל ההקדש, וכיון שנתיאוש קנה הקדש ביאוש ושינוי רשות]. אלא על ההקדש שיתחייב, מה זה משנה אם מכרו להדיוט או מכרו לשמים [להקדש].

מי זה [מחבר של המשנה]. ר"ש היא, שאמר, קדשים שחייב באחריותן עומדים ברשות הבעלים [וכגון שאמר הרי עלי עולה, והפריש הבהמה שגנב לנדרו, ומאחר וחייב באחריותו, ודבר הגורם לממון הוא כממון, איננו מכירה היא, שכן הוא נשאר ברשותו]. הרי מזה שסוף המשנה ר"ש [שכתוב "ר"ש אומר קדשים שחייב וכו'"], אם כן ההתחלה לא ר"ש.

אלא במה מדובר כאן, בקדשים קלים, ולפי ר' יוסי הגלילי, שאמר, קדשים קלים ממון בעלים הוא, ועומדים ברשותו [ואין כאן מכירה כלל]. אבל מה דינו בקדשי קדשים [שאיננו ממון בעלים אלא ממון גבוה], משלם תשלומי ד' וחמשה.

[קשה, שהרי] מזה שכתוב בהתחלת המשנה [פי' לעיל דף ע"א] גנב וטבח ואח"כ הקדש משלם תשלומי ד' או ה' [משמע שאין שום מקרה שחייב ד' או ה' אחרי שהקדש, והמשנה שלנו שמחלק היא שיטת ר' יוסי הגלילי] שיחלוק בשיתתו [של ר' יוסי הגלילי, בב' המשניות], במה מדובר [שאין חיוב ד' או ה' בהקדש, דווקא בקדשים קלים, אבל בקדשי קדשים, משלם תשלומי ארבעה וחמשה].

אלא באמת לא משנה קדשי קדשים ולא משנה קדשים קלים [בכולם ההקדש לא הוה מכירה], ואם קשה לך, מה זה משנה אם מכרו להדיוט מה זה משנה אם מכרו לשמים. [אם הגנב] מכרו להדיוט, מתחילה שור של ראובן [הגנב] ועכשיו [הוא] שור של שמעון [הלוקח, אבל אם] מכרו לשמים, מתחילה שור של ראובן [הגנב] ועכשיו [הוא עוד] שור של ראובן [פי' שהוא קרבן שלו, שזה עולה של פלוני].

רבי שמעון אומר וכו'. אמרו [התלמידים בבית המדרש, במחשבה שר"ש לא מחייב על שחיטה שאפילו אם הפרישו לשם נדר המוטל עליו אחריות, הרי יצא מרשות הגנב ועומד כעת כשומר להקדש, וכאשר שחטו

⁹⁹ עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"א): הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בלבד שני' ישלם שנים לרעהו ולרעהו ולא לגוי, וכן הגונב קדשים מבית בעליהן בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין קדשים שאין הבעלים חייבין באחריותן בין קדשים שהבעלים חייבין באחריותן הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה שני' וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. [ראב"ד] הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן. א"א גונב נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל.

עי' הגר"ח: הרי מוכח מכאן דהרמב"ם פסק דלא כר"י הגלילי, דהא פסק דק"ל פטור מן הכפל ואילו לר"י הגלילי הרי הוא ממון בעלים ואמאי פטור, ולענין מזיק פסק הרמב"ם (בפ"ח מנ"מ ה"ב) שלמים שהזיקו גובה מבושרם, הרי דפסק כר"י הגלילי.

והנה הלח"מ בה' גניבה (שם) כתב על הא דהביא הרמב"ם ב' פסוקים חד דרעהו וחד וגונב מבית האיש, דכוונתו לתרץ קושיית התוס' במרובה (דף ס"ג ע"א ד"ה רעהו) דהקשו דלקמן נפקא לן למעט הקדש מוגונב מבית האיש וכו' עיין שם, ובה תירץ הרמב"ם דהך וגונב מבית האיש אתי לאפוקי מר"ש דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב וע"ז מעט הקרא דוגונב מבית האיש.

וצריך להבין מאי ראייה היא מהקרא דלאפוקי מר"ש אתי, וגם צ"ע אמאי נקט הרמב"ם על קדשי בה"ב הקרא דרעהו ועל קדשי הגוף הקרא דוגונב מבית האיש וכו'.

ונראה ע"פ דברי הגר"ח צ"ל שהסביר שיש חילוק בין קדשי בה"ב לקדשי מזבח [עי' הערה לא לענין הקדש בדיק הבית], דבקדשי בה"ב נעשה על החפץ הוצאה מרשות בעלים לרשות אחר דהא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, והוי כמכירה ממש שהוא מקנה את החפץ להקדש כמו גבי מכירה, והממונות של הקדש נעשה ע"י הקנאתו, וכיון שהוא ממון הקדש יש ע"ז דין קדושה של הקדש, דכיון דהם שייכים להקדש יש בזה דין קדושה. משא"כ הקדש קדשי מזבח דבהא דמקדש אין בזה הקנאה, רק דעושה חלות קדושה על החפץ והקדושה גורמת איסור הנאה שלו וקדושתו עושה אותו לממון גבוה. כמו מעשר שני לר"מ דאמר דהוי ממון גבוה, דמה הקנאה שייך כאן, ולמי הוא מקנה, ורק דהקדושה עושה אותו לממון גבוה, וכמ"כ קדשי מזבח דבהקדשו אינו מקנה את החפץ לרשות הקדש כמו קדשי בה"ב, אלא דהקדושה שחלה על החפץ עושה אותו לממון גבוה, אבל מ"מ לא נכנס החפץ לרשות אחר כמו גבי מכירה, רק דהוי חפץ הקדש של בעלים זה וכו'.

והנה צ"ע בהא דהתורה מיעטה גונב הקדש מכפל אי הוי מיעוט במעשה הגניבה והיינו מפני דהגניבה בעי שתהיה בתנאי דגניבה, ובגונב מהקדש חסר פרטי הגניבה ואין זה מעשה גניבה כלל, או דלמא דמעשה הגניבה הוי רק דהוי פטור תשלומין.

אינו שלו, וכאשר ר"ש מחייבו הוא על שעה שהקדשו, אע"פ שר"ש סובר מה זה משנה אם מכרו להדיוט מה זה משנה לי אם מכרו לשמים. היה צריך להיות ההפך, קדשים שחייב באחריותו, פטור, שכן עוד לא יצא מרשותו, [אבל] קדשים שאינו חייב באחריותו, חייב [על שעת ההקדש שזה הוה מכירה], שכן יצאו מרשותו.

אמרו [התלמידים בבית המדרש], ר"ש [אמר דבריו] על מקרה אחר [שר"ש לא מחייבו על הקדש הגנב גם אם זה נדר או נדבה, שזה עוד נקרא שלו], וכך כתוב, אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה', וכן גונב הקדש מבית בעלים⁹⁹, פטור. למה. [שנאמר] "וגונב מבית האיש", [ודורשים דווקא מבית האיש] ולא מבית הקדש, רבי שמעון אומר, קדשים שחייב באחריותו, חייב. למה. הוא נקרא "וגונב מבית האיש" [מאחר והבעלים חייב באחריותו, כאשר שחטו, שחט של הבעלים, שזה דבר שגורם לממון, וכממון דומה]¹⁰⁰, ושאינו חייב באחריותו, פטור, שלא נקרא "וגונב מבית האיש".

הרי למדנו שר"ש אמר, שחיטה שאינה ראויה לא נקרא שחיטה [שכן פוטרים על שחיטת טריפה], גם קדשים הוה שחיטה שאינה ראויה היא [שקדשים הנשחטים בחוץ פסולים]. כאשר רב דימי הגיע [מארץ ישראל לבבל] אמר [בשם] ר' יוחנן [שכל זה מדובר], בשוחט תמימים [פי' קרבן כשרה] מבפנים [פי' בתוך העזרה] לשם בעלים. והרי חזרה קרן לבעלים [מאחר ונשבחו לשם בעלים]. אמר רבי יצחק בר אבין, [כאן מדובר] שנשפך הדם [פי' ולא זרקוהו על המזבח, ולכן לא קיים חיוב קרבנו, אבל השחיטה היתה ראויה].

כאשר רבין [הגיע מארץ ישראל] אמר [בשם] רבי יוחנן, [כאן מדובר] בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים [והוא שחיטה ראויה, שכן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וקרן לא חזרה לבעלים שכן לא עלו לבעלים לשם חובה],

ונראה דבזה חלוק המיעוט ד"רעהו" מהמיעוט ד"וגונב מבית האיש וכו", דהמיעוט ד"רעהו" דכתיב גבי קדשי בה"ב הוא פטור בתשלומין, אבל מעשה גניבה הוי, ורק דהתורה הקפידה דהתשלומין יהיו להדיוט ולא להקדש. אבל הפטור של "וגונב" הוא פטור במעשה הגניבה והיינו דמעשה גניבה הוי רק אם הוא של בעלים מסוימים, ברשות אותם הבעלים, וכמו המיעוט ד"וגונב מבית האיש", ולא מבית הגנב, דהוי מיעוט במעשה הגניבה, כמ"כ המיעוט דמבית הקדש הוא מיעוט דאם אין החפץ ברשות בעלים רק ברשות הקדש אינו מעשה גניבה. אבל אם יהיה ברשות אשר שם הבעלים עליו, אפילו הוא הקדש, ע"ז לא מיעט כלום ה"וגונב". אבל המיעוט ד"רעהו", הוא דאפילו אם היה באופן אשר הבעלים ומקום החפץ הוא אחד והוא בבית הבעלים דהוי מעשה גניבה לחייב, אף על פי כן, מיעט ה"רעהו" דדוקא לרעהו משלם ולא לעכ"ם או להקדש. והיינו דזהו פטור בתשלומין, דאפילו יהיה מעשה גניבה באופן של חיוב מ"מ אינם בתשלומין, אבל הפטור של "וגונב", הוי פטור בעצם מעשה הגניבה, דאם אינו גונב מבית הבעלים לא מיקרי כלל מעשה גניבה לענין חיוב כפל, והמיעוט לרעהו הוא דוקא אם ישלם הכפל לעכ"ם או להקדש, אבל אם ישלם ויתחייב הכפל להדיוט אפילו יהיה החפץ של הקדש לא מיעטה התורה בזה דהתורה אמרה ישלם לרעהו ולא להקדש, והקפידה בזה שהתשלומין לא יהיו להקדש, אבל אם התשלומין להדיוט אז אין נפ"מ של מי הוא החפץ.

ולכן בקדשי בה"ב ליכא הפטור של וגונב וכו', משום דהרי החפץ נכנס לרשות הקדש וכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא, ונמצא דהוי וגונב מבית הבעלים וא"כ ליכא ע"ז פטור של וגונב, וע"ז אנו צריכים להמיעוט של רעהו דהרי הכא אם היה משלם כפל היה חייב להקדש ולכן פטור מרעהו, אבל בקדשי מזבח אי לאו המיעוט דוגונב הוי אמינא דמשלם להבעלים, וכן נמי משמע מלשון הרמב"ם, והטעם מפני שגזילת החפץ הוי ממנו ורק דחלה עליו קדושת שמים וממילא ליכא כאן הפטור דרעהו וצריכים להפטור של וגונב והיינו דאם החפץ הוא ברשות הבעלים והוא קדוש לשמים אז ליכא בזה וגונב מבית האיש וחסר במעשה הגניבה וא"כ הוי המיעוט במעשה הגניבה, וא"כ אפילו לר"ש דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי, מ"מ הרי שם הקדש על החפץ וחסר במעשה הגניבה ועל מה יתחייב להבעלים, וא"כ אפילו לר' יוסי הגלילי דק"ל ממון בעלים הם, מ"מ הרי שם הקדש על החפץ ואין זה מעשה גניבה, ומשום רעהו לא נתמעט רק אם היה גניבה, אלא דהתשלומין הם להקדש אבל בקדשים קלים דהתשלומין הם להדיוט שפיר היה צריך להיות חייב, אבל כיון דחסר כאן מעשה גניבה, אין בשביל מה להתחייב, וא"כ שפיר פסק הרמב"ם לענין מזיק כר"י הגלילי שאבא לענין גניבה אפילו לר"י הגלילי פטור. [א"ה, עי' ברכת שמואל ב"ק ס"ו לד שהביא כל דברי הגר"ח אלו ויע"ש מה שהוסיף לבאר בזה הסוגיא דבכורות דף יא. ועי' בחידושי הגר"ח בכורות שם ובחידושי הגר"ז בכורות דף יא מש"כ לבאר הסוגיא שם עפ"ז, ועי' בתורת זרעים תרומות פ"ו מ"ד].

מרובה פרק שביעי בבא קמא

עו

עין משפט
נר מצוה

השנים דכפל - משלמין את הכפל והוא משלם שלשה לכד הקרן: כי קא טבח דהקדש קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימין להי לפני יאוש לא קדשה וכיון דחייאוש קיימה הקדש ביהאוש ושינוי רשות הלך לאו דמריה קטבחה: ר"ש ה"א. וכגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גביה ז' לגדרו לכיון לחייב תורה אור

תשלום דכפל: גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר בו: אמרי בשלמא אמביחה לא מחייב דכי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דמריה קא טבח אלא אהקדש לחייב *מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן ברשותיה דמריה קיימי הא מרסיפא ר"ש הוי רישא לאו ר"ש אלא האבא במאי עסקינן בקדשים קלים *ואיליבא דר' יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממוזן בעלים הוא וברשותיה קיימי אבל קדשי קדשים מאי משלם תשלומי ד' והחמישה אדחתי רישא גנב ומכח ואח"כ הקדיש משלם תשלומי ד' וה' ליפלוג וליתני בדירה במה דברים אמורים בקדשים קלים אבל בקדשי קדשים משלם תשלומי ארבעה וחמישה אלא דעולם לא שנא קדשי קדשים ולא שנא קדשים קלים ודקשיא לך מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים מכרו להדיוט מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון מכרו לשמים מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן: רבי שמעון אומר וכו': אמרי נהי דסבר ר"ש מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים איפכא מיבעי ליה קדשים שחייב באחריותן פטור דאבתי לא נפק מרשותיה קדשים שאינו חייב באחריותן חייב דמפקי ליה מרשותיה אמרי ר"ש אמילתא אחריתי קאי והכי קתני אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי ד' וה' *וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור מ"ט שמי' וגונב מבית האישי *ולא מבית הקדש רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן חייב מאי טעמא קרינא ביה וגונב מבית האישי ושאינו חייב באחריותן פטור דלא קרינן ביה וגונב מבית האישי מבדי שמעינן ליה לר"ש *דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים אמר רבי יצחק בר אבין שנשפך הדם כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים וריש

תשלום דכפל ונעיל (דף סה): דמוקי ריש לקיש מתני' דגנב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל כשהקדיש בעלים ביד גנב לריך לומר כמו תשלום דכפל: אלא אהקדש לחייב. כולה הך סוגיא כר' יוחנן ודלא כריש לקיש דמוקי לה נעיל (דף סה): כשהקדישו בעלים ביד גנב: **והשתא** תורא דשמעון. והא דאמר לקמן (6) גנב והקדיש חייב ד' וה' דהוי כמוכרו להדיוט היינו בקדשי בדק הבית דלא מיקרו על סם בעלים וקדשי מזבח אומר ר"ש אע"ג דמיקרו על סם בעלים ולא הוי הקדש כמכירה מ"מ לנ"ד יאוש לא קיי חייב כיהאוש ושינוי רשות לענין דהל הקדש אחר יאוש כדמשמע לעיל (דף סו): דבעי לאוכוחי אפי' לרבה דיהאוש לא קיי מקדשו ולא הגזול ואפילו הכי אמר שם דהל הקדש אע"ג דאכתי לא חסיק אדעתיה דהוי יאוש ושינוי השם אלא משום דהוי יאוש ושינוי רשות:

רבי שמעון הא אמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. הא לא אינטיק אלא משום מ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף דנמ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מני למפקד אפילו סבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אמאי חייב אשחטי חוץ ד' וה' מני שחט ביה פורתא אכסה ואידך לאו דמרה קטבחה: **שחיטה** שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה. לגבי ארבעה וחמשה דגמר מוטבח טבח והנן בר מלגבי לאו דשחטי חוץ דבהכי חייב רחמנא ואל"ת ואמאי חייב ליה שחיטה שאינה ראויה הא יכול לפדות בשעת פירוקו דבר העמדה והערכה היא כדאמרין בפ"ב דחולין (דף נ"ג) ואין לך מוס גדול יותר משחיטה ואין סברא לומר דלפי שגפסל שוב אין לו פדיון דבשלמא פסול שהוא בשריפה כגון פגול אין לו פדייה משום דמנוה לטורפו כדאמרין בפרק כל שעה (פסחים ד' כד.) כל שבקדש פסול באש ישרף אבל שחיטת חוץ אינה בשריפה אלא בקבורה כדאמרין בפרק עד כמה (בטרוט דף כח.) מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר ומיהו לדברי המפרש דלא חשיב המפרכסת כחיה אלא כגון ישראל בטמאה וכרי בטמאה דלאו שחיטה היא דהיא דשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין

[לקמן ע"ט]

[ע"ל ע"ב]

[ע"ל ע"ב]
[שמים י]
[סגדרין ק"ב]

שמי' וגונב מבית האישי *ולא מבית הקדש רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן חייב מאי טעמא קרינא ביה וגונב מבית האישי ושאינו חייב באחריותן פטור דלא קרינן ביה וגונב מבית האישי מבדי שמעינן ליה לר"ש *דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים אמר רבי יצחק בר אבין שנשפך הדם כי אתא רבין אמר רבי יוחנן בשוחט תמימים בפנים שלא לשם בעלים וריש

ר"ל גורם ואפילו

ע"ל דף ע"א. [ע"ג]

אשעתא דהקדש משום עדדיין שמו עליו נדבחו של פלוני ולא אטביחה דהא מרשות מריה קמא נפק אלא אגונב הקדש שהקדישו בעלים קאי דכיון דחייב בעלים באחריות כי קא טבח דמריה קא טבח דבר הגורם לממון כממון דמי: **שמעון** ליה לרבי שמעון דמתני' דפטר אטביחת פריפה: **קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא**. דקדשים השחטין בחוץ פסולין ומאי טעמא דרבי שמעון דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דמשמע שאם גנב קדשים וטבחן דחייב בתשלומי ד' וה': **והרי חזרה קרן לבעל הבית**. הואיל ולשם בעלים נטבחו: **שנשפך הדם**. ומיהו בשעת שחיטה ראויה היא: **שלא לשם בעליהן**. דשחיטה ראויה היא דקיימא לן (זבחים ד' ג') כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וקרן לא חזרה לבעלים דקיימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובה: בעלי

מפרכסת הרי היא כחיה דפ"ב דחולין (ד' ג' י"ג) אין משנה בשום מקום אלא היינו הדין העור והרצוע (ס"ג ד' קפ"א) לשונים ישראל בטמאה כו' אבל היבא דשחטה כתיובנה לא חשיב מפרכסת כחיה מחייש כהן דשחיטת חוץ לאו בת פדייה היא כיון שחיטה גמורה היא להוציא מידי גבילה גוס להחירה באכילה לא היה לה פדיון דהכא איליבא דר"ש קיימי דבין רבי יוחנן ובין ר"ל מודו דקדשי מזבח לר"ש היו בכלל העמדה והערכה כדאמרין בפרק בתרא דתמורה (ד' ג') ולא פליגי אלא איליבא דרבנן אבל מ"מ קשה לריש לקיש איליבא דרבנן דקדשי מזבח לא הוי בכלל העמדה והערכה כדאמר הסם דלא משחטיט בשום מקום לשום תנא שהיו נפדיין ודוחק לומר דמדרבנן הוא דאין נפדיין לפי טעמה מוס זה בידיים כשאר מטיל מוס שאין נשחט וייתר על ידי אחרו מוס וי"ל דמוס שהוא מחיים חשיב מוס לפדות על ידו אבל מוס דלאחר מיתה לא יקברו: **שלא** לשם בעליהן. וה"ה שלא לשמן אי נמי הואו נמי קרי ליה שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם חובה ונראה לו דוחק להעמיד בנשפך הדם ורב דימי דאוקמא כשנשפך הדם משום דניחא ליה לאוקמא בכל קדשים שחייב באחריותן [דבשלמא לשם בעליהן לא מוקמא בפסח ומטאת דמפסלי שלא לשמן:

קא א מ"ו ס"ב מה"א
גביה הלכה א
סגד עשין ע"א:

בכורות י"א
ע"י חו"ט לעיל סג.
ד"ה רעסו]

הגהות הב"ח
(ה) תוס' ד"ה והשתא
וכו' לקמן. י"ב תחילת
דף ע"ט וע"פ החו"ט
ד"ה גנב:

ע"ש בחופות ד"ה
והתנן ועוד שם פ"ד. ד"ה
בענין חו"ט בכורות ל"ב
ד"ה הא לאמר שחיטה]

גליון הש"ס
תוס' ד"ה שחיטה וכו'
דלאחר מיתה לא חשיב
מוס. ע"י כר"ל ריש
מטילה ד"ה כחול
דמקיינן:

מרובה פרק שביעי בבא קמא

מסורת הש"ס

ור"ל

אמר כו'. ריש לקיש לא קאי אסוגיא דין דלדידיה לא לריך למימר דרבי שמעון קאי אמילתא אחריתא יאלא לפי דבריו דמוקי מתניתין לעיל (ד' סה:) כהקדישו בעלים זיד גבז מוקי לה בשוחט בעלי מומין בחזן: **בשוחט** בעלי מומין בחזן. פי' בקונטרס דבבעלי מומין מעיקרה

וריש לקיש אמר בשוחט בעלי מומין בחזן תהי בה רבי אלעזר לר' יוחנן שחיימה מתרת והלא זריקה מתרת לריש לקיש שחיימה מתרת והלא פדייה מתרת אישתמישתיה הא דרבי שמעון *כל העומד לזרוק בזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי כל העומד לזרוק בזרוק דמי דתניא *רבי שמעון אומר יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלין ויש נותר שאינו מטמא טומאת אוכלין כיצד לן לפני זריקה אינו מטמא טומאת אוכלין לאחר זריקה מטמא טומאת אוכלין וקיימא לן מאי לפני זריקה קודם שנראה לזריקה לאחר זריקה לן מאי היא דלא הויה שהות ביום למזריקה דשחטיה סמוך לשקיעת החמה ואינו מטמא טומאת אוכלין לאחר שנראה לזריקה לן דהויה שהות ביום למזריקה מטמא טומאת אוכלין אלמא כל העומד לזרוק בזרוק דמי וכל העומד לפדות כפדוי דמי דתניא רבי שמעון אומר

פרה

הדס לבסוף שחייב ראויה היא רצ"פ שלא היה עומד לזרוק כגון באורו ואת צנו דהוי מחוסר זמן דלא אמרינן לרבי שמעון כזרוק דמי אלא במקום שמוזה לזרוק כדאמר בפרק המנחות והגסכים (מנחות דף קא: ושם) בשלמא פרה עומדת לפדותה פירוש דאם מלא גאה ממנה מזה לפדותה אלא הני מנחות אין מזה לפדותן ובכריתות כפ'

אשם תלוי (ד' כד:) אמר בהדיא אימור דאמר רבי שמעון צמדי דעומד לזרוק והכי איתא הגירסא בספרים אלא אמר רבא היק רב המנוגל אין מלקות אותו ואת צנו טוהב בקדשים (ב) דכיון דכל כמה דלא מרק דם לא משתרי בשר צעידתא דקא שמיט הויה התרחת ספק ולא שמיט התרחה ולא לקי משמע למאן דאמר שמה התרחה לקי אס כן שחייבה ראויה היא היכל דמרק לבסוף ובקונטרס פי' התם דגרס אין מלקות אותו ואת צנו בקדשים ולא יותר ולא משום דהוו התרחת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחייבה שאינה ראויה היא וקשה לר"י אי חשיב מחוסר זמן ואסור לשוחטו משום אותו ואת צנו אס כן הוא לוקה משום לא תשחטו כיון דאמר ריהמנא אותו ואת צנו טוהב בקדשים וא"ל אלא בשחייבה שאין ראויה בעל כרחך גזירת הכתוב כך היא שהיא כשחייבה הראויה להחייב עליה מידי דהוה אשחטוי חזן (ג) והצ"ג דלמדידא אחרתה חשיב שחייבה שאינה ראויה לענין שחטוי חזן מיהא מחייב חזן מיהא מחייב חזן מיהא מחייב חזן דבר אחר ה"ל באתו ואת צנו וא"ל אמאי לריך בפרק בתרא דזבחים (דף קיג:) למעוטי רובע ומרבע דלא מחייב משום שחטוי ויש שהו רובע לתוך דלע"ג דבעלמא ליה דשחייבה שאין ראויה היא מחמת איסור אחר ודוקא לומר דלרבנן חליטריך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהו רובע לתוך דלע"ג דבעלמא ילפינן מוטבח טבח והבן בשחטוי חזן גופיה סברא הוא דילפינן מגופייהו ואין נראה לר"י דאם כן שחטו טריפת חולין בעזרה אמאי מתיר רבי שמעון בהגאה בספ"ב לקדושין (דף נה. ושם) ובכסוי הדם (חולין דף פה: ושם) משום דהויה שחייבה שאינה ראויה נילף מגופה דלעולם שחייבת חולין בעזרה שחייבה שאין ראויה היא דקסבר רבי שמעון חולין ששחטו בעזרה דלוריייתא אלא משום דלפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר: **והר"א** פדייה מתרת. תימה מה פריך דלמא כשנפדת איירי שהרי יכול לפדות אחר שחייבה לפי' הקונטרס דאיירי דבעל מום מעיקרו וכיון דלכסוף נפדה הויה שחייבה ראויה דמוכח בחולין (דף פ: ושם) ומיהו לפר"ט דמייירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירכוס היה יכול לפדות כהמא דמילתא דגבג אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שכבר אין מפרנס אבל לפירוש הקונטרס קשה מיהו לפירוש נמי מני למימר דחסם גניבה שחייבה וכל מעשיה בסתר וימיר אחר השחייבה רגילין לאכולה והתמא דמילתא לא נודע לו שהיה דהקדש עד שנאכלה דהו לא מיפסקא: **ב"ר** העומד לזרוק כזרוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת צנו (חולין דף פ. ושם) אמר רבי אשעיאל כולה מתניתין דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים פגנים וכדי שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר שחייבה שאינה ראויה לא שמה שחייבה שמי שחייבה שאינה ראויה היא דכל כמה דלא זרק הדם לא משתרי בשר לרבי שמעון דאמר שחייבה שאינה ראויה לא דתשבינן ליה לקמא כילו קטליה והוה ליה שני כשר גמור וחמאי חשיב ליה שחייבה שאין ראויה נבי דלא משתרי בשר אלא בזריקת הדם הלא בשעת שחייבה הוה כזרוק דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ומפרש רבינו סם דרבי אשעיאל לית ליה כל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא סבירא ליה כהנא קמא דמתניתין דהתם (ד' פא:) דתנן השוחט ומנאלת טריפת השוחט פרת חטאת רבי שמעון פוטרי דלא מחייב משום אותו ואת צנו דשחייבה שאין ראויה היא ולית ליה כל העומד לפדות כפדוי דמי והתם בגמרא פריך עלה מההיא דפרה מטמא טומאת אוכלין ומשני פרת חטאת אינה מטמא אכל ר' אשעיאל סבר דלדרבה מתניתין דהתם עיקר וההיא דפרה ליתא ועוד י"ל דקסבר ר' אשעיאל כיון דלא אמרינן כזרוק דמי עד שיתקבל צום כדמשמע בפ"ק דפסחים (דף יג: ושם) דמגוה הוא להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הגפס הלכך בגמר השחייבה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי ועי"ל דקסבר ר' אשעיאל דלפילו הוה כזרוק בשעת שחייבה כיון דבשחייבה לחודה לא משתרי בשר אלא מחמת דהוה כזרוק לא הוה דומיא דטבח טבח והבן שחייבה שאין ראויה היא ור"א"ש דרבי שמעון והגסכים (מנחות דף קא: ושם) פריך ליה לר' אשעיאל וכדי שמיטין ליה לר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי כו' ומיהו אסוגיא דשמעון חשיב ליה שפיר שחייבה (ראויה וכן בסקנא דהתם וכי הכי דפריך התם ארבע המנוגה הוה מני למפרך לר' אשעיאל וכי הכי דמתיר לרב המנוגה הוה מני לתיר לרבי אשעיאל דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התרחת ספק ור"ט לא גרס ושיי אשעיאל סופג את הארבעים ופסול דשני ככר נכסל דשחייבה ראשונה שחייבה ראויה היא כיון דמרק הדם בהכשר והוה שני מחוסר זמן אלא גרסינן אמאי סופג את הארבעים והוה לא זמן השני דייק דשחייבה שאינה ראויה היא וחמאי סופג את הארבעים הא ה"ל התרחת ספק דשחייבה לא יזרוק וכזרוק לא הוה כיון דאין מזה לזרוק ופריך פשיטא דהכי איתא דהיאך ילקה דהא התרחת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא תגמר השחייבה ומשני קדשים כו' והשתא לרבי אשעיאל לא מני פריך מידי אלא לרב המנוגה:

בעלי מומין. שחייבתן היתר בחזן: **ספי**. לשון מריח צבוקן כמו תהי ליה אקנקניה (צ"ב ד' כג.) כלומר דייק לה רבי אלעזר ופריך לרבין אליבא דרבי יוחנן וכי שחייבו מתרת והלא זריקה מתרת ובשעת טביחה שחייבה שאינה ראויה היא: **אישחייבתימה**. לרבי אלעזר הא דלר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי: **וכל העומד לפדות כפדוי דמי**. ובעלי מומין כפדוים דמו הוואיל וסופג לך ובבעלי מומין מעיקרן עסקין דאי בשקדים הקדישן את מומן או לא חזו לפדיון משנסחטו דשמעינן ליה לרבי שמעון צן לקיש אליבא דר' שמעון בשמעתא דבבא קמא דמסכת תמורה (ד' ל: ושם) קדשי מוצח כולל העומד והערכה ומשנסחטה אין יכולה לעמוד ובבעל מום מעיקרו מודה ורבינו סם מפרש דבשעת פירכוס בעוון יולין לעמוד בני העומדה והערכה ניגהו כדלמינן בפ"ב דחולין (ד' ל: ושם) ומיהו לאותן המפרשים דבשחייבה גמורה אין מועיל פירכוס כמו שפירשתי לעיל (עמוד **) לריך לאוקמי בבעל מום מעיקרו כמו שפי' בקונטרס: **והר"א** זריקה מתרת. למאן דמוקי לה כשנספק הדם פריך דאי למאן דאמר שלא לשם צעליהן כיון דשחטו וכזרק בהכשר שחייבה ראויה היא בלא טעם כל העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על גב דבפרק אותו ואת צנו (חולין ד' פ: ושם) בעי למימר דכל שחייבת קדשים שחייבה שאין ראויה היא לא קיימא מסקנא הכי אלא במקרה שמשמע היכא דמורק

פסחים דף יג: [מנחות עט:] ק"ב: כריתות כ"ד: תמורה כ"ב:]

מנחות דף קא: [פוסקתא דעוקין פ"ג]

[ד"ס שמיטה]

[ד"ס דמא]

הנהרות הב"ח (ה) חומי' ר"ה והלא זריקה וכו' טוהב בקדשים מ"ט דכיון דכל כמה וכו' משמע דלמאן דאמר: (ב) במ"ד דלע"ג דלמדידא אחרית:

ג"י פ"ו שפיר נכסל

{ עו ע"ב }

וריש לקיש אמר [ר"ש מדבר] בשוחט [קרבן] בעלי מומים בחוץ [לעזרה, שהרי הם קרבן ושחיטתן מותר מחוץ לעזרת בית המקדש, והוא שחיטה ראויה]. רבי אלעזר הריח [פי' דייק בדבריו של ריש לקיש, וכי' לפי רבי יוחנן השחיטה מתרת [את הקרבן באכילה], הרי הזריקה [היא זו שמתרת [את הקרבן, ומה זה עוזר שוחט תמימים בפנים, הרי זה שחיטה שלא ראויה, כל זמן שלא זרקו את דמו. וכן קשה, וכי לפי] ריש לקיש השחיטה מתרת [את הקרבן], הרי הפדיון מתרת [את הקרבן].

[רבי אלעזר] שכח [הלכה] זו של רבי שמעון, כל העומד לזרוק דומה כאילו כבר זרוק, וכל העומד לפדות כאילו כבר פדוהו [ובעלי מומים הו' כאילו פדויים כבר, מאחר וסופם לכך¹⁰⁰].

כל העומד לזרוק כאילו כבר זרוק, שלמדנו [כהקדמה, ר"ש סובר שאיסורי הנאה לא נטמאים בטומאת אוכלין], רבי שמעון אומר, יש נותר שהוא מטמא טומאת אוכלים [היינו אם היתה לה שעת היתר הנאה מאז שנשחטה, אפילו שנאסרה אחר כך], ויש נותר שאינו מטמא טומאת אוכלים. איך. לן לפני זריקה [פי' שאם עבר זמן התיר אכילת קרבן לפני זריקת הדם], אינו מטמא טומאת אוכלין [שהרי רק בזריקת הדם הותר באכילה. אבל אם עבר זמן אכילת הקרבן] לאחר זריקה [פי' ששחטו קרבן, וזרקו דמו, והיא מותרת באכילה, ואחרי זמן התיר אכילתה, הרי היא נותר ואסורה בהנאה, עכ"ז], מטמא טומאת אוכלין. ולמדנו, מהו לפני זריקה. קודם שראוי לזריקה. [ומהו לן] לאחר זריקה. לאחר שראוי לזריקה. מהו לן קודם שראוי לזריקה. שלא היתה זמן ביום לזרוק, [פי' ששחטו סמוך לשקיעת החמה, ואינו מטמא טומאת אוכלין]. [אבל] אם לן לאחר שראוי לזריקה, שהיתה זמן ביום לזרוק [דמו], מטמא טומאת אוכלין. רואים אם כן, כל העומד לזרוק כאילו כבר זרוק [אפילו שלא זרקו].

וכל העומד לפדות כפדוי דמי, שלמדנו, רבי שמעון אומר,

¹⁰⁰ וכאן מדובר בעלי מומין מתחילתם, שאם קדם הקדש למומו, לו לא ראוי לפדיון מאז שנשחט (רש"י).

{ עז ע"א }

פרה [אדומה] מטמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעה הראוי [לאכול],
והוא מאז שנשחטה וירדה לה תורת אוכל],

מרובה פרק שביעי בבא קמא

קו א מ"י פ"ב מלכות
גניבה הלכה ט טור
ח"מ פ"י ע"ג :

קו ב מ"י פ"ג מלכות
אסורי מוצה הלכה
ד והלכה יא :

קרו ג מ"י ט"ז הלכה ה :

[ד"ה שמעון]
ש"ן רש"א ובספר כ"י

הגהות הב"ח
(ה) רש"י ל"ה ואמר
ריש לקיש וכו'
משמע על גבי מערכתא :

[ד"ה זא]

[ד"ה שאני]

[ד"ה זא]

אומר היה ר"ש פרה נפדית כו'. נראה שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה. דבספ"ק לשבועות (דף יא) דייק אמתניתא (תוספתא פ"ה) למסכת פרה דקתני שחטה על גב מערכתא אין לה פדויה עולמית דלא אחי כר"ס דלר"ש נפדית היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל זמן שמפרכת לפי פ"י אחד דלעיל (ד' ע"ג) ולא כן מנ"ל לר"ל דר"ש פליג ארבנן דלמא מודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדויה היא אלא מדאורייתא ולהכי מטמא טומאת זובלים הואיל והיתה לה שעת הכושר וזה דוחק לומר דאף על גב דמדאורייתא בת פדויה היא כיון דמדרבנן לאו בת פדויה לא חשיב אוכל שאתה יכול להאכיל למאריסיו"ל דמאן דאמר חסר אפילו מדאורייתא כיון ששחטה לשמה בהכשר קרבן ומאן דשרי שרי אפילו מדרבנן עד שיטעו היוזרים כדפרישית לעיל ולא היינו אומרים לרבנן פרה קדשי מוצח היא הוי א"ש אך אין נראה שיסבור שזה תנא דפרה קדשי מוצח היא מדקא מתמה גמרא בר"ש אין מעמידין (ע"ו ד' כג) וטעם שחט מנה דפרה קדשי מוצח היא וכמה מקומות קאמר דחטאת קרייה רחמנא משמע דקדשי דק הבית היא אע"ג דהן בשקלים (ד' ו) שהיא מתרומת הלשכה היינו לפי שצרכין לה כהנים העובדים קרבנות חשיב לורך קרבן ולב ב"ד מתנה עליהן דלפילו מנמדי הלכות קמייה לכהנים נוטלין סכרן מתרומה הלשכה ואפילו בלא ב"ד מתנה מן הלשכה יכול להיות שבה מנחה מן התורה הואיל ונורף קרבנות היא והא דאמר דקדשי דק הבית היא לא שאתה קמייה מקדשי דק הבית אלא דינה דקדשי דק הבית דקדושה קדושת מים ולא קדושת הגוף כקדשי מוצח : ב"ה היכא דאיתיה במזכרה איתיה בטביחה כו'. ומוכר בשבת דחייב אע"ג דחס טבח פטור הייחב בחמה איתא בטביחה בחול :

והיה ר"ש פרה נפדית כו'. נראה שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה. דבספ"ק לשבועות (דף יא) דייק אמתניתא (תוספתא פ"ה) למסכת פרה דקתני שחטה על גב מערכתא אין לה פדויה עולמית דלא אחי כר"ס דלר"ש נפדית היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדית לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל זמן שמפרכת לפי פ"י אחד דלעיל (ד' ע"ג) ולא כן מנ"ל לר"ל דר"ש פליג ארבנן דלמא מודה ר"ש דמדרבנן לאו בת פדויה היא אלא מדאורייתא ולהכי מטמא טומאת זובלים הואיל והיתה לה שעת הכושר וזה דוחק לומר דאף על גב דמדאורייתא בת פדויה היא כיון דמדרבנן לאו בת פדויה לא חשיב אוכל שאתה יכול להאכיל למאריסיו"ל דמאן דאמר חסר אפילו מדאורייתא כיון ששחטה לשמה בהכשר קרבן ומאן דשרי שרי אפילו מדרבנן עד שיטעו היוזרים כדפרישית לעיל ולא היינו אומרים לרבנן פרה קדשי מוצח היא הוי א"ש אך אין נראה שיסבור שזה תנא דפרה קדשי מוצח היא מדקא מתמה גמרא בר"ש אין מעמידין (ע"ו ד' כג) וטעם שחט מנה דפרה קדשי מוצח היא וכמה מקומות קאמר דחטאת קרייה רחמנא משמע דקדשי דק הבית היא אע"ג דהן בשקלים (ד' ו) שהיא מתרומת הלשכה היינו לפי שצרכין לה כהנים העובדים קרבנות חשיב לורך קרבן ולב ב"ד מתנה עליהן דלפילו מנמדי הלכות קמייה לכהנים נוטלין סכרן מתרומה הלשכה ואפילו בלא ב"ד מתנה מן הלשכה יכול להיות שבה מנחה מן התורה הואיל ונורף קרבנות היא והא דאמר דקדשי דק הבית היא לא שאתה קמייה מקדשי דק הבית אלא דינה דקדשי דק הבית דקדושה קדושת מים ולא קדושת הגוף כקדשי מוצח : ב"ה היכא דאיתיה במזכרה איתיה בטביחה כו'. ומוכר בשבת דחייב אע"ג דחס טבח פטור הייחב בחמה איתא בטביחה בחול :

בפרק ארזות וזהו ב"ה (חולין ד' ע"ג) פ"י בקונטרס דעביד צנין אב מדכתיב שור ע"ה כשבים ושה עזים וקשה לר"י דלקמן אמר דלרבי אליעזר אחי דרבא לטמא שגולד מן הטמא ועיבורו מן הטמא ללא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא כולמא ולא לריך לבנין אב דרבא ואדרבה מההוא קרא הוי צנין אב דרבא ונראה לר"י דצנין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תדע דהא מסקינן כי איתמר דרבא לענין פטר חמור איתמר דהן אין פודין כו' ובספ"ק דבכורות (ד' יב) וטעם מסיק ליה משה שה דפסח ור"ש דהכא קרי ליה צנין אב ובכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה ועוד מ"ש דנקט רבא כלאים טפי מעגל ויהי טריפה ושחטה דכל הגי נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר האם מה להלן פטר לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך טריפה שה כתיב כי היכא דפריך כלאים פטר חמור ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות כלאים פטר חמור אמאי לא פריך בשחטה וטריפה כיון דמוקי לה צנין אב לטמא שגולד כו' כדאמרינן לקמן בשמעתין ועוד כי צנין אב לרבי אליעזר צנין אב דרבא למאי הלכתא לימא למעוטי אחרניי אתא דאין פודין וכו' דטריפה ושחטה ממשמעויה דשה נפקא כמו עגל ויהי דהא אמר בפרק הוציא לו (יומא ד' מט) וטעם (ד' ע"ג) דפר אפילו שחוט קרוי פטור וכן שה דפסח אי לא דכתיב מהיות משה מחיותיה דשה ונראה לר"י דצנין אב דרבא ור"ש דבכורות לאו חדא מילתא היא דודאי תרווייהו נפקי משה דפסח וצנין אב דרבא אחי מיתורא דשבים ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא צנין אב כשב ואינו כשבה ולגופיה לא איתעריך דמשאר קדשים נפקא דתינא בסמוך שור או כשב או עז פטר לכלאים אלא ללמוד בעלמא אחי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואי לאו צנין אב דשה שה לא הוה ממעטינן כלאים משום דה"ל תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממעטינן האם שאינו זכר תמים וכן שנה מוג' משום תפדה תפדה ריבה וסבירא הוא למעט כולה מגזירה שיהי שנה טפי מכלאיה (דאיהו נמי מקרי [ה] ומש"ה רבי אליעזר דמוקי צנין אב דרבא לטמא שגולד כו' שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים צהדיא כתיב שנה דלאו כשבה צהדיא הוה אחי ליה שפיר אע"ג דשיק צנין אב לא הוה מיתורא דשבים ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא לא איתעריך דמקדשי נפקא קום ליה הגמרא שטעה כאלו קים ליה ממקום אחר וה"ק אי לקדשים ותאמר דמקרא אחרניא נפקא לן בפסח למעוטי כלאים כו' וכענין ז' י"ש בריש קדושין (דף נ"ג) ובפרק נערה (כתובות דף נ"ג) גבי קידושי הבת לנציה דקאמר וכו' תנינך מוצח ופגס אע"ג דבוצח ופגס גופיה לא קים לן לחצוה הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערוהו (שם דף נ"ג) וטעם (שם) :

ואמר ריש לקיש . איזו שעת הכושר היתה לה דלומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על (ה) המערכה כמשפט אם מלא אחרת יפה ממנה וזהו שעת הכושר שלה ורש"י דלא נפדית אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל ורואיה לפדות : **אפילו בחמין** . וכו"ש צבעלי מומין תורה אור בחון דשינויא דחיקא הוא : **לא הויא מריס** . דאין קדשים תמימים ואלאם לחולין הלכך צבעלי מומין עסקינן דאיתגוהו בצדויהו : **ואודו לטעמייהו** . דאפילו צה אי צבינן תרויהו אי לא : **ולדברי ר"ש** . שפטר על טביחה : **נגב כלאים** . מכבשה ותיש צא ורש"י דכתיב גבי טביחה שה

ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית ע"ג מערכתא אלמא כל העומר דפרות כפרדי דמי בשלמא רבי יוחנן לא אמר כרבי שמעון בן לקיש דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בחמין אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך וטבחו יומברו כל היבא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה *ויכל היבא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והני קדשים הואיל דכי מוזבין קדשים לא הויא מכירה ליתנהו בטביחה ואודו למעמייהו דאתמר המוכר מריפה לרבני ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה ליתיה במכירה איתיה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש *נגב כלאים ומבחה מריפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה והמשה מאי לאו ר"ש היא אלמא אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה אמר ליה לא רבנן אי רבנן מריפה במכירה איתא בזביחה ליתא ואלא מאי ר"ש כלאים בטביחה איתא במכירה ליתא אלא תנא טביחה והוא הדין למכירה אימא לרבנן נמי תנא מכירה והוא הדין לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אברת בשלמא ר"ש איידי דתנא מריפה בהדא תנא כלאים בהדא אלא אי אמרת רבנן נערביניהו וניתניניהו נגב כלאים ומריפה מברן ומכרן כישלם תשלומי ארבעה והמשה קשיא כלאים שה כתיב *ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים שאני הכא דאמר קרא או לרבות את הכלאים וכל או לרבות הוא והתניא שור או כשב *פרט לכלאים או עז פרט לנדמה אמר רבא הכא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם או למעט הוא והא

ואמר ריש לקיש אומר היה רבי שמעון פרה נפדית ע"ג מערכתא אלמא כל העומר דפרות כפרדי דמי בשלמא רבי יוחנן לא אמר כרבי שמעון בן לקיש דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בחמין אלא ריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך וטבחו יומברו כל היבא דאיתיה במכירה איתיה בטביחה *ויכל היבא דליתיה במכירה ליתיה בטביחה והני קדשים הואיל דכי מוזבין קדשים לא הויא מכירה ליתנהו בטביחה ואודו למעמייהו דאתמר המוכר מריפה לרבני ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה ליתיה במכירה איתיה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש *נגב כלאים ומבחה מריפה ומכרה משלם תשלומי ארבעה והמשה מאי לאו ר"ש היא אלמא אע"ג דליתיה בטביחה איתיה במכירה אמר ליה לא רבנן אי רבנן מריפה במכירה איתא בזביחה ליתא ואלא מאי ר"ש כלאים בטביחה איתא במכירה ליתא אלא תנא טביחה והוא הדין למכירה אימא לרבנן נמי תנא מכירה והוא הדין לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אברת בשלמא ר"ש איידי דתנא מריפה בהדא תנא כלאים בהדא אלא אי אמרת רבנן נערביניהו וניתניניהו נגב כלאים ומריפה מברן ומכרן כישלם תשלומי ארבעה והמשה קשיא כלאים שה כתיב *ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים שאני הכא דאמר קרא או לרבות את הכלאים וכל או לרבות הוא והתניא שור או כשב *פרט לכלאים או עז פרט לנדמה אמר רבא הכא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא כלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם או למעט הוא והא

[או סבירא לר"י]

[ע"י חוסי
כחומת לנ
ד"ה נגב]

חולין ט"ז

גדה מ"ה
בכורות י"ב
י"ו. כו. חולין
למ:

[ד"ה זא]

ואמר ריש לקיש [להסביר את שיטת ר"ש], רבי שמעון היה אומר [שיטתו משום שכן] פרה [אדומה] נפדית על גבי מערכתה [פי', פרה אדומה ניתנת לפדותה, אם מצא אחרת יפה ממנה, וזה אפילו אם שחטו פרה אדומה על גבי מערכה של עצים, שהוא מקום שחיטתה¹⁰¹]. רואים אם כן, כל העומד לפדות כאילו כבר פדו אותה.

זה מובן רבי יוחנן לא אמר כמו רבי שמעון בן לקיש, שצריך להעמיד את המשנה אפילו בתמימים [וכל שכן בבעלי מומים בחוץ, שהוא תירוץ דחוק?], אלא ריש לקיש למה לא אמר כרבי יוחנן. אמר לך, "וטבחו או מכרו", כל מקום שיש מכירה יש שחיטה, וכל מקום שאין מכירה אין שחיטה, והקדשים האלה, הואיל שכאשר הוא מוכר קדשים, איננו מכירה [לחייב ד' או ה', שכן אין קדשים תמימים יוצאים לחולין, לכן צ"ל שמדובר בבעלי מומים], לכן הוא הדין שאין בהם שחיטה [המחייב ד' או ה'].

ו[ר"י ור"ל] הלכו לשיטתם [אם צריכים שיהא אפשרות גם של מכירה וגם של שחיטה כדי לחייב ד' או ה'], שלמדנו, לפי דברי ר"ש [שפוטרו בשחיטת טריפה], המוכר טריפה, רבי יוחנן אמר חייב, וריש לקיש אמר פטור. רבי יוחנן אמר חייב, אף על גב שאיננו בשחיטה [שזה שחיטה שאינה ראויה, שכן היא אסורה בכל ענין, עכ"ז] ישנו במכירה, וריש לקיש אמר פטור, כיון שאינו בשחיטה, [הוא הדין] שאינו? במכירה.

רבי יוחנן שאל שאלה על ר"ש בן לקיש מברייטא, גנב [בהמה של] כלאים¹⁰² [שהוא חצי כבש וחצי תיש] ושחטה, [אן גנב בהמה] טריפה ומכרה, משלם תשלומי ארבעה או חמשה. במה [מדובר וכי] לא [מדובר לפי שיטת] ר"ש [הסובר ששחיטה שאינה ראויה אינו נקרא שחיטה, ולכן רק חייב במכירת הטריפה ולא בשחיטתו], רואים אם כן אף על גב שאינה בשחיטה ישנה במכירה. אמר לו, לא, [המשנה אינה בשיטת ר"ש אלא בשיטת] רבנן.

אם [המשנה לפי שיטת] רבנן, טריפה במכירה ישנה, ו[כין אינה בשחיטה] [אם כן למה כתוב מכירת הטריפה ולא שחיטתו]. ואלא מה. ר"ש, כלאים ישנם בשחיטה, ואינם במכירה [ולמה מוזכר אצלם שיטה ולא מכירה]. אלא למדו שחיטה וכן מכירה. [אולי] נאמר כך גם לפי רבנן, שלמדו מכירה והוא הדין לשחיטה.

ורבי יוחנן [איך הוא ילמד]. אמר לך, מהו הקושי¹⁰³. אם תאמר, זה מובן [אם מחבר של הברייתא] ר"ש, מאחר ולימדו טריפה [רק] באחד [פי' רק במכירה] לימדו גם כלאים רק באחד [פי' רק בשחיטה, אע"פ שישנו בשניהם]. אלא אם תאמר [מחבר של הברייתא הוא] רבנן, שתערבבו ותלמדו [ותגרוס כך:] גנב כלאים או טריפה, וטבחו או מכרו, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. [זהו] קשה [על ריש לקיש].

[מקשה הגמרא, איך יתכן שחייב שחיטה] כלאים, [הרי] כתוב "שה". ואמר רבא, זה בנין אב, כל מקום שנאמר "שה", אינו אלא למעט את הכלאים. כאן שונה, שנאמר בפסוק [שור] "או" [שה, והמילה או בא], לרבות את הכלאים. ו[כין כל "או" הוא בא] לרבות. והרי למדנו, [נאמר לענין קרבן] "שור או כשב", פרט לכלאים¹⁰⁴ [שפסולים לקרבן], "או עז", פרט לנדמה¹⁰⁵ [פי' שאינו דומה להוריו, אלא למין אחר]. אמר רבא, כאן [דרשן] מעניניו של הפסוק, וכאן [דרשן] מעניניו של הפסוק, כאן לגבי גביה שנאמר "שור או שה", שאי אפשר להוציא כלאים מביניהם [שכן אין עיבורן שוה, שבהמה גסה מולדת לט' חדשים ודקה לה' חדשים], או לרבות כלאים, [אבל] לגבי קדשים שנאמר "כשב ועז", שאתה יכול להוציא כלאים מביניהם, "או" הוא [בא] למעט.

¹⁰² עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ט): וכן הגונב כלאים הבא מן השה וממין אחר או שגנב טריפה או קטעת או חגרת או סומה או בהמת השותפין וטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

¹⁰³ עי' רש"י פסחים ט ע"א ד"ה האי מאי.

¹⁰⁴ עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ג ה"ד): וכן הכלאים ויוצא דופן ומחוסר זמן פסולין אף על פי שאין בהם מום שנאמר שור או כשב או עז עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו לא שיהיה מעורב מכבש ועז, כי יולד פרט ליוצא דופן, והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו. ¹⁰⁵ עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ג ה"ה): הנדמה אף על פי שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח, כיצד רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין כבש, אף על פי שיש בו מקצת סימניו הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי.

¹⁰¹ עי' קוב"ש (אות עא): והנה הא דאמרין כל העומד וכו' הוא דוקא במקום שמצוה לעשות כן כמ"ש תוס' לעיל ד"ה והלא זריקה מתרת, והיינו דבכה"ג הוי עומד לעשות כן, ולפי"ז קשה הכא דנהי דבמצא נאה הימנה מצוה לפדותה, אבל אכתי אינו עומד לכך למצוא נאה הימנה, וכן קשה בדברי תוס' כאן "ודוחק לומר כיון דמדרבנן וכו'" וכוונתם להמבואר בגמ' דלמ"ד מעשה שבת דרבנן הוי שחיטה ראויה וה"נ חשיב אוכל שאתה יכול להאכילו, וקשה דמ"מ כיון דמדרבנן לאו בת פדיה בודאי לא יפודה, וממילא אינה עומדת ליפדות, ובחידושי הר"ן שיליה סנהדרין כתב: שאחר שחכמים תיקנו שיהיו קולטות הרי אין נקבצין לתוכה ואין כאן הפקעה לאיסור תורה מתקנת חכמים שאף משום דבר הרשות כך הוא דינן בכל שהוא דבר ידוע שאין נקבצין לתוכה, שהרי הן מובדלין מן העיר הזאת מאחר שאין סופן להיות נקבצין לתוכה, וכדאי היא תקנת חכמים לעשותן מובדלין מן העיר הואיל והן גזרו שיהו המחיצות קולטות ולא יצא משם לעולם עכ"ל, וכדעת הר"ן כתב בשיטה ב"מ נ"ג בשם תוס' שנק', וה"נ כיון דמדרבנן אסור לפדותה הרי אינה עומדת לפדות, ואיזה דוחק יש כאן.

והרי בענין קדשים גם כן כתוב "שור או כשב", שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם, ושנרבה [כלאים לענין קרבנות. ומתריך הגמ'] מזה שהסוף [של הפסוק] בא למעט [כלאים לקרבן], לכן גם ההתחלה בא למעט. [שואלת הגמ'] אדרבה, מזה שהתחלה [של הפסוק] בא לרבות [כלאים], אז גם הסוף [של הפסוק] בא לרבות [כלאים]. מהו הקושי¹⁰⁶. אם תאמר, זה מובן למעט, צריכים שתי מיעוטים, שאע"ג שנתמעט כלאים צריך למעט נדמה¹⁰⁷. אלא אם תאמר לרבות, למה צריכים ב' ריבויים. עכשיו שכלאים נתרבה, יש לשאול [אם] נדמה [כשורה לקרבן, פשוט שהיא כשורה].

אלא זה שאמר רבא, זה בנין אב, כל מקום שנאמר "שה" אינו אלא למעט את הכלאים, לאיזה הלכה [זה נאמר]. אם [זה נאמר] לענין קדשים, כתוב בפירושו בו "שור או כשב", למעט לכלאים. אם למעשר¹⁰⁸ [בהמה], לומדים [גזירה שוה] "תחת" "תחת" מקדשים. אם לבכור, לומדים [גזירה שוה] "העברה"¹⁰⁹ "העברה"¹¹⁰ ממעשר. או [פי' עוד אפשר לתרין], אם אתמר שנדמה לא [חייב בכורה], שנאמר "אך בכור שור", ודורשים שאין קדושת בכור] עד שיהא הוא שור ובכורו שור¹¹¹. [ואם דורשים כך] יש שאלה [בכלל אם] כלאים [חייב בכורה].

אלא למדנו [ההלכה] של רבא, לענין פטר [פי' בכור של] חמור. כמו שלמדנו, אין פודים [בכור של חמור] לא בעגל ולא בחיה¹¹² [פי' צבי או אילן], ולא [שה] שחוטתה [שאינו נקרא "שה"] ולא [בשה] טריפה, ולא בכלאים [של ב' בהמות] ולא בכוי [שהוא כלאים של חיה ובהמה]. ולפי רבי אלעזר שמתיר [לפדות בכור חמור] בכלאים, שלמדנו, ר"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה, לאיזה הלכה [רבא אמר שכל מקום שנאמר "שה" הוא בא למעט כלאים]. אמר ר"א, כאשר למדנו [ההלכה של] רבא, לטמא [כמו סוס] שנולד מן הטהור [כמו פרה], ועיבורו מן הטמא [אביו סוס, שהיא אסורה באכילה כסוס], ושלא כרבי יהושע, שאם זה כר' יהושע, לומדים את זה מן [שה שכתוב] "שה כשבים ושה עזים", [ודורשים] עד שיהא אביו כשב ואמו כבשה. וטהורה מטמאה וכי יש לשאול [אם היא מותרת

¹⁰⁶ עי' רש"י פסחים ט ע"א ד"ה האי מאי.

¹⁰⁷ עי' ביה"ל (ט ד"ה החלים): ומש"כ עוד במ"ב דצמר רחל בת עז לא חשיב צמר כלל ואינו פטור אלא במינו דין זה כתב הב"י ועיין בבכורות דף ז' בדברי חמודות שם. אמנם המעיין בדברי הרמב"ם משמע מיניה דמה שאמר פסול לציצית היינו ג"כ לתכלת וראיית הד"ח מה שכתב דאטו אם הוא צבוע תכלת מגרע גרע יש לדחות בפשיטות היינו דאבד מיניה מעלת התכלת וא"כ לא הוי אלא כחוטאי צמר לבן ובאמת כך משמע לשון הגמרא דשם צמר עכ"פ לא אבד מיניה ומה שהביא עוד ממה שאמרו כל המטיל תכלת וכו' אתמהא דכי משום זה מוכרחין אנו לומר בכל מקום שנוכר תיבת תכלת שהכוונה על סתם ציצית אך באמת נוכל ליישב דברי הב"י דלכך אינו פטור צמר זה את שאר מינים דגם ע"ז נוכל לאמר היקשא דגמרא מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה אך לפ"ז יהיה יכול לפטור את בגד של צמר רחל בת רחל כיון דגם זה שם צמר עליו וצ"ע. אך לענין ראשית הגז נראה דבדודאי פטור צמר רחל בת עז לפי מה דמסקינן בחולין דף קל"ז דבעינן שיהא ראוי לעמוד בו ולשרת ומסקינן בבכורות דאינו ראוי לעשות ממנו תכלת וא"כ אינו ראוי לעשות ממנו האבנט אך א"כ קשה למה מקשה שם הגמרא אלא לראשית הגז ולית ליה הא דתנא דר"י וכו' דהך קושיא לא קאי שם אלא אעז בת רחל יותר ה"ל למפרך דהא אינו ראוי לעשות ממנו תכלת ויפול הקושיא גם על רחל בת עז ויש להאריך בזה אך אין כאן מקומו ובפשיטות דהגמרא רצה להקשות אפי' למאי דלא ידע עדיין מהמימרות דלקמן. ובפמ"ג ראיתי בענינינו דבר פלא שכתב בפשיטות דאפילו צמר רחל בת רחל אך שאביה היה תיש ג"כ מיקרי צמר הנשתנה ולא חשוב צמר אפילו למאן דאית ליה אין חוששין לזרע האב ולא אדע מנין לו זה ולדבריו יהיה ג"כ קולא גדולה לענין כלאים ולענ"ד נראה ברור בהפכו ואולי איזה ט"ס יש בדבריו ואין לסמוך ע"ז כלל לענין כלאים בשגם שדעת הגר"א ז"ל ביר"ד בסימן רצ"ח דאפילו צמר רחל בת עז חשיב ג"כ צמר אך שאין לוקין עליו ע"י. אם טרף צמר בשאר מינין עיין במ"ב ועיין בפמ"ג שהתעורר על דברי המ"א דמה שמשמע מדבריו בפשיטות דלעולם אזלינן בתר רובא בטרף שני מינין דז"א דאם טרף שני מינין שאין דומין בשמם כלל כגון צמר עם משי וה"ה צמר גמלים עם פשתן וכה"ג דבר זה במחלוקת שנוי אם אזלינן ביה בתר רובא ובאמת המעיין בטור ש"ע י"ד סימן רצ"ט יראה להדיא דהדין עם המ"א שזה לשונו שם מי שנתערב לו צמר ופשתים מביא מין אחר ומערבו עמהו ובטל אחד מהם והביא שם הב"י דדין זה נובע הוא מהירושלמי דאיתא שם צמר ופשתים שטרפן אסור כיצד הוא עושה מביא ליטרא ועוד צ"ג ומבטלן הרי דלפי פירושה הכוונה בהירושלמי הליטרא ועוד הוא לבטל או הצמר או הפשתן כל מי שהוא קטן בשיעורו וא"כ משמע בבירור דאפילו היה הצמר ב' ליטרות והפשתן ליטרא אחת והצמר גמלים רק ליטרא ועוד ג"כ מותר ולדברי הפמ"ג הנ"ל הלא לא יוכל לבטל הצ"ג בשום אופן כיון שאין שוין בשמן אם לא שיתרבה הצמר גמלים על הצמר דוקא. אח"כ מצאתי בע"ה ביר"ד סימן רצ"ט בחידושי רע"א שהביא ג"כ בשם התשב"ץ כדברי:

¹⁰⁸ עי' רמב"ם (בכורות פ"ו ה"ד): הכל נכנסין לדיר להתעשר, בין תמימים בין בעלי מומין, וכל איסורי מזבח, חוץ מן הכלאים, והטריפה, ויוצא דופן, ומחוסר

באכילה, הרי אין בהמה טמאה מתעברת מבעל טהור, וכן אין בהמה טהורה מתעברת מבעל טמא. כן, כמו שלמדנו

זמן, שכל אלו פטורין מן המעשר, וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר, ודברים אלו מפי השמועה הם.

¹⁰⁹ והעברת כל פטר רחם לה'.

¹¹⁰ וכל אשר יעבור.

¹¹¹ עי' שר"ע (יר"ד סי' שטו ס"ה): רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל, פטורה מהבכורה, שנאמר: אך בכור שור (ויקרא כז, כו) עד שיהיה הוא שור ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו, הרי זה בכור והוא בעל מום קבוע, שאין לך מום גדול משינוי ברייתו.

ועי' רמב"ם (בכורות פ"ב ה"ו): רמב"ם הלכות בכורות פרק ב הלכה ו

רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל פטור מן הבכורה שנאמר אך בכור שור עד שיהיה הוא שור ובכורו שור, ואם היה בו מקצת סימני אמו הרי זה בכור והוא בעל מום קבוע שאין לך מום גדול משינוי ברייתו, אפילו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימני פרה הרי זה בכור לכהן הואיל ומין החמור יש בו דין בכור, אבל אם ילדה מין סוס או גמל אף על פי שיש בו מקצת סימני פרה הרי הוא ספק בכור לפיכך יאכל לבעלים ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו.

ועי' לח"מ: שנאמר אך בכור שור וכו'. בפ"ק דבכורות על מתני' דאמרה פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור שתי פעמים הביאו שם במתני' (דפ"ב) דרחל שילדה כמין עז וכו' ואמרו שם מנא ה"מ אמר רב יהודה דאמר קרא אך בכור שור וכו' והקשו שם דאמאי נקט קרא בכור שור ולא נקט קרא פטר פטר כדנסיב תנא ותירצו הוא דאמר כר' יוסי הגלילי כלומר ר' יהודה דאמר הכי סבר כדרשא דר' יוסי הגלילי משמע התם דמאן דיליף פטר פטר לא יליף מבכור שור דקרא איצטריך לדרשא אחרנא. וא"כ קשה על רבינו ז"ל שכתב כאן דרשא דאך בכור שור ובפרק בתרא דהל' כלאים כתב דרשה דפטר פטר שתי פעמים והם דרשות חלוקות. וי"ל דאין קפידא דדרכו של רבינו ז"ל לסמוך הדין לדרשא היותר פשוטה. ותו איכא בגמרא תרי אוקמתיה בפ"ב דבכורות גבי רחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל והזכירם הטור ז"ל בורה דעה סי' שט"ו ורבינו ז"ל לא הזכירם וכתב הרב"י ז"ל שם דפליג על הטור ז"ל ופסק דחייב בהם ומ"מ אין זה טעם מספיק דלמה לא הזכירם דאפי' שיהיה הדין בהם שיהיה חייב אין זה פשוט כ"כ כדי שימנע מלכתוב אותו. ואולי משום ששם אמרו בגמרא דאפילו מאן דמחייב מודה גבי כלאים דפטור וגבי נגיעים דאינו מטמא וגבי תכלת דפסול וכל דינים אלו כתבן רבינו ז"ל כל אחת במקומה בהל' ציצית ובהלכות כלאים ובהלכות טומאת צרעת וממילא כיון דבאותם המקומות כתב פטור משמע דבשאר הדברים חייב ומ"מ הא דחזרו שיות למקומן היה לו לרבינו ז"ל לכתוב דהוא חידוש גדול ואינו נלמד משום מקום:

¹¹² עי' שר"ע (יר"ד סי' שכא ס"ב): אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוט ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי.

ביאור: פירוש תורת פדיון שיש בשחוט כמ"ש בסעיף ה' אבל בשויו פודה אפילו בעגל (ש"ך וס"ז).

שנתעבר מקלוט [פי' בהמה שפרסותיו קלוטים], כר' שמעון [הסובר שהיא אסורה].

רבא שאל, [מי שרוצה לנדור קרבן, ואמר] הרי עלי עולה, והפריש שור, ובא אחר וגנב [אותו, לפי ר"ש (לעיל עא ע"ב) שלומד קדשים שחייב באחריותם חייב], לפי הרבנן, יכול [הגנב] לפטור את עצמו [בהשבת הגניבה, בזה שהחזיר לבעלים] ככש [במקום שור, שהגנב יטעון לנגב, אתה התחייבת בעולה, ועולה החזרתי לך, ולא הפסדתי אותך כלום, שבזה אתה יוצא ידי נדר שלך, און בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה. שלמדנו, [מי שרוצה לנדור קרבן, ואמר] הרי עלי עולה, יכול להביא כבש¹¹³, ר"א בן עזריה אומר, יכול להביא תור או בן יונה. מהו [דינו של הגנב הזה]. האם אומרים [שהגנב] קיבל על עצמו עולה, או אולי יכול [הגנב] לומר, אני רוצה לעשות מצוה מן המובחר. אחרי ששאל את זה פשט אותו¹¹⁴, גנב פוטר את עצמו בכבש לפי רבנן, [און בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה [שהוא חייב לשלם לבעלים ובה הוציאו ידי נדרו, והוא פטור על הפסד של הקדש, שכתוב "מבית האיש" ודורשים ולא בית הקדש]. רב אחא בנו דרב איקא מתני לה בהדיא, אמר רבא, הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנבו, פטר עצמו בכבש לפי רבנן, ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה.

גמ'. מהו [חורף מאחד ממאה שבו]. אמר רב, [רק] חורף מדבר הניתר עמו בשחיטה [פי' בשור, אבל עורו או קרניו או גזותיו, אינו נחשב כשור לענין זן]. ולוי אמר, [אפילו] חורף מגזותיה [הוא שור]. וכן למדנו במשנה, חורף מגזותיה. שאלו שאלה מברייתא, מכרה חורף מיקדה, חורף מרגלה, חורף מקרנה, חורף מגזותיה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי אומר, דבר המעכב את השחיטה [פי' דבר שאם ניטל הימנה נעשית בו נבילה מחיים, כגון קנה וושת, או ירך וכו'¹¹⁷], אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, ושאינו מעכב את השחיטה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ר"ש בן אלעזר אומר, חורף מקרנה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, חורף מגזותיה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

זה מוכן שלוי [סובר] כתנא קמא, אלא רב סובר כמו מי [פי' שאם הוא סובר כמו התנא הראשון, אפילו חורף מגזותיו, ואם כרבי אפילו ידה גם כן לא?]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], רב אמר כמו התנא הזה, שלמדנו ר"ש בן אלעזר אומר, מכרה חורף מידה וחורף מרגלה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, חורף מקרנה חורף מגזותיה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה חולקים. תנא קמא סובר, [נאמר] "וטבחו" [ודורשים]

זו מוכן שלוי [סובר] כתנא קמא, אלא רב סובר כמו מי [פי' שאם הוא סובר כמו התנא הראשון, אפילו חורף מגזותיו, ואם כרבי אפילו ידה גם כן לא?]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], רב אמר כמו התנא הזה, שלמדנו ר"ש בן אלעזר אומר, מכרה חורף מידה וחורף מרגלה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, חורף מקרנה חורף מגזותיה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה חולקים. תנא קמא סובר, [נאמר] "וטבחו" [ודורשים]

¹¹³ ע"י רמב"ם (מעשה הקרבנות פט"ז ה"ג): הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר, ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין מביא כאנשי המקום, כיצד נדר עולה מן הבקר יביא שור, אמר הרי עלי עולה אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף מביא פרידה אחת תור או בן יונה, ואם דרכן שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר יביא שור וכן כל כיוצא בזה. ¹¹⁴ ע"י רמב"ם (מעשה הקרבנות פט"ז ה"ז): אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב פוטר עצמו בשה, אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע ואם נפסל לא יביא בדמיו אלא שור.

ע"י משנה למלך: נסתפקתי במי שקנה אתרוג בדמים יקרים מפני חשיבותו ובא אחד וגנבו ממנו ופסלו אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר אף שאיננו חשוב כמו האחר משום דאמר ליה אתרוג זה אי לא משום מצוה איננו שוה כי אם זוז וכיון שכל חיובי הוא משום דבעית לקיומי מצות ולקחתם לכם כיון שאף באתרוג זה אתה מקיים המצוה כבר נפטרתי מחיובי או דילמא מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. ונראה שיש להביא ראיה לדין זה מההיא דאמרין בפ' מרובה (דף ע"ח) בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע מי אמרינן עולה קבל עילויה או דילמא מצי אמר ליה אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע ע"כ. הרי דטענה דבעינא למיעבד מצוה מן המובחר אינה טענה וא"כ בנדון דידן נמי יכול גנב למיפטר נפשיה באתרוג שיוצא בו ידי חובה. אך כד מעיינינן שפיר נראה דלא דמי כלל משום דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו דמים דהא ק"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום נמצא שאין חיובו של הגנב אלא משום תשלומו של הנודר ומש"ה פטר נפשיה בכבש לרבנן ובעולת העוף לראב"ע אבל הכא גבי אתרוג מצי למימר הגזול אנה אתה מזבינא ליה בדמים יקרים כמו שלקחתי אותו ונמצא שיש כאן חיוב דמים שהפסדו. ועוד יש לחלק באופן אחר.

וע"י שו"ת יהודה יעלה ח"א י"ד רצב: מי שגנב אתרוג שה' בדמים יקרים ופסלו דמצי פטר נפשיה באתרוג אחר כשר אף שאינו חשוב כמו הראשון, אמנם במקרה

שצריכים [לשחוט את] כולו [כדי להיות חייב בד' או ה', וכן נאמר] "ומכרו" שצריכים [למכור את] כולו [כדי להיות חייב בד' או ה']. ורבי סובר, [נאמר] "וטבחו" [ודורשים שצריך לכלול בזה] דבר ששייך בשחיטה, למעט דבר שלא הוא בשחיטה. ו"מכרו" דומה לשחיטה [שרק דבר שהוא שייך לשחיטה ממצט במכירה]. ור' שמעון בן אלעזר סבר, קרן, שלא עומד לגזוז, הוי שיו, ואינו משלם תשלום ארבעה וחמשה. [אבל] גזויותיה שעומדים לגזוז, לא הוי שיו, ומשלם תשלום ארבעה וחמשה. והאחר? למדו בבית מדרש של ר' שמעון בן אלעזר סובר, ידיו ורגליו שצריכים שחיטה, הוי שיו, ולא משלם תשלומי ארבעה וחמשה, קרניה וגזויותיה שלא צריכים טביחה, לא הוי שיו. [קשה שהרי זה] סתירה בין ר' שמעון בן אלעזר לר' שמעון בן אלעזר. זה שתי תנאים לפי ר"ש בן אלעזר.

הרבנים למדו, הגונב [בהמה] קיטעת [פי' שנחתך רגלה] או את החיגרת או את הסומא¹¹⁸, וכן הגונב בהמת השותפים [ומכרו], חייב [ד' או ה', אע"פ שאין זה "כולה", חייב שכן מה שגנב הרי מכר]. אבל שותפים שגנבו, פטורים. והרי למדנו אחרת, שותפין שגנבו [ומכרו], חייבין [ד' או ה']. אמר רב נחמן, אין קושי, כאן [שפטור מד' או ה' מדובר] בשותף שגנב מחבירו [שאין "וטבחו" כולו באיסור], וכאן [שחייבים ד' או ה', מדובר] בשותף שגנב מהעולם.

רבא שאל על רב נחמן מברייתא, הייתי אומר ששותף שגנב מחבירו, ושותפים שגנבו [ומכרו] יהיו חייבין [ד' או ה']. מלמד הנאמר, "וטבחו", כולו בעינן, ואין.

אלא אמר רב נחמן, אין קושי, כאן [שחייבים שניהם ד' או ה', מדובר] בשותף ששחט עם הסכמת חבירו¹¹⁹, [שישנם "וטבחו" הכל באיסור¹²⁰, שהטובח חייב על חלקו, ושותף גם כן חייב, שכן עשאו שליח ולעיל דף עא מרבים שליח לדבר עבירה לענין ד' או ה'], כאן [שפטור מד' או ה' מדובר] בשותף ששחט ללא הסכמת חבירו [שאין "וטבחו" כולו באיסור].

רבי ירמיה¹²⁰ שאל, [גנב, שגנב שור, ו] מכרה חורף משלשים יום [שעוד אעשה בו מלאכה, או שמכרו] חורף ממלאכתה [פי' שאם תרצה לוחטה תשחוט מיד, ואם תעשה בה מלאכה, המלאכה היא שלי, או שמכרה], חורף מעוברת. מה דינו [האם זה שיו או לא]. לפי מי שאמר עובר ירך אמו הוא, שאין שאלה, שהרי שייך בה. כאשר הוא שאל, לפי מי שאמר שובר אינו ירך אמו. מה דינו. האם? אומרים, כיון שהוא מחובר בה הוי שיו, או אולי כיון שעומד ליפטר ממנה, לא הוי שיו. יש שאומרים, כיון שאינו ירך אמו הוא, לא הוי שיו, או אולי כיון [שהעובר אסורה ו] צריך להתיר איתה [פי' עם אמה] בשחיטה, דומה כאילו שייך בגופה. תיקו.

רב פפא שאל, [גנב שור, ו] קטעה [רגלה, ואחר כך] מכרה, מה דינו. האם אומרים מה שגנב לא מכר, או אולי מה שמכר הרי לא שייך. תיקו. הרבנים למדו, גנב ונתן לאחר [השליח] שחט¹²¹, [און] גנב ונתן לאחר ומכר,

של האתרוג י"ח שהפסידו דמים יקרים כמו שהיה יכול למכור את האתרוג המהודר.

¹¹⁵ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"א): גנב ומכר והקנה (למוכר) לאחר שלשים יום ובתוך שלשים יום הוכר הגנב אינו משלם אלא כפל, מכרו חורף מאחד ממאה בו או חורף מידו או רגלו כללו של דבר ששייר בו דבר הניתר עמו בשחיטה פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, ואם מכרו חורף מגזותו או חורף מקרניו חייב בתשלומי ארבעה וחמשה שאין אלו ניתרין עמו בשחיטה.

וע"י המ"מ: גנב ומכר והקנה למוכר לאחר ל' וכו'. שם מימרא (דף ס"ח) אלא שגרסת ספרינו פרט לשהקנה לו שלשים יום ופירשו ז"ל שלא היתה מכירה חלוטה אלא לשלשים יום לבד לעשות בה מלאכתו והיינו דאמר התם מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת ואולי שרבינו גורס פרט לשהקנה לו לאחר שלשים או שהוא ז"ל מפרש כן ובדאי שדינו אמת:

¹¹⁶ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ח): הוב"ד לעיל הערה 72.

¹¹⁷ אבל ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה, שאם נטלה הימנה קודם, איננה נבילה, איננו בכלל זה (רש"י).

¹¹⁸ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ט) הוב"ד לעיל הערה 102.

¹¹⁹ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ז): שותפין שגנבו, אם טבח אחד מהן או מכר מדעת חבירו משלמין תשלומי ארבעה וחמשה, ואם עשה שלא מדעת חבירו פטורין מתשלומי ארבעה וחמשה וחיביין בכפל.

¹²⁰ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ב): גנב וקטע ממנה אבר ואחר כך מכרה או שמכרה חורף ממלאכתה או שמכרה חורף משלשים יום אין מוציאין ממנו תשלומי ארבעה וחמשה, ואם תפש הניזק אין מוציאין מידו. [ראב"ד] גנב וקטע ממנה אבר וכו' ואם תפש הניזק אין מוציאין מידו. א"א לא מיחוורא לי דתפיסה מהניא בהא דכיון דיותר ממה שהניזק הוא אין כח לחייבו אלא לבי"ד ובדין פסוק בלא ספק וזה כיון שספק הוא אצלם איך גמרו את דינו.

¹²¹ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ז): גנב ונתן לאחר במתנה או שנתן לאחר לטבח וטבח או שנתן לאחר למכור לו ומכר האחר, גנב והקיף, גנב והחליף, גנב ופרע בהקיפו, או ששלחו סבלונות לבית חמיו, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

[און] גנב והקדיש, [און] גנב והקיף [פ"י] מכר בהסכס שהקונה ישלם לאחר זמן, ולא קיבל מעות, [און] גנב והחליף [השור תמורת מטלטלין אחרים, און] גנב ונתן במתנה, [און] גנב ופרע חובו, [און] גנב ופרע הקיפו [שקיבל סחורה מחבירו, וחייב לו כסף, ובנתנת שור זו, פטר חובו, און] גנב ושלח מתנות [לכלתו כשהיא] בבית חמיו, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. מה לומדים [מזה]. לומדים מההתחלה גנב ונתן לאחר ושטו, שיש שליח לדבר עבירה, אף על גב שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה¹²², כאן יש שליח לדבר עבירה¹²³, למה. [נאמר] "וטבחון" או מכרו, מה מכירה שלא אפשר לולא על ידי אחר [פ"י הקונה], אף טביחה ע"י אחר מחייב. ולומדים מהסוף, גנב והקדיש [חייב ד' או ה', שהרי] מה לי מכרו להדיוט, מה לי מכרו לשמים.

מתני'. גנב ברשות הבעלים [פ"י] משכו ברשות הבעלים כדי לגנוב וטבח או מכר חוץ מרשותם¹²⁴ [אז רק כשהוציא מרשותו נעשה עליו גנב], או שגנב חוץ מרשותם [קנאו במשיכה מיד, ונעשה גנב עליו] וטבח או מכר ברשותם, או שגנב וטבח או מכר חוץ מרשותם, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. אבל גנב [פ"י] משכו כדי לקנותו וטבח או מכר ברשותם, פטור¹²⁵ [שלא נעשה עליו גנב ללא קנין. ואם הגנב היה מושכו [כדי לגנוב] ומת [כשהוא עוד] ברשות הבעלים, פטור. הגביהו [ברשות בעלים, שכן הגביהה קונה בכל מקום] אם הוציא [במשכיה] מרשות בעלים ומת, חייב. [אם הגנב] נתנו [את השור הזה] ל[פדיון] בנו הבכור [פ"י] לכהן כאלו היא ה' סלעים] או לבעל חוב, [און] לשומר חנם, [און] לשואל, [און] לנושא שכר [און]

לשוכר, והיה [הכהן או הבעל חוב, או השומר] מושכו ומת ברשות הבעלים, פטור, [אבל אם] הגביהו או שהוציא [במשכיה] מרשות הבעלים ומת, חייב [שכן הגנב חייב קנין שלוהו].

גמ'. אמימר שאל, [האם חז"ל] תיקנו משיכה בשומרים [פ"י] שאין השומר חייב במשיכה עד שיעשה קנין] או לא. אמר רב יימר, בא ושמע, [כתוב במשנה שלנו] נתנו [את השור הזה] ל[פדיון] בנו הבכור [פ"י] לכהן כאלו היא ה' סלעים] או לבעל חוב, [און] לשומר חנם, [און] לשואל, [און] לנושא שכר [און] לשוכר, והיה [הכהן או הבעל חוב, או השומר] מושכו ומת ברשות הבעלים, פטור, במה [מדובר, וכי] לא [מדובר] בשומר [שמשכר], ולומדים מזה, שתיקנו משיכה בשומרים. אמר לו, לא [מדובר בשומר, אלא מדובר בגנב] שהיה מושכו. והקשה הגמ', איך יתכן] זה כתוב בתחילת המשנה. כתוב [גם מקרה של] גנב שגנב מבית הבעלים, וכתוב [גם מקרה של] גנב שגנב מבית שומר. אמר לו רב אשי, אל תדחה [דברי רבי יימר, שכן דבריך קשים], מה לי גנב שגנב מבית שומר, מה לי גנב שגנב מבית בעלים [אלא הם אותו הדבר, ולמה שיכתבו ב' מקרים של אותו דבר]. אלא לא [מדובר שהגנב משכו אלא ה]שומר [משכו], ולומדים מזה, תיקנו משיכה בשומרים, [וכן למסקנה] למדנו מזה.

וכן למדנו, אמר ר' אלעזר, כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים¹²⁴. וכן למדנו בבבביתא, כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים. וכשם שהקרקע נקנית בכסף, בשטר או בחזקה, כך שכירות נקנית בכסף, בשטר ובחזקה¹²⁵. באיזה שכירות [מדובר]. אם תאמר

¹²² ע"י רמ"א (ח"מ ס' קפב ס"א): בכל דבר שלוחו של אדם כמותו, חוץ מלדבר עבירה דקימא לן אין שליח לדבר עבירה, ודוקא שהשליח בר חיובא, אבל אם אינו בר חיובא הוי שליח אפילו לדבר עבירה.

ביאור: חוץ מלדבר עבירה - דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ויכול המשלח לומר סברתי שלא ישמע לי לעשותו, לכך אין המשלח חייב. אבל אם אין השליח בר חיובא, לא שייך האי טעמא (סמ"ע), ו"א שגט שניתן ע"י שליח בעל כרחו דינו גט כלה, כיון דהיכא דאין שליח לדבר עבירה המעשה בטל, כיון דאיכא חרם רבינו גרושם הוי ליה שליח לדבר עבירה. ו"א דהיכא דעושה שליח סתם לגרש ושיהיה ידו כידו ועשייתו כעשייתו והשליח נתן לה הגט בעל כרחו, דכה"ג שפיר הוי גט כיון דיד השליח כיד המשלח בעיקר הגט, ומה שנתן לה בעל כרחו ועבר בחרם רבינו גרושם ה"ל כאילו עשה עבירה מדעתו דכל כה"ג עיקר השליחות לא בטל, וחרם רבינו גרושם גבי גירושין אינו אלא כמו איסור אחר, ודוקא היכא דעשאו שליח לכך לגרש בעל כרחו בטל השליחות (קצח"ח). ויש מסתפקים אם איסור דרבנן מבטל שליחות (רע"א).

שם - אף אם שכר להשליח לעשות העבירה, מ"מ אמרין אין שליח לדבר עבירה, אף דלענין תופס לבע"ח במקום שחב לאחריים דלא מהני אף בעשאו שליח, ואעפ"כ אם שכרו מהני משום דיד פועל כיד בעה"ב דמי כמ"ש הש"ך בריש סימן ק"ה, מ"מ לענין אין שליח לדבר עבירה לא אמרין כן כו', וה"ה בכל הני דלאו בני שליחות נינהו כגון גוי וחרש שוטט קטן אף בשכר לא מהני, ולא אמרין יד פועל כיד בעה"ב כו' (פ"ת), וכן אם שלח אותו לעשות דבר שהוא לחוב לאחריים, אף שהוא היה יכול לעשותו בעצמו ואינו דבר עבירה, מ"מ דבר שהוא חוב לאחריים לא אמרין שלוחו כמותו (פ"ת), ו"ח שיש שליח במקום שחב לאחריים (קצח"ח). ודוקא שהשליח בר חיובא כו' - הכל תלוי אם השליח עושה העבירה מדעתו או בע"כ ושליח שלקח משהו בגזל, בחשבו שהוא של המשלח חשיב כבע"כ, ולא תלוי בבר חיובא או לא (ש"ך), ו"א דעיקר תלוי בבר חיובא או לא (רע"א v המהר"ם), האומר שילווה מעותיו ברבית והשליח עשה שליחותו אפשר דגבי גזל בכל כי האי גוונא מוציאין ממנו ואפילו את"ל דגבי גזל אפי' אם אמר לו לגזול והלך וגזל ונתן למשלח ואכל שאינו חייב לשלם מ"מ גבי רבית שאמר לו שילווה מעותיו ברבית ובממוניה עבד שליח איסורא ה"ל כאילו המשלח הלוחה ופשיטא שחייב להחזיר ולא דמי כלל לגזול ומניח לפניו שפטורים מלשלם, ואפילו אם השליח הוא נכרי (רע"א v המ"מ).

שם - יש להסתפק אם יש שליח לדבר עבירה באיסור דרבנן (רע"א v המהר"ט), ונראה פשוט שיש שליח לדבר עבירה (רע"א v המ"מ), אין חילוק בין השליח בר חיובא או לא ולעולם אין שליח לדבר עבירה, רק גבי חצר דאי בעי עבד ואי בעי לא עביד, ואין הבדל בין שוגג למזיד (רע"א v הש"ך), ויש לעיין אם השליח הוי מומר להכעיס אם מהני השליחות דלטעמא דדברי הרב שייך ג"כ הכא ולטעמא דאי בעי עביד אפשר דחייב המשלח דמהיכי תיתי לא יעשה (רע"א), ועיין שיטה מקובצת [עוד איכא בינייהו ישראל שאמר לאינו ישראל צא וגנוב כליו, אמנם ישראל שאומר לישראל אחר נראה כעובר משום ולפני עור לא תתן מכשול, ועכ"ז אין לו עונש כלל], ועיין סמ"ע סק"ס שתלה הטעם שיכול לומר סברתי וכו', ועיין לקמן ס' שפ"ח ז"ל סט"ו: מי שמוחזק ששלשה פעמים מסר ישראל או ממונם בידי עכ"ר, מבקשים עצה ותחבולה לבעור מהעולם. ועי"ש בש"ך שמוטו להרגו בידיהם] (רע"א), הא דאין שליח לדבר עבירה הוא מטעם שאין ללמוד מתרומה רק לענין שיהיה המעשה קיים, משא"כ בשליח לדבר עבירה דחייב המשלח בעונש כאילו עבר אלאו שיש בו מעשה, זה לא מצנינו למילף מתרומה. ותדע, דהא לרוב הפוסקים אפילו בשליח לדבר עבירה המעשה קיים ואפ"ה המשלח פטור מעונש,

וכיון דקיום המעשה וחוב המשלח שני עניינים נפרדים הם, כל שהוא דומיא דחצר דהיינו שאינו בר חיובא לרבינא וכו' אפילו הוא ע"י קטן או גוי חייב המשלח, כיון דגבי חיוב המשלח לא כתיב מיעוטא דגם אתם. והא דאין שליחות לקטן היינו דוקא לענין שאין המעשה של שליח קטן וגוי קיים כגון בקדושין וקנין, אבל בדבר שהמעשה א"א להתבטל כגון שאמר לקטן אקפי לי גדול, חייב המשלח. א"כ בעשה שליח לגנוב יהיה המשלח חייב באונסין, כיון דהמעשה קיים אף בשליח לדבר עבירה א"כ קנהו המשלח להגביהה לענין אונסין. אלא על כרחך דאף חיוב אונסין מכלל חיוב עונש הוא, ואין על המשלח חיוב עונש (נתה"מ), עיין נודע ביהודה [ח"א ה"א הראשון הובא לעיל סק"ס בקצה"ח] (פ"ת). אחד שתבע לחבירו ששלח שליח עכ"ר לביישו ברבים והלבין פניו ברבים ומברר הדבר בעדים, יש לחייב המשלחו ואף על גב דק"ל אין שליח לדבר עבירה והמשלחו פטור משום דדברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין מ"מ היכי דשליח לאו בר חיובא מחייב שולחו דלא כש"ך, וקשה שהש"ך ב"ד (סי' קס סק"ב) פסק דהיכא דשליח לאו בר חיובא הוא מחייב שולחו ואף שהש"כ בח"מ בתראי ואפשר שחזר מ"ש ב"ד מ"מ ה"ל להזכירו בח"מ ולצות לעכ"ר על זה הוי בכלל מסור שמוסר גופו לצערו ולביישו ברבים ודינו חמור ומסור לב"ד לקנסו כפי מגדר מילתא ויקר פדיון נפשו (פ"ת v השבות יעקב).

שם - ישראל שהוחזק לרמאי שהיה לו סחורה שיש בה חסרון גדול ואינו ניכר לכל, והיה מתירא למכור ע"י עצמו ומסר הסחורה לגוי חבירו מכירו, וקנאו ישראל אחד לפי תומו מן הגוי, ואח"כ הרגיש הקונה בהחסרון ואינו יכול להוציא מעותיו מהגוי, ואחר החקירה נודע לו שישאל זה החשוד מסר הסחורה לגוי בשליחותו למכור לישראל, אם נעשה כן בישראל ששלח ישראל אחר למכור לזה ברמאות, פשוט הוא דאין דינו כלל עם המשלח כיון דק"ל אין שליח לדבר עבירה כו', אכן, כיון שהשליח הוא גוי דלאו בר חיובא הוא באונאה דדרך מקח וממכר הוא, כבר פסק הרמ"א בריש סימן קפ"ב היכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו, ואפילו להחולקין, מ"מ אם השליח מוחזק בכך לעשות, לא אמרין אין שליח לדבר עבירה כמבואר בסימן שפ"ח סעיף ט"ו בהגה, וכל זה אם הישראל ציוה בפירוש למכור לישראל, אבל אם נתן סתם למכור לאחר, נראה דאין לחייבו דהוי רק גרמא בעלמא, ויכול להתנצל ולומר דסבור היה שימכור לגוי ולא לחבירו, והוא נאמן על זה בשבועה (פ"ת).

¹²³ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ו): הוב"ד לעיל הערה 121.

¹²⁴ ע"י שו"ע (ח"מ ס' טז ס"ב): יכולין המשכיר והשוכר לחזור בהם עד שימשוך, או שיעשה אחד מדרכי הקנין. וכן אינו מתחייב בגניבה ואבידה עד שיעשה אחד מדרכי הקנייה, ויש אומרים שמשסילק הבעל שמירתו מעליה מדעת, השומר נתחייב בשמירתו:

עד שימשוך כו' - כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו בשומרים (סמ"ע). שמשסילק הבעל - כדן פועל דמשהתחילו במלאכה הוי להו קנין (ע"י שלי"ג ס"א-ב) (קצח"ח).

¹²⁵ ע"י שו"ע (ח"מ ס' קצח ס"ט): בדרכים שהקרקע נקנה בהם, שכירות ושאלת קרקע נקנין. הגה ואפילו במקום שסכסך אינו קונה בלא שטר, כמו שנתבאר לעיל סימן קץ, מכל מקום שכירות סגי ליה בכסף לחוד. ויש אומרים שאינם נקנים בקנין סודר.

מ"מ שכירות סגי ליה כו' - דשכירות לאו מדרך העולם לכתוב עליו שטר, דסמכה דעת השוכר בלא שטר כיון דלימים קצובים שכרוהו. ומטעם זה הקילו בשכירות מהגוי בכסף וכמ"ש רמ"א בריש סימן קצ"ד¹²⁵ (סמ"ע).

מרוכה פרק שביעי בבא קמא

עמ

עין משפט
נר מצוה

הסוף • מוכר בלמנה ואשריו ולא קיבל דמים : **גנב ופרע**
הקנינו • שהקיפו חבירו פרקמיתא בלשרי ופרע לו בהמה זו :
מתני' (ב) **ונכחו ומכרו מוא** • כשהוליד מרשותו נעשה
עליו גנב (גכ הוראה) וקנאו : **או שגנב מוח מרשותו** • קנאו במשיכה

פ"א ע"ג

מיר ונעשה גנב עליו אבל גנב ונכח
ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליו
גנב : **סיה** • גנב מושכו ויולא פטור
*מכלום : **הנניטו** • חפ"י ברשות בעלים
שהרי הגבהה קונה בכל מקום במסכת
קדושין (דף כה) : **נתנו** • בעליו
לכפורות בנו לכהן כה' נלעים של
פדיון הבן ל"א נתנו גנב לכפורות
בנו ונתנו לו סם במקום שגנבו לשומר
חנם ולשואל : **סיה מושכו** • הכהן
או בעל חוב או השומר ומת ברשות
בעלים : **פטור** • הגנב מכלום
ולשון אחרינה עיקר האי חיוב הגנב
קאי דמחייב גנב בקנין שלוחו דאי
בנותנו בעליו מוח חיוב כהי דשאל
מזי למימר חיוב בחונסין אלא שאר
שומרים מי חיבי בהמה כדרכה ועוד
לגבי כהן ובעל חוב מוח חיוב ופטור
איכא הפסיד ולא הפסיד מצעי ליה :
גב' תיקנו משיכה בשומרים • שלא
יתחייב שומר בשמירה עד שימסוך :
מאי לאו • היה מושכו שומר ומת
חיוב גנב במשיכה שומר : **לא**
גנב • והכי קאמר נתן בעל
הבית לכפורות בנו כו' וכל גנב
לגונבו משם היה מושכו ויולא כו' :
שכירות

פ"א מפלג

[לעיל דף]
[לעיל ע"א]
[ש"ס]

[לעיל ע"א]

כתובות לא :

[כ"ט ע"א]

[ע"י תוספות
קדושין כו'
ד"ה ומקומן]

גנב והקדיש גנב והקוף גנב והחליף גנב ונתן
במתנה גנב ופרע (ה) **חובו גנב ופרע בהקיפו**
גנב ושאלה סבלנות בבית חמיו משלם
תשלומי ארבעה וחמשה מאי קמ"ל אשמעינן
רישא גנב ונתן לאחר ושבח דיש שליח
לדבר עבירה אע"ג דבבל התורה כולה
***אינ שליח לדבר עבירה ה"בא יש שליח**
לדבר עבירה מאי מעמא ומבחו ומכרו *מה
מכירה דלא אפשר דלאו על ידי אחד אף
מביחה ע"י אחר מחייב ואשמעינן סיפא
גנב והקדיש *מה לי מכרו להדיוט מה לי
מכרו לשמים : מתני' גנב ברשות הבעלים
ושבח ומכר חוץ מרשותם או שגנב חוץ
מרשותם ושבח ומכר ברשותם או שגנב
ושבח ומכר חוץ מרשותם משלם תשלומי
ארבעה וחמשה אבל גנב ושבח ומכר
ברשותם פטור *היה מושכו ויוצא ומת
ברשות הבעלים פטור הגבירה או הוציאו
מרשות בעלים ומת חיוב נתנו לבכורות
בנו או לבעל חוב לשומר חנם לישאל לנושא
שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות
הבעלים פטור הגבירה או שהוציאו מרשות
הבעלים ומת חיוב : גב' בעי אמימר תיקנו
משיכה בשומרים או לא אמר רב יימר ת"ש נתנו לבכורות בנו או לבעל
חובו לשומר חנם ולשואל לנושא שכר ולשוכר היה מושכו ויוצא ומת
ברשות הבעלים פטור מאי לאו ישומר ויש"מ תיקנו משיכה בשומרים אמר
ליה לא גנב הא תנא ליה רישא תנא גנב שגנב מבית הבעלים ותנא
גנב שגנב מבית שומר אמר ליה רב אשי לא תדרייה מה לי גנב שגנב
מבית שומר מה לי גנב שגנב מבית בעלים אלא לאו שומר ויש"מ
תיקנו משיכה בשומרים ש"מ *איתמר נמי אמר ר' אלעזר כדרך שתיקנו
משיכה בלקוחות כ"כ תיקנו משיכה בשומרים תניא נמי הכי כדרך שתיקנו
משיכה בלקוחות כ"כ תיקנו משיכה בשומרים וכשהקרקע נקנית בכסף בשטר
ובחוקה *כ"כ שביורות נקנית בכסף בשטר ובחוקה *שביורות דמאי אילימא
שביורות

גנב והקדיש משלם ד' וה' • כדמפרש מה לי מכרו להדיוט מה
לי מכרו לשמים ואיירי בקדשי דבדק הבית דלא שייך למימר
מעיקרא תורה דלחובן והשתא תורה דלחובן כמו בקדשי מזבח
שקרנן קרב לכפר על הבעלים ושקטו לשמו וסם בעליו עליו ואין
להקשות אחזי לא פריך לעיל (דף
עו.) ולפולגו וליחמי בדרייה בד"א
בקדשי מזבח אבל בקדשי דבדק הבית
משלם תשלומי ארבעה וחמשה כדפריך
לעיל ולפולגו וליחמי בדרייה בד"א
בקדשים קלים ולעיל פריך שפיר
דהוי הכל קדשי מזבח אבל בקדשי
דבדק הבית לא בעי לפולגו דהתם
קדושה דשור ושה דמחיים הוי למזבח
אע"ג דהתם מפליג וקאמר (ג) טבה
וח"כ הקדיש משלם ארבעה וחמשה
ולחובו הקדש הוי קדשי דבדק הבית
התם לא הוי מחיים ולמ"ד ירוש לא
קני ח"ש שכסמקדיש לאחר ירוש לאו
דרייה קמקדיש ולמ"ד ירוש קני
וחיובו הוה דוקא לפני ירוש אבל אחר
ירוש שלו הוה טובה ושלו הוה מוכר
אפ"ה מחייב להקדש אע"ג דלא חייל
הקדש מקמי ירוש כי היכי דמחייב
במכר ומתנה קודם ירוש אע"ג דלא
הרטו מעשיו שלא חל המכר והמתנה
כיון דלמירוריה לגבוה כמסירתו להדיוט
דבדכר שבידו להקדיש :

אבל גנב וטבח ומכר ברשותו
פטור - בשלח הגבירה עסקינן
דבהגבירה הוי קני וחיובי דלקמן :
או שהולידו מרשות בעלים כו' •
גריס אלו נעדרות (כתובות דף
לא) : **וש"ס** פליגי רב אחא ורבינא חד
אמר שהולידו למטמא אבל לרה"ל לא
קני ודייק מסיפא הולידו דומיא
דהגבירה דלתי לרשותה ואידך אמר
אפילו הולידו לרה"ל קנה ודייק
מרישא דמת ברשות בעלים פטור
הוה חוץ לרשות חיובי אפי' הולידוהו
לה"ר וגרלה דהוא פליג אלא"י ורבא
דלמיר דבהמכר את הספינה (ב"ב דף
פד) : **משיכה קונה בסממא אבל לא**
בריה"ד ואין גרלה לחלק כלל בין קניית
גנב שאין אלא להתחייב בחונסין

ולשאר קניות מדרשינן לעיל (דף סה) גבי
לקנות כי היכי דרשינן גיטין (דף עו.) ונתן
שסם שיק ואלו שייך כאן כל היכא דפליגי רב
אחא ורבינא הלכה כרבינא לוקולא :
נתנו לכפורות בנו או לכהן • חובו לשון
ולא כי אורחיה ועוד לשון חיוב ופטור לא
דבחספתא (פ"ז) קתני הגבירה או נתנו
לכפורות בנו משמע דאגנב קאי דאי
לבעלים מה לריך הגבהה והא דדייה
הוא ועוד דרואה דמית' ממתני' בגמרא
אבע"ז דהקטו משיכה בשומרים אי אפשר
לישבע להאי לישנא לפי מה שמפרש בגמ'
ול"א שפירש בקונטרס נתנו הגנב לכפורות
בנו הוא עיקר דמתחייב הגנב במשיכה
הוא ח"ן שליח לבר עבירה וי"ל דהוא לא
ירעי דלתי לדיה באיסורא אלא כבורין
שהיה שלו וזין ליישנא דמפרש בפ"ק
דבבא מיליעא (דף י"ד וע"ס) טעמא דח"ן
שליח לדבר עבירה משום דשליח בר
חיובא הוא ודברי הרב ודברי התלמוד דברי
מי שומעין וזין ליישנא דאי בעי עביד אי
בעי לא עביד ח"ן שייך לכאן דהתם ח"ן
יודע שהשליח יעבור אבל כאן יודע הוא
שיקח מחא"ס שהוא סבור שהוא שלו
ולעיל (פ"א) גבי גנב וטבח שבת דדוקי
אלב בטעמיה על ידי אחר ופריך ובי היכן
מלניו שזה חוטא זה מתחייב בו מני
למימר דסבור שהוא שלו אבל משני
שפיר והאמת אבל ק"ק היכי לייף מה
מכירה ע"י אחר אף עבידה כו' דלמא דוקא
כשסבור שהוא שלו כיון דליכא יתור :
[ועיין תוס' קדושין מז' ד"ה אחאי] :
תיקנו משיכה בשומרים או לא • ה"א
לא מצעי ליה אי משעת משיכה [או משעת
מלאכה] מתחייבים כל חד וחד כדנייה
שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה
ואבדוהו ושאל בחונסין דפשיעה דמשעת
משיכה מתחייבים דאם לא כן מחיימיה
דבהשאל (ב"ב דף ק"ז וע"ס) תנן אם אמר לו
השואל שלח ושלחה ומתה חיוב ובגמרא
אמר פרה במשיכה ובשומעין דשאל קורדוס
(ש"ס ז"ל) אמר אי לאונסיה מ"ס פרה
דמשעת שאלה אלא אור"י דמצעי ליה
בשאל וסוכר אי מני משאל ומשכיר
למהדר ביה אפי' משך עד שיתחיל
במלאכה או לא לויכא למ"ד גבי שאל
קורדוס מחבירו זיקע בו קנאו לא זיקע
בו לא קנאו ומני משאל הד"ר ביה וכן
בפרה עד שיעשה בה מלאכה ופשיע ליה
מתחייבין דנתנו לכפורות בנו דקמי
הגבירה או שהולידו מרשות בעלים
ומתחייבין גנב משיכה שומר דמשעת
גמורה הוא שאין יכול לחזור בו שאלם
היה מתחייבין ומשני לא גנב שהיה גנב
מושקה מבית שומרים ותנא גנב שגנבו
מבית שומרים ומיירי שלא נתן לכפורות
בנו ולבעל חובו לגמרי דאי"כ הוה בעלים
ולא שומר אלא חפזתיקי בעלמא עשה
להם שאם לא יפרע עד יום פלוני שיהא
קנוי להם ורב הונא דאמר בפרק
השואל דלא זיקע בו מני משאל הרב
ביה הוה דמי הכי ולא חייס לפרעא
דבסמוך מה לי גנב מרשות שומר מה
לי גנב מרשות בעלים ובחאי"ט מקדש
(קדושין דף ק"ז ע"ס) איכא תנא כרב
הונא דאפי' במלוה יכול לחזור בו
משלוחות דבדר דלרב הונא לא תיקנו
משיכה בשומר ונ"ל תקנו כדקאמר
התם *ופליגא דר"א ור"י אלעזר נמי
מדאורייתא יכול לחזור ביה אלא
שחכמים תקנו דלא מני הרב ביה
משעת משיכה ועוד קאמר התם
ופליגא ארד"י אמר דאמר ר' אמי
המשאל קורדוס לא הקדש לחבירו
מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתיילה
משמע דסבר דקנה מדאורייתא דאי
מדבדנן ומעל משום דמדבדנן ח"ן יכול
לחזור ביה נתנה לבלן בפרק הוהב
(ב"מ דף ק"ז ע"ס) ח"כ הוי חומרא
דלתי לדי קנאל דחבירו מותר לבקע
בו לכתיילה :
שהטעמין

קבא א מ"י פ"ז מה"ל
מיעלה הלכה ב :
קבב ב מ"י פ"ב מה"ל
גביה הלכה י טור
ח"מ סימן טז :
קבג ג מ"י פ"ג מה"ל
שם ה"א :
קבד ד ה"ו מ"י פ"ד
הלכה טז ועיין
גמ"מ :
קבה ה מ"י פ"ב מה"ל
שכירות הלכה ח
סג עיין פט עוש"ש
ח"מ סימן טז ע"ש :
קבו ו מ"י פ"א מה"ל
מכירה הלכה יח
סג עיין פ"ב עוש"ש
דכשהולידו חוץ מרשותו :
(ג) תוס' ד"ה גנב וכו'
מפליג וקאמר גנב וטבח
וח"כ :

הגהות הב"ח
(ב) גמ' ופ"ע כתובו :
(ג) רש"י ד"ה וטבח
ומכר מוח מרשותו
דכשהולידו חוץ מרשותו :
(ד) תוס' ד"ה גנב וכו'
מפליג וקאמר גנב וטבח
וח"כ :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה תיקנו וכו'
כמו מהם לבלן ב"הוהב.
לגמיר דרעה דזו ז"ל
באף דיבור הוה הולידו
לתי דלוקול לא חוליק
בזר קנין דרבנן והיינו
מואחרין שבי גבי בלן
דל"י דמעות קוטת ד"ס
נתן לספר מעל אף
דמדבדנן לא קני ס"ג
הדא אם טע"ס ל"ק אף
דמדבדנן קני מ"ע לא
יהא מותר לבקע בו :

ד"מ ע"א

שכירות של מטלטלים [שאדם משכיר כליו לחבירו. ושואלת הגמ', וכי מטלטלין הם בני שטר [הרי אין מטלטלין נקנים בשטר]. אמר רב חסדא, שכירות דקרקע¹²⁵.

אמר ר' אלעזר, [אם יש עדים ש[ראו] גנב] שהסתתר ביער [לגנוב בהמות הרועות שם, וגנב א'] ושחטו או מכרו¹²⁶, משלם תשלומי ארבעה או חמשה. למה. הרי הוא לא משך [ואיך קנה הגניבה]. א"ר חסדא, [מדובר] [שהגנב] הכישה [הבהמה] במקל [והלך ד' אמות בגלל זה, והוי קנין משיכה]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], וכיון שראוהו, הוא גזלן [ולא גנב]¹²⁷. [אלא] מאחר והוא התחבא מהם, הוא גנב.

ואלא איך מדובר [ציור של] גזלן. אמר ר' אבהו, כגון בניהו בן יהודיע¹²⁸, שנאמר "ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו". ר' יוחנן אמר, כגון בעלי שכם, שנאמר "וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך". למה ר' אבהו לא אמר מהפסוק הזה. אמר לך, כיון שמתחבאים אינם גזלנים. ור' יוחנן [איך הוא יפרש את זה]. זה שהם מתחבאים, שאנשים לא יראוהו, ויברחו מהם. שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי, למה התורה החמירה בגנב יותר מגזלן [לשלם כפל או ה']. אמר להם, זה [פ'י הגזלן] השהה כבוד עבד לכבוד קונו [פ'י] הוא לא ירא מבני אדם כדרך שלא ירא מהקב"ה, וזה [פ'י] הגנב] לא השהה כבוד עבד לכבוד קונו¹²⁹ [אלא כיבד העבד יתרו מקונו שהוא ירא מבני אדם ומעני של מעלה לא נזהר¹³⁰], כביכול, עשה עין של מטה כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת, שנאמר "הוי המעמיקים מה' לְסֹתֵר עֵצָה [פ'י] להסתיר יועץ במסתרים לגנוב הרע] והיה במחשך מעשיהם וגו'", ונאמר, "ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב", ונאמר, "כי [אמר] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה".

אמר ר' מאיר, משלו משל בשם רבן גמליאל, למה הדבר דומה. לשני בני אדם¹²⁹ שהיו בעיר ועשו משתה, אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך, ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך, איזה מהן עונשו מרובה. הוי אומר, זה שזימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך.

אמר רבי מאיר, בא וראה כמה גדול כח של מלאכה¹³¹, שור שביטלו ממלאכתו [חיוב תשלומין] חמשה, שה של אביטלו ממלאכתו [שכן הוא לא עובד בכלל, תשלומיו רק] ארבעה.

אמר רבן יוחנן בן זכאי, בא וראה כמה גדול כבוד הבריות, שור שהלך ברגליו [מחייבים את הגנב לשלם] חמשה, שה שהגנב היה צריך לה[רכיבו על כתיפו] וזולל את עצמו בו, לכן הקב"ה היקל עליו שרק משלם] ארבעה. מתני'. אין מגדלים [פ'י] אסרו חכמים לגדל] בהמה דקה בארץ ישראל¹³⁰ [משום ישוב א"י שמבעיר את השדות וכל שדות א"י סתמן של ישראל], אבל מגדלים בסוריא [פ'י] ארם צובה שדוד כיבשה, והוא כחוצה לארץ שזה כיבוש יחיד, ואינו נחשב ככיבוש ארץ ישראל, ולא חוששים לישבו, ואפילו אם יפסידו שדות אחרים ישלמנה] ובמדברות של ארץ ישראל. אין מגדלים [פ'י] אסרו חכמים לגדל] תרנגולים בירושלים¹³¹, מפני הקדשים [שאוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ודרך תרנגולים לנקר באשפה שמא יביאו עצם כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים]. ולא כהנים [פ'י] אסור לכהנים בכל מקום] בארץ ישראל [לגדל תרנגולים], מפני הטהרות [שכן הכהנים אוכלין תרומה הן צריכין להזהר בטהרתן]. אין מגדלים חזירים בכל מקום¹³¹. לא יגדל אדם [פ'י] אסרו חכמים לגדל] את הכלב¹³² [מפני שנושך ומנבא ומפלת אשה מיראתו], אלא אם כן היה קשור בשלשלת. אין פורסים מלכודות ליונים, אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל' ריס¹³³ [שלא ילכדו בהם יוני בני הישוב].

גמ'. הרבנים למדו, אין מגדלים [פ'י] אסרו חכמים לגדל] בהמה דקה בא"י, אבל מגדלים ביערות שבארץ ישראל. [אמנם] בסוריא, אפילו בישוב [מותר] גדלים, ואין צריך לומר בחוצה לארץ.

[תנא] אחר לימד, אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל, אבל מגדלים במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו. ואף על פי שאמרו אין מגדלים בהמה דקה, אבל מגדלים בהמה גסה [שהם נצרכים בישוב למשא ולחרישה], לפי שאין גזורים גורה על הצבור, אלא אם כן רוב צבור יכולים לעמוד בה¹³⁰. בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ, בהמה גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ.

ואף על פי שאמרו אין מגדלים בהמה דקה, אבל משהה הוא [פ'י] מותר להחזיק בהמה דקה אצל ל' יום קודם לרגל¹³⁴, וכן מותר להחזיק בהמה דקה ל' יום קודם משתה בנו, ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום [פ'י] מי שלקח בהמות ל' יום קודם הרגל, וקנה עוד ה' ימים קודם הרגל, לא ישהה בהמות שהוא קנה ה' ימים קודם הרגל ל' יום אצל. שהיית חושב לומר, שאם יצא הרגל, ומאז שקנה [הבהמות האחרונות] עד עכשיו עוד לא עבר ל' יום, אל תאמר מותר להשהותם ל' יום, אלא כיון דיצא הרגל, אסור להשהותם אצלו.

הגב שהוא ירא מן האדם ולא ירא מן הקדוש ברוך הוא דבר זה בזיון נחשב ודבר זה מבואר (מהר"ל).

¹³⁰ ע"י שו"ע (ח"מ ס' טט ס"א): אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל, מפני שדרכם לרעות בשדות של אחרים והיזקם מצוי, אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל. והאידינא, שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות, נראה דשרי:

ביאור: אין מגדלין בהמה דקה כו' - אפילו בבית אסור, ואפילו אין הבהמה שלו דאין אדם חוטא ולא לו, מ"מ כיון שדרך בהמה דקה לצאת ולהזיק גזרו מחששא שתצא בלי ידיעת הרועה ותזיק (סמ"ע).

בארץ ישראל - גם בכל מקום אסרין כששיחין רוב ישראל ויש להן שדות וכרמים (סמ"ע).

¹³¹ ע"י שו"ע (ח"מ ס' טט ס"ב): לא יגדל ישראל חזירים בכל מקום, אפילו למשוך בהם עורות, ואין צריך לומר לסחורה:

ביאור: לא יגדל ישראל חזירים כו' - משום מעשה שהיה בימי הורקנוס ואריסטובלוס גזרו כן (סמ"ע).

ואין צ"ל לסחורה - דלסחורה אסור מדאורייתא כמ"ש ביו"ד סימן ק"ז דאסור לסחור בכל הדברים האסורים מן התורה לאכול אף על פי שמתרין בהנאה (סמ"ע).

¹³² ע"י שו"ע (ח"מ ס' טט ס"ג): אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו, וקושרו ביום ומתירו בלילה: הגה ו"א דהשתא שאנו שרוין בין העכ"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר. מיהו נראה אם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל:

ביאור: אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל - דאז טעם שישוך וגם טעם שמנבא ומפילות הנשים מיראתו אין כאן, דכיון דיודעין שהוא קשור לא מתייראן ממנו ואינן מפילות (סמ"ע).

¹³³ ע"י רמב"ם (גולה ואבדה פ"ו ה"ח): וכן אסרו חכמים לצוד יונים בתוך הישוב מפני שהן של אחרים ואין פורשין נשבין ליונים אלא אם כן הרחיק מן הישוב ארבעה מילין, ואם היה ישוב כרמים אפילו מאה מיל לא יפרוש שהיונים של בעלי כרמים הם, וכן לא יפרוש בתוך השובבין אף על פי שהן שלו או של גוי או של הפקר ואף על פי שהרחיק מן הישוב מאה מיל מפני שהיונים ב באות לישוב השובבין.

¹³⁴ ע"י לקמן הערה 135.

ו"א שאינם נקנים כו' - וכן עיקר (ש"ך), אבל מתנה לזמן נקנה בחליפין, ולענין שכירות עיקר כרמ"א (קצה"ח), דוקא שאילת קרקע שלא נפחת, ואין בו רק הנאת דירה ושימוש, שאין בו ממש וקנין בגוף הקרקע, דמי לטובת הנאה שאין בו ממש בגוף החפץ, לא נקנה בקנין סודר, אבל שאלת מטלטלין שנפחת גוף החפץ בהתשמש, הוי כאילו מקנה לו בגוף החפץ להשתמש בו ולחסרו (נתת"מ), וכן מתנה ע"מ להחזיר אין נקנה בחליפין (רע"א).

¹²⁶ ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ז): היה העדר ביער כיון שהכיש את הבהמה וטמנה בתוך האילנות והעצים חייב בתשלומי כפל ואם טבחה או מכרה שם משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ע"י לח"מ: היה העדר ביער וכו'. בפרק מרובה מימרא דרבי אלעזר ראוהו שהטמין ופירשו התוס' ורש"י ז"ל דהגב עצמו נטמן וטעמייהו דמשום הכי פריך והא לא משך דכיון דהיה סבור דהוא עצמו נטמן והלך שם וטבח והבהמה לא זזה ממקומה לכך פריך הכי אבל לרבינו דמפרש דהטמין לבהמה מנין לו דלא הכיש הבהמה ומשכה להטמינה, ומיהו אין זו קושיא דאפשר דהנהיגה בקול והטמינה ולכך פריך הכי ותירץ דהכיש במקל אבל הנהגה בקול לא הוי משיכה בשומר אף על גב דקורא לה ובאה הוי קנין לענין בהמה כדכתב רבינו פרק ב' מהלכות מכירה מ"מ הא לא דמאי ויש סעד לפירוש רבינו מ"ש בגמרא וכיון דראוהו גזלן הוא ואם הוא עצמו נטמן אף על פי שראוהו לא הוי גזלן דהרי זה כגנב בפני שנים וכדוקשה לרש"י ז"ל והוצרך לידחק ולרבינו נחא דהוא אינו נטמן אלא הבהמה היא הנטמנת ולכך פריך דכיון דהוא אינו נטמן הוא כגזלן ומשני מכל מקום כיון דמטמין הבהמה הוי גנב:

¹²⁷ זה שונה מגנב בפני שני עדים ששם אף על גב שהם ראו אותו, שאר אנשים לא, שהוא פחד מהם, ואמר לעצמו, לא גנבתי מהעדים האלה, והם לא מפחד מהם, אבל הוגנב ממקום מרעה לכל, ולא ידוע של מי הוא גנב, וכיון דלא מפחד מכל העולם, הוא גזלן (רש"י).

¹²⁸ ע"י שו"ע (ח"מ ס' שנט ס"ז): איזהו גזלן: הלוקח ממון האדם בחזקה, כגון שחטף מידו מטלטלים, או שנכנס לרשותו שלא לרצון הבעלים ונטל משם כלים, או שתקף בעבדו או בבהמתו ונשתמש בהם, או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה, וכל כיוצא בזה.

¹²⁹ פ"י דאשמעינן שלא יקשה לך וכי יותר עדיף גזלן מן גנב ולכך אמר כי הדבר הזה הוא דומה לשני בני אדם כו' כי מי שלא זמן את בניו של מלך לא עשה רק שלא כבד המלך שלא זמן את בניו של מלך ואין זה בזיון רק שלא כבד את המלך כך היה לו לגזלן שיהיה ירא מן השם יתברך ולא יגזל אבל לא עשה לו בזיון אבל הגנב הוא דומה למי שכבד ההדיוט ולא כבד בני המלך שזה בזה המלך לגמרי וכן

וטבח [שמקבץ בהמות ליום השוק, מותר לון לקחת [בהמות דקות] ולשחוט אותם¹³⁵, [וכן מותר לון לקחת אותם ולהשהותם אצלו [עד יום השוק כל שהוא תוך ל' יום לקנייתו], ובלבד שלא ישהה העגונה שבהן [פי' זה שקנה באחרונה] ל' יום [מיום קנייתו, אלא ישחטו ביום השוק].
שאלו תלמידיו את ר"ג, מהו לגדל. אמר להן, מותר. והרי למדנו במשנה, אין מגדלים. אלא כך שאלוהו, מהו לשהות. אמר להן, מותר, ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר, אלא קושרה בכרעי המטה [ורבנן של המשנה חולק עליו].

הרבנים למדו, מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו [פי' היה צועק מפני כאב הלב לא היה יכול להשיב רוחו], ושאלו לרופאים, ואמרו, אין לו תקנה עד שינק חלב רותח כל בוקר ובוקר. והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה. והיה יונק ממנה כל בוקר. אחרי כמה ימים נכנסו חביריו לבקרו, כיון שראו אותה העז הקשורה בכרעי המטה, חזרו לאחוריהם, ואמרו, [ישנם] לסטים מזויין בביתו של זה [פי' שכן בהמה דקה רועה בשדות אחרים וגזול את הרבים], ואנו נכנסים אצלו. ישבו וברדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז. ואף הוא בשעת מיתתו אמר, יודע אני שאין בי עון אלא עון אותה העז, שעברתי על דברי חברי¹³⁶.

אמר ר' ישמעאל, משפחתי היו מבעלי בתים שבגליל העליון, ולמה נחרבו. שהיו ישרעין [בהמה דקה] ביער, ודנו דיני ממונות ב[דיין] יחיד, ואף על פי שהיו להם יערות סמוך לבתיהם [ולא היו רועים בשדות אחרים, הרי אין גזל ביער, אבל] שדה קטנה היתה [של אחרים, שהיו] מעבירים [את הבהמות] דרך עליה [להגיע ליער].

הרבנים למדו, רועה [בהמות שלו בשדות אחרים] שעשה תשובה¹³⁷ [שלא לגדל בהמה דקה עוד], אין מחייבים אותו למכור [כל בהמות הדקות שלון] מיד, אלא מוכר אותם אחד אחד. וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו [שאסור לגדלם כנ"ל במשנה], אין מחייבים אותו למכור [אותם] מיד, אלא מוכר אותם אחד אחד. וכן מי שנדר¹³⁸ לקנות בית בארץ ישראל או לישא אשה בארץ ישראל, אין מחייבים אותו לקחם מיד, אלא עד שימצא את ההוגנת לו.

ומעשה באשה אחת [גרושה או אלמנה] שהיה בנה מצער אותה, וקפצה ונשבעה, כל מי שיבא [להתחתן איתה] איני מחזירתו, וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונים, וכשבא הדבר אצל חכמים, אמרו, לא נתכונה זו אלא להגון לה.

כשם שאמרו אין מגדלים בהמה דקה, כך אמרו אין מגדלים חיה דקה¹³⁹ [כמו צבי או שועל]. ר' ישמעאל אומר, מגדלים כלבים כופרין [פי' קטנים]¹⁴⁰, [וחתולים, וקופין, וחולדות הגדילות בסנה, מפני שעשויים לנקר את הבית [מן העכברים]. מהם חולדות הגדילות בסנה. אמר רב יהודה, "שרצא חרצא", ויש שאמרו [שחולדות הגדילות בסנה נקרא] "חרצא" ששוקיה דקים, ורועה בין הסנה. ומהו [שנקרא גם כן] "שרצא". ששוקיה קטנים.

אמר רב יהודה אמר רב, עשינו עצמנו בכבל כארץ ישראל לענין בהמה דקה¹⁴¹ [שמיום גלות יכניה רבו שם תלמידים ונתיישבו שם בישוב קבוע]. רב אדא בר אהבה אמר לרב הונא, מה עם שלך [פי' הרי יש לך בהמה דקה]. א"ל, חובה [אשתו של רב הונא] שומרת [בהמה דקה] שלנו. א"ל, שחובה תקבר את בנה [שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור]. כל השנים שרב אדא בר אהבה? לא היו לרב הונא זרע מ[אשתו] חובה. יש שאומרים, אמר רב הונא אמר רב, עשינו עצמנו בכבל כארץ ישראל לבהמה דקה, מאז שרב הגיע לכבל. רב ושמואל ורב אסי בקרו בכית שבוע הבן [פי' ברית

¹³⁵ רמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ז): אף על פי שאין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל מותר לשהותה קודם לרגל שלשים יום וקודם למשתה בנו שלשים יום והטבח לוקח ושוחט לוקח ומשהה עד שישחוט מעט מעט, ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא כל המשהה משהה בתוך ביתו כדי שלא תזיק.
ועי' מגיד משנה: ותמה אני למה לא הזכיר רבינו בטבח ובלבד שלא ישהה העגונה. פירוש מאוחרת שלשים יום דהכי איתא שם. ואפשר שהוא בכלל לוקח ושוחט לוקח ומשהה עד שישחוט מעט מעט וסמך לו על מה שהזכיר בקודם הרגל ל' יום ואמרי' התם דדוקא קודם הרגל אבל לפניו ט"ו ימים אסור למלאות ל' שלאחרי:

ועי' לח"מ: [נגד דברי המ"מ] ול"נ דאית ליה לרבינו ז"ל דכשאלו תלמידיו ל"ג מהו לשהות אטבח קאי ותירץ להם ר"ג מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר ופליג ר"ג על רבנן על דרך שפירש"י ז"ל ופסק רבינו ז"ל כ"ג לך כתב שלא תצא אלא תהיה בתוך ביתו כלשון ר"ג:

¹³⁶ עי' קוב"ש אות פח: והנה בכתובות דף ס' מבואר דגונח אין בו סכנה וגם הכא מוכח כן, דאי נימא שהיה מסוכן ודאי היה מותר לגדל דאין לך דבר העומד בפני פיקדון ובשיטה בשם המאירי כתב דהיה מסוכן, והיינו דכן משמע הלשון "אין לו תקנה" ומ"מ צריך להחמיר בזה כיון שהתקנה היא משום פסידא דאחריני, ותימה, דודאי איסור גזל הותר במקום סכנה.

מילה, ונקרא בית שבוע, שכן עברו עליו ז' ימים], ויש אומרים לה לבית ישוע של הבן [פי' משתה של פדיון הבן בכור, ונקרא ישוע, מלשון פורקן ופדיון], רב לא נכנס לפני שמואל [משום שקללו פעם, כמש"כ בעמוד ב'].

¹³⁷ עי' שו"ע (ח"מ ס' תט ס"ד): מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה, אין מחייבים אותו למכרם ביחד, אלא מוכר מעט מעט.

¹³⁸ מי שנדר או נשבע לישא אשה או לקנות בית וכיוצא בו ולא קבע זמן אין מחייבין אותו לישא או לקנות עד שימצא הראוי לו:

ביאור: מי שנדר - ר"ל שהתפיס בדבר אחד, שאמר דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אשה, דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל, מיהו נראה דהאידינא בכל ענין הוי נדר דמהני מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה (ש"ך).

ולא קבע זמן - וה"ה אם קבע זמן (ש"ך).

עד שימצא - מעשה שנשבעו על הנישואים וכתבו שראובן חייב לשמעון סך עצום לפרוע לו ואולם אם ישא בתו ימחול לו חובו זה. בדבר הרשות לעשות דבר פלוני יכול לדחות מדחי אל דחי אך בדבר מצוה כגון לישא אשה או ליקח בית בא"י מיד כשיזדמן ההגון לו כופין אותו לקיים דבדבר מצוה הוי כמפרש ליקח מיד ולא לתר כשיזדמן, משתבעה לינשא נותנים לבוגרת ל' יום ושוב חל הקנס וצד השני פטור משבועתו ונושא אשה אחרת (פ"ת).

¹³⁹ עי' שו"ע (ח"מ ס' תט ס"א): הוב"ד לעיל הערה 130.

¹⁴⁰ לשון אחר כלבים גדולים של צם שאינם מזיקים (רש"י).

¹⁴¹ עי' רמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ח): וכבר עשו בכל כארץ ישראל לאסור בה גידול בהמה דקה וחיה דקה מפני שהיו רוב השדות והכרמים שם באותן הימים של ישראל.

שמואל לא נכנס לפני רב אסי [שרב אסי היה יותר גדול משמואל], רב אסי לא נכנס [לחדר] לפני רב [שהיה תלמידו]. אמרו [התלמידים בבית המדרש, אם כל שלשתם היו צריכים להיכנס למקום], מי יחכה [מבחוץ ויכנס אחרונה]¹⁴². שמואל היה מחכה, ויכנס רב ו[אחר כך] רב אסי [תלמידו]. ו[למה יש צד] שרב או רב אסי יחכה [מבחוץ, שהגמ' היה צריך לשאול את זה]. רב [לא היה נכנס לפני שמואל משום], מעשה מקרי שהוא [פי' רב] עשה לשמואל [ולכן רב היה מטיב לו ומכבודו, שלא נכנס לפניו], משום אותו המעשה שקללו, קיבל רב על עצמו [לנהוג בו כבוד]¹⁴³. בינתיים [שהרבנים היו מחכים בחוץ] הגיע חתולה וחתך ידו של התינוק.

רב יצא ודרש, מותר להרוג חתולה¹⁴³, ואסור להחזיקו, ואין בו [בחתולה איסור] משום גזל, ואין בו [בחתולה מצוה] משום השב אבידה לבעלים.

[שאל שמואל?] וכיון שאמרת מותר להורגו, מהו עוד שיש איסור להחזיקו. מה הייתי אומר, מותר להורגו, [אבל] אין איסור [להחזיקו], לכן לומדים [שלא, אלא יש איסור להחזיקו].

אמרו [התלמידים בבית המדרש], וכיון שאמרת שאין בו [בחתולה איסור] משום גזל, מהו עוד שאין בו [בחתולה מצוה] משום השב אבידה לבעלים. אמר רבינא. [פי' הדבר, שאין מצוה השבת אבידה, אפילו אחרי שהרגו את החתולה על] עורו.

שאלו שאילה מברייטא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מגדלים כלבים כופרים, וחתולים, וקופים, וחולדות שמגדלים בסנה, מפני שעשויים לנקר את הבית [מעכברים, רואים אם כן שאין איסור להחזיקם].

אין קושי, זה שכתוב שאסור להחזיקו מדובר בחתולה [לבנה] [שהיא מועדת להזיק לאדם]. וזה [שכתוב שמותר להחזיקו, מדובר בחתולה] שחורה. ו[קשה שכן] הרי המעשה של רב, היתה [בחתולה] שחורה. שם [היה חתולה] שחורה, בן לבנה. והרי רבינא שאל את זה, שכן רבינא שאל, [חתולה] שחורה בן לבנה, מהו. מה שרבינא שאל, היתה בשחורה בן לבנה בן שחורה, [אבל ה]מעשה של רב, [היתה בחתולה] שחורה בן לבנה בן לבנה.

¹⁴² רש"י. ועי' שטמ"ק: מי יהיה לחוץ עד לאחר שעה, שכולם לא יכלו ליכנס בזה אחר זה משום שרב לא רצה ליכנס לפני שמואל כדלקמן. משום דרב לא בעי למיעל מקמי שמואל וכו' וניתר רב וליעילו רב אסי ושמואל או ניתר רב אסי וליעילו שמואל ורב. וליקדם שמואל לרב אמרי הא לא אפשר דרב חשיב טפי מיניהו. והא דלא קא עייל רב מקמי שמואל משום דמילתא ¹⁴³ עי' ש"ע (ח"מ רסו ס"ד): חתול רע שמזיק לקטנים, אין צריך להשיבו לבעלים. אלא כל המוצאו הורגו, וזוכה בעורו: ביאור: כל המוצאו הורגו - ואסור לקיימו (סמ"ע).

שמעון השלישי על מוסר ונהרג על ידי השלטון, והמוסר היה חייב לראובן כסף, וראובן תובע משמעון כסף, שמעון פטור, דאין כאן דינא דגרמי אלא גרמא בנזקין דקיימא לן דפטור, שהרי שמעון דיבר אל השר וגרם לאבדו וכמי שגורם לאבד שטרו של חבירו הרי גורם ולא דינא דגרמי ופשיטא דפטור ואפילו אם היה הורג שמעון את החסור בידים ממש היה פטור מלשלם מה שעליו, שהרי מצוה זו לאבד המוסרין מוטלת על כל ישראל ואפי' על ראובן הבעל חוב בעצמו היה מוטל לאבדו. הא למה זה דומה למי שיש לו אחד מן המזיקין כגון ארי ונחש וכלב רע שכל הקודם בו זכה אעפ"י ששוה ממון לבעליו פטור מלשלם, הילכך אם הרגו שמעון בדין מפני שהוא מסור ודאי דפטור דמצוה קעביד, ואי הרגו שלא כדין נמי פטור דקם ליה בדבבה מיניה ואין אדם מת ומשלם (ש"ת רדב"ז ח"ג ס' תקלו).

¹⁴⁴ עי' ש"ע (או"ח ס' תקעו ס"ה): וכן מתענין על החולאים. כיצד, הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אסכרה (פירוש חולי סוגר הגרון מענין ויסכרו מעינות תהום) (בראשית ז, ב) או חרחור וכיוצא בהם, והיו מתים מאותו חולי, הרי זה צרת צבור וגוזרין עליה תענית ומתריעין. וכן חכוך לח הרי הוא כשחין פורח, ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו, אבל חכוך יבש, צועקים עליו בלבד. הגה: ובאלו חולאים אינן צריכין שימותו בשלשה ימים זה אחר זה, כמו בדבר שהוא בא מכח שינוי אויר, אלא מתענינים ומתריעים על אלו החולאים מיד.

עי' מ"ב: החולאים - וה"ה כשאבעבועות פורחים בתינוקות ומתים יש לגזור תענית וכבר נדפס סליחה על תחלואי ילדים ובש"ה כתב דכל אחד יבריה בניו מן העיר בעת הזאת דהיא מחלה המתדבקת:

והיו מתים וכו' - עיין לקמיה בה"ה:

חכוך - פי' שחין:

ואם פשט ברוב הצבור וכו' - אפילו אינם מתים ממנה גוזרין תענית שהשחין לח הוא כעין שהיה במצרים והוא קשה כמות אכן בזה בעינן דוקא כשפשט ברוב צבור משא"כ לשאר חולאים:

מיד - בעינן שיהיו מתים מאותו חולי שלשה אנשים ואז נתחזקה החולי למומתת רק שאין צריך לה שיהיה דוקא בשלשה ימים כמו בדבר אלא בין ביום אחד או יותר מתענין ומתריעין עליו, אבל לענין אסכרה אפילו לא מת ממנה רק אחד מתענין עליו, ונראה דמ"מ דוקא כשירד חולי זה להרבה אנשים אף שלא

(חב"ד ב"ח בח"ן, סימן) אמר רבי אחא בר פפא משום רבי אבא בר פפא בשם רבי אדא בר פפא, ויש אומרים, אמר ר' אבא בר פפא בשם רבי חייה בר פפא בשם רבי אחא בר פפא, ויש אומרים, אמר ר' אבא בר פפא בשם רבי אחא בר פפא בשם רבי חנינא בר פפא, מתריעין על החיכוך בשבת¹⁴⁴ [פי' כאשר יש מגפה של שחין בעיר, מתפללים בפרהסיא לפרואתם בצבור ובתחינה ובשופרות ובחצוצרות בשבת], ודלת שננעלת [בפני אדם, שלא יצליח] לא במהרה יפתח. והלוקח בית בארץ ישראל [מגוי], כותבים עליו שטר מכירה אפילו בשבת.

שאלו שאלה מברייטא, ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור¹⁴⁵, כגון חיכוך [שחין], חגב, זבוב, צירעה ויתוש, ופריצה של נחשים ועקרבים¹⁴⁶, לא היו מתריעים [פי' מתפללים בציבור בשבת] אלא צועקים [פי' מתפללים ביחידות על זה]. אין קושי, כאן [שלא היו מתפללים על שחין בשבת בפרהסיא מדובר בשחין] לח, כאן [שהיו מתפללים על שחין בשבת בפרהסיא מדובר בשחין] יבש, שאמר רבי יהושע בן לוי, שחין שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים, לח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר "ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה" [פי' בפריחתו, היינו בחוץ, הוא מבעבע, היינו לח, משמע שבפנים היה יבש].

[מה שכתוב בברייטא] ודלת הננעלת לא במהרה תפתח, מהו. מר זוטרא אמר, סמיכה. רב אשי אמר, כל המריעין לו, לא במהרה מטיבין לר¹⁴⁷. רב אחא מדיפתי אמר, לעולם אין מטיבין לו. ולא נכון, רב אחא מדיפתי אמר

בדבר שקרה לו. והלוקח בית בארץ ישראל, כותבים עליו שטר מכירה אפילו בשבת. [וכי] אתה חושב [שכותבים] בשבת. אלא כמו שאמר רבא שם, [שלכתחילה מותר] לומר לנכרי ו[שהוא] יעשה [פי' יכתוב את השטר], וכן כאן אומר לנכרי ועושה. ואף על גב שאמירה לנכרי הוא איסור דרבנן, לא גזרו רבנן [כאן] משום ישוב ארץ ישראל¹⁴⁸.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, הלוקח עיר בארץ ישראל, כופים אותו לקחת לה דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל¹⁴⁹. הרבנים למדו, עשרה תנאין התנה יהושע,

מת עדיין רק אחד מהן, צריך להחמיר וכדמשמע לשון הש"ע, אבל אי לא"ה לא וי"א דבעינן שימותו ממנה שני אנשים.

¹⁴⁵ עי' ש"ע (או"ח ס' תקעו ס"ז): בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והם מקום גדודי חיה, אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פירוש מטה קטנה מענין הנה ערשו ערש ברזל (דברים ג, יא)) הרי זו משולחת, ואם לא הגיע למדה זו אינה משולחת שאלו בני אדם שסכנו בעצמם ובאו למקום החיות, אבל שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחו והזיקו, כגון שלוח נחשים ועקרבים שמזיקים ואינם ממיטים, ואין צריך לומר צרעים ויתושין והדומה להם, אין מתענים עליהם ולא מתריעין.

עי' מ"ב: נראתה בשדה ביום אם ראתה וכו' - משמע דבשדה בלילה שדרכה להיות שם אין אריה מעמידתה שנשתלחה להזיק אבל בעיר בלילה דיש בזה ג"כ צד אחד של ריעותא אפשר דגם זה בכלל שילוח הוא:

ב' בני אדם - שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וזו שעמדה לנגדם ולא יראה בכלל שילוח הוא:

אפילו רדפה אחריהם אינה משולחת - דכיון דהיינו דזכתא שלה [יב] סמכה אדעתה ורהטא אבתריהו:

ואכלה אחד מהם - רבותא הוי דאע"ג דאכלה אחד מהן הוי משולחת [יג] מדטרפה השניה ולא אכלה וכו' ש אם לא אכלה כלל בודאי משולחת הוי מדטרפה אותן ובפירוש ר"ח איתא להיפך ע"ש:

¹⁴⁶ עי' ש"ע (או"ח ס' תקעו ס"ו): וכן על חיה רעה שנשתלחה, אפילו לא הזיקה אלא נראית בלבד, מתענין ומתריעין בכל מקום, אפילו הרחוקים, אבל אם אינה משולחת, אינה אלא מקרה. איזו היא משולחת, נראתה בעיר ביום, הרי זו משולחת, נראתה בשדה ביום, אם ראתה שני בני אדם ולא ברח מפניהם, הרי זו משולחת, ואם היתה שדה שסמוכה לאגם, וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם, הרי זו משולחת, לא רדפה אחריהם, אינה משולחת. ואם היתה באגם, אפילו רדפה אחריהם אינה משולחת, אלא אם טרפה שניהם ואכלה אחד מהם, אבל אם אכלה שניהם באגם, אינה משולחת, מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משולחת.

עי' מ"ב: שמזיקים ואינם ממיטים - אבל אם ממיטין אפילו יתושים וזבובים מתענין ומתריעין עליהם וי"א דעל נחשים ועקרבים אפלו אם אין אנו יודעין עדיין שימותו על ידן ג"כ חוששין ומתענין ע"ז:

147 עי' אד"א (יונה ד ח): וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחיי. כנ"ל (פסוק ג). כמו שאמרו (ב"ב יב, ב) כיון שמריעין לו לא במהרה [מטיבין לו]:

ועי' דרך אמונה (ביכורים פ"ג ה"ח): בתר ענייתא אזלא עניותא דמי שהתחיל להיות עני שוב אין מתעשר במהרה דשר של ענייתא מחזור אחרי וכדאמר' בב"ק פ' ב' דלת הננעלת לא במהרה תפתח וכל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו ובגיטין ל' ב' חברך התעשר אל תאמין ובסנהדרין צ"ג ב' רהיט ונפיל תורא ואזיל ושדי לי' סוסיא באורי'

או [בהמה] גסה ב[יער] גסה, לא, וכל שכן [בהמה] גסה ב[יער] דקה שאסור¹⁵⁰.

ומלקטין עצים משדותיהם. לא אמרו [הלכה זו] אלא בהיזמי והיגי? אבל בשאר עצים, אסור¹⁴⁹. ואפילו בהיזמי והיגי? לא אמרו [הלכה זו] אלא במחוברים, אבל בתלושים [מאחר ובעל השדה טרח עליהם ותלשן, אסור ליטלם, שדעתו עליהם], אסור. ואפי' במחוברים, לא אמרו [הלכה זו] אלא בלח, אבל ביבשים [שדעתו של בעל הבית עליהם לשרפם] אסור, ובלבד שלא ישרש.

ומלקטין עשבים בכל מקום, חוץ משדה תלתן¹⁴⁸. כלומר, שעשבים טובים לתלתן, ושאלו סתירה, [שלמדנו] תלתן שעלתה עם מיני עשבים, אין מחייבים אותו לעקור [את העשבים ממנה משום כלאים, לפי שבעל כרחו עתיד ליטלם, שכן הם מפסידים את התלתן]. אמר רב ירמיה, אין קושי. כאן [שהתלתן עומדת] לזרע, כאן [שהתלתן עומדת לאכול את ה]זיריים. [כאשר התלתן עומדת] לזרע, העשבים מוזיקים לו, שמחלישים אותה. [אבל כאשר התלתן עומדת לאכול את ה]זיריים, [אז העשבים] עוזרים לה, שכאשר היא [התלתן] עומדת בין העשבים, היא מרככת [שהם מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשים לה סמיכה כעיל דלת של כרם?]. אם תרצה לומר, כאן [כאשר התלתן עומדת לאכילת] אדם, כאן [כאשר התלתן עומדת לאכילת] בהמה, שכיון שנוזעה עבור בהמה, עשבים נמי נצרכים לה [פי' לבהמה]. ומאפה [אנו] יודעים [אם נוזעה לאדם או לבהמה, שיהא מותרת הלוקיטה כתקנת יוהשע]. א"ר פפא, [אם נוזע] בערוגות [אז יודעים שנוזעה] עבור האדם. [ואם] לא [נוזע] בערוגות [אז יודעים שנוזעה] עבור בהמה.

וקוטמים נטיעה בכל מקום, חוץ מגרופיות של זית. פי' ר' תנחום ור' ברייסי [אמרו] בשם זקן אחד, בזית [השיעור גרופיות היא] כ[שיעור גובה] ביצה [גובה סמוך לגזע, הוא הכמות שחייב להשאי. אבל] בקנים ובגפנים, [רק מותר לקטום] מן הפקק [פי' הקשר] ולמעלה. ושאר כל האילנות, מן מפריו של אילן [פי' ענפיו הרכים והדקים], ולא מן חודו של אילן [פי' ענפיו הגדולים וגסים, וכן רק מותר] מן חדש [מענף שגדל ונתווסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי]. שאינו עושה פירות ולא מן ישן שהוא עושה פירות, [וכן רק מותר] ממקום שאינו רואה את החמה

שהיה רועים [בהמותיהם] ביערות [ושלא יקפיד בעל היער על זה]¹⁴⁸. ומלקטין עצים בשדותיהם [של חבריהם], ומלקטים עשבים בכל מקום [למאכל בהמות, אפילו משדה חברין] חוץ מתלתן¹⁴⁹ [שהעשבים הגדלים סביב התלתן טוב להם, והתולשן מפסיד את התלתן].

וקוטמים נטיעות [פי' ענף קטן מהאילן ליטע מחדש אצלו, או להרכיב בכל מקום [ואין בעל האילן מפקיד] חוץ מגרופיות של זית [פי' שאדם קוצץ עצי זית לשרוף, הוא מניח מלא ב' אגרופים, ומהם מחליפות ומוציאות מחדש, ומשם אסור לקטום נטיעה שזה מפסיד את העץ]. ומעין היוצא בתחילה [פי' מחדש, וכל שכן מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע בין נון], בני העיר מסתפקים ממנו. ומחכין [פי' מטילים רשת לצוד בו דגים] בימה של טבריא, ובלבד שלא יפרוס קלע [פי' שלא יתקע יתדות לעשות גדר קנים ללכות בו את הדגים, שזה] יעמיד [פי' מעכב] את הספינה.

ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום. והולכים בשבילי הרשות [פי' סתם בני אדם משהכניסו את תבואתם עד שעת הזריעה, מפקירים שדותיהם ליכנס בהם כל אדם, לקצר את הדרך, שלא יצטרכו להקיף, והם נקראים שבילי הרשות, לפי שעושים כך ברשות, והתנה יהושע שלא יקפידו על כך], עד שתרד רביעה שניה [שהוא י"ז חשון, שמאז ואילך הורעים צומחות דריסת הרגל מזיק להם]. ומסתלקים לצדי הדרכים [בכל זמן, אפילו בזמן שהתבואה בשדות, עכ"ז השד הפקר לכל אדם להסתלק מן הדרך] מפני יתדות הדרכים [פי' בימות החמה הטיט יבש, ונעשה כיתדות במקום דריסת האדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף, ונעשו כשחיות].

והתועה בין הכרמים מפסיג [פי' מנתק זמורות הנושבות המעכבות אותן] ועולה מפסיג יורד [עד שמוצא את הדרך]. ומת מצוה קונה מקומו [פי' מקום שנפל שם בעת מותו, נקנה לו לקבורה, ואין בעל השדה מעכב עליו].

שיהו מרעין בחורשין. אמר רב פפא, לא אמרו [הלכה זו] אלא [בהמה] דקה ב[יער] גסה [שאינו מכלה את האילנות], אבל [בהמה] דקה ב[יער] דקה

ועי' מגיד משנה: מ"ש חוץ משדה תלתן שזרעה לבהמה. מפרש שם בגמרא שכשאנו עשוי ערוגות מוכיח שהוא לבהמה והרב ז"ל סתם לפי שהכל הולך אחר המנהג. ומ"ש מאובו אבל לא מחודו פי' מאובו מקום שיש שם ענפים הרבה ולא מחודו ענף האמצעי. ומ"ש אלא בני השבט שהגיע אותו הים לחלקם. חלקו על רבינו ואפרש מחלוקתם. שנינו שם (דף פ"א) ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה וכו' ת"ר בראשונה התנו השבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשות ומכמורות ע"כ. והנה הרב סובר שדין חכה ורשתות הכל אחד ומה שאמר התנו באותם השבטים שלא היה הים בחלקם שאל"כ לא יהיה חלוק בין אותו שבט לשאר וא"א וכן מוכרח שם. והחולקים עליו פירשו שפריסת קלע ולהעמיד בספינה אפילו בני אותו שבט אינם רשאים אלא שהם רשאים לצוד ברשתות ומכמורות והשאר בחכה בלבד. ומ"ש בזמן שירבה הטיט. הוא פירוש יתדות הדרכים האמורים בגמרא:

ועי' לחם משנה: ברייתא בסוף מרובה ואמרו שם בגמרא ותו ליכא והא איכא דר' יהודה דתניא ר' יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים וכו' והא דר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דתניא וכו' תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה של חבריו וכתב הטור ח"מ בסיומן רע"ד דכתב הר"ף ז"ל שאין הלכה כר' יהודה ולא כר' ישמעאל וא"א הרא"ש ז"ל פסק כדבריהם והרב ב"י ז"ל כתב שם וז"ל והרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' נזקי ממון כתב תקנות שתיקן יהושע והשמיט לדר' יהודה ולדר' ישמעאל ובפ"ו מהל' גזילה פסק בהדיא דלא כר' ישמעאל ובפ"ג מהל' נזקי ממון פסקה לדר' יהודה ונראה שדעתו כדעת הר"ף ז"ל. ומ"מ מדחזינן בפרק המניח מהדרי אמוראי בתראי לאוקמה למתניתין כר' יהודה הלכתא כוותיה ומיהו במאי דקאמר שהיא מתקנת יהושע לית הלכתא כוותיה אלא כסתם ברייתא דס"פ מרובה דעשר תקנות תיקן ולא מני האי בהדייהו ומש"ה השמיטה בפ"ה מהל' נזקי ממון ע"כ. אך עדיין תימה דאמרינן התם והא כי אתא רבין אמר ר"י אחד אילן הנוטה ואחד אילן הסומך מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ אלא מאן תנא עשרה תנאים התנה יהושע ריב"ל הוא ופירש"י ז"ל ולא מתניתא דריב"ל אמורא הוא ור"י פליג עליה ע"כ וא"כ איך פסקה רבינו ז"ל להאי דר"י בפ"ב מהל' ביכורים שכתב שם ואם היה אילן סמוך לחצר חבריו או נוטה לשדה חבריו אף על פי שחייב להרחיק מביא ממנו שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ ע"כ. הרי כתב שם שהיתה תקנת יהושע כר"י וכאן פסק כהיה דעשרה תנאים וצ"ע:

חוץ משדה תלתן שזרעה לבהמה וכו'. כתב ה"ה ז"ל מפרש שם בגמרא שכשאנו עשוי ערוגות מוכיח שהוא לבהמה והרב סתם לפי שהכל הולך אחר המנהג ובהגהה אחת מצאתי שסמך רבינו ז"ל על מ"ש הוא ז"ל בהל' כלאים פ"ב ובמה ידע שתלתן זרועה למאכל אדם כשהיתה זרועה ערוגות עירוות ולה גבול סביב ע"כ. ומכאן נראה דלא כה"ה ז"ל שלא הניח רבינו ז"ל הדבר במנהג אלא פירשו כמו שאמרוהו בגמרא וסמך כאן על מ"ש שם. עי' המשך לשונו בהערה נה.

¹⁴⁸ עי' רמ"א (ח"מ ס' רעד): עשרה תנאים התנה יהושע בארץ וכולן נוהגות אף בחוץ לארץ וכתב הרמב"ם פ"ה דהלכות נזקי ממון והטור סימן רעד א ולא ידעתי למה השמיטן המחבר הזה, ואולי משום שאינן שכיחין שרובם אינן רק במקום שיש לישראל שדות וכרמים וזה אינו שכיח בגלות, והרוצה לעמוד על דיניהן יעיין בפנים. מי שהיה לו נחיל של דבורים ויצאו וישבו על אילן של חבריו יש אומרים דיכול לקוץ ענף כדי להציל נחילו ונתן דמי ענף לבעל האילן ויש חולקין.

ביאור: וכולן נוהגות אף בחוץ לארץ - ויהושע התנה בארץ לפי זמנו שהיו ישראל בארץ, והתנה שלא יקפידו בהן אחד עם חבריו מפני תיקון העולם, והוא הדין בחוץ לארץ (סמ"ע).

י"א דיכול לקוץ כו', ויש חולקין - עי' לקמן ת"ד ס"ב (סמ"ע), והקוצץ גזלן (ש"ך בשם היש"ש).

¹⁴⁹ משדה תלתן (רש"י).

¹⁵⁰ עי' רמב"ם (נז"מ פ"ה ה"ג): עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ואלו הן: א, התנה שמרעין בהמה דקה ביערים שאילניהן גסין, אבל אין מרעין שם בהמה גסה, ויער שאילניו דקים אין מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא מדעת בעליו. ב, וכן התנה שיהיה כל אדם מותר ללקט עצים משדה חבריו והוא שיהיו עצים פחוחים וקרובים להיות קוצים כגון היזמי והיגי והוא שיהיו לחים ומחוברין, ובלבד שלא ישרש, אבל שאר עצים אסור. ג, וכן התנה שיהיה כל אדם מותר ללקט עשבים העולין מאילניהן בכל מקום חוץ משדה תלתן שזרעה לבהמה. ד, וכן התנה שיהיה אדם קוטם נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ואינו קוטם מן האילנות אלא בזית כביצה ובקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה ובשאר האילן מחובו של אילן לא מחודו, וכשהתיר לקטום לא התיר אלא מחדש שאינו עושה פירות אבל לא מישרן שעושה פירות, ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני חמה. ה, וכן התנה שהמעייין היוצא בתחילה בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקין ממנו אף על פי שאין עיקרו בחלקם, ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו. ו, וכן התנה שיהיה כל אדם מותר לצוד דגים מים טבריה והוא שיצוד בחכה בלבד, אבל לא יפרוש קלע ויעמיד ספינה שם אלא בני השבט שהגיע אותו הים בחלקם. ז, וכן התנה שכל אדם שצריך לנקביו מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו ונפנה שם ואפילו בשדה מליאה כרכום ונוטל משם צרור ומקנח. ח, וכן התנה שכל התועה בין הכרמים וכיוצא בהו מפסג ועולה מפסג יורד עד שיצא לדרכו. ט, וכן התנה שבזמן שירבה הטיט בדרכי הרבים או נקיעי מים יש לעוברי דרכים להסתלק לצדי הדרכים ומהלכין שם אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים. י, וכן התנה שדמי מצוה קונה מקומו ונקבר במקום שימצא בו והוא שלא יהיה מוטל על המצר ולא בתוך תחום המדינה, אבל אם נמצא על המצר או שהיה בתוך התחום מביאו לבית הקברות.

מרובה פרק שביעי נבא קמא

קנב א מיי פיה מהל'
מקי ממון הלכה
ג סימן טו סג עשין טו
סוח'מ סימן רעד :

קנב ג מיי פיה מהל'
שכת הלכה ג ופיי
ופס'ה סגנ לאוין סה
סוח'ע איה סימן טז
סיער ג :

קנב ג מיי פיה מהל'
מקי ממון הלכה ו
סגנ עשין טו טור ח"מ
סימן רעד :

[פ"י ע"ט ו'ע"ע]

קנב ד מיי עס הלכה
ה סגנ עס טור
ח"מ עס :

קנב ה מיי עס הלכה
ג סימן ה :

קנב ו מיי פיה מהל'
נרנא הל' ג' סגנ
לאוין קסה טוח'ע ח"מ
סימן תבו :

קנב ז ה מיי פיה מהל'
מלכות טוח'מ
מת הלכה ו פיה מהל'
מקי ממון הל' ג ס' ו
סוח'ע י"ד סימן ססד
סע' ג וטוח'מ ס' רעד :

ס"א אינו וגם רש"ל מ"ז

קס ט מיי פיה מהל'
מקי ממון הלכה ד
סגנ עשין טו טוח'מ
סימן רעד :

[קס י ב] כל זה איתא
בבב אלפס ב"ק
פ"י דף מד :

הגהות הב"ח
(ה) גמ' ב כ כ ע כ י ט
ובפריי"ם (שליפיהס)
טוח'מ ונ"ב ס"א אין זה:
(ב) רש"י ד"ה וכן אהס
וכי' ונגב ועמק הס"ד
וחס"כ מה"ד נגב ארץ :
(ג) תוס' ד"ה אין וכו'
מישראל ונפ' כ"ל
ותיבת גרסינן ממקח :
(ד) בא"ד הטולס ברכ"י
כ"ל ותיבת הכה נמקח:

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

אין לך כל שבט ושבט מישראל (ג) גרסינן - ובפ' יש מחלוין (ב"ב
דף קכב. ושם) גבי חלוקת הטולס (ד) הכה גרסינן אין לך כל
אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ם: ונבוא' דמי יינו מתוך
דובשנו של חבירו - ע"כ מיידי כשנקל בית הכד כרוך עליה דל"כ
לימא ליה מהפקירא קוביעא כדאמר
לקמן בפרק בתרא (דף קסו:) ור"ם
ואמאי נוטל דמי יינו הכה אחר לקמן
בפרק בתרא (עס) דאין לו אלף שכרו
ומל' למימר דהך דר' ישמעאל
בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג
כדאמר בסמוך בימילא לא קאמר
וכן משמע בסוספתא* דבחר
הך דלא יקון קמני הך אכל אין
נראה דלמה יטול דמי יינו הלל יכול
לומר אני הייתי דוחק ומליל
כיון

של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנמל מלא הבל חרם בדרומה לקיים מה
שנאמר י"ם ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים
בחוקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחוקת אותו השבט *ואין לך כל
שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר פנו
וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שבניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף
הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריי"ם (ב) ובאמוריים שלפניהם שנאמר
ואל כל שבניו אלמא שבניו הכי הוה: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה
שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב *לא נצרכה אלא ליטול הימנו
צדור אמר רב חסדא *אפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר ואל
לשמעיה * (למחר) זיל שירקיה: *ומהלכין בשבילי הרשות עד שתדר רביעה
שניה אמר רב פפא זיהא דידן אפילו מ" קשי לה: ומסלקין לצדי הדרכים
מפני יתירות הדרכים שמואל ורב יהודה הוה שקלי ואולי באורחא הוה
מסתלק שמואל לצדי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו
בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייה הוה שקלי ואולי
באורחא אסתלקו לצדי הדרכים הוה קא מפסיע ואויל ר' יהודה בן קנוסא
קמיהו א"ל רבי רבי חייה מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייה שמא
ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי ממו לגביה חזייה
א"ל אי לא יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בניזרא דפרולא: *התועה
בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה: ת"ד *הרואה חבירו תועה בין הכרמים
מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין
הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו
דתימא חבירו הוא דידי להיבא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיבא
קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא
*השבת גופו מניין ת"ל *הישבותו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא
תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהו *המוצא
מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור
ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה רוע מפנהו לשדה ניר היו
שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר
רב ביבי *במוטל על המוצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה
אמרי עשרה הני חד סרי הויין *מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה
כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך
שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מוסיקות
לו עליו הכתוב אומר *מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל
תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא *אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך
לעשות [י] ותו ליבא והא איבא דרבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר בשעת
הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברנלי אדם וברנלי בהמה שעל
מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איבא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה *דתניא רבי
ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של
חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך ייגו ומציל דובשנו של חבירו
ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו ושוען פשתנו של חבירו ונוטל
דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [ב] ביחודאי לא קאמרין

ולא ממקום הרואה את החמה - סביבות לדיין מצוה מפני שהיא
עיקר האילן שהחמה מושלת עס את הפרי וממתיקו: **מלא חבל**
חרס - מלא חבל של מורה היה לו בדרומה מן היבשה למושר רשמו
חרס כמו מלודים וחרמים (קהלת ז): **בחוקת כל השבטים** - כל מי
תורה אור שירלה יטול דהא כמטלטלי ושאר
השלל והמלקוח היו: **וכן אהס מוצא**
כנעני - ח"פ שכתוב כאן הר
האמורי אף כנעני ופריזו קדיו להס
וישראל שירשו היה להס לכל אחד
הר ושפלה ונגב ועמק (ג) ארץ שדות
ובקעות שקורין כנעני"ה לכן נקראת
נגב שכל שדה היא נגובה שאין עס
לל אילנות וחמה זורחת ומנגבתה:
אמר ליה לשמטיה - בחול: **שרקיה** -
טריהו בטיט וחרברה יפה: **והס** -
קרקע דיון: **אפילו טל** - ירד עליה
בלילה קשה לה דריסת הרגל ממחרת:
אפילו בחולה לארץ - וכ"כ בצבל
שמזיין עס שירות ועוברין וסבס
והולך להטות: **מפסע ואויל** -
מיתד ליתד פסיעות גפות ולא היה
רוצה להסתלק אל מוצר השדה:
גדולמו - שהוא מלאה לנו שהוא ירא
שמים מחר ולמי מושב לתנאי שהסנה
יהושע ומחזי כיוהרא: **בניזרא**
דפרולא - כלומר נדוי: **מאי וכן** -
פסיעא מאי שגא איהו מחבריה:
והשכחו - את גופו משמע שאס
טעה חביך אתה לריך להעלותו
לדרך: **דאורייתא כי מלרי** - יקוף
סביבות מלרי הכרמים ולא יטבור
בחוכם ויפסידס: **איסרטיא** - רה"ר
ט"ז אמה: **שדה בור** - מכאן לאיסרטיא
שדה ניר מכאן מפנהו לשדה בור
ניר חרוס ולא זרוע: **מפנהו** - אלמא
לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מלי
בעל השדה של ימין ושל שמאל
לעכוזיה: **על המיזר** - מוטל ברוחב
הדרך ועוברין ומאחילין עליו עוסי
טיהרות ומטמאות: **כל שלשים יום** -
שלשים יום רשאי להניחו עס: **דר'**
ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה -
בפרק הגזול בתרא: **נחיל** - של
דבורים שהכלו לשדה חבירו ונתיישבו
על שוכתה של אילן ואס יטול אחד
אחד הן פורחות ואזובות מאחר שנתנו
עניינן בראותה שוכה לפיכך קוללה
ונסין לו דמים: **ומליל דובשנו** - זה בא
בכדו של יין וזה בא בכדו של דבש
ונסדקה חיות של דבש וכן זה בא
בחבילת פסקן על חמורו וזה בא
בחבילת עלים ומת חמורו של בעל
פסקן יפרק זה את עליו וטועט: **דר'**
יהודה ודרבי ישמעאל יחידאי נינהו
משני יבירייתא דעשרה תנאים סתמא היא:

ולא ממקום הרואה את החמה שנאמר
וממגד הבאות שמש: ומעין היוצא תחילה
בני העיר מסחפקין ממנו אמר רבה בר רב
הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא בוותיה:
ומחבין בימה של מבריא ובלבד שלא יפרוס
קלע ויעמיד את הספינה [א] אבל צד הוא
ברשות ובמכמרות ת"ד *בראשונה התנו
שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד
את הספינה אבל צד הוא ברשות
ובמכמרות תנו רבנן ימה של מבריא בחלקו
שנאמר י"ם ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים
בחוקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחוקת אותו השבט *ואין לך כל
שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר פנו
וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שבניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף
הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריי"ם (ב) ובאמוריים שלפניהם שנאמר
ואל כל שבניו אלמא שבניו הכי הוה: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה
שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב *לא נצרכה אלא ליטול הימנו
צדור אמר רב חסדא *אפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר ואל
לשמעיה * (למחר) זיל שירקיה: *ומהלכין בשבילי הרשות עד שתדר רביעה
שניה אמר רב פפא זיהא דידן אפילו מ" קשי לה: ומסלקין לצדי הדרכים
מפני יתירות הדרכים שמואל ורב יהודה הוה שקלי ואולי באורחא הוה
מסתלק שמואל לצדי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו
בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייה הוה שקלי ואולי
באורחא אסתלקו לצדי הדרכים הוה קא מפסיע ואויל ר' יהודה בן קנוסא
קמיהו א"ל רבי רבי חייה מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייה שמא
ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי ממו לגביה חזייה
א"ל אי לא יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בניזרא דפרולא: *התועה
בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה: ת"ד *הרואה חבירו תועה בין הכרמים
מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין
הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו
דתימא חבירו הוא דידי להיבא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיבא
קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא
*השבת גופו מניין ת"ל *הישבותו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא
תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהו *המוצא
מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור
ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה רוע מפנהו לשדה ניר היו
שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר
רב ביבי *במוטל על המוצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה
אמרי עשרה הני חד סרי הויין *מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה
כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך
שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מוסיקות
לו עליו הכתוב אומר *מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל
תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא *אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך
לעשות [י] ותו ליבא והא איבא דרבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר בשעת
הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברנלי אדם וברנלי בהמה שעל
מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איבא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה *דתניא רבי
ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של
חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך ייגו ומציל דובשנו של חבירו
ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו ושוען פשתנו של חבירו ונוטל
דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [ב] ביחודאי לא קאמרין

ולא ממקום הרואה את החמה שנאמר
וממגד הבאות שמש: ומעין היוצא תחילה
בני העיר מסחפקין ממנו אמר רבה בר רב
הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא בוותיה:
ומחבין בימה של מבריא ובלבד שלא יפרוס
קלע ויעמיד את הספינה [א] אבל צד הוא
ברשות ובמכמרות ת"ד *בראשונה התנו
שבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה ויעמיד
את הספינה אבל צד הוא ברשות
ובמכמרות תנו רבנן ימה של מבריא בחלקו
שנאמר י"ם ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים
בחוקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחוקת אותו השבט *ואין לך כל
שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר פנו
וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שבניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף
הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריי"ם (ב) ובאמוריים שלפניהם שנאמר
ואל כל שבניו אלמא שבניו הכי הוה: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה
שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב *לא נצרכה אלא ליטול הימנו
צדור אמר רב חסדא *אפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר ואל
לשמעיה * (למחר) זיל שירקיה: *ומהלכין בשבילי הרשות עד שתדר רביעה
שניה אמר רב פפא זיהא דידן אפילו מ" קשי לה: ומסלקין לצדי הדרכים
מפני יתירות הדרכים שמואל ורב יהודה הוה שקלי ואולי באורחא הוה
מסתלק שמואל לצדי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו
בבבל א"ל שאני אומר אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייה הוה שקלי ואולי
באורחא אסתלקו לצדי הדרכים הוה קא מפסיע ואויל ר' יהודה בן קנוסא
קמיהו א"ל רבי רבי חייה מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייה שמא
ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי ממו לגביה חזייה
א"ל אי לא יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בניזרא דפרולא: *התועה
בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה: ת"ד *הרואה חבירו תועה בין הכרמים
מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין
הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו
דתימא חבירו הוא דידי להיבא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיבא
קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא דאורייתא הוא דתניא
*השבת גופו מניין ת"ל *הישבותו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא
תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהו *המוצא
מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור
ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה רוע מפנהו לשדה ניר היו
שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר
רב ביבי *במוטל על המוצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה
אמרי עשרה הני חד סרי הויין *מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה
כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך
שדהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מוסיקות
לו עליו הכתוב אומר *מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל
תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא *אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך
לעשות [י] ותו ליבא והא איבא דרבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר בשעת
הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברנלי אדם וברנלי בהמה שעל
מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איבא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה *דתניא רבי
ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של
חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך ייגו ומציל דובשנו של חבירו
ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו ושוען פשתנו של חבירו ונוטל
דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [ב] ביחודאי לא קאמרין

[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

ס"א אינו וגם רש"ל מ"ז

קס ט מיי פיה מהל'
מקי ממון הלכה ד
סגנ עשין טו טוח'מ
סימן רעד :

[קס י ב] כל זה איתא
בבב אלפס ב"ק
פ"י דף מד :

הגהות הב"ח
(ה) גמ' ב כ כ ע כ י ט
ובפריי"ם (שליפיהס)
טוח'מ ונ"ב ס"א אין זה:
(ב) רש"י ד"ה וכן אהס
וכי' ונגב ועמק הס"ד
וחס"כ מה"ד נגב ארץ :
(ג) תוס' ד"ה אין וכו'
מישראל ונפ' כ"ל
ותיבת גרסינן ממקח :
(ד) בא"ד הטולס ברכ"י
כ"ל ותיבת הכה נמקח:

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

הגהות הגר"א
[א] וכלכד שלף יפרוס
קלע ועמיד את הכספיה
(אכל ד' רוח כרשמות
ובמכמרות) ח"מ :

ולא ממקום שהוא רואה את החמה (פי' סביבות הצדדים מבחוץ מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתקן), שנאמר "ומגד תבואות שמש".

ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקין ממנו. אמר רבה בר רב הונא, ומשלם לו [לבעלים] דמים. ואין הלכה כמותו.

ומחכין בימה של טבריא, ובלבד שלא יפירו קלע ויעמיד את הספינה. אבל [מותר] לו לצוד ברשתות ובמכמרות? הרבנים למדו, בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפירו קליעה ויעמיד את הספינה, אבל [מותר] לו לצוד ברשתות ובמכמרות. הרבנים למדו, ימה של טבריא היא בחלקו של נפתלי, ולא עוד, אלא ש[גם] נטלו [רוחב כ]מלא [מקום ביבשה, מה שצריכים כידי לעמוד שם ולמשוך] חבל מצודה [מן הים, בצד] דרומה [של הים], לקיים מה שנאמר "ים ודרום ירשה".

למדנו, רבי שמעון בן אלעזר אומר, [עצים ה]תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים [פי' הם הפקר לכל מי שירצ להקחתם, שהם כמטלטלים, אבל] המחבורים, בחזקת אותו השבט. ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק, שנאמר "פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגו'". וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזים ובאמוריים שלפניהם, שנאמר "ואל כל שכניו", וראים אכן, ששכניו היה להם כך.

ונפנין לאחוריה הגדר, ואפילו בשהי מלאה כרכום. אמר רב אחא בר יעקב, לא נצרכה [הלכה זו], אלא [ללמד ש]מותר [ליטול הימנו צרור. אמר רב חסדא, ואפילו בשבת. מר זוטרא חסידא לקח [צרור] והחזיר, וא"ל לשמשו [בחול]. לך תכסנו בטיט [ותחברו לגדר]".

ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה. אמר רב פפא, וזה¹⁵¹ [פי' הקרקע] לשנו אפילו [אם ירד עליה] טל [בלילה, דריסת הרגל] מזיק לה [למחרת].

ומסלקין לצידי הדרכים מפני יחידות הדרכים. שמואל ורב יהודה היו הולכים בדרך, שמואל הסתלק לצידי הדרכים, רב יהודה שאל אותו [איך אתה עושה כך, וכי] התנאים שהתנה יהושע [קיימים] אפילו בבבל. א"ל, [כן]. שאני אומר [כל התנאים שהתנה יהושע קיימים] אפילו בחוצה ארץ [וכל שכן בבבל, שמשוי שם שיירות, ועוברין ושבים, והוצרך להתנות]. רבי ורבי חייא היו הולכים בדרך, והסתלקו לצידי הדרכים, ר' יהודה בן קוסא היה פוסע והלך [פי' דילג מיתד ליתד פסיעות גסות ולא רצה להסתלק לצדדים], רבי אמר לרבי חייא, מי הוא זה שמראה גדולה¹⁵² בפנינו [שהוא מראה לנו שהוא ירא שמים מאד ואינו חושש לתנאי שהתנה יהושע, ונראה כגאווה]. א"ל ר' חייא, אולי זה ר' יהודה בן קוסא, התלמיד שלי, וכל מעשיו לשם שמים. כאשר הגיעו [רבי ורבי חייא] אליו, ראוהו, א"ל, לולא שאתה יהודה בן קוסא, היינו גוזרים לרגלך בגזירת ברזל [פי' נידוין].

התועה בין הכרמים, מפסיג ויורד מפסיג ועולה. הרבנים למדו, הרואה חבירו תועה בין הכרמים [ורוצה לעזור לו לצאת משם] מפלס לו דרך [בזה ששובר ענפים] ונכנס, ומפלס לו דרך ויוצא, עד שמוציאו [משם] לעיר או לדרך, וכן הוא תועה בין הכרמים, מפלס לו דרך [בזה ששובר ענפים] ונכנס, ומפלס לו דרך ויוצא, עד שיוצא [משם] לעיר או לדרך. מהו "וכן" [זה פשוט מה שונה הוא מחבירו]. מה הייתי אומר, חבירו הוא שידע לאן לצאת כדי ללכת, אבל הוא, שלא ידע לאן ללכת שלא ילך [בתוך הכרם עצמו, כיון שהולך הרבה ומזיק הרבה], ואלא יחזור בשבילים, לכן לומדים [שלא, אלא אפילו האובד עצמו מותר לו לעשות כך. וכי צריכים תקנת יהושע לזה, הרי] זה מן התורה הוא, שלמדנו, מאיפה אנו יודעים [שכמו שיש מצות השבת אברה על רכוש של אדם, כמו יש יש מצוה על] השבת

גופו¹⁵⁴. מלמד הנאמר, "והשבותו" [את גופו משמע שאם טעה חבירך אתה צריך להעלותו לדרך. נכון זה] מן התורה, שיש בין המצרים [פי' בשבילים, יקף סביבות מצרי הכרמים ולא יעבור בתוכם ויפסידם], בא הוא [פי' יהושע] ותיקן שיפלס דרך להיכנס ולצאת.

ומת מצוה קנה מקומו. ושאלו סתירה, המוצא מת מוטל ברחוב רשות הרבים [רוחב ט"ז אמה], מפנהו לימין הרחוב או לשמאלו. [ואם מוצא מת ברה"ר ובצד א' ישנם] שדה שלא חרשוהו, ולא זרעוהו [ובצד הב'] שדה חרוש, מפנהו לשדה שלא חרשוהו או זרעוהו. [ואם מוצא מת ברה"ר ובצד א' ישנם] שדה חרוש ולא זרוע [ובצד השני] שדה זרוע, מפנהו לשדה חרוש. [ואם מוצא מת ברה"ר ובצדדין] היו שתייהן שדות לא חרושות ולא זרועות, [אין] שתייהן חרושות, [אין] שתייהן זרועות, מפנהו למקום שירצה [רואים אם כן, שהמת לא קנה מקומו, שאם קנה מקומו, הרי בעל השדה של ימין או של שמאל יכול לעכב עליו].

אמר רב ביבי, [כל הבריייתא הנ"ל מדובר שמצאו המת] מוטל על המיצר [פי' לרוחב רשות הרבים, ואלה שעושים בטהרות עוברים ומאהילים עליו ונטמאים, ולכן] מתוך שניתן לפנותו, מפנהו לכל מקום שירצה. אמרו [התלמידים בבית המדרש, איך נאמר שיהושע תיקן]. עשרה [דברים], הרי הם אחד עשרה. [נכון, מה שכתוב] מהלכין בשבילי הרשות [לא יהושע תיקן אלא] שלמה אמרה, כמו שלמדנו, הרי שכלו פירותיו מן השדה, ואינו מניח בני אדם לכנס בתוך שדהו, מה הבריות אומרות עליו. מה הגאון יש לפלוני, ומה הבריות מזיקות לו. עליו הכתוב אומר "מהיות טוב אל תקרי רע". וכי כתוב [בתנ"ך] "מהיות טוב אל תקרי רע". כן, כתוב כעין זה "אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות"¹⁵⁵.

ואין עוד [תקנות של יהושע]. והרי יש של רבי יהודה. שלמדנו [לעיל ל ע"א], רבי יהודה אומר, בשעת הוצאת זבלים, אדם מוציא זבלו לרשות הרבים וצוברו כל שלשים יום, פי' מותר להניחו שם ל' יום, ולא יותר, כדי שיהא נדרס ברגלי אדם וברגלי בהמה, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.¹⁵⁶

והרי יש של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. שלמדנו, רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר, תנאי ב"ד הוא, שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ ענף של חבירו להציל נחיל [דבורים] שלו, ונותן לו דמי שוכו של חבירו [פי', כאשר ראובן יש לו נחל של דבורים, והיים על ענף של עץ בשדהו, ונתייבש העץ, אז הדבורים הולכים לעץ אחר, ואם הלכו לשדה אחר, הרי אם הוא לוקח הדבורים א' א', הם בורחים לו, והדרך היחיד שלא יאבד את הנחיל של דבורים היא לקחת הנחיל עם הענף שהם חיים עליו].

[וכן] תנאי ב"ד הוא, שיהא זה שופך יינו ומציל דבש של חבירו, ונוטל דמי יינו מתוך דבש של חבירו. [פי' בזמנם יין היתה יותר זולה מדבש, ואם ראובן הולך עם חבית של דבש שנסדק, ושמעון יש לו חבית יין, אז שמעון יכול לשפוך יינו, כדי להציל דבש שנשפך, וראובן חייב לשלם לו דמי יינו שנשפך מתוך דמי הדבש שהציל].

ותנאי ב"ד הוא, שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתן של חבירו, ונוטל דמי עציו מתוך פשתן של חבירו, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [פי' ראובן בא עם חבילה של פשתן על חמורו, שהוא יותר יקרה משל עצים, ושמעון בא עם חמור טעון עצים, ומת חמורו של ראובן, שמעון יכול לפרק עציו, ולקחת הפשתן, וראובן צריך לשלם לו].

[העשרה דברים שיהושע תיקן המוזכרים בכרייתא מדובר בדברים שנאמרו בכרייתא מסתם] ולא מדובר ב[דבר שנזכר על ידי] יחיד.

עשה שבתורה. ועד היכן מיקרי גואל וקרוב, נראה דאין שיעור לדבר, אלא כל שאין קרוב יותר ממנו והוא ממשפחת אביו שראוי ליושרו, מיקרי גואל ומוטל עליו מצוה זו להנקם מן הרוצח. ומ"מ נראה דאין לחייבו שיוציא יותר מהרגילות, והיינו מה שהוא חוק קבוע ליתן לשופטים ושוטרים ולסרדיטו הן אותו צריך הוא ליתן, אבל אם יצטרך להוציא שכר מליצים ושאר ענינים וכיוצא, ודאי דאין לחייבו, ואותן הוצאות היתרים יתנו מן הקהל כדי לגדור הפרצה, שאם ח"ו לא יהיו נוקמין מן הרוצח יהיה דמן של בני ברית ח"ו כהפקר. וכן מנהגנו פעמים הרבה ועשינו עם פרנסי הדור שהיו מעמידים גואלים לרדוף אחר הרוצחים, ואפילו לפעמים שהיינו יודעים שלא נוכל להוציא מכה אל הפועל להנקם מן הרוצח, אפ"ה היינו מעמידים גואלים לרדוף אותם בדין כדי שיהא מפורסם שאין דמן של בני ברית הפקר [פי'].¹⁵⁷

עובר על לא תעמוד כו' - וצריך אפילו להכניס עצמו בספק סכנה עבור זה, שהלה ודאי והוא ספק [סמ"ע], וי"א שאין צריך להיכנס לספק סכנה, אולם צריך לשקול הענין היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר [פי'].¹⁵⁸

¹⁵⁵ ע"י רמב"ם [ז"מ פ"ה ה"ד], שלמה תקן שיהיו עוברי דרכים מותרין בימות החמה להלך בשבילין שבשדות שיש להן בעלים עד שתרד רביעה שנייה. ¹⁵⁶ ע"י משנה למלך [רוצח פ"ב ה"ב] שהמקלקל רשות הרבים הוי דרבנן.

¹⁵¹ והרי (גירסת רש"י וכן הוא בהמבורג).

¹⁵² גירסת רש"י (וכן הוא בהמבורג ומיכין ועוד): גדולתו.

¹⁵³ ע"י לעיל נט ע"ב ששמו בכלא על גאווה.

¹⁵⁴ ע"י ש"ע [ח"מ ס' תכו]: הרואה את חבירו טובע בים, או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל, ולא הציל, או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוזן חבירו והודיעו, או שידע בעובד כוכבים או באנס שהוא בא על חבירו, ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו, עובר על לא תעמוד על דם רעך:

ביאור: או שישכור אחרים - מיהו אם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לחבירו (סמ"ע), הפודה חבירו מן השביה, חייב לשלם לו אם יש לו לשלם, ולא אמרין דהוא מברוח ארי מנכסי חבירו, וצריך לשלם לו מיד¹⁵⁴ [ש"ך בשם הרמ"א י"ד רנב ס"ב], ואפילו אם אמר אל תוציאו הוצאות שאני רוצה למות על קידוש ה', ע"כ צריך לשלם על זה שהוציאוהו [פי' בשם הבית יעקב], אחד שנהרג בדרך ונודע מי הוא הרוצח ויכולין להנקם ממנו אם אחד מקרובי הנרצח יבקש דין עליו, הא ודאי דיש לכוף לקרובו של הנרצח שיהא רודף אחר הרוצח להעמידו בדין, כי מצוה מוטלת על גואל הדם להמית הרוצח, ואם אין הוא עצמו יכול להמיתו אם לא ע"י אחר ע"י הוצאת ממון, צריך להוציא ממנו על זה ככל מצות

והרי כאשר ר' אבין הגיע [לבלבל מישראל] אמר בשם ר' יוחנן [כפירחה על זה שנאמר עשרה דברים תיקן יהושע ולא יותר], גם אילן הנוטה לתוך שדה חבירו, וגם אילן הסמוך למצר, מביא [ביכורים] וקורא [ויודי מעשרות], שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ¹⁵⁷. אלא מי למד עשרה תנאים שהתנה יהושע. ר' יהושע בן לוי הוא. רב גביהה מבית כתיל לימד כך בפירוש, ר' תנחום ור' ברייט אומרים משום זקן אחד, ומיהו. ר' יהושע בן לוי [שהוא אמורא אמר ולא ברייתא], עשרה תנאים התנה יהושע.

עשרה תקנות תיקן עזרא, שקורים [בתורה] במנחה בשבת, וקורים [בתורה] בשני ובחמישי, ודנין [פי' בית דין יושבים] בשני ובחמישי, ומכבסים [בגדיהם] בחמישי בשבת [לכבוד שבת], ואוכלים שום בערב שבת, ושתהא אשה משכמת ואופה [פי' ביום שהיא צריכה לאפות ואופה שחרית שתהא פת מצויה לפני המחזור], ושתהא אשה לובשת תחתונים, ושתהא אשה חופפת [במסרק ביום טבילתה משום חציציה] ו[רק אחר כך] טובלת, ושיהו רוכלין [מוכרי בשמים לנשים להתקשט בהם] מחזירים בעיירות [ואין בני העיירות רשות לעכב עליהם], ותיקן טבילה לבעלי קריין. **שיהו קוראין במנחה בשבת**¹⁵⁸, משום יושבי קרנות [פי' יושבי חניות כל ימות החול עוסקים בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי, ולכן בגללם תיקן קריאה יתירה].

ושיהו קוראין בשני ובחמישי, [וכי] עזרא תיקן [זה]. והרי היתה נתקנה מתחילה. שלמדנו [נאמר] "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים", דורשי פסוקים אמרו, אין מים אלא תורה, שנאמר "הוי כל צמא לכו למים", כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורים בשבת ומפסיקים באחד בשבת, וקורים בשני ומפסיקים שלישי ורביעי, וקורים בחמישי ומפסיקים ערב שבת¹⁵⁹, כדי שלא ילינו ג' ימים.

¹⁵⁷ עי' רמב"ם [ביכורים פ"ב ה"א]: נתן לו חבירו רשות להבריק בתוך שלו אפילו לשעה הרף זה מביא בכורים, ואם היה האילן סמוך למצר חבירו או נוטה לשדה חבירו אף על פי שחייב להרחיק הרי זה מביא ממנו וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ.

¹⁵⁸ עי' שו"ע [א"ח סי' רצב ס"א]: במנחה (אומרים אשרי ובה לציון ואני תפלתי וגו') ומוציאין ס"ת וקורין ג' אנשים 'פסוקים מפרשה הבאה. ואפילו חל יום טוב להיות בשבת, קורין בפרשה הבאה ולא בשל יום טוב.

מ"ב: אומרים אשרי ובה לציון וכו' - ומפסיקין בקדיש קודם ואני תפלתי. ואמירת ובה לציון במנחה הוא במקום סדר קדושה דחול ובשבת שמאריכין הרבה בשחרית ומוסף הניחיה עד מנחה [כל בו].

ואני תפלתי - הוא על פי המדרש שאמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אין אומה זו כע"ג ששותין ומשתכרים ופוחזים ואנו לא כן אף על פי שאכלנו ושתינו ואני תפלתי וגו' [א] אבל במנחה של יום טוב א"א אותו כיון דאין קורין בתורה [ב] שהוא עת רצון ע"ז ומיהו בשבת נהגו לאמרו אף במקום שאין ס"ת וכן אפילו ביחיד [אחרונים]:

ומוציאין וכו' - הוא מתקנת עזרא כדאיתא [ג] בגמרא:

שלשה אנשים וכו' - במנחה [ד] א"א קדיש על הבימה לעולם [היינו בין בשבת בין בתענית] רק לפני העמוד קודם תפלת י"ח וקאי נמי אס"ת דאי יאמרו מיד על הבימה א"כ לפני העמוד לא יאמרו קדיש כי אין במה להפסיק בין הקדישים [יהללו פסוק אחד לא הוי הפסק ואף שאומרים מזמור לה' הארץ אין זה מעיקר הדין] ולעולם ראוי להסמיך הקדיש לתפלת י"ח משא"כ בשחרית יש הפסק באמירת אשרי בינתים ולפ"ז כשאין ס"ת בשבת במנחה לא יאמרו ק"פ קדיש אחר אשרי ובה לציון ופסוק ואני תפלתי יאמרו אז קודם הקדיש כדי שלא יהא הפסק בין קדיש להתפלה [א"ר וש"א]:

ולא בשל יום טוב - דהא הקריאה איננה בשביל יום טוב דהא במנחה ביום טוב אין קורין:

¹⁵⁹ עי' שו"ע [א"ח סי' קלה ס"א]: בשני ובחמישי, ובשבת במנחה, קורין שלשה, אין פוחתים מהם ואין מוסיפין עליהם; ואין מפטירין בנביא. הגה: ואם היו ב' חתנים בבה"כ והם ישראלים, מותר להוסיף לקרות ד', לדדידהו הוי כ"ט שמותר להוסיף (מרדכי פ' הקורא עומד הגהות מיימוני פ"ב מה"ת); ונראה דה"ה לשני בעלי ברית, די"ט שלהם הוא, כדלקמן סי' תקנ"ט (ודין שבת וי"ט ע"ל ריש סי' רפ"ב לענין הוספה).

מ"ב: בשני ובחמישי - בשחרית ואף דבדיעבד כל היום זמנה מכל מקום לכתחלה מצוה להקדים:

ואין מוסיפין עליהם - משום בטול מלאכה לעם וגם אין מפטירין מטעם זה: מותר להוסיף - כדי שיוכלו שניהם לעלות לתורה ולדינא כתבו האחרונים דאין נוהגין כן וכו' שדלענין בעלי ברית בודאי אין לנהוג כן:

עמוד נביאים כו' ב' וה'. שהן עימיה של מים (אגדות הגר"א).

¹⁶⁰ **אתי הוא תיקן עשרה כו'**. כי עשרה דרגין הן בתורה, אלא שנכללין בג', לפיכך מעיקרא תקן ג' פסוקי, כי מעיקרא היו כלולין כל עשרה דרגין באדם א', ולא היו בישראל אלא ג' דרגין נפרדין כהנים לויים וישראלים, ואח"כ נתמעטו הלבבות לכן צריך לכלול ביחד כל עשרה דרגין (אגדות הגר"א).

ימים בלא תורה. מתחילה תקנו אדם אחד וג' פסוקים¹⁶⁰, או שלשה אנשים [קוראים] ג' פסוקים, כנגד כהנים לויים וישראלים, הוא [פי' עזרא] בא ותיקון שלשה אנשים ועשרה פסוקים, כנגד עשרה בטלנין¹⁶⁰ [פי' בני אדם כשירים בטלנין ממלאכתן לעסוק בצרכי ציבור ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהו מצויין עשרה לעת התפלה ומתפרנסים משל צבור].

ודנין בשני ובחמישי, ש[אנשים] מצויים, שבאו למקרא בסיפרא.

ושיהו מוכסין בחמישי בשבת, משום כבוד שבת¹⁶¹.

ושיהו אוכלין שום בע"ש, משום [מצות] עונה [שמצות עונה בלילי שבת כדרך יהודה והשום מרבה את הזרע כדלקמן], שנאמר "אשר פרוי יתן בעתו", וא"ר יהודה, ויש אומרים רב נחמן, ויש אומרים רב כהנא, ויש אומרים ר' יוחנן, זה המשמש מטתו [רק] מליל שבת לליל שבת¹⁶¹.

הרבנים למדו, חמשה דברים נאמרו בשום, משביע, ומחמם [את הגוף], ומצהיל פנים, ומרבה הזרע, והורג כנים שבכני מעיים, וי"א, מכניס אהבה [מתוך שמשמח את הלב] ומוציא את הקנאה.

ושתהא אשה משכמת ואופה, כדי שתהא פת מצויה לעניים¹⁶¹.

ושתהא אשה חוגרת בסנינר¹⁶², משום צניעות [להתרחק מן העבירה].

ושתהא אשה חופפת וטובלת¹⁶³, [וכי יתכן שעזרא תיקן את זה] הרי היא [חיוב] מן התורה. שלמדנו [נאמר] "ורחץ את בשרו במים" [משמע שיגע בשור למים], שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים¹⁶⁴, "את בשרו", את הטפל לבשרו, ומהו. שער. אמרו [התלמידים בבית המדרש], הוא מן התורה לעיין אולי נקשר [שערה]¹⁶³, או מלוכלך דבר? משום חציצה,

¹⁶¹ עי' רמב"ם (אישות פכ"א ה"ה): יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים ואלו הן: אופה את הפת בתנור, ועזרא תיקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים, ומבשלת את התבשילין ומכבסת את הבגדים, ומניקה את בנה, ונונתת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו, ומטחנת, כיצד מטחנת יושבת ברחים ומשמרת את הקמח ואצה בטוחנת או מחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הרחים, ואם היה דרכן לטחון ברחים של יד טוחנת.

¹⁶² עי' ירושלמי מגילה פ"ד ה"א זה בין לפניו ובין לאחריה. ועי' יבמות כד ע"ב שיש משמעות שזה קשה להלביש.

¹⁶³ עי' שו"ע (יר"ד סי' קצט ס"א): צריכה להדיח בית השחי ובית הסתרים שלה במים, ולא בשאר משקין, ולסרק שער ראשה יפה במסרק שלא תהיינה שערותיה נדבקות זו בזו. וכן צריכה האשה לעיין בעצמה ובבשרה ובדוקת כל גופה סמוך לטבילתה, שלא יהא עליה שום דבר מאוס שחוצץ. ותחוף כל גופה, ותשטוף במים חמין בשעת חפיפת גופה ושערה.

בית השחי ובית הסתרים - צריכה להדיח בכל קמטיה כגון תחת אצילי ידיה ותחת שוקה, וכן בכל סתריה כגון נקבי החוטם ואזנים ולפנים מהשפת (ט"ז).

ולא בשאר משקים - האיסור להדיח בשאר משקים הוא דוקא בקמטים, אבל שאר הגוף מותר להדיח בשאר משקים (חמודי דניאל בפת"ש).

ולסרק שער ראשה - ה"ה שאר מקום שיער שבה, כגון שיער בית השחי ובית הערוה, יש לפספס אותן בידיה יפה יפה (ש"ך).

ותחוף כל גופה - מדאורייתא צריכה לעיין בכל גופה, ותקנת עזרא שגם תחפוף שערה, ונהגו להחמיר לחפוף ולשטוף את כל הגוף (ש"ך). ואם בשעת החפיפה מעיינת ובדוקת עצמה, די בכך, ואינה צריכה לעיין בבדיקה מיוחדת דוקא. והעיון במקומות שאינה יכולה לראות, הוא ע"י משמוש (ט"ז). אשה שטבלה, ומסופקת אם עיינה בשערותיה, צריכה טבילה מחדש, ויתכן דה"ה אם מסופקת אם סרקה (פת"ש).

¹⁶⁴ עי' שו"ע (יר"ד סי' קצח ס"א): צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת, לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר חוצץ. ואפילו כל שהוא, אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו, חוצץ, אפילו אם אינה מקפדת עליו עתה, או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו, חוצץ. ואם הוא חופה רוב הגוף, אפילו אין דרך בני אדם להקפיד בכך, חוצץ. הגה: ולכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינן חוצצין, גזרה אטו דברים החוצצין:

ביאור: אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד וכו' - היינו שדרך מקצת בני אדם להקפיד על כך, וגם היא לפעמים מקפדת (ט"ז). ודוקא אם מקפדת לעתים מזומנות, כגון טבעת שמסירה בשעת לישא, ויתכן שתסירנו היום או מחר, אבל אם מקפדת רק פעם אחת לזמן מרובה, לא (זכרון יוסף בפת"ש).

אינה מקפדת עליו וכו' - אמנם אם היא מקפדת, אפילו רוב בני אדם אינם מקפידים, הרי זה חוצץ (ש"ך וט"ז).

כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו - אבל אם היא אינה מקפדת על כך לעולם, ורק מקצת בני אדם מקפידים על כך, אין זו חציצה (ט"ז). אפילו בדברים שאינן חוצצין - היינו שהחציצה במיעוט הגוף, ואינה מקפדת עליו (ט"ז).

מרוכה פרק שביעי בבא קמא

אתא איהו ותיקן אפילו לדברי תורה . לא קיימא לן הכי אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין עומאה כדאמר בראשית הגז (חולין דף קנ"ג וס"*) ובמי שמתו (ברכות דף ק"ג). האידרא נהוג עלמא כתיבתא סבי ור"ת דהכי אלס ר' יהודה לבטל

[ר"ה כתיב]

תקנת עורא וי"ל דלמא סבר דלא תיקן עורא דבר זה אי נמי התנה סבל מי שרואה לבטל יבטל דברי האי גוואל מותר כדאמר בריש מועד קטן (דף ג:) אי נמי לא פשט איסורו ברוב ישראל כדאמרין גבי שמן צב' אין ומעמידין (ע"י דף לו.) ואע"ג דמשמע התם דאי לניחא גזר עליו לא היה ר' יהודה נשיאה יכול לבטלו אע"פ שלא פשט היינו במילתא דכתיב בקרא אבל תקנת עורא לא כתיב בקרא והא דדריש במי שמתו

קעא א מיי' פ"ו מה"ל שכנים הלכה ט כמג עשין סה טו"ע ח"מ ס"י קנ"ג טע"ן ו :

קעב ב מיי' פ"א מה"ל מקולות הלכה ט כמג עשין רמח :

קעג ב מיי' פ"ד מהלכות קריאת שמע הלכה ח טו"ע א"ח ס"י פח :

קעד ד מיי' פ"ו מה"ל בית הבחירה הלכה יד פמג עשין קסד :

קעה ה מיי' טס (פ"ד) מהלכות עומאה זרעת הלכה י"א :

קעו ו מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ט מה"ל רוח הלכה ד :

קעז ו מיי' פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ד מהלכות ע"ז הלכה ד :

קעח ח מיי' פ"ז מה"ל יד ופ"ד מהלכות עומאה זרעת הלכה י"א :

קעט ט י ב ל ג מ נ מיי' מהלכות הלכה יד :

קפס ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפז ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

קפח ט מיי' פ"ה מהלכות מקו ממוון הלכה ט טו"ע ח"מ ס"י טו טע"י :

חסיפה . במסרק להרחקה דמילתא : **לדברי תורה** . שלא ישנה עד שיטבול : **אין הניח מוטע בה** . כדן בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירלה לגאול ואם יגיע יובל יולא יובל ככתי ערי חריש : **ויזין** . קורות יולאין מן הכתלים : **גונוטרלות** . אוללוי"ר צבע"ז תורה אור על פני העלייה מבחון : **ככשונות** .

ואתא איהו תיקן חסיפה : ****וישירו רובלין מחורין בעיירות משום חכשיטי נשים כרי שלא יתגנו על בעליהם : ותיקן מביילה לבעלי קריין דאורייתא הוא דכתיב ו'איש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ* את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא תיקן אפילו לדברי תורה : *עשירה דברים דנאמרו בירושלים ד'אין הבית חלוט בה ו'אינה מביאה עגלה ערופה ו'אינה נעשית עיר הנדחת ו'אינה מטמאה בנגעים ו'אין מוציאין בה ו'זיון וגונוטרלות ו'אין עושין בה אשפתות *ו'אין עושין בה כבשונות ו'אין עושין בה גנות ופרדסות הויך מגנות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים ו'אין מגדלים בה הרנגולין ו'אין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב ו'קום הבית אשר לך וקסבר חומה לצמיחות לקונה אתו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים *ו'אינה מביאה עגלה ערופה דכתיב כי ימצא חלל באדמה ו'אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ו'אינה נעשית עיר הנדחת דכתיב עריך וירושלים לא נתחלקה לשבטים *ו'אינה מטמאה בנגעים דכתיב ו'ינחתי נגע צרעת בבית ארץ אחרותכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה ו'זיון וגונוטרלות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתוקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה כבשונות משום קומרא ואין עושין בה גנות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה הרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא : אין מגדלין חוירים בכל מקום**

***תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דיגרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית *אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בירכם למחר שילשלו דיגרין בקופה והעלו להם חויר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה וגודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באוחה שעה אמרו יאורר האיש שיגדל חוירים ואורר האדם שילמד את בנו חכמת יונית ועל אותה שעה שנינו *מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר : והכמת יונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל לשון**

דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלק דחורו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חורין וקוין אותה : ר"א יגדל אדם חוירין . ור"ת הל' דאסור לעשות סחורה בכל דברים עמאים כדתן במסכת שביעית (פ"ו מ"ג) אין עושין סחורה בכבילות וטריפות וצפ' כל שעה (פסחים דף כג. וס"*) נמי אומר ליידי חיה ועוף שגודמו להם מינים עמאים דוקא גודמו אבל לכתילה לא כדדריש התם יהו בהוייתן יהא ובת"כ נמי דרשינן שקן הוא לכם שלא לעשות סחורה בהן ותיזרן ר"ת דהיינו דוקא ברוב העמוד לאכילה אבל אם מגדלין למשוח עורות בשומן או למוכרן לישראל שימשה בהן שרי וכל חלב מותר למכור יהא דלא קאי לאכילה וצירושלמי נמי מפרש בהאי פירקא דסוכים ותמורים שרי לעשות בהן סחורה משום דסתמן למלאכה : **ואסור לאדם שילמד בנו חכמת יונית . ור"ת והלא בפולמוס כל טיטוס גזר כדאמרין צפרק בתרא דטוטה (דף מ"ג.) וטיטוס היה צבעת חורבן כדאמרין בהגוזקין (גיטין דף טו.) ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא כדאמרין צפ"ק דע"ז (דף ט. וי"ל דמשיקרא גזרו ולא קבלו מנייהו ר"א אי הוה צבי למייקס צאור לא היה מייקי עבריין אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן וגרסא דלא יגדל דמתני' היא היתה גזירה דפולמוס של טיטוס : **וע"ז** אותה שעה שנינו מעשה שבא . כו' . משנה היא במנחות צפ' ר' ישמעאל (דף סד.) וס"*) ור"ת והא בימי מרדכי הוה המעשה כדאמר התם בגמ' דתתא חרשא אוריב ידיה אגנה כו' אמר להן מרדכי ותימה גדולה היא אם חיה מרדכי כל כך דבית חשמונאי לא היה כי אם ר"ם שנים קודם החורבן כדאמר צפ"ק דע"ז (דף ט.) וגרסא לר"י דכל אותן שהיו צדיקים ברמזים ובלשונות היו נקראים על שם מרדכי לפי שהוה היה ראש וחכם להכיר ואותו מעשה דג' נשים דמייסי הסם נראה שהיה מרדכי ממש דקאמר והיינו דתתן (שקלים פרק ה' משנה א') פתחיה על הקטין : לשון**

משרפות סיד לקדירות : גינם ורדין . נ"ב כג. כך שמה והיא היתה לריכה לקטורת והיינו כיפת סידרן כריתות (דף ק"ג.) על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן : **אין מלינין בה אם המס** . י"א מת אדם בלאו היום קוברים אותו מיד : **עריך** . משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא : **אהל הטומאה** . שמה יאה כוית מן המס מוטל בארץ והגונוטרלות מאלילות עליו ועל אנשים הרבה ומלאת מרבה את הטומאה : **משום שרשים** . דרנן ליגדל באשפה ומרכים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים הקדשים שצירושלים : **קומרא** . עשן שמשחר את החומה וגנאי הוא : **סרחון** . עשבים רעים הגדלים שם וזורקין כרחון : **משום קדשים** . שפרנגולין מנקיין באשפה ומצויים בשר שרשים צפיהם ומטמאין את הקדשים : **גמרא** . מסורת היא צדינו ואין טעם *לדבר : **הורקנוס ואריסטובלוס** . אחים היו ומריבין על דבר המלוכה : **יבוי משלשין** . אותם שבפנים מורדין מעל החומה דיגרין מתרומת הלשכה ויקבצוה לאותן שבחון לקטת תמידין : **נעץ צפרניו** . תקע *שכן דרך חויר כשגוררין אותו : **ועל אותה שעה שנינו** . במנחות (דף סד.) מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלים אותה שעה בא מגנות לצריפין רחוק מירושלים לפי שהחריבו בני המלור את תבואות השדה : **מבקעת עין סוכר** . שם מקום : לשון

גליון הש"ס : גמ' הורקנוס מנפסיה . במנחות דף סד ע"ב ובסוטה דף מט ע"ב ח"מ ס"י טו טע"י :

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

גמ' וי"ל : [מגילה כו.] ס"א וזמ

ובא הוא [פי' עזרא] תיקן חפיפה [במסרק ההרחקה].

ושיהו ורכלן מחזירים בעיירות, משום תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על בעליהם¹⁶⁵.

וחתקן טבילה לבעלי קריין, וכי צריכים עזרא לתקן טבילה לבעל קרי, הרי' הוא [חיוב] מן התורה¹⁶⁶, שנאמר "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ את בשרו במים". [נכון טבילת קרי] הוא מן התורה לתרומה וקדשים, בא הוא [פי' עזרא] ותיקן אפילו לדברי תורה [שלא ילמדו עד שיטבול]¹⁶⁷.

עשרה דברים נאמרו בירושלים¹⁶⁸, אין הבית חלוט בה [כדין בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יוצא ביובל כבתי ערי חצרים], ואינה מביאה עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מטמאה בנגעים, ואין מוציאים בה קורות [יוצאים מן הכתלים] ומרפסות [על פני העלייה מבחוץ], ואין עושים בה אשפתות, ואין עושים בה כבשונות [משרפות סיד לקדירות], ואין עושים בה גנות ופרדסות חוץ מגנות וורדים שהיו מימות נביאין הראשונים [הנצרכים לקטרות], ואין מגדלים בה תרנגולים, ואין מלינים בה את המת [כל מי שמת באותו היום, צריך להיקבר באותו היום].

אין הבית חלוט בה, שנאמר "וקם הבית [וכו'] אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו", וסובר¹⁶⁹, לא נחלקה ירושלים לשבטים.

ואינה מביאה עגלה ערופה, שנאמר "כי ימצא חלל בארמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה", וירושלים לא נתחלקה לשבטים.

ואינה נעשית עיר הנדחת, שנאמר "עריך" [משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא], וירושלים לא נתחלקה לשבטים.

ואינה מטמאה בנגעים, שנאמר "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", וירושלים לא נתחלקה לשבטים.

ואין מוציאים בה זיזים וגוזזראות, מפני אהל הטומאה [שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ והמרפסת מאהילה עליו ועל אנשים הרבה ונמצאת מרבה את הטומאה], ומשום שלא יתנוק עולי רגלים.

ואין עושים בה אשפתות, משום שקצים [דרכן לגדל באשפה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים].

ואין עושים בה כבשונות, משום עשן [שמשחיר את החומה וגנאי הוא].

ואין עושים בה גנות ופרדסים, משום סרחון [עשבים רעים הגדילים שם וזורקין בחוץ ועוד דרך גנות לזבלן ויש סרחון].

ואין מגדלים בה תרנגולים, משום קדשים [שתרנגולים מנקרים באשפה ומביאים בשר שרצים בפיהם ומטמאים את הקדשים].

ואין מלינים בה את המת, גמרא [מסורת היא בידינו ואין טעם לדבר¹⁷⁰].

אין מגדלים חזירים בכל מקום. הרבנים למדו, כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ [ב' אחים שרבו על המלוכה]. ובכל יום [אותם שבפנים] היו משלשלים להם [לאותם מבחוץ] בקופה דינרים [מתרומת הלשכה לקנות תמידים], והיו מעלים להם תמידים.

היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, אמר להם, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרים בידכם. למחר שלשלו דינרים בקופה, והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ [החזיר] צפרניו בחומה [כן דרך חזיר כשגורים אותן], ונדדעצה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו, ארור האיש שיגדל חזירים¹⁷¹, וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית¹⁷¹. ועל אותה שעה שנינו, מעשה שבא עומר מגנות הצריפים [רחוק מירושלים, שתמיד היו מביאים מקרוב לירושלים], ושתי הלחם מ'בקעת עים סוכר".

וכי אסרו חכמת יונית. והרי למדנו בכרייתא, אמר רבי, בארץ ישראל

דבקווארט שלנו צריך כ"ד קווארט לשפרכת ט"ק ובשעת הדחק שאין הכלים מחזיקין כ"כ יש להקל ב"ח קווארט. וכן יש לזהר בכל זה אותם שנוהגים להטור בער'ה ועי'כ ע"י ט' קבין. כתב במ"א דאף הנוהג טבילה לקרי דוקא בריא או חולה שמשם מטתו אבל חולה שראה קרי לאונסו פטור מכלום ואין לו רק לרחוץ אותו מקום שלא יהיה מלוכלך מש"ז וכן בריא שראה מים חלוקים פטור מכלום דלא גזר עזרא ע"ז לענין ד"ת ותפלה ורק לענין תרומה טמא משום מים חלוקים:

נדה - כתב רבינו ירוחם יש טועים לומר שהנשים יולדות לא יכנסו לבה"ל עד שעברו מ' יום לזכר ופ' לנקיבה ומנהג טעות הוא וצריך למחות בידם:

או להתפלל וכו' - ובבב"מין זאב סימן קנ"ג כתב שלא נהגו רק שלא לנכנס לבה"כ ולא לראות ס"ת וגם כשמתפללת אינה עומדת בפני חברותיה ומשום מנהג וכבוד עושין כן ולא משום איסור עכ"ל וכן הסכימו האחרונים דצריכה להתפלל בביתה ולברך כל הברכות ובפרט ברהמ"ז וקידוש שהוא מן התורה וע' במ"א:

אבל המנהג וכו' - ובמדינותינו נוהגין היתר לעולם ומברכות ומתפללות ומ"מ לא יסתכלו בס"ת בשעה שמגביהים אותה להראות לעם [ח"א] עוד כתב שלא יכנסו לבית הקברות עד שיטבולו:

נוראים - ומיום ראשון של סליחות ואילך [יז] מיקרי ימים נוראים לכל כה"ג וה"ה אם משיאה בנה או בתה או שהיא בעצמה יולדת שהולכין לבה"כ אחר ד' שבועות שרי אף על פי שהיא נדה וכוון שמתרים לילך לבה"כ שרי ג"כ להתפלל בכל זה לכר"ע:

¹⁶⁵ עיי' שר"ע (ח"מ ס' קנו ס"ו): רוכלים המחזירים בעיירות, אין בני המדינה יכולין לעכבן, שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל: הגה - ולכן נראה לי דוקא מוכרי בשמים וכי האי גוונא, אבל בשאר דברים אין חילוק בין רוכל לאחר. אבל אינם קובעים מקום ויושבים בו, אלא מדעת בני העיר. ואם תלמיד חכם הוא, קובע בכל מקום שירצה: הגה - והוא הדין מלמדי תינוקות, דינן כתלמיד חכם:

ביאור: אבל אינם קובעים מקום - אם הדין כן ברוכלים כל שכן באחרים שאינם רוכלין, דאינן רשאין לדור בעיר אחת אם לא ברשות אנשי אותה העיר. ועיין מה שכתבתי עוד מזה לקמן ס"ק (סמ"ע).

¹⁶⁶ עיי' רמב"ם (מקוואות פ"א ה"א): כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע.

¹⁶⁷ עיי' שר"ע (אר"ח ס' פח): כל הטמאים קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין, חוץ מבעלי קרי שהוציאו עזרא מכל הטמאים ואסרו בין בדת בין בק"ש ותפלה עד שיטבול, כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל תרנגולין. ואח"כ בטלו אותה תקנה, והעמית הדבר על הדין, שאף בעל קרי מותר בדת ובקריאת שמע ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין, וכן פשט המנהג. הגה: יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר, ו"א שמוותרת בכל, וכן עיקר (רש"י הלכות נדה), אבל המנהג במדינות אלו כסברא ראשונה. ובימי לבון נהגו היתר. ואפילו במקום שנהגו להחמיר, בימים נוראים וכו"ג, שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת, מותרין לילך לבה"כ כשאר נשים, כי הוא להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו חוץ מ"ב: כדי וכו' - וגם כי הקרי בא מקלות ראש וד"ת צריך להיות באימה ויראה ברדת זיזע כמו בעת נתינתה:

ואח"כ בטלו - ומ"מ מי שירצה לנהוג ולטבול תע"ב ודוקא אם ע"ז לא יעבור זמן ק"ש ותפלה ואפשר דאפילו אם ע"ז יתבטל מתפלל בצבור ג"כ אין נכון להחמיר בזה:

אותה תקנה - שהיתה גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ובטולה משום ביטול תורה ומשום ביטול פריה ורביה:

המנהג - ומ"מ יש אנשי מעשה שנוהגין בתקנה זו וטובלין א"ע לקריין ואם קשה עליהם הטבילה רוחצין א"ע בט' קבין. וכתבו האחרונים שארבעים סאה מים שאובים כשרים לטבילה זו וכן הט' קבין הוא ג"כ במים שאובים ואפילו משלשה כלים. ובאופן שלא יפסיק משפרכת כלי א' עד שיתחיל השני אבל יותר מג' כלים אין מצטרפין לשיעור ט' קבין. והנך ט' קבין צריך שישפוך עליו אבל לא לטבול בתוכם בין אם הם בכלי או בקרקע דכל שהוא דרך טבילה בעינין דוקא ארבעים סאה ובקרקע כשאר טבילות ומ"מ אם נכנס חציו למקוה ולא הרכין ראשו לטבול חציו גופו אשר בחוץ רק שפכו עליו מלמעלה ט' קבין מועיל לטהר. כתב בספר מטה אפרים דבעת שפכת הט' קבין על האדם יש לו לעמוד זקוף ושתי ידיו מונחים נגד לבו ולא ידחק אותם בחיבוק הרבה רק בריוח קצת כדי שיבואו המים גם שם ויזהיר לשופכים עליו שישפכו כנגד גופו ממש. ושיעור ט' קבין עיין בבה"ט שהוא שיעור ט"ו קווארט פוליש עיין בספר מטה אפרים הנ"ל שכתב

¹⁶⁸ עיי' רמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"ד): ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה, ואילו דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת, ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים, ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב, ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות נביאים הראשונים, ואין נוטעין בה גנות ופרדסים, ואינה נזרעת ואינה נחרשת שמא תסרח, ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת רדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים, ואין מקיימין בה אשפה מפני השרצים, ואין מוציאים הימנה זיזין וגוזזראות לר"ה מפני אהל הטומאה, ואין עושין בה כבשונות מפני העשן, ואין מגדלין בה תרנגולות מפני הקדשים, וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י מפני הטהרות, ואין הבית נחלט בה, ואינו מטמא בנגעים, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים.

¹⁶⁹ הוא מח' ביומא יב ע"א.

¹⁷⁰ עיי' שר"ע (ח"מ ס' תט ס"ב), הוב"ד לעיל הערה 131.

¹⁷¹ באותה שעה כו' וישלמד כו'. כי היא הקרובה אל הקדושה, [וחשך כו'], והיא המפתח לקדושה (בסוד נגה כידוע), [והיא דאתלטיא כנ"ל]. וכן החי' ה', וכמ"ש למה נקרא שמו כו' שעתיד לחזור להיות, ולפי שאז התחיל כחו להתגלות וחזר לרע לכן באותה שעה כו': (אגדות הגר"א השמטות).

עיי' ויקר' (פ"ג ס' ה): [ואת החזיר זה אדום והוא גרה לא יגר שאינה גורת מלכות אחריה ולמה נקרא שמה חזיר שחזרת עורה לבעליה הדא הוא דכתיב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.

למה [מדברים ב]לשון סורסי [שהוא לשון נלעג]. או [שידברו ב]לשון הקדש או לשון יונית [שהוא לשון צה]. וא"ר יוסי, בבל למה [מדברים ב]לשון ארמי. או [שידברו ב]לשון הקדש או לשון פרסי [שהוא לשון נאה מארמי, והסיבה שאמרו לדבר בבבל בלשון פרסי, ולא יווני, שכן בבל קרוב לפרס, וארץ ישראל הנ"ל קרוב ליון]. אמרו [התלמידים בבית המדרש], לשון יוני שונה מחכמת יונית [בני פלטיך הקרובים למלכות מספרים בה]¹⁷². וכי חכמת יונית אסורה. והרי רב יהודה אמר בשם שמואל בשם רשב"ג [אני קורא על עצמי] "עני עוללה לנפשי מכל בנות עירי" [שיש עלי לעולל עיני בבכי ודמעה מכל משפחות העיר], אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות מהם למדו תורה, חמש מאות למדו חכמת יונית, ולא נשתייר מהם אלא אני כאן וכן אחי אבא ב"עסיא".

אמרו [התלמידים בבית המדרש], בית רבן גמליאל שונה, שהיו קרובים למלכות, וכמו שלמדנו, המספר [תספורת] "קומי" [לפנים במצח] הרי זה מדרכי האמורי¹⁷³ [שמספרים מלפניהם ומשאירים בלורית מאחריהם]¹⁷⁴. אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי, מפני שהוא קרוב למלכות¹⁷⁵. התירו לבית רבן גמליאל לספר בחכמת יונית, מפני שקרובים למלכות¹⁷⁶.

לא יגדל אדם את הכלב, אא"כ קשור בשלשלאות כו. הרבנים למדו, לא יגדל אדם כלב, אלא אם כן קשור בשלשלת¹⁷⁷, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לגבול [בין ישראל לעכו"ם שצריך שימור], וקושרו ביום ומתירו בלילה¹⁷⁸.

למדנו בבביתא, רבי אליעזר הגדול אומר, המגדל כלבים כמו המגדל חזירים. לאיזה חילוק הלכתי. להעמיד אותו ב"ארור [ישראל שגדל חזירים]¹⁷⁹. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, [כל מדינת] בבל [לענין גידול כלבים דינו] כעיר הסמוכה לגבול. תרגמה, [רק עיר] נהרדעא [ולכל כל מדינת בבל].

¹⁷² כי ד' דרגין הן, נפרדו למשפחותם וגו', למשפחותם הן הכתב [שהוא] להשאיר החכמה [בארץ], והן ע' חכמות נגד ע' ענפין של תורה כידוע, והוא דרגא הראשונה מהד' הקרובה אל הקדושה, משא"כ בלשון. (והרביעית זה הכתב שהיא להשאיר ולהתקיים החכמה בארץ) [אגדות הגר"א].

¹⁷³ ע"י ש"ע (י"ד סי' קעח ט"א): אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם), ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם, ולא יגלח מהצדידין ויניח השער באמצע, ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע. ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עבודת כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים כמו שהם עושים. הגה אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו. וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים והוא מלבוש שרים, וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר, דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי, ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם. אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומר מותר ללבושו, וכן שעושים משום כבוד או טעם אחר מותר. לכן אמרו שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי:

ביאור: לא יגדל וכו' ולא יגלח – יש לישראל להבדיל מהם מה לי בכך ומה לי בכך, כי המדינות חלוקות במנהגם בזה (ט"ז). ויניח הפרע – צריך להוסיף לאחוריו (ט"ז).

ולא יבנה מקומות – היינו שלא יעשה צורות כמו שהם עושים או שלא ישים סימן לקבץ בו הרבים כדרך שהם עושים (ט"ז), אבל אותם שעושים לועד שלהם להתיעץ על עסקיהם ולמשפט אין איסור לבנות כתבנית אותם היכלות (ש"ך). מלבושים אדומים – שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם וצבע השחור הוא דרך צניעות (ש"ך), אבל בשעת השמד מותר לשנות מלבושיו כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי (ש"ך).

שורפים על המלכים - היינו ששורפים כלי תשמישו שלא ישתמש בהן אחר (ט"ז).

ליקוט בענין דרכי אמורי: ע"י ב"י שעכ"ז אין חיוב להשתנות מן הגוים אלא שלא יעשה מה שמייוחד להם. וע"י שו"ת מהר"ק סימן פח (אשר הוא מקור לדברי הרמ"א) ולא קאמר סתם שלא יצא בארגמן או בקלוסן כמו שהם יוצאים, אלא ודאי נראה דלא שייך לאסור משום הולך אחר חקותיהם אלא היכא שהדברים מראים שהישראל מתדמה אליהם, כגון שעושה מעשה התמיה אשר אין לתלות טעם בעשייתו אלא מפני חקם וכו' האומר הואיל והן יוצאין וכו' שהוא מכיון להתדמות אליהם כדפירשתי אבל בענין אחר לא.

ואפילו ניכרת ביתר מלבושיה שהיא יהודית ורק מלבוש אחד של גוי שמורה על מניעת הצניעות עוברת על לאו (שו"ת דברי חיים יורה דעה חלק א סימן ל). וע"י שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק א סימן פא) ז"ל: אבל הבגדים שיש בהן פריצות ממש שנעשו מחדש בבגדי נשים אף שבעוה"ר כיון שגם הישראליות מלובושות בהן גם מתחלה אין להחשיב מלבושי נכרים מצד עצם הבגדים אבל עצם הפריצות אולי יש להחשיב מחוקות העכו"ם וממילא יש לאסור בגדים אלו לישראליות לבד ענין הפריצות מצד עצמם גם מצד מלבושי נכרים.

ע"י המשך בהערה סח.

דריש ר' דוסתאי דמן בירי, [נאמר] "ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל", ללמדך, שאין שכניה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות¹⁸⁰, חסר אחת. והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים [לכ"ב אלף], ונבח בה כלב, והפילה [העובר]. נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל.

היתה אשה שנכנס לאפות באותו הבית, נבח בה כלב, אמר לה האדון [של הבית], אל תפחדי ממנו, הוא נטול שיני כלב שלו [ניב]. אמרה לו, קח טובתך ותזורק אותו על הקוצים [אתה מנחמני הכל], כבר נעקר העובר [ממקומו, והוא מת].

אין פורסים נישבים ליונים וכו'. וכי יוניים [הולכים כל כך הרבה. והרי למדנו במשנה, מרחיקים את השוכך מן העיר חמשים אמה]¹⁸¹ [שלא יפסידו תבואה ופירות שסביב העיר]. אמר אביי, [יוניים] עפים הרבה, אבל [במה שהן מלקטות ומנקרות בקרקע] מלאים בחמשים אמה, הלכך לגבי אכילת תבואת עיר, אין לחוש ביותר.

וכי עפים שלשים ריס ולא יותר. והרי למדנו, בישוב, אפילו מאה מיל לא יפרוס [נישבים ליונים]¹⁸². רב יוסף אמר, [זה שכתוב אפילו מאה אמה היינו] בישוב כרמים [שהולך מוכרם לחרם עד למרוחק], רבה אמר, בישוב שוככים. ותלמד את זה [שאסור לפרוס נשבים] משום השוככים עצמם [ולמה צריך לאסור משום כרמים]. אם תרצה לומר, [שם מדובר בשוככים] של עובד כוכבים, ואם תרצה לומר, [בשוככים] של הפקר, ואם תרצה לומר, [שהשוככים הם] שלו [ומשום יוני שוככין שלא ילכדו בפחין אין לחוש דשלו הן אבל יש לחוש ליוני הישוב שבאין דרך השוככין למרוחק]. הדרן עלך מרובה.

¹⁷⁴ לשון אחר דרך רומיים לגלח שער שלמעלה מן האוזן בתשובת הגאונים (רש"י).

¹⁷⁵ ע"י ש"ע (י"ד סי' קעח ט"ב): מי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם מותר בכל:

ביאור: מותר בכל – מאחר שלא פירשה התורה שום דבר ומסרה לחכמים והם ראו להתיר לקרובים למלכות (ט"ז).

¹⁷⁶ ולא יתפתו במהרה. ולכן שכבו בכבוד כו', בנהירו דקיק בהיכל ז' [אגדות הגר"א].

¹⁷⁷ ע"י ש"ע (ח"מ סי' תט ט"ב), הוב"ד לעיל הערה 131.

¹⁷⁸ ע"י ש"ע (ח"מ סי' תט ט"ג) הוב"ד לעיל הערה.

¹⁷⁹ ע"י רמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ט): וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

¹⁸⁰ שהן כ"ב אותיות שבתורה. והוא שם היחוד שם קדוש ונורא, והוא ר"ת ד' שמות של מרכבה, שם מ"ב דאברי עלמא, דמנהון ברחין ונפלין, יקום אלהים יפוצו כו', ולכן בנסוע הארון כו' ויפוצו. והן ב' ימינים רבבות יוד"ן, וב' כו'. ולכן והם רבבות אפרים והם אלפי כו'. [הגה"ה עה"ג. והן ד' תיבות האחרונות של פסוק ראשון של ק"ש, והן ד' רגלי המרכבה, אבהן ואדם, שהוא אחד, שבו כל האבהן, וכל אדם אחד. והן ב' כתרין וב' עטרין, סוד אה"י, שהוא רת"ס של ע"ס, ה' ננד ה' וברית יחיד מכוון באמצע, שהוא יסוד של ד"ג. והוא סוד ב"ך יברך ישראל, עיגולא וריבועא, גן נעול גל נעול, דאתפתח בקו המדה, ב"ו כ"ו, מ"ב ול"ב [אגדות הגר"א].

¹⁸¹ ע"י ש"ע (ח"מ סי' קנה ס"ד): מרחיקין השוכך מהעיר חמשים אמה, ולא יעשנו בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. ואם לקחו כמו שהוא, אפילו הוא בתוך (בית) רובע, הרי הוא בחזקתו. ואף אם יפול, יכול לחזור לבנותו, שטוענים ללוקח לומר ראשון עשאו ברושת, לא שנא נגד יחיד לא שנא נגד רבים. ביאור: מרחיקין השוכך מהעיר חמשים אמה - הטעם, שלא יפסידו זרעוני גינה שבתוך העיר או שעל הגנות שבעיר (סמ"ע), הרחקת שוכך הוי מטעם שהוא משום שן דיונים, דדמיא לשן דשור להתחייב על נזיקתן חשבינן להו כאילו הן שלו לגמרי אף על פי שאינו שלו לגמרי לחייב בהם משום גזל, אלא מפני דרכי שלום איכא, ויש חולקין דהוה גירי דיליה, ולפ"ז אם לא הרחיק השוכך מן העיר והלכו והזיקו, תליא במחלוקת שבסעיף ל"ג (קצה"ח).

ולא יעשנו בתוך שלו - מש"כ "בתוך שלו", ר"ל בשדה שלו רחוק מהעיר במקום שדות אחרים שסביבו, ודלא תימא דוקא בעיר שהתבואה מגולה היא בחצר ובגנין, משא"כ בשדה שהתבואה של חבירו מכוסה ונזרעת בארץ, ואיכא נמי מ"ל, דוקא בשדה צריך להרחיק משום דשכיח תבואות בשדות, משא"כ בעיר, משו"ה איצטריכי תרווייהו (סמ"ע).

ואם לקחו כמו שהוא כו' - ה"ה בגורן [לעיל סעיף כ"ב] ובורסקי [לעיל סעיף כ"ג] וכל זה דלעיל, אלא משום דבהאי דינא מיתניא שם, והיא ראשונה שם במשנה, משו"ה כתב ג"כ אהאי דינא (סמ"ע).

¹⁸² ע"י רמב"ם (גזלה ובאדה פ"ו ה"ח): הוב"ד לעיל הערה 133.

א עי' רמב"ם (גניבה פ"ד ה"ג): וכן הטוען טענת אבידה בפקדון ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ואחר כך באו עדים פטור מן הכפל שכבר יצא הפקדון מידי הבעלים משבועה ראשונה.
ב כן הוא בכמה כת"י, וצ"ע למה כאן "על פי עצמו" ולקמן "מעצמו".

ג עי' רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א): הוב"ד לעיל הערה 7.

ד עי' רמב"ם הוב"ד לעיל הערה א.

ה עי' רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א): הוב"ד לעיל הערה 7.

ו עי' הגר"פ: {מקומו נכון?} גמ' קתני מיהא בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל אבל בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל וכו', מנהני מילי וכו'. בפשוטו שאלת הגמ' מנה"מ היא מנ"ל עיקר הדין דטוט"ג משלם כפל, וצ"ב אמאי הוצרכה הגמ' להקדים לשאלה זו להא דבטוען טענת אבד אינו משלם כפל, ולהא דאינו משלם כפל אלא בשבועה.

ז וצ"פ בזה, דהנה נח' הרמב"ם והראב"ד בדין שומר שגנב מרשותו, דהרמב"ם בפ"ד מגניבה ה"י כתב דנעשה גנב וחייב בכפל, והראב"ד חלק עליו דאינו נעשה גנב ופטור מכפל. ובנו"כ שם מבואר דפלוגתתם היכא שעשה השומר מעשה גניבה, דהראב"ד ס"ל דאפי' בכה"ג שומר פטור ואינו נעשה גנב רק בטענת גניבה ובשבועה עיין שם. ולדעת הראב"ד מבואר היטב מה שהקדימה הגמ' להא דבעינן טענת גניבה ושבועה, דאי לא"ה הוה מוקמינן להא דשומר מתחייב כפל בעשה מעשה גניבה, ולא איצטריך קרא לחייבו כפל דכיון שעשה מעשה חייב כשאר גנב דעלמא, ורק מהא דחזי' דבעינן דוקא טענת גנב ושבועה ובלא"ה פטור, מוכח דהא דמתחייב כפל הוא פרשה חדשה ע"י טענת גניבה ושבועה ואינו בכלל שאר גנב דעלמא, וע"ז בעי מנה"מ.

ח עי' נדה (סג ע"א): היכי דמי מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא, ע"כ. אם כן הוא טען שרב אמר דבר שנגד הסברא.

ט וי"א דאפי' שבח הבאה מאליה כו' - המחבר ס"ל דלידה וגזיזה לא הוי שינוי ולהכי צריך ג"כ יאוש בעלים והרמ"א ס"ל דהוי שינוי, אבל בשבח דעלמא הבא מאלי' ולא נשתנית פשיטא דאינו של גנב קודם יאוש דבמאי לקני אמנם שבח הבא מאליה כגון לידה וגזיזה חשיב שינוי והוא של הגנב אפילו קודם יאוש, עי' יש"ש הובא לעיל ס"ק (ש"ך), וקשה על הש"ך (נתה"מ).

י כל שכן אם גנב כבשה ונתעברה כו' - ואף דבסימן ש"ס סעיף ו' בהג"ה [פסק] דכל זמן שלא נשתנה שם הגניבה מחמת השינוי לא נקרא שינוי, מ"מ הכא משום תקנת השבים חשיב שינוי (נתה"מ).

יא עי' שו"ע (ח"מ סי' שנד ס"ג): הוב"ד לעיל הערה 15.

יב עי' שו"ע (ח"מ סי' שסב ס"י): גזילה שלא נשתנית והוקרה, אף על פי שנתייאשו הבעלים ממנה הרי זו חוזרת לבעלים ואין לגזול בה כלום, שלא תקנו לגזול את השבח אחר יאוש אלא כגון שבח גיזות וולדות, אבל שבח היוקר, אם היתה הגזילה חוזרת בעיניה אינו זוכה בה. הגזול חבית של יין מחבירו והרי היא שוה דינר בשעת הגזילה והוקרה אצלו ועמדה בארבעה, שבר החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה, משלם ארבעה כשעת הוצאה מן העולם, שאילו הניחה היתה חוזרת בעצמה, נשברה מעצמה או אבדה משלם דינר כשעת הגזילה:

יג ביאור: שאילו הניחה כו' - פירוש, וכיון שהיתה חוזרת בעינה נמצא דהוקרה ברשות דהנגזל. ואף על גב דכל הגזלין אין משלמין אלא כשעת גזילה, הא עיקר גזילה נעשית בשעה ששתאה או מכרה או שבר החבית, דהא עד הנה ברשות הנגזל הוה קאי להדרה בעינה מן הדין ועתה קלקלה וגרם שלא הוחזרה לידו בעין, משא"כ כשנשברה מעצמה וכדמסיק (סמ"ע).

יד נשברה מעצמה או אבדה - האי אבדה ג"כ אמעצמה קאי, אבל סתם אבידה מיקרי פשיעה וכמו שכתבתי לעיל בסימן

שנ"ד סעיף ג' (סמ"ע), וי"א דווקא דאיבדו בידים, כגון שהניחה במקום שאינו משומר ונגנבה, אבל סתם אבידה הוה כמו אבדה מעצמה (ט"ז).

יז עי' שו"ע (ח"מ סי' שסב ס"א): היתה שוה בשעת הגזילה ארבעה ובשעת הוצאה מן העולם דינר, משלם ארבעה כשעת הגזילה, בין ששברה או שתאה, בין שנשברה או אבדה מאליה, וכן כל כיוצא בזה:

יח ביאור: בין ששברה או שתאה כו' - שלא יהא חוטא נשכר, דאילו נשברה מעצמה צריך לשלם ד' כשעת הגזילה ועכשיו שנשברה בידים לא יתחייב אלא דינר, וכבר נתבאר כל זה לעיל בסימן שנ"ד סעיף ג' (סמ"ע).

יט עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ד): גנב בהמה או כלי וכיוצא בהן ובשעת הגניבה היה שוה ארבעה ועכשיו בשעת עמידה בדין שוה שנים משלם ג קרן כשעת הגניבה ותשלומי כפל או ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין, היה שוה בשעת הגניבה שנים ד ובשעת עמידה בדין ארבעה, אם שחט או מכר או שבר הכלי או אבדו משלם תשלומי כפל או ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין ואם מתה הבהמה או אבד הכלי מאליו משלם תשלומי כפל כשעת הגניבה.

כ עי' רמב"ם (שבועות פ"א ה"ח)

יא עי' רמב"ם (שבועות פ"א ה"ט)

יב עי' רמב"ם (שבועות פ"א ה"א)

יג עי' רמב"ם (שבועות פ"א ה"ב)

יד רמב"ם (גניבה פ"ד ה"א):

יז עי' רמב"ם (איסורי מזבח פ"ד ה"ד): אין אסור משום אתנן ומחיר אלא גופן, לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי ליקרב על גבי המזבח, כגון בהמה טהורה ותורין ובני יונה ויין ושמן וסולת, נתן לה מעות ולקחה בהן קרבן ה"ז כשר.

יח עי' שו"ע (ח"מ סי' שס ס"ה): נשתנית הגזילה, אע"פ שלא נתיאשו הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה, והוא שלא יהא שינוי החוזר לברייתו, כיצד: הגזול עצים ודבקם במסמרים ועשה מהם תיבה, אינו שינוי שהרי אפשר לפורקן וחוזרים לוחות כשהיו, גזל עפר ועשאו לבינה, לא קנה שאם ידוק הלבנה תחזור עפר כשהיתה, גזל לשון של מתכת ועשאו מטבע, לא קנה שאם יתיך המטבע יחזור לשון כשהיה, וכן כל כיוצא בזה:

יט ביאור: גזל עפר ועשאו לבינה - דוקא שייבשן בחמה, ולא כשצרפן אותן בכבשן דאז אי אפשר לכותשן לעפר דק כבתחילה, וי"א אפילו שרפן בכבשן, והיינו טעמא, דבעפר דאינו חשוב אין קפידיא אף כשלא הוחזר לגמרי דק וכתוש כבראשונה (סמ"ע).

כ ועשאו מטבע כו' - ובאם עשה ממנו כלי כסף יש בזה מחלוקת (סמ"ע), ואם עשה ממנו כלי עיקר דלא קנה (ש"ך). יחזור לשון כשהיה - ואף דאי אפשר לצמצם, אין קפידיא בנסכא, משא"כ כשגזל מטבע ושיניהו לנסכא דאם יבוא לחזור לעשות מטבע יהיה פנים חדשות דא"א לצמצם לעשות כבראשונה ובה יש קפידיא, וכן בגזל לבינה ועשה ממנה עפר וכמ"ש בסעיף שאחר זה (סמ"ע). אמנם בגזל נסכא ועבדיה זוזי והדר עבד להו נסכא הו"ל שינוי וקונה (קצה"ח).

כא עי' שו"ע (ח"מ סי' שסא ס"ד): יאוש עם שינוי רשות קנה, ונתבארו משפטיו בסימן שנג:

כב עי' שו"ע (ח"מ סי' שסב ס"א): הגזילה שלא נשתנית אלא הרי היא כמו שהיתה, אע"פ שנתייאשו הבעלים ממנה ואע"פ שמת הגזולן והרי היא ביד בניו, הרי זו חוזרת לבעליה בעצמה. ואם נשתנית ביד הגזולן, אע"פ שעדיין לא נתיאשו הבעלים ממנה, קנאה בשינוי ומשלם דמיה כשעת הגזילה:

כג ביאור: אף על פי שנתייאשו הבעלים כו' - דביאוש לבד לא קנה אם לא בהדי שינוי רשות, ורשות יורש לאו שינוי רשות מיקרי כמ"ש לעיל סימן שס"א סעיף ז' (סמ"ע).

כד ומשלם דמיה - פירוש, הגזולן להנגזל, דבגזולן לא שייך ביה תקנת השוק, משו"ה צריך ליתן להנגזל כל דמי הגזילה (סמ"ע).

מתשלומי ארבעה וחמשה, ואם מכרו חוץ מגיזתו או חוץ מקרניו חייב בתשלומי * ארבעה וחמשה שאין אלו ניתרין עמו בשחיטה.

^ט עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ח): גנב וטבח ובא גנב אחר וגנב הטבח, משלם תשלומי כפל לגנב הראשון שהרי קנה בשינוי מעשה וגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר ובא אחר וגנב מן הלוקח, אם נתיאשו הבעלים הרי הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והגנב השני משלם תשלומי כפל ואם לא נתיאשו הבעלים אין האחרון משלם אלא קרן בלבד.

^י עי' רמב"ם (גניבה פ"א ה"ז): הגונב מאחר הגנב אף על פי שנתיאשו הבעלים אינו משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, לגנב הראשון אינו משלם שהרי דין הבהמה הזאת לחזור בעיניה לבעלים ולא קנייה הגנב, ולא לבעלים אינו חייב לשלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא גנב מרשותן.

^{יא} עי' שו"ע (ח"מ סי' שסא ט"ד): יאוש עם שינוי רשות קנה, ונתבאר משפטיו בסימן שנג:

עי' שו"ע (ח"מ סי' שסב ט"ג): מכרה הגזלן או נתנה במתנה, אף על פי שלא נשתנית הגזילה אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח, הואיל ונתיאשו הבעלים בין לפני מכירה ונתניה בין לאחר מכירה ונתניה, קנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות, ויש חולקין (ועיין לעיל סימן שנג):

ביאור: או נתן במתנה - נסתפקתי בנתן הגזילה לאחר יאוש לקטן במתנה אם הקטן קונה אותו ביאוש ושינוי רשות, ומשום דקטן אינו קונה מן התורה אלא היכא שדעת אחרת מקנה והוא תלוי במחלוקת אם שינוי רשות יכול להיות לפני יאוש או דווקא אחרי כן (קצה"ח).

ויש חולקין - פירוש, דס"ל דבעינן שיהא היאוש דוקא קודם שינוי רשות, וכמ"ש בסימן שנג סעיף ג' בהג"ה, ושנו' סעיף ג' בהג"ה (סמ"ע), ועיקר כ"ח וכמ"ל סי' שנג ס"ג (ש"ך).

^{יב} עי' רמב"ם (ערכין וחרמין פ"ו הכ"א): אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כיצד כגון שהחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או שדה מקנתו הרי אלו אינן מוחרמין, שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו.

^{יג} עי' שו"ע (ח"מ סי' שנד ט"ו): גנב או גזל ולא נתיאשו הבעלים, אינם יכולים להקדיש לא הגנב והגזלן ולא הבעלים, אפילו אם יש להם עדי גניבה וגזילה שיכולים להוציאו בדיינים. במה דברים אמורים, במטלטלים. אבל בקרקע, אם יש לבעלים עדים שיכולים להוציאו בדיינים, יכולים הבעלים להקדישו.

ביאור: גנב או גזל - הגנב והגזלן לפי שאינו שלו, והבעלים לפי שאינו ברשותו (סמ"ע), כל היכא שיש לו דבר של אחר בידו וטועה בדין, שחשב שהוא שלו, או שמותר לקחתו, הו"ל דבר שאינו ברשותו אף על גב דציית דינא, כיון דאינו מחזיר עד שיחזירוהו ב"ד, ודוקא פקדון הו"ל דבר שברשותו ומשום דכל אימת דבעי מפקיד שקיל ליה, אבל כל שבטעות דין אתי לידיה או בטעות אחר ומחוסר ראייה והעמדה בדין, אף על גב דציית דינא הו"ל דבר שאינו ברשותו (קצה"ח), ו"א דאם הקדישו הנגזל ואחר כך העמיד הגזלן בדין והוציאו מידו בבית דין הכי נמי דקדיש, וצ"ע (רע"א), ו"א דאינו קדוש (פ"ת).

ועי' שו"ע (יר"ד סי' רנח ט"ז): אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כיצד היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו זה שהוא אצלו אין הבעלים יכולין להקדישו אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא בד"א במטלטלין אבל קרקע שגזלה אחד וכפר בה אם יכול להוציאה בדיינים הרי זה יכול להקדישה ואע"פ שעדיין לא הוציאה שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה הגוזל את חבירו ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכן כל כיוצא בזה: הגה י"אם יש לו משכון ביד חבירו מה שהוא נגד הלואתו אינו יכול להקדיש והמותר יכול להקדיש ו"א דאפילו המותר אינו יכול להקדיש,

^{טו} עי' שו"ע (ח"מ סי' שנג ט"ב): נתיאשו הבעלים מהגניבה, אינו קונה, וצריך להחזירה. ואם יש עם היאוש שינוי השם שחוזר לברייתו, ו"א שקונה ואינו צריך להחזיר אלא דמיה:

ביאור: אינו קונה וצריך להחזירה - ו"א דאם קידש בו אשה צריכה גט מספק דשמא קונה מדרבנן (סמ"ע), ו"א שמאחר וסתם גזילה יאוש בעלים (סי' שסח ט"א), לכן הוה ודאי קידושין, אמנם אם הגניבה קיימת בעין, הוה ספק (ש"ך בשם היש"ש), ו"א שצריכה גט מדרבנן (ש"ך בשם הב"ח).

שחוזר לברייתו - פירוש, אפילו אם חוזר לברייתו (סמ"ע), שינוי מעשה החוזר לברייתו עם יאוש לא קנה, שבזה שינוי מעשה יותר גרוע משינוי השם (רע"א).

עי' שו"ע (ח"מ סי' שסא ט"א): יאוש לחוד לא קנה: ביאור: יאוש לחוד לא קנה - מיהו אם קידש בו האשה צריכה גט, ועי' לעיל סי' שנג ט"ב ד"ה אינו קונה (סמ"ע), אפילו למ"ד יאוש לחודיה לא קני בגזילה, אבל באבידה קונה, דכיון שנטלה על מנת לגזלה ולא להשיבה, הרי היא כמונחת על גבי קרקע ונקנית ביאוש מטעם אבידה, אבל היכא שנטלה בתורת אבידה ולא על מנת לגזלה קודם יאוש, אי אפשר לקנותו ביאוש מפני שידו כיד הבעלים ושומר שכר שלהם הוא, הלכך לעולם אינה נקנית ביאוש הואיל וישנה ברשות הבעלים (קצה"ח).

^{יז} ועוד הקשה במק"ח סי' תמ"ב סק"ה על קושית הגמ' בגיטין ה"ל, דאיך יקנה הגזלן בשינוי, והא השינוי הוא בשעת איסורו, וכיון שנעשה איסורי הנאה אינו יכול לקנות שאין זכיה באיסורי הנאה. ובשלמא גבי יאוש פריך בסוגיין שפיר שהגזלן יקנה ביאוש, דהא הנגזל מתיאש מחמת איסורו רגע א' קודם שנאסר, אבל בשינוי שאינו נעשה שינוי רק בשעת איסורו, קשה דלאחר איסורו אינו יכול לקנות שאין זכיה באיסורי הנאה.

ונראה בזה, עפ"י מש"כ הגר"ח זצ"ל (בפ"ב מגז"א הט"ו) דאיכא חילוק בין שינוי ליאוש בטעמא שאינו יכול לומר הרש"ל וחייב דמים, דביאוש כל מה שא"י לומר הרש"ל הוא רק משום שקונה ביאוש, משא"כ בשינוי ילפי' מקרא דכאשר גזל אם כעין שגזל יחזיר תרתי, חדא דמשום שאינו כעין שגזל קונה את הגזילה, וכיון שקונה א"י לומר הרש"ל, ועוד ילפינן דבזה לחוד שאינו כעין שגזל לא מפטר בהשבה וא"י לומר הרש"ל אף על גב שלא קנה. ולפ"ז ניחא, ד"ל דהא דפריך בגיטין דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק הוי שינוי ויתחייב בדמים אין הכונה משום הך דינא דשינוי קונה, דלעולם י"ל כקו' האחרונים ה"ל דהך שינוי אינו קונה משום שאינו רוצה לקנות או משום דאין זכיה באיסורי הנאה, וקושית הגמ' היא משום אידך דינא דכיון דהוי שינוי ואינו כעין שגזל אינו יכול לומר הרש"ל ואף על גב שאינו קונה. משא"כ בסוגיין גבי יאוש דטעמא דאינו יכול לומר הרי שלך לפניך הוא רק משום שקונה, ע"כ דקושית הגמ' היא שיקנה ביאוש ומש"ה לא יוכל לומר הרש"ל ויתחייב דמים, וע"ז משני שפיר דכיון שאינו רוצה לקנות אינו קונה.

ולפ"ז נתייבשה היטב קו' הקצה"ח על החק יעקב, דלהנ"ל הא דמבואר בחק יעקב דבתוך הפסח חשיב שינוי ואינו יכול לומר הרש"ל אינו משום שקונה, דהא הגזלן אינו רוצה לקנות וגם דאין זכיה באיסורי הנאה וכנ"ל, וטעמ' דהחק יעקב הוא רק משום דכיון שאינו כעין שגזל אינו יכול לומר הרש"ל, וכיון שלא קנה צדקו ד' החק יעקב דדוקא בתוך הפסח חשיב היזק הניכר ואינו כעין שגזל א"י יכול לומר הרש"ל, אבל לאחר הפסח דהוי היזק שאינו ניכר והוי כעין שגזל שוב מצי למימר ליה הרש"ל. משא"כ בהיה דגיטין דקאי למ"ד דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ואפ"י לאחר הפסח אינו כעין שגזל פריך שפיר דאע"ג דעבר עליו הפסח אינו יכול לומר הרי שלך לפניך.

^{יח} עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"א): גנב ומכר והקנה (למוכר) לאחר שלשים יום ובתוך שלשים יום הוכר הגנב אינו משלם אלא כפל, מכרו חוץ מאחד ממאה בו או חוץ מידו או רגלו כללו של דבר ששייר בו דבר הניתר עמו בשחיטה פטור

חבירו שחייב לו ואינו רוצה לשלם לו מאיזה טענה שיש ביניהם. מיהא לדינא אין חילוק בין דא לדא, דגם בהמפקיד צריך להקנות לו הממון ולכתוב לו דון וזכי ואפיק לנפשך כו' (סמ"ע).

צריך ליקח בקנין - דוקא בזה שבא להוציא צריך להקנות לו ולכתוב זיל דון כו', אבל בהרשהו למכור מטלטלין או קרקע אין צריך לזה (סמ"ע וש"ך), ועיין בתשובת מהר"א ן' ששון סי' קל"ב (ש"ך), וקנין זה היינו קנין סודר שהוא מקנה לו בחליפי הסודר אותו ממון שיש לו ביד פלוני, וקשה ועיקר דצריך ליתן לו קרקע כלשהוא ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה והולך ודן עמו ומוציאו, ולא מועיל בהרשאה רק אג"ק בדרך שמועיל כשמקנה לו גוף המעות (ועיין בתשובת ר"ש כהן ספר ב' סי' ל"ג) (ש"ך).

דון וזכי ואפיק כו' - גם בסמוך סעיף ז' כתב דצריך לכתוב זכה (סמ"ע וש"ך).

או שאר לשון כדומה לזה - דמשתמע מיני' דמקניא ליה, היינו לשטת הרמב"ם דלקמן דבהרשאה צריך שיקנה גוף הממון, אבל לדידן דק"ל לקמן ר"ס קכ"ג דמצי לשוי' שליח אפי' בענין שאינו קונה גוף הממון ה"ה דסגי בכל לשון כדומה לזה דמשתמע מיני' דשוי' שליח (ש"ך).

לא ישיב לו דבר - מטעם הנ"ל [סעיף א'] שמא ימות או יבטל השליחות (סמ"ע), אזיל לשטתו דלעיל אבל למש"ל דלא מצי למדחי מטעם זה ע"כ מיירי שאומר לו יש לי טענות כנגדו ולא בעל דברים דידי את וכמ"ש בס"ק ד'?? (ש"ך), (נתה"מ).

דלא גרע משליח כו' - דפטור מאחריות כמש"ל (סי' קכא ס"ב, ולעיל ס"א?) (סמ"ע), ראובן שהוציא ש"ח מקוים על שמעון שנעשה השט"ח ע"י מורשה של ראובן ושמעון טוען כי נעשה בזיוף כי המורשה הוא יודע כי לא נתחייב הוא בתורת חוב אלא בתורת פקדון שהי' לו מראובן ויש לו לטעון שנחסר והעדים חשבו שהי' חוב וכתבו עליו בתורת חוב וראובן אומר איני יודע אלא זה השטר מקוים נתן לי שלוחי אמת כי מקודם היה פקדון אבל אח"כ זקפה במלוה כמו שכתב בשטר, ופסק שיונח עד שיבוא המורשה שהוא נאמן כיון שראובן אומר איני יודע כדאשכחן בשליש שהוא נאמן כו' ואפי' יבא המורשה ויאמר שהשטר נעשה בזיוף, אינו נאמן, שהרי העדים כתבו שטר הלואה וחזקה אין העדים חותמים שטר של זיוף (ש"ך).

כ"ע ע"י שו"ע (חו"מ סי' קכב ס"ה): אם כתב: דון וזכי ואפיק לנפשך מחצה או שלישי או רביע והמותר שלי, מתוך שהוא דן עמו על חלקו צריך הנתבע לדון עמו על הכל. ויש מי שאומר דדוקא בכה"ג, אבל אם כתב לו: דון וזכי ואפיק לנפשך מאה דינרים והשאר שלי, איננו מזקיך לדון עמו אלא על המאה דינרים.

ביאור: אם כתב לו כו' מחצה או שלישי כו' - עי' לקמן (סי' קכג סק"א?) אם חזר המרשה ומחל או הודה שנפרע אם חייב להמורשה המחצה ושליש שהקנה לו (ש"ך).

ויש מי שאומר כו' - דבמקנה לו השליש או הרביע ממה שיוציא מיד הנתבע ואז כשידין עמו על הכל ויוציאו יתרבה שלישי טפי ממה שייגיע לחלקו אם לא יוציא מידו רק השליש, וחילוק זה אינו במקנה לו דבר קצוב כגון מאה זהובים, אבל אין טעם זה מספיק, דא"כ הל"ל נמי דאף אם מקנה לו השליש מהחוב סתם ולא א"ל שלישי ממה שתוציא, נמי אינו יכול לדון על כולו, ולמה סיים וכתב דין זה בהקנה לו מאה זהובים מהחוב. אלא היינו טעמא, דבמאמר המצטרף בשם שלישי או רביע נכלל כל החוב, וכיון שנתן לו רשות לתובעו כל החוב והקנה לו השליש ממנו, יש לו שייכות בכולו, ולכן ידין עמו בכולו (סמ"ע), איירי דוקא בקרקע או בפקדון שמועיל קנין לחלק המורשה שיקנה לו החלק בקנין גמור דהוי כאלו ברשותו או שהיה מלוה בשטר והקנה לו החלק של שטר בכתיבה ומסירה אבל שאר מילי שאין מועיל בו קנין רק בתקנתא דרבנן שיקנה לענין שליחות א"כ לא מועיל במה שהקנה לו חלק מן אותו הממון, דאע"ג דמצי לשוייה שליח אפי' בדבר שא"י להקנות לו מ"מ אם נאמר דשליח שוייה

המקדיש שטר חוב צריך כתיבה ומסירה כמו בהדיוט: ביאור: אם לא כפר - דווקא פקדון, אבל לא מלוה דלהוצאה נתנו (ש"ך).

לפי שאינו ברשותו - אם גזלן הודה ורוצה להחזיר יש מח' אם יכול להקדישו, ואפילו למ"ד שאינו יכול להקדישו, אם העמידו בדין, והוציאו נהיה הקדש (רע"א).

כ"ע לקמן הערה 48.

כ"ה רמב"ם הלכות גניבה פרק ב הלכה טו
גנב ועמד בדין ואמרו לו הדיינין צא תן לו מה שגנבת ויצא ואחר כך טבח או מכר פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, אמרו לו חייב אתה ליתן לו וטבח או מכר אחר כך הרי זה חייב בתשלומי ארבעה וחמשה הואיל ולא חתכו הדין עליו ועדיין עומד הוא בגניבתו.

כ"ו כרם רבעי מציינין כו'. כי ג' קליפין דערלה א"א שיחזרו כו', אבל הרביעית, והיא האדמה שנתקללה, וכמ"ש בספד"צ ומההיא דאתלטיא נפקת כו', כי היא רביעית, נגד יסוד עפר. וחרסית נילוש במים ונלבן כו'. ועוד חמישית שגרמה לאדם, והוא רוח הטומאה, שכוללת ד' אבות הטומאה, נגד ד' הנ"ל, והוא הצלם שראה דניאל וד' חיות (אגדות הגר"א).

כ"ז (קנ) באחרונים הביאו בשם תשו' מהרי"ט סי' כ"ג דהא דאין ברירה הוא רק היכא שהקנין הוא מעכשיו, דכיון שלא הוברר בשעת הקנין ל"מ אף על גב שהוברר אח"כ, אבל בכה"ג דחייל הקנין לאחר זמן ובשעת גמר הקנין הוברר כו"ע מודו דמהני. ובקצה"ח סי' ס"א סק"ג הוכיח כן מדברי התוס' בסוגיין שכתבו דאפי' אי כל הנלקט קאמר לא היו עושין החילול לאחר הלקיטה אלא קודם הלקיטה, והיו אומרים שיחול לאחר הלקיטה. ומ"מ מבואר בגמ' דאי כל הנלקט קאמר ליכא חסרון דאין ברירה, ומוכח דאם הקנין הוא לאחר זמן ובשעת גמר הקנין הוברר מהני.

ויעוי' בנתה"מ שם סק"ג שהוסיף דאפי' היכא שהקנין הוא מעכשיו לא אמרי' דאין ברירה רק בדבר שבשעה שהוברר הדבר אי אפשר שיתפס בו הקנין ואנו צריכין לומר הוברר הדבר למפרע בשעת קנין, דבזה אמרינן דאין ברירה, אבל בכה"ג דבשעה שהוברר הדבר ראוי לחול הקנין, אפילו אם אומר מעכשיו מהני הקנין, דכיון שייכול להקנות שיחול הקנין לכשיבורר וכמש"כ המהרי"ט, יכול להקנות ג"כ שיהא הקנין חל מעכשיו (ויעוי' שדימה ד"ז לדבר שלא בא לעולם, דלר' מאיר דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכול להקנות ג"כ במעכשיו). ובתו"ד שם כתב דלפ"ז הא דמבואר בסוגיין דכל שילקטו עניים יהיה הפקר תלוי בברירה, הוא משום דלאחר שילקטו העניים אין בידו להפקיר, דלאחר שילקטו אינו ברשותו, וכן צ"ל גבי כל המתלקט דצנועין עכ"ד. ולפי דבריו נמצא דלצנועין דיכול להפקיר דבר שאינו ברשותו, ולאחר שילקטו יכול להפקיר, מהני כל שילקטו וא"צ לברירה.

אולם מדברי התוס' בסוגיין יש להוכיח דלא כהנתה"מ, דבתד"ה אלא לעולם כתבו דמהא דאמרי צנועין כל הנלקט חזי' דלית להו ברירה, וכוונתם דמהא שלא היו אומרים כל המתלקט מוכח דס"ל דאין ברירה, ולפי דברי הנתה"מ הא כיון דצנועין ס"ל דיכול לחלל דבר שאינו ברשותו ליכא הכא להחסרון דאין ברירה, וא"כ ליכא למימר דטעמא שלא היו אומרים כל המתלקט הוא משום שאין ברירה. ומוכח מזה דהתוס' ס"ל דאע"ג דיכול לחלל דבר שאינו ברשותו ויכול לחלל לאחר שילקטו, מ"מ היכא דמחלל קודם הלקיטה איכא חסרון דאין ברירה.

כ"ח ע"י שו"ע (חו"מ סי' קכב ס"ד): המרשה את חבירו להוציא את שלו מיד המחזיק בו, צריך ליקח לו, בקנין, שהרשהו, וצריך לכתוב לו: דון וזכה ואפיק לנפשך (או שאר לשון כדומה לזה). ואם לא כתב כן, אם ירצה המחזיק לא ישיב לו דבר, שיאמר לו: לאו בעל דברים דידי את. ומיהו אפילו לא כתב לו כן, ונתן המחזיק מה שבידו ליד המורשה, ונאבד, פטור, דלא גרע משליח שעשאו בעדים.

ביאור: המרשה את חבירו כו' - עד כאן דיבר המחבר ממי ששלח שליח להביא לו פקדונו או הלואתו שיש לו ביד אחר שאינן מחולקין בו, וכאן מיירי במי ששולח שליח לדון עם

ההוצאות כיון דלא כתב ליה כל מה דמתעני אף אם המעות עדיין ביד שליח, ומהרש"ל שם כתב דאפי' לא כתב לו כן בהרשאה צריך לשלם לו דמסתמא אדעתא דהכי הרשה וזה נתרצה ואומדנא כה"ג מילתא ונראה אפי' אם קצץ שכרו מ"מ כל מה שיוציא מחמת עסק זה בשארי סבות צריך המרשה לשלם לו כל הוצאותיו, מיהו כל דברי המהרש"ל הוא מדינא אבל מצד המנהג נראה דלכ"ע צריך לשלם כל הוצאות אף שלא כתב כל דמתעני מטעם שנתבאר לעיל סי' ס"א ס"ה דכל דבר שנהגו במדינה לכתוב כל מי שמקנה בסודר לכתוב שטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינה (ש"ך), אם שכר אותו בתנאי זה שיוציא לו ממון מיד הנפקד וכל זמן שאינו מוציא לא ישלם לו מידי א"כ אפי' הוציא השליח יתר על מה ששכרו פשיטא שהניח מעותיו על קרן הצבי (ש"ך).

ואינו אלא שליח בעלמא כו' - כיון דכתב ליה כל דמתעני הלכך אינו אלא שליח ואינו יכול להחזיק לעצמו, ואפי' לא כתב ליה כל מה דמתעני ליה מן דינא כו' מ"מ לא יכול השליח לעכב לעצמו מידי מאחר שעיקר תקנת הרשאה אינו אלא לטובת המשלח כו' והיינו בהלואה אבל בקרקע ופקדון יכול לומר כבר הקנית לי על כל דבר ועמש"ל בס"ק? (ש"ך).
ואם רוצה המורשה להחזיק כו' - והיינו אפילו אם הקנהו לו אגב קרקע וכנ"ל סעיף א', וכ"ש בזמנינו דנוהגין לכתוב בכל הרשאות דהקנה לו אגב קרקע, ואין דעת המורשה והמרשה רק להיות שליח בדבר, דדינא הכי (סמ"ע), עי' לקמן ס"ז (ש"ך).

צריך להחזיר לבעל הפקדון כו' - היינו בענין שאין המורשה היה יכול להחזיק בו לעצמו וכמו שנתבאר (ש"ך).
ורוצה ששמעון יתן לו מעותיו - פירוש, אותן מעות שקיבל שמעון בעיר האחרת ממעות ראובן, מבקש ראובן שיתנם לו שם מיד, ואינו רוצה להמתין עד שיבוא שמעון לעירו דראובן ויתן לו מעות אח"כ כמו שאמר לו בתחילה, משום הכי הדין עם שמעון, כי אדעתא דהכי קיבלם שמעון, ואף על פי דאי היו המעות עדיין ביד הנפקד, פשיטא דראובן יכול לחזור בו, אף על גב דקיבל לשמעון הקנין על זה, דקיימא לן [סימן ר"ג סעיף א'] אין מטבע נקנית בחליפין, מ"מ כיון שכבר קיבלם שמעון אין לו דין עליו. והביא ראיה מהמוכר לחבירו פירות עד שלא באו לעולם דאינם נקנים לו, ואי קדים הלוקח ולקח אין מוציאים אותו מידו, ועיין לעיל סימן ס"ו [סעיף י"ז ובסמ"ע סקמ"ו?] (סמ"ע), מש"כ הסמ"ע עיין לעיל סימן ס"ו, ר"ל לעיל סי' ס"ו ס"ז דנתבאר שם דהמוכר ש"ח לחבירו אף על פי שאינו נקנה במסירה לחוד מ"מ אם תפס הלוקח אין מוציאין מידו ובתרומת הדשן שם למד מזה הך דין דהכא ולפ"ז היינו דוקא שנתרצה לו ראובן בתחלה שיקח שם המעות לעצמו כשירצה (ש"ך), לפי מ"ש לעיל סק"ג? דבשכירות שהבטיח לו פירות דקל דהוא דבר שלא בא לעולם תו אין יכול לחזור בו וא"כ אפילו קודם שקיבלן הא כבר התחיל במלאכה שכבר הלך שם והתדיין שם עמו, משום דהתם לא היה שלוחו כלל אלא הוא מעצמו ביקש מראובן שירשהו ליקח המעות לטובתו ושיתן לו תמורתו בעיר ראובן, וז"ל מקורם של דברים: ראובן שהיו לו מעות בעיר אחרת ואמר לו שמעון הרשני לקחתם ואתן לך פה תמורתם ונתרצה ראובן וכו' ע"ש, וא"כ אין כאן דין שכירות, אבל אם ראובן ביקש משמעון שילך אחר מעותיו וקבע לו בשכירתו ליקח המעות לעצמו ויתן לו תמורתם בעיר ראובן, בזה נראה דמכי התחיל במלאכה תו ליתא בחזרה, אלא אם רצה ראובן יכול ליתן דמיהם, והיינו ששמין כמה אדם רוצה להיות בידו מעות מכאן ועד שלשים יום וכיוצא, כיון דלא קנה מעות כיון דהוא דבר שלא בא לעולם, אלא שצריך לתת החפץ או דמיהן וכמ"ש לעיל? א"כ אם רוצה ליתן דמיהן רשאי, אבל אם כבר זכה בהן תו ליתא בחזרה אפילו לא ידוע ראובן בשעה שקיבלו, וכמ"ש בסימן קכ"ג סק"א? דבפירות דקל מהני תפיסה אפילו לא ידע המוכר בשעת תפיסה כיון דיהב ליה אדעתא דליזכי ביה היינו מחילתו ואם קדם ותפס קודם שחזר בו הנותן זכה בו ע"ש מלתא בטעמא, ודלא כש"ך בסימן ס"ו סקס"ו? שהשיג על

היאך ידון על הכל והלא עינינו רואות שלא עשאו שליח רק על השליש אבל בקרקע או פקדון אמרינן אה"נ דשויה שליח על הכל שהקנה לו השליש שיקנהו לעצמו בקנין וכן עיקר (ש"ך, קצה"ח).

דדוקא בכה"ג כו' עי' סמ"ע סק"ס, ו"א (מהרש"ל) דאם הקנה לו שליח מה שיוציא מן החוב א"צ הנתבע לדון עמו, דלא כסמ"ע, ונראה דמהרש"ל איירי כשזה רוצה לדון עמו מחמת שאומר שהממון שייך לעצמו מחמת שהקנה לו שליח מה שיוציא מהחוב א"כ הוי כפירות דקל, והסמ"ע איירי כשזה רוצה לדון עמו מחמת שאומר שהרשהו ועשאו שליח על השליש והלכך ל"ד לפירות דקל דהא בלא"ה הרשאה שאני דכתבי' אפי' על מלוה ע"פ ושאר דברים שאינן נקנין בקנין וכדלקמן ר"ס קכ"ג מטעמא דלענין שליחות שאני וכמ"ש שם, אבל זה אינו דא"כ דנאמר דשליח שויה פשיטא דלא יכול לדון עמו על הכל שהרי לא עשאו שליח רק על השליש וכמ"ש בס"ק הקודם, אלא נראה דמהרש"ל מיירי בחוב הלואה וא"כ אף על פי שהקנה לו השטר בכתובה ומסירה כיון שהקנה לו שליח מה שיוציא מן החוב דמי לפירות דקל, והסמ"ע איירי כשתובעו בשביל קרקע או פקדון דבכה"ג אף כשמקנה לו שליח מה שיוציא מן הקרקע או הפקדון כיון דהוא באמת שלו ועביד דאתי לא דומה לפירות דקל ומחויב הנתבע לדון עמו וכן עיקר, ועמש"ל סי' ר"ט ס"ה? (ש"ך), לפי מ"ש בסימן של"ב (סק"ו?) דאם הבטיח לשכיר בשכירתו פירות דקל דאע"ג דאין צריך ליתן הפירות דקל משום דהוי דבר שלא בא לעולם אבל דמי הפירות צריך ליתן ודינו כמו שהבטיח ליתן חפץ בשכרו דלא קנה החפץ דמחסרא משיכה ודמיו צריך ליתן, א"כ הוא הדין בפירות דקל נמי צריך [ליתן] דמיו, וא"כ זה שהתחיל במלאכתו לדון עמו נתחייב בדמי שכירות כפי דמים שיוציא מן החוב, ועיין מ"ש בסימן ס' סק"ב?, וכיון דיש לו זכות בזה שיוציא ומגו דדן במחציתו דן בכולו. וגם מדברי הסמ"ע משמע כן, והא דמשמע מדברי הפוסקים דגבי הרשאה בדבר שלא בא לעולם לא מהני קנין, היינו היכא דמרשהו בכולו דביה לא שייך שכירות, אבל היכא דמרשהו למחצה ולשליש שהוא שכיר שלו באיך פלגא נתחייב ליתן לו דמי שכירתו מכי התחיל במלאכתו לדון עמו וזה ברור (קצה"ח).

ל עי' שו"ע (חו"מ סי' קכב ס"ו): המרשה את חבירו, כל ההוצאות שיוציא המורשה על דין זה, המשלח חייב בהם (וע"ל סי' שע"ה ס"ד), שכך כותבין בהרשאה: כל דמתעני (פירוש הרמב"ם בפ"ג משלוחין כל שתוציא בדין זה עלי לשלמו) לך מן דינא, עלי הדר. הגה: ואינו אלא שליח בעלמא, ואם רוצה המורשה להחזיק בממון, אינו יכול, וצריך להחזיר, דאינו אלא שליח בעלמא. לפיכך אם תבע פקדון מן הנפקד, וטען שנתנו למורשה וחזר והלוה לו עליו, צריך להחזיר לבעל הפקדון, דהרי המורשה אינו אלא שליח בעלמא. ואם ראובן שהיו לו מעות בעיר אחרת והלך שמעון לשם ונתן לו הרשאה לקבל שם המעות ולתת לו תמורתם בעיר ראובן, והלך שמעון וקבלם, ואח"כ בא ראובן לשם ורוצה ששמעון יתן לו מעותיו, הדין עם שמעון.

ביאור: שכך כותבין בהרשאה - אי לא כתב לו כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר, מכ"ש דצריך לשלם לו כל ההוצאות, דהא אם בעי היה מחזיק בכולו, אלא שנפקא מינא שאם נתן לו הממון עד שלא החזיר לו ההוצאה דא"צ להחזיר ההוצאה אם לא כתב לו כל דמתעני, ולאחר שכתב לו כל דמתעני, נראה דאף אם הוציא הוצאה יתר ממה שקיבל, צריך לשלם לו כל ההוצאה ולא כשיעור מה שקיבל (עי' סי' שע"ה סק"ז?) (סמ"ע), ו"א דלא אמרינן דיכול להחזיק בממון אלא כשאומר "אתה הקנית לי בקנין גמור", אבל כשמודה שהוא שלוחו, אלא שרוצה להחזיק לעצמו, פשיטא דאינו יכול. א"כ אם לא כתב ליה "כל מה דמתעני", והוא מודה שהוא שלוחו, א"צ לשלם לו ההוצאות, ונראה שזה לכר"ע, ולא מיירי אלא כשהשליח אומר אתה הרשיתני להוציא כל ההוצאות אף על פי שלא כתבת כן בהרשאה וכן משמע לשון הסמ"ע, אבל אם השליח אינו אומר שהרשהו להוציא אז א"צ לשלם לו

הגניבה עכ"ד והנה בפ"ק דב"מ אמר אביי, חיישין שמא ספק מלוה ישנה יש לו וע"כ אינו חשוד על השבועה והקשו בתוס' דא"כ כופר בפקדון אמאי פסול נימא שמא מלוה ישנה יש לו, ותירצו דבפסול ודאי לא אמרינן הכי, וביאור הדבר דהך חששא שמא ספק מלוה יש לו היא חששא רחוקה וע"כ בכופר בפקדון וכן בגזלן דמעשה הפוסלו לפנינו א"א להכשירו מפני החששא הזאת, דאין ספק מוציא מידי ודאי, אבל לענין שבועה אין לפנינו דבר הפוסלו שהרי אפשר שטוען אמת, אלא שבאנו לסלק את השבועה מטעם ממ"נ, דאם טוען אמת א"צ שבועה ואם טוען שקר הוא חשוד וא"א להשביעו, ע"ז אמרינן דאין כאן הכרח דהא אפשר במציאות צד שלישי, שאין טענתו אמת ומ"מ אינו חשוד, אף שהיא מציאות רחוקה, דא"צ לחוש לה ומ"מ סגי בזה לבטל את ההכרח מהממ"נ, וה"נ לרבא דאין לפנינו דבר הפוסלו למפרע, אלא שבאנו לפוטרו מלשלם הכל מטעם ממ"נ, בזה "ל דאין כאן ממ"נ לפוטרו, שהרי אפשר שעדות גניבה היתה שקר ומ"מ בשעת הגדת טביחה היה כשר כגון שחזר בתשובה לאחר הגדת גניבה, ואף דבכל עד רשע לא מספקין שמא עשה תשובה להכשיר עדותו, היינו היכא שנתברר פסולו אין ספק מוציא מידי ודאי, אבל הכא הרי לא נתברר פסולו למפרע אלא שדנין מטעם ממ"נ, בזה אמרינן כיון שיש מציאות רחוקה לסלק טענת ממ"נ אין פוטרינן אותו, ואין להקשות הא יש לנו בירור שלא עשה תשובה, דא"כ היה לו לבוא לבי"ד אחר עדותו ולהודות שהעיד שקר כדי לפטור את הבע"ד, הא ליתא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואם יאמר העדתי שקר לאו כל כמיניה כמבואר בריש מכות, וגם אין להקשות כיון שיודע בעצמו שהעיד שקר ועושה תשובה היה לו לשלם להבע"ד כאשר זמם, למ"ד עדים זוממין ממונא ולא קנסא, גם זו אינה קושיא דחייב כאשר זמם הוא דוקא ע"י הזמה ולא באופן אחר, כמבואר לקמן בבא הרוג ברגליו דאינו נהרג משום שלא הזמם אף שנתברר ששקר העיד.

¹⁵ ובעד שנטל שכר אחר שהעיד, לא נתבטל העדות למפרע ואיסורא איכא לקחת שכר אפילו אחר שהעיד. ומה שהקשת דאמאי לא חיישין שהעיד בשביל השכר שיטול אח"כ, נראה פשוט דמעמידין על חזקת כשרותו לומר שהיה כשר עד אחר שראינו שנטל השכר וכמפורש בב"ק דף ע"ג בעדים שהוזמו על הטביחה לא בטלה עדותן על הגניבה אם היתה עדות הטביחה אחר כדי דבור. עיין בש"ך י"ד סימן א' סק"ח שאפילו מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט ונקר חלב ואח"כ המיר באותו היום הכל כשר, וזהו גם הטעם במה שלא בטלה עדותן בהשכר שלקחו אחר שהעיד. ובאם לקח תוך כדי דבור מעדותו מסתבר שתבטל עדותו, אך אולי כיון שהוא רק מדין קנס כמפורש ברמ"א סימן ל"ד סעיף י"ח לא תבטל עדותן אף כשנטל תכ"ד וצ"ע לדינא (אג"מ ח"מ ח"א סי' י).

¹⁶ ועידי הכחשה כשרים - פירוש, שכל אחת באה בפני עצמה ומעידה כנ"ל סק"י? (סמ"ע).

שם - שנים שהעידו באחד שנתנסך יינו והוזמו חייבין העדים לשלם דמי היין ככל תורת עדים זוממים (קצה"ח), וי"א דלא שייך כאשר זמם רק בדבר שצריך עדות בבית דין, כגון הריגת שור, אבל באיסורין, אפילו במקום דצריך שני עדים, מכל מקום לא צריך הגדה בבית דין, כמו שכתבתי לעיל בסימן כ"ח סק"י?, ובדבר שאין צריך עדות בבית דין, לא חידשה התורה דין דכאשר זמם (נתה"מ).

שם - עד המעיד לחייב שבועה ולא היה יכול לישבע משום שהיה חשוד או שטוען איני יודע בענין דנתחייב לשלם משום דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוזם, יש משמעות ששייך בזה כאשר זמם, אלא שלבי מהסס, דקרא כי כתיב כאשר זמם בשני עדים הוא דכתיב, מיהו דיני דגרמי שייך גם בעד אחד, כגון שהלך בע"ד ואי אפשר למיהדר או שהוא בעצמו הודה ששקר העיד אין לחלק בזה בין עד אחד לשנים. אמנם נראה גבי חשוד כיון דאין התובע נוטל עד שישבע לא הוי גורם דמי יימר דמשתבע, ועיין בש"ע סימן ר"צ סעיף כ', וגם בהשיב איני יודע אין ההיזק בא לו ע"י העד ובשעת

רמ"א (שם סעיף י"ז) שנמשך אחר דברי התרומת הדשן בזה דכל מקום שאין הקנין נתפס דמהני תפיסה קודם חזרת הנותן ובש"ך השיג כיון דטעמא משום דידע ומחיל אינו מהני אלא כשידע בשעת תפיסה ומפרש דברי תרומת הדשן בפנים אחר ע"ש (קצה"ח), עיין ש"ך [סקל"ז?], דאם המעות עדיין ביד הנפקד, דהמפקיד יכול לחזור בו. ובקצה"ח [סק"ד?] כתב דמ"מ חייב לשלם דמיהן, דהיינו ששמין כמה שוה המעות שיהיה על זמן שהבטיח לו, כיון שטרח והלך בכדי להוציא הממון. והוא ג"כ תמוה, דלפי דבריו הוי ריבית גמורה, שמטריח עצמו בחנם מחמת שמלוה לו אח"כ המעות. ועל כרחך צ"ל בטעם ההיתר, דהוא מטעם שכתב הט"ז ביר"ד סימן קע"ג ס"ק כ"ד?, דהיינו דהלוקח טורח בשביל עצמו כדי שיגיעו המעות לידו, ולפי"ז אי אפשר לו לתבוע שכר טירחתו (נתה"מ).

¹⁷ עי' רע"א: הקדש זו היא הקדש בדק הבית, כיון דהקדישה מתה, ובאמת בהקדש בדק הבית אף בהקדיש קודם שטבח חייב, דמעשה הקדש עצמו כמכירה (עי' תוס' דף עו ע"א ד"ה והשתא) וצ"ל דסיפא דמתני' דהקדיש ואח"כ טבח היינו קדשי מזבח. ונקט לה כן דסתם הקדש בהמה חיה הוי קדושת מזבח.

¹⁸ עי' רמב"ם (גניבה פ"ג ה"י): הגונב שור של שני שותפין וטבחו או מכרו והודה בבית דין לאחד מהן וכפר באחר ואחר כך באו עדים שגנב וטבח או מכר משלם לזה שכפר בו חמשה חציי בקר וארבעה חציי שה.

¹⁹ היינו אותו קטן הנדור בנזיר איהו גופיה שוחט כדי שיתחנך למצוה של נזירות, ולכן לא הקשו רבנן רק מאכילה, דהכהן צריך לאכול, ודוק:

ואין להכריע דרבינו סבור דאיסור חולין שנשחטו בעזרה הוי דבר תורה, מהא דפריך (חולין פ"ה ע"ב) על הך ברייתא דשוחט ונמצאת טריפה דר"ש מתיר בהנאה, דמוכח דהוי דאורייתא, ופירש"י (שם ד"ה וסבר) דאי רבנן, וטעמא דאסיורי משום דאתי למשרי אכילת קדשים בחוץ, מ"ל ראויה מ"ל אינה ראויה, הא אתי לאיתהווי מקדשים פסולים, וכיון דרבינו פסק (בה"ב) דמותר בהנאה בטרפיפה, אלמא דהוי דאורייתא, זה לא מכרע, דפירוש רש"י אינו מוכרח, דטפי נראה דקאי על הא דא"ר אבא מודה ר"ש דשחיטתה מטהרחה מידי נבילה, דמוקי לשוחט טריפה בעזרה, הואיל דאר"ש דמותרת בהנאה, ולא הוי שחיטה ליאסר בהנאה, אלמא לאו שחיטה הוא כלל, אימא מידי נבילה נמי לא מטהרה, קמ"ל, אלמא דסובר ר"ש דחולין בעזרה הוי דבר תורה, דאם הוי דרבנן מאי תליא זה בזה, דמותרת מאיסור של דבריהם לטהרת נבילה, ומה שסובר דאף של חיה אסור, פירושו כמו שפירשו תוספות (שם ד"ה היינו) דאטריפה קא מקשה, דא"ב דאורייתא גזר חיה אטו בהמה, וטוען שריפה, אבל ממה שפוסק (פ"ד ה"י) דשוחט חולין בעזרה פטור מלכסות מוכח דסובר דמה"ת אסור באכילה, אבל לא מכרע עדיין אם סובר איסורי הנאה שלהן הוי דבר תורה, אבל הך דפירוש המשנה בקדושין שהבאתי לעיל מכרעא טובא, ויעויין דברי רבינו הלכות גניבה פ"ב הלכה ח יעו"ש, ויש להאריך, ובמ"א יתבאר ב"ה:

²⁰ לכן נראה לי דגם הרמב"ם בחיבורו הגדול יד החזקה לא חזר ממה שכתב בפירוש המשנה שיש טעם בדבר ועד זומם לאו חידוש הוא כאביי ומ"ש הרמב"ם גזירת הכתוב הוא קאי על מה שכתב אח"כ, אפי' הראשונים הם מאה ואחרונים שנים, נאמנים השנים האחרונים על מאה הראשונים, ששנים כמאה ומאה כשנים זה הוא גזה"כ.

²¹ עי' קוב"ש (אות נג): כבוד מו"ר הגר"ח הלוי ז"ל מבריסק הקשה ללישנא דחידוש תיקשי גם לרבא אמאי משלמין את הכל, דאף דס"ל לרבא דאינו נפסל למפרע היינו מפני שלא נתברר פסולו למפרע, דלענין למפרע אנו דנין שמא אמת העידו, אבל אי קמי שמיא גליא שהעידו שקר הרי נפסלו מיד דהא א"צ עדים לקיום הדבר לפוסלו, וא"כ ממ"נ אין חייבין לשלם הכל, דאם עדות הגניבה שקר פטורין על הטביחה על דכבר נפסלו מעדות גניבה, ואם עדות גניבה אמת פטורין על

דראב"ש היינו בהאי דראה עדים דסברי דלאו ביעתותא הוא, אבל בנידון הרמב"ן ז"ל שאיך תפס בלא סהדי ואי בעי מצי למימר [לא תפסת] כל כי האי ביעתותא הוא אליבא דכ"ע. וראיתי בס' שעה"מ בה' עבדים [פ"ה ה"ז] שעמד ג"כ על דברי הנמוק"י כקושי' מהרש"ל, ותי' להקושי' ההוא במה שחילק דהא דלא חיישי' רבנן להא דביעתותא דוקא כשמחייב עצמו בקרן אבל כשאין מחייב עצמו בכלום גם רבנן מודה דחיישי' לביעתותא, ולפי שהנימוק"י איירי שם בדבר שאין מחייב עצמו בקרן וכמ"ש שם ולפיכך כתב דהודאה דהוי מחמת ביעתותא לאו הודאה הוא אליבא דכ"ע עכ"ד, ואני אומר אם מצד עצמו ה' החילוק זה ניתן לאמר מ"מ מתוך הסוג' נסתר זה, שהרי שם בש"ס [עה, ב] בעי לאתויי סיעתא לרב המנונא מאותה ברייתא, ראה עדים ממשמשים ובאים ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי אינו משלם אלא קרן, למה לי' למתני ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי ניתני או גנבתי או טבחתי אלא קמ"ל טעמא דאמר גנבתי הוא דמחייב עצמו בקרן פטור אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי שלא מחייב עצמו בכלום (דפטור) חייב אלמא דהודאה דטביחה לאו הודאה הוא ע"כ, ולדברי השעה"מ מאי סיעתא דילמא מש"ה לא אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ובאו עדים משום דהודה מחמת ביעתותא דראה עדים ממשמשים ובאים, ולדבריו דאפי' מאן דסובר דהודאה דמחמת ביעתותא מהני היינו עכ"פ כשמחייב עצמו בקרן וא"כ אם ינקוט דאמר לא גנבתי אז אינו מחייב עצמו בקרן ואפי' רבנן (מודה) [מודו] דלא מהני הודאה דמחמת ביעתותא, ותמהני איך נעלם מעיניו דבר זה אחר שידיה היו ממשמשין בסוג' זו, ומה שתרצתי בעיני הוא הנכון.

והוי יודע, שמתוך דברי הרא"ש שהביא הרב ב"י בח"מ [בסוף] סי' י"א, נראה דפסק הל' (כרשב"א) [כראב"ש] דביעתותא דראה עדים מילתא הוא, וז"ל ראובן תובע לשמעון שהזמינו לדין ולא בא ע"כ יפרע קנס הזמנה ושמעון כופר שלא הזמינו וראובן אומר אני אביא עדים ואז הודה שמעון שהזמינו ושיביא עדים שבא להזמנתו הרי זה כאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואפי' יביא עדים כדבריו עכ"ד, נראה משום דפסק כר"א בר"ש הלכך לא מצי הדר דמחמת ביעתותא אמרי' דהדר, וכן פירשו הש"ך בסוף סי' (ס"ד) [ז"ד, ס"ק י"א] יע"ש, אלא שיש לעיין איך שביק הרא"ש בתימא מתני' דשבועות וגם לרבנן דרביים נינהו ופסק הלכתא כראב"ש דיחידאה הוא, ועם כי הש"ך ז"ל בסי' הנז' נתן טעם לדבר הוא טעם שאין בו ממש ע"ש, ואפשר לומר דהרא"ש ז"ל נמי פוסק כרבנן אלא שמחלק דדוקא התם שלא כפר מתחלה אבל מיד כשתבעו הודה לו ואף שראה עדים ממשמשים ובאים תלינן דגם אילו לא הי' שומע מהעדים הי' מודה ומה יעשה שהעדים (ממשמשים) [ממשמשים] ובאים, משא"כ בנידן דהרא"ש שכפר מתחלה ואמר (לי) [לו] שלא הזמינו עד שאמר התובע שיביא עדים אז הודה ואמר שבא להזמנתו, נראה בעליל דמחמת ביעתותא הודה מדכפר מתחלה וזה חילוק נכון, אלא מתוך המ"כ שהביא הב"י בסי' (מ"ט) [ע"ט] משמע דאפי' בכה"ג לא חיישי' לביעתותא, שפוסק באומר לא לויתי וראה עדים ממשמשים ובאים ואמר לויתי ופרעתי נאמן דקימ"ל כרבנן דפליגי אראב"ש, והרי התם מתחלה כפר עד שראה העדים ממשמשים ובאים ואפי' פסק דמהימן, אך כבר למדנו הש"ך בסי' הנז' דהרא"ש פליג על המ"כ הנז', ועדיין הי' מקום להשוותן אך אכ"מ. נקטי' מיהת דאין מודה בקנס פטור רק כל שהודה שלא מחמת ביעתותא וראה עדים ממשמשין ל"ה ביעתותא כרבנן ודר"ק. ומילתא חדתא ראיתי להרב משנה למלך ז"ל בפ"ג מגניבה [ה"ח], שרצונו לומר דגם בממונא הודאה דמחמת ביעתותא לא הוי הודאה, והתובע לחבירו מנה לי בידך והרי העדים מעידין כן והלה מודה לו ג"כ שהוא חייב ואח"כ הוזמו העדים הללו רשאי לחזור מהודאתו ואמר' דהוא מחמת ביעתותא הודה, ויצא לו זה מדברי רש"י ז"ל [עה, ב] בד"ה הודאה דטביחה, דסיים ומאי דמחייב קרן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולא משום הודאתו הוא ע"כ, הרי דבלעדי

מעשה לא ברי היזקא דהא מצי טעין ברי, ואפילו כבר אמר איני יודע מצי הדר אמר נזכרתי כדאיתא בשו"ע (סי' עה ס"ט), ועיין מ"ש שם (סק"ז - ח?) (קצה"ח), וכן עיקר דכל מה שכבר הפסיד צריך לשלם מדינא דגרמי (נתה"מ).

י"ח עי' רמב"ם עדות (פכ"א ה"ד): העידו על פלוני שהפיל שן עבדו ואחר כך סימא את עינו והוזמו, משלמין לאדון דמי העבד ודמי עינו, העידו שסימא את עינו ואחר כך הפיל את שנו והוזמו (ואחר כך) ונמצא הדבר הפך שהאדון הפיל את שנו ואחר כך סימא את עינו משלמין דמי עין לעבד, וכן כל כיוצא בזה. +/השגת הראב"ד/ העידו על פלוני שהפיל שן עבדו וכו'. א"א והוא כתב בהלכות חובל שהאדון אינו משלם אלא אם תפס העבד ואם כן העדים שהוזמו למה משלמין.

י"ט והנה בי"ש"ש שם תמה על דברי הרמב"ם מהא דפריך בסוגיא לקמן שם מ"ג שהודה על שן ועין ופטור אף על גב שפטור עצמו מכלום, ואף על גב דהתם לא כפר בתחילה עיין שם. וכן תמוה דבגמ' לקמן שם עה, ב מבואר דאפי' היכא שאומר גנבתי וטבחתי או מכרתי נמי חייב בדו"ה דבהודאת הטביחה פטור עצמו מכלום, ואף על גב דלא אמר מתחילה לא גנבתי. ולכאור' צ"ל דאיכא בזה ב' שיטות בגמ' ופליגי אמוראי בזה גופא אי דינא דפטור עצמו מכלום חייב הוא רק היכא דכפר מתחילה או אפי' היכא דלא כפר מתחילה. ולפ"ז ניחא היטב דברי רש"י ותוס' בסוגיא דס"ל דלמסקנא אפי' היכא שפטור עצמו מכלום אינו חייב רק אם כפר מתחילה, וניחא דבשן ועין שמודה מתחילה פטור אף על גב שפטור עצמו מכלום.

י"מ עי' רמב"ם (גניבה פ"ג ה"ח): הוב"ד לעיל הערה.

ועי' מ"מ: מי שהודה בקנס וכו'. מ"ש בפני ב"ד מבואר בסוגיא במרובה (דף ע"ד): שאמרו שם גבי ההוא עובדא דר"ג שהודה בקנס לפני ר' יהושע ור' יהושע חוץ לב"ד הוה קאי, אבל מ"ש או שהודה בפני שנים נראה שכוונתו ז"ל אפילו בפני ב' דינין ואפילו במקום ב"ד לפי שדיני קנסות צריכין ג' מומחין כמבואר בפ"ה מהל' סנהדרין וא"כ ק"ל למה אמר שם ר"י חוץ לב"ד הוה קאי תיפוק ליה דאפי' הוה קאי התם יחיד הוה. ויראה לי דאי הוה קאי בב"ד ודאי היו יושבין עמו ומש"ה איצטרך למימר חוץ לב"ד הוה וקצת נראה כן מפירש"י ז"ל:

מא משלמין ג' לפר וב' לאיל משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה וכו', וקבעי לאוקמה פלוגתייהו בדרב המנונא וכגון דאתי בי תרי ואסהידי בי' דגנב ואמר להו גנבתי טבחתי מכרתי ומיהו לא בפניכם ואייתי סהדי ואוזמינהו, ובהודאה דטביחה קמפליגי, דרבנן סברי דאע"ג דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דהודה הודאה דטביחה הודאה הוא וסומכוס סובר כיון דהודאה דגניבה לאו הודאה הוא דמחמת עדים הוא דהודה הודאה דטביחה לאו הודאה הוא כיון שאין מחייב עצמו בכלום ע"כ, הרי כאן חיישי' לביעתותא וסברי דהודאה דגניבה כיון דמחמת העדים הודה לאו הודאה הוא, וע"כ צריכי' אנו לחלק בין האי דראה עדים כי שם עדיין לא באו העדים והוי כאילו הודה מעצמו ולא חיישיני' דמחמת ביעתותא הודה, אבל הכא כבר באו העדים אף דאיגלאי מילתא למפרע שעדי שקר הם אפי' כ"ז שלא ניזומו ארתותי מירתות מננהו טפי ממה שראו עדים ממשמשים ובאים, אלמא דהא דביעתותא מילתא הוא, אלא דרבנן סברי דהא דראה עדים לאו ביעתותא הוא. ועפ"ז נראה לי ליישב דברי הרמב"ן ז"ל בס' הזכות [כתובות טו, א מדפי הרי"ף], שכתב שם לענין מיגו בקנס דמהני כגון שתפס בלא סהדי ואפי' אודי אידך לא מהני הודאתו לפוטרו דמשום דתפס אידך הוה דהודה, וכתב שם כלשון הזה וגדולה מזו אמרו שאני התם דמחמת ביעתותא (הודת) [מודה], וכן כתב הרב הנימוק"י [ב"ק כט, א מדפי הרי"ף] דברים הללו, והיש"ש [פ"ק דב"ק סי' מ"ד] תמה מאוד על זה דאיך מביא ראי' מראב"ש ואנן קימ"ל כרבנן יע"ש, ולדידי כוונת הרמב"ן ז"ל אינה אלא להוכיח דביעתותא מילתא הוא וע"ז קאמר וגדולה מזו אמרו שאני התם כו' אלמא דביעתותא מילתא הוא, ואף על גב דרבנן פליגי עלי'

לכוף את יצרו ומשום כך ילך למקום שאין מכירין, אבל בלאו הכי עונשו חמור העושה עבירה בסתר (מהר"ל).

^{מח} עי' ברכות (כח ע"ב): כשחלה רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו וכו', אמרו לו: רבינו, ברכנו. אמר להם, יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו. עד כאן. אמר להם, ולואי, תדעו, כשאדם עובר עבירה, אומר, שלא יראני אדם.

^{מט} גדול כח המלאכה. פי' לפי מדריגת מה שגנב ציוה התורה עונשו כי בריה חשובה כמו השור משלם הגנב ה' ובריה פחותה כמו שה משלם ד' ורבי מאיר סבר דטעמא דמשלם ד' לשה שנתבזה עליו שהרכיבו על כתפו, אף על גב שאין אדם רואהו לזה הגנב מתבזה, מכל מקום נתבזה כלפי עצמו (מהר"ל).

הענין כי חמשה בריחים הן, שכוללין את הדעת, ועיקרא היא בידין וברגלין ששם חילוק האצבעות, כמ"ש במעשה מרכבה. והן א"ב ד"ה, וזה גזלן וגנב, והן בידין. וטבח ומכר דו"ה, שהוציא מרשותו, והן ברגלין, כמ"ש כל העם אשר ברגליך. וז"ש **מפני שנתשרש בחטא, רבא אמר מפני ששנה בחטא.** ב' עלמין הן, כל א' חמש כנגד חמש וברית יחיד מכוון באמצע. והן כנגד לוחות הראשונות והשניות. ואמר **מ"מ החמירה תורה בגנב.** שזה בימין וזה בשמאל. ומשני שכפר בהשגחה כללית. ואומרים **לא יראה יה.** והשגחה פרטית היא אלהי'. ואמרו [אבות רפ"ג] דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן כו' וכל מעשיך כו', שהן ג' שבטים של דגל ראובן, שכולן ביד שמאל. וז"ש **כאן עשה עין כו' עשה אזן כו' שנאמר הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה, וכתוב ויאמרו לא יראה יה כו'.** והן ג' דרגין, עצה לעשות מעשה שהוא בדעת, בינה שהוא השמיעה כידוע, לכן אמר הנוטע אֶזֶן הלא ישמע כו' יביט כו'. ולכן הביא ג' פסוקים כנגדן, [עזב כו' ואין ח' רואה, ב' ויאמרו לא יראה יה, כי בה יה חכמה ובינה, יראה ויבין, ג' לסתיר עצה] אע"פ שכתוב בפסוק א'. ואמר **בא וראה כמה כחה של מלאכה.** הטעם נותן על מה השה בימין והשור בשמאל. ואף שהטעם ידוע למה זה בימין וזה בשמאל, מ"מ רצה ליתן טעם בגנב, וזה הטעם בעצמו ששה ניזון בחסד בגיזותיה, ושור בעבודה ומלאכה, וז"ש **כמה כחה כו' (אגדות הגר"א).**

^י עי' רמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"ד): ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה, ואלו דברים שנאמרו בירושלים: וכו' ואין מגדלים בה תרנגולות מפני הקדשים, וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י מפני הטהרות וכו'.

^{כא} עי' רמב"ם (ממרים פ"ב ה"ה): בית דין שנראה להן לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בהן או אם אין יכולין לעמוד ולעולם אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה.

^{כב} עי' שבת קח ע"א, ששמאל ציער את רב, ורב אמר שמי שמצער אותי שלא יהיה לו בנים, ולא זכה לבנים.

^{כג} עי' שו"ע (או"ח סי' שו ס"א): מותר לקנות בית בארץ ישראל מן הא"י, בשבת, וחותרם ומעלה בערכאות. הגה: שלהם, בכתב שלהם, דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב א"י לא גזרו.

ועי' מ"ב: לקנות בית - וכיצד הוא עושה מראה לו כיסים של דינרין והא"י חותרם ומעלה בערכאות אבל אסור ליתן לו מעות להדיא:

בא"י - וסוריא כא"י לדבר זה.

דאינו אסור וכו' - ר"ל הכתיבה זו היא מדרבנן והוי שבות דשבות ע"י א"י ומש"ה התירו משום ישוב א"י.

^{כד} עי' רמב"ם (שכנים פ"ו ה"ב): מי שלקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ב"ד ליקח לו דרך מד' רוחותיה משום יישוב ארץ ישראל, וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהם חריץ ובן חריץ.

^{כה} והטור כתב בסימן רע"ד והוא שזרען לאכול הקנין או להאכיל התלתן לבהמה שאז העשבים יפין לה ונראה טעמו משום דאיכא שני תירוצים בגמרא האחד כאן לזרע כאן

עדים האחרונים לא הי' מחייב אף בקרן ולא הי' הודאתו מחייבו בקרן משום דמחמת ביעתותא הודה, זוהי ראייתו של הרב משל"מ, אך כתב בעצמו שהדבר תמוה בעיניו דיועיל טעמא דביעתותא לפוטרו ממון, ולדעתי נראה דבאמת אינו מועיל טעמא דביעתותא לענין ממון, ומה שנראה מדברי רש"י ז"ל דגם הקרן אינו משלם אלא עפ"י עדות האחרונים ולא עפ"י הודאתו, שאני התם דהוי דבר דאית ב' ממון וקנס הלכך כל שהודה מחמת ביעתותא ולא באו עדים אח"כ גם הקרן אינו משלם שיכול לומר שמה שהודיתי לא הודיתי אלא בשביל שהייתי מתיירא שמא יבאו עדים ואצטרך לשלם הקרן והכפל מוטב שאודה ואיפטר מיהת מהקנס אבל באמת אני יודע שאיני מגיע ממני לא קרן ולא כפל ולא גנבתי מאומה, אבל בממון שאין בו קנס כלל כי אם קרן לבד כל שהודה הוי הודאה אף שהוא מחמת ביעתותא ולא יוכל למימר דהודיתי בשביל שהייתי מתיירא מהעדים דסוף סוף מאי מועיל בהודאתו שהרי מעולם לא מצינו בממון שיפטרנו בהודאתו, וה"ל נכון בעיני כל ישר הולך.

^{כז} עי' רע"א: היה נראה דבר חדש דלר"ש דגורם לממון כממון דמי ובגונב הקדש שחייב באחריותו חייב לשלם לבעלים כפל, א"כ לכאורה גם בגונב מהגנב אף דלגבי בעלים לא מקרי ביתו מ"מ הא מקרי ממון של הגנב הראשון משום גורם לממון דאם יאבד צריך לשלם לו וחייב הגנב הב' להגנב הא' דר"ה, ואולם מלשון הברייתא אין הגונב אחר הגנב כו' רש"א קדשים שחייב באחריותו כו' משמע דלא פליג ארישא דאין הגונב כו', וטעמא לא ידענא.

^{כח} לשון רש"י "חיוב" וצ"ע.

^{כט} עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ח): גנב ברשות הבעלים ואחר שידעו שנגנבה הוציאה וטבחה או מכרה חוץ מרשותו, או שגנב והוציא חוץ מרשותו וטבח או מכר ברשותו, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

ועי' מעשה רקח: רבינו השמיט ההיא דגנב וטבח ומכר חוץ מרשותו, מפני שהוא מלתא דפשיטא, ומכל שכן אתיא, ובמתניתין לא תני לה אלא בדרך זו ואין צריך לומר זו, ולא שמועינן סדר המחלוקת כמבואר, אך זו שהוסיף רבינו ואחר שידעו שגנבה וכו', דמשמע דאם לא ידעו ישתנה הדין, לא ידעתי מנא ליה.

^{מא} עי' רמב"ם (גניבה פ"ב ה"ז): הגונב ברשות הבעלים והואיל והגניבה עדיין היא ברשותו פטור מן הכפל, וכן אם טבח ומכר שם ברשותו פטור, ואם הגביה הגניבה נתחייב משום גונב אף על פי שעדיין לא הוציאה מרשות הבעלים. כיצד, גנב טלה מן הדיר והיה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור, הגביהו או הוציאו מרשות הבעלים ומת חייב, נתנו שם בבית הבעלים לבכורת בנו ולבעל חובו או לשומר חנם ולשוואל לנושא שכר ולשוכר והיה מושכו זה שניתן לו ומת פטור השומר, הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב השומר או בעל החוב שניתן לו מפני שעדיין לא הוציאו הגנב מרשות בעליו. [ראב"ד] נתנו שם בבית הבעלים וכו' מפני שעדיין לא הוציאו הגנב מרשות בעליו. א"א נר' מדבריו הא דקתני במתני' הגביהו שומר חייב כפל לבעלים קאמר לפי שהוא גנב וא"כ היכי שמעינן מיניה תקנו משיכה בשומרים והלא משום גנב הוא חייב ולא משום שומר אלא ודאי הא דמוקמינן לה בשומר לאו בנתנו בבית בעלים קאמר ואף לא בגנב אלא מילתא באנפי נפשיה היא. +

^{מב} עי' מראה מקומות הובא בהערה מו.

^{מג} כי החוטא נגד השם ית' מצד אלהותו הוא יותר גדול ממי שהוא חוטא שלא מצד אלהותו יתברך, לכך הגנב שהוא חוטא ואינו שם השם יתברך לנגד עיניו זה חוטא מצד אלהותו יתברך לכך עונשו יותר לפי ששם עין של מעלה כאלו אינו רואה. ואם תאמר הרי אמרו (חגיגה טז ע"א) מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה רצונו ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא ואם כן למה גנב עונשו יותר גדול כיון דבסתר עשה, ואין זה קשיא דגבי גנב מי ימר שלא יהיה נמצא אצלו הגניבה כדכתיב אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' אי נמי בחגיגה מוקי ליה כשאין יכול

יג עי' רמב"ם (תפילה פ"ב ה"א): משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה, ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות, וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

יד עי' שו"ע (א"ח סי' רמב): אפילו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת; ולא אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר; על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת. מתקנת עזרא שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת, מפני כבוד השבת. הגה: נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית, לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת וי"ט, (סמך ממרדכי ריש מסכת ר"ה), והוא מכבוד שבת וי"ט, ואין לשנות. יש שכתבו שבמקצת מקומות נהגו לאכול מוליתא, שקורין פשטיד"א, בליל שבת, זכר למן שהיה מכוסה למעלה ולמטה (מהרי"ל ולא ראיתי לחוש לזה).

מ"ב: אפילו וכו' - הנה עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים וכמו שנאמר וקראת לשבת עונג [א] ויש פוסקים שס"ל דעיקרו הוא מן התורה שהשבת הוא בכלל מקראי קודש שנאמר וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש וגו' ומקרא קודש פירשו חז"ל בספרא דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה ולענגו בעונג אכילה ושתייה והפליגו חז"ל [בשבת ק"ח] מאד במצוה זו ואמרו דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים וניצול משעבוד מלכות וזוכה עבור זה לעשירות ועי"ש עוד כמה מאמרים בענין זה. והנה בגדר מצוה זו יש ג' מאמרי חז"ל בזה (א) הא דאמרו דצריך לענגו בדגים גדולים וראשי שומן ותבשיל של תרדין שזה היה מאכל חשוב בזמניהם וכן בכל מקום ומקום [ב] לפי מנהגו יענגוהו במאכלים ומשקים החשובים להם עונג [ולפי שמן הסתם רוב בני אדם עיקר ענוגם בבשר ויין ומגדנות לכך איתא בסימן ר"נ ס"ב דירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלות]. (ב) הא דאמרו דאפילו דבר מועט שעשאו לכבוד שבת קיים מצות עונג שבת ואפי' כסא דהרסנא (היינו דגים קטנים מטוגנין בשמן) (ג) הא דאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וחילוק כל אלו המאמרים הוא באופן זה דהיינו למאן דאפשר ליה צריך לכבדו כפי יכלותו [ג] ומי שהשעה דחוקה לו ביותר היינו שאין לו רק מזון ב' סעודות לשבת בזה אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות [ד] ואינו מחויב לא בג' סעודות ולא בכסא דהרסנא [ה] ומי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מזון ג' סעודות ויותר מזה קצת מחויב להוציא אותן על שבת כדי שיקיים ג' סעודות וכסא דהרסנא [ו] וה"ה מי שאין לו כלום והוא מוטל הכל על הצדקה הרי הגבאים מחויבים ליתן לו ג' סעודות וכסא דהרסנא ע"פ ובאדם נכבד הכל לפי כבודו וכמו שנתבאר בי"ד בסי' רנ"ג. ולא אמרינן בזה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות דלא אמרינן הכי אלא במי שעדיין לא נצטרך ליטול אבל מי שכבר בא לידי מדה זו לפשוט ידו וליטול נותנים לו הכל כנ"ל [ובמקומות שנוהגין הגבאים לקבוע לעניים רק שתי סעודות ולא הסעודה ג' לאו שפיר עבדי ועכ"פ בימות הקיץ בודאי יזהרו בזה] ולזה בא השו"ע לומר דאם יש לו גם מעט משלו צריך לדחוק עצמו לכבד ולענג שבת כראוי כיון דאפשר לו ויש בידו להוציא ע"ז ולא סגי בכסא דהרסנא לחוד ולזה סיים דיצמצם בשאר ימים [ז] מהוצאותיו כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. ועיין בט"ז ותוספות שבת ושאר אחרונים שכתבו דאף מי שהשעה דחוקה לו ביותר דהוא פטור מדינא מסעודה ג' וכסא דהרסנא מ"מ נכון מאד שיראה להשתדל להיות עכ"פ מן הכת האמצעית דהיינו בקיום ג' סעודות וכסא דהרסנא:

לכבד את השבת - וטוב ליזהר [ח] שלא יפחות משני תבשילין [ט] גם טוב שיאכל בכל סעודה מג' סעודות דגים [י] אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן ושבת לעונג ניתן ולא לצער וכדלקמן בסי' רפ"ח אם מוכרי הדגים מייקרין השער נכון לתקן שלא יקנו דגים איזה שבתות עד שיעמוד

לזירים לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה לזירים מעלי לה וכו' ואי בעית אימא כאן לאדם כאן לבהמה ע"כ. ואית ליה לטור ז"ל דלא פליגי תירוצי אהדדי לענין דינא אבל רבינו אית ליה דפליגי ולכך פסק כלישנא בתרא ולא הזכיר אלא חילוק לזרעם לבהמה או לזרעם לאדם:

יז עי' רמב"ם (נזקי ממון פ"ה ה"ב): לפיכך אסרו חכמים לגדל בהמה דקה וחיה דקה בארץ ישראל במקום השדות והכרמים אלא ביערים ובמדברות שבארץ ישראל, ומגדלין בסוריא בכל מקום.

יח עי' שו"ע (יר"ד סי' רצז ס"ט): במה דברים אמורים, בזמן שיש מקום לחשד. אבל בזמן שהדברים מראים שאין זה מדעתו של בעל השדה, אלא מאליהם עלו, אין מחייבים אותו למעט. כיצד, כגון תבואה שעלו בה ספיחי אסטיס (פירוש מין זרע שצובעין), ותלתן שזרעם למאכל אדם, שעלו בה מיני עשבים, שזה מפסיד הוא. וכן כל כיוצא בזה. ובמה יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם, כשהיתה זרועה ערוגות ערוגות ולה גבול סביב, וכן מקום הגרנות שעלו בה מינים הרבה, אין מחייבין אותן לעקור, שהרי הדבר ידוע שאינו רוצה שיצמח צמח במקום הגרנות. ואם הסיר מקצתן, אומרים לו: עקור הכל חוץ ממין אחד, שהרי גילה דעתו שרוצה בקיום השאר. יט עי' לעיל הערה 150. ועי' שו"ע (א"ח סי' שיב ס"ג): צרור שעלו בו עשבים, מותר לקנח בו ולא חיישינן שמא יתלשו, דאף אם יתלשו ליכא איסורא דדבר שאין מתכוין הוא.

מ"ב: מותר לקנח בו - מדסתם משמע דאפילו מונח על הארץ מותר ליטלו ואף דיש בזה עכ"פ לכו"ע איסור תלישה מדרבנן דמחזי כתולש הכא משום כבוד הבריות לא גזרו: ולא חיישינן וכו' - ר"ל דאף דבהתלישה יש בו איסורא דאורייתא לכו"ע וכדלקמן בסימן של"ו ס"ו אפ"ה לא חיישינן שיהיה נתלש כיון שאינו מתכוין לזה ולא פסיק רישא הוא: יט עי' רמב"ם (נז"מ פ"ה ה"ו): ומשירד הטל בבבל אסור להלך בשבילין שיש להן בעלים.

ס ז"ל דפוס המבורג: אמר ליה אומר אני אפלו בחוצה לארץ. איתמר נמי אמר רבה בר רב אדא אמר רב אדא אמר רב תנאין שהתנה יהושע אפלו בבבל, ושמואל אמר אפלו בחוצה לארץ. וז"ל מינכין: א"ל רב יהוד' תנאי' שהתנה יהושע אפי' בבל א"ל שאני או' אפי' בחוצה לארץ איתמר נמי אמ' רבה בר רב אדא אמ' תנאים שהתנה יהושע אפי' בבבל ושמואל אמ' אפי' בחוצה לארץ, וז"ל אסקוריא: אמ' ליה רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפי' בבבל ושמואל אמ' אפי' בחוצה לארץ

סא עי' מאירי בשטמ"ק: ושמעין מהאי עובדא דבר שהיתרו פשוט ורצה אחד להחמיר על עצמו אין ראוי לו לעשות כן בפני גדול ממנו בחכמה בשעה שזה הגדול נוהג בו היתר שזה כמראה גדולתו לפניו וכמתחסד ביותר ממה שאין חק עליו. ולא עוד אלא שאם עשה כן יש כח ביד אותו הגדול לנדותו. ואם היה נודע בחסידות ובשלמות כוונות הרי זה עושה ואין כאן משום יהרא.

סב עי' שו"ע (יר"ד סי' שסד ס"ג): מת מצוה שמצאו אדם בשדה וקברו שם אפילו שלא מדעת בעל השדה אסור לפנותו שמת מצוה קונה מקומו וכל המוצאו צריך לקברו במקום שמצאו סבאם מצאו על המצר שצריך לפנותו משם מפני הרבים שלא יאהילו עליו אם מצאו בין שדה בור (פיר' שאינה חרושה וזרועה) לשדה ניר (פירוש ניר נחרש ולא נזרע) מפנהו לשדה בור בין שדה ניר לשדה זרע מפנהו לשדה ניר בין שדה זרע לשדה אילן מפנהו לשדה כרם מפנהו לשדה אילן ואם שתיהן שוות מפנהו לקרוב שבהם ואם שתיהן שוות בקירוב מפנה לאיזהו מהם שירצה סבד"א במצאו חוץ לתחום אבל אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות ואינו נקרא מת מצוה אא"כ מצא ראשו ורובו:

ביאור: וכל המוצאו - בזה"ז לא נזהרים בזה לפי שאין הארץ שלנו ואין לנו רשות לקבור בכל מקום, ואף אם נקבר לשם יש לחוש שהגוים יחזרו ויוציאו כדי לפשוט בגדיו מעליו או משום זלזול ע"כ מוליכין אותו לבית הקברות (ט"ז וש"ך).

בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדן אותו שיכול לקיים [אה"ע סימן ע"ו ס"ג]:

הטיילים - בני אדם הבריאים והמעונגים [רמב"ם] ואפילו הם בני תורה כ"ז שאיננו ת"ח [א"ר וכ"כ בית שמואל באה"ע סימן ע"ו דבת"ח שהתורה מתשת כחו בכל גווני הוא מע"ש לע"ש וכ"מ בתשובת מ"צ סימן נ"א] ועיין לקמיה בסק"ו: הגמלים - שהם המביאים חבילות על הגמלים ממקום רחוק:

ת"ח - שבחול צריכים לעסוק בתורה בלילה שתורתן אומנותן ואל יאמר אדם אעשה עצמי כת"ח כי כתיב ועונתה לא יגרע [מ"א בשם הקנה] ור"ל להפקיע העונה שלא ברשותה אבל ברשותה תבוא עליו ברכה [פמ"ג] וע"ש שמתפק בזמנינו אם נקרא ת"ח לזה ומ"מ מצד דכיון דלפי הדור הוא ת"ח והוא נשאה ע"ד כן לית חיוב עונה כ"א בליל שבת ועיין בבה"ל:

מליל שבת וכו' - יש שכתבו שה"ה [ג] בר"ח ויר"ט. ולכאורה לפי טעם המ"א הנ"ל בסק"ו שצריך לעסוק בתורה בלילה אין שייך לחייב אותו בר"ח ועיין בבה"ל. אין לשמש [ד] בליל א' של פסח וליל שבועות ושני ימים של ר"ה וליל שמיני עצרת אם לא בליל טבילה. וכ"ז אינו אלא לאדם שהוא מלא ביראה ולא יחטא ח"ו אבל אלו שיצרם מתגבר עליהם והם חושבים שהוא כעין איסור תורה ועי"ז באים ח"ו לידי כמה מכשולים מצוה לשמש אפילו בר"ה ויטבול למחר דמצד הדין אין איסור אלא ביוה"כ ובט"ב ובימי אבלות שלו או שלה [חכמ"א]:

בליל טבילתה - ר"ל אפילו שלא בשעת עונתה:

לדרך - עיין לקמן בסט"ו:

מניקה - ר"ל אף שהיא מניקה או מעוברת מ"מ חייב לפקדה [ב"י]:

לפקדה - היינו אפילו שלא בשעת עונתה וה"ה ביוצא לדרך אך שם מהני מחילה דידה [פמ"ג]:

כאדם שפורע חובו וכו' - וזה יכוין אפילו בעת עיבור ויניקה:

¹⁰ שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחד קשר אחד, אינם חוצצין. הגה: ואין חילוק בין אם קשר ב' שערות עם שתי שערות, או שקשר ב' שערות בפני עצמן. ושערה אחת שנקשרה, חוצצת, והוא שתהא מקפדת עליה, אבל אם אינה מקפדת עליה עלתה לה טבילה, עד שיהא רוב שערה קשור נימא נימא בפני עצמו:

ביאור: ואין חילוק וכו' - וכן שערה אחת שנקשרה, אין חילוק בין אם קשורה לחברתה, או קשורה בפני עצמה, בכל ענין חוצצת (ש"ך).

והוא שתהא מקפדת עליה - וכן אם דרך רוב בני אדם להקפיד על כך, אע"פ שהיא אינה מקפדת, הרי זה חוצץ, כדלעיל סעיף א (ש"ך).

¹¹ עי' אד"ר קמג ע"ב: ותאנא בצניעותא דספרא כל מאן דעביד לינה להאי גופא קדישא בלא רוחא עביד פגימותא בגופא דעלמין דהא בגין {קמד ע"א} דא לא עביד לינה באתרא קדישא בארעא דצדק ילין בה ס"א לכתרא קדישא דמלכא בארעא דכתיב (ישעיה א) צדק ילין בה) משום דהאי גופא יקרא אתקרי דיוקנא דמלכא ואי עביד ביה לינה הוי כחד מן בעירא (הה"ד (תהלים מט) נמשל כבהמות (ע"כ) נדמו).

תרגום: ולמדנו בספרא דצניעותא: כל מי שעושה לינה לגוף הקדוש הזה בלא רוח, עושה פגם בגוף של העולמות. שכן מפני זה אין לעשות לינה במקום הקדוש, הרי הוא הארץ אשר צדק שוכן בה (לכתר הקדוש של המלך בארץ שנאמר "צדיק ילין בה"), לפי שהגוף המכובד הזה נקרא דיוקן המלך, ואם עושה בו לינה, הרי הוא נחשב כאחד הבהמות (הה"ד "נמשל כבהמות נדמו").

גופא דעלמין - הלנת המת גורמת פגם לשרשו למעלה, שכן כל אדם מושרש באצילות, ממילא בהלנתו הוא גורם לכך שהחיצונים אווזים בסט דאצילות (ב"ע רנג ע"ב).

צדק ילין בה - פי' בירושלים שם הוא דרגא דנוק'

השער על מקומו והנה בבה"ט הביא דלא יעשו תקנה רק אם הוסיפו המקח יתר על שליש מכמו שהיה מקדם אבל בא"ר ובפמ"ג כתבו דאף פחות משליש יוקר יש לעשות תקנה משום עניים. עוד כתב שם דאין בזה משום בטול מצות עונג דיש לענג השבת במאכלים אחרים. אם תקנו לאסור לאכול דגים כמה שבתות ואחד קנה מקודם מותר:

למי שהשעה וכו' - ומיירי [יא] כשאיין לו משכונות ללות עליהם ובלא משכון [יב] אין יכול להשיג דאל"ה צריך ללות כדי שלא לבטל מצות עונג שבת וכמו שאחז"ל שאומר הקדוש ברוך הוא בני לוו עלי ואני פורע:

כדי לכבד השבת - דבמזונות של שבת ויר"ט אם מוסיף מוסיפין לו וכמו שאחז"ל כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה [יג] ויש לזהר שלא יוסיף בהן פן לא קצבו לו כ"כ חוץ מהוצאות שבת ויר"ט והוצאות בניו לת"ת שאם מוסיף מוסיפין לו [טור] [יד] לוי ברבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה [טו] והיינו מא"י או מישראל בדרך היתר. אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת לא יאכלנו בחול כ"כ בס"ח ועיין לקמן בסימן תרצ"ד ס"ב דדעת הש"ע שם דהעני יכול לשנות במגבת פורים למה שירצה אף דגבוהו לצורך פורים אכן גם שם יש מחמירין בזה עיין בטור שם:

מפני וכו' - היינו כדי [טז] שיהיו לבנים לשבת [יז] אבל לא בע"ש כדי שיהיו פנוים להתעסק בצרכי שבת ולפ"ז צריך לזהר שלא לילך בחלוק אחד כמה שבתות כדי שלא לעבור על תקנות עזרא:

כדי שיעור חלה - היינו מלבד שהלישה והאפיה הוא מכלל כבוד שבת ויר"ט כמו שמסיים לבסוף עוד יש בזה טעם כדי לקיים מצות חלה לפי שאיבדה את אדה"ר שהיה חלתו של עולם שנברא בע"ש ועיין [יח] באחרונים דאפילו הנוהגין לאכול פת פלטר של א"י בחול מ"מ בשבת ויר"ט נכון לזהר שלא לאכול כ"א מפת ישראל מפני כבוד השבת ויר"ט. ופשוט דאם הוא אנוס שאין לו על מה לקדש כ"א על פת של אינם יהודים כמו שמצוי לאנשי חיל העברים יכול לקדש עליו:

שהיה מכוסה למעלה ולמטה - בטל ואף זה מכוסה הבשר בין דפי העיסה:

ולא ראיתי וכו' - ובמקומותינו המנהג לאכלן [שכנה"ג]:
¹² עי' שו"ע (או"ח סי' רמ ס"א): אם היה נשוי, לא יהא רגיל ביותר עם אשתו, אלא בעונה האמורה בתורה. הטיילים, שפרנסתן מצויה להם ואין פורעין מס, עונתן בכל יום; הפועלים שעושים מלאכה בעיר אחרת ולנין בכל לילה בבתיהם, פעם אחת בשבוע; ואם עושים מלאכה בעירם, פעמים בשבוע; החמרים, אחת בשבוע; הגמלים, אחת לל' יום; הספנים, אחת לששה חדשים; ועונת ת"ח מליל שבת לליל שבת; וכל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה, ובשעה שיוצא לדרך אם אינו הולך לדבר מצוה, וכן אם אשתו מניקה והוא מכיר בה שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה, חייב לפקדה. ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאותו, אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל; וכן אם מכוין לתיקון הולד, שבששה חדשים אחרונים יפה לו שמתוך כך יצא מלובן ומזורז, שפיר דמי; ואם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה, כי רואה יצרו גובר ומתאוה אל הדבר ההוא. הגה: גם בזה יש קיבול שכר, אך (טור) יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו, כי אבר קטן יש באדם: מרעיבו, שבע; משביעו, רעב; אבל מי שאינו צריך לדבר, אלא שמעורר תאוותו כדי למלאות תאוותו, זו היא עצת יצר הרע, ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור, ועל זה אמרו רבותינו ז"ל: המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי.

מ"ב: לא יהא רגיל ביותר - עיין רמב"ן בחומש פרשת קדושים בראשו:

אלא בעונה וכו' - וצריך לקיים העונה [א] גם כשהיא מעוברת או מניקה. ולא יבטל עונתה אלא מדעתה כשהיא מוחלת לו [ב] וכבר קיים מצות פו"ר:

האמורה בתורה - וכ"ז במי שגופו בריא אבל מי שאינו

ואני חושב אולי ראו בהיכלי שרים או בבתים אחרים כזה ורוצים להדמות להם. ובאמת אין נאה לנו בגלותנו להדמות ולהתקנאות בשרים. ואם הוא מטעם הזה אני קורא על זה וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות. ולכן טוב הדבר שלא לחדש דבר ממנהגים ישנים ובפרט בדור הזה. אבל אם הוא מטעם שבתמונה זו המקום מרווח להם יותר אז אין בזה חשש איסור. ועי' שו"ת יהודה יעלה (או"ח לט) שלעשות מגדל על גג בית הכנסת הוה איסור תורה משום ובחוקותיהם לא תלכו, והוה חילול ה'.

עי' תורה מציון שנה ה' חוברת ב' סי' יח משו"ת הגר"א שהיום שאין בבגדים אדומים איסור מאחר שאין נוהגים כן העכו"ם. ועי' שו"ת חתם סופר (חלק א אורח חיים סימן קנט) ז"ל: אילו היה תחלת מנהגו באיסור, היה משום חוקי הגוים, אבל אחר שכבר נהגו ישראל לגלח [ולא משום איסור], תו אין בו שום נדנדוד ופקפוק כלל אפילו ריח איסור אין בו.

דאצילות, דשם "צדק ילין בה" (ישעיה א כא), (זהר בראשית לב ע"א) שכן "צדק" הוא כינוי לנוק' (ב"ע רנד ע"א).
ס"ה ועי' תשובות והנהגות (חלק א סימן תנג) ז"ל: ומיהו ברמ"א ר"ס קע"ח פוסק שאין איסור אלא אם נהגו העכו"ם מפני פריצות, והגר"א זצ"ל בביאורו חולק ואוסר בכל אופן, אם עושים כן רק מפני שכך מנהג העולם דהיינו העכו"ם. וכפי הנראה מנהג ישראל בבגדים ארוכים, ונהגו בקצרים מפני שלעכו"ם כך יפה יותר, ושינו מנהגם ובזה לדעת הרמ"א אין כאן איסור כיון שאין נוהגין כן לפריצות, אבל לדעת הגר"א יש לצדד לאיסור, כיון שבלי העכו"ם לא היו לובשים, ואף שאין בזה פריצות אסור לדידה. אבל יש לומר שבזמנינו אלו שלובשים כן אינו כדי להדמות לעכו"ם ח"ו, אלא לשם יופי, ובזה אין איסור מדינא וכ"כ באגרות חזו"א ח"ג.
עי' נוב"י ח"ב או"ח סי' יח שנשאל אם לעשות בית הכנסת בצורה של מתומנה (octagon) וז"ל: אני תמה למה יעשו כזה